

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228966

UNIVERSAL
LIBRARY

الحمد لله المنة كدين ملحق صلوات الله على من فيض عنده

حسب رأي المشايخ حراغدين سراج الدين صاحب تاجران مکتب کشمیری بازار لاهور

در مطبع می انوار احمدی لاہور حسن انتہا طبع شد

Checked 1969.

۱۹۱۵۵۱۲۵
ن. کی

بسم الله الرحمن الرحيم

بنگاه بندگان آه مراد
از بندگان و پستی
آسمان در زمین است
که اعظم ایات الهی
و اطهر اقدار است
که قول توئی
که بهترین نعمت است
که فقط پاک بیاید
خانه کی بود و برین

قدیر اعیان و بی
تو نباشد
اگر آن نبول باشد
خالی از شک و غیبت
در آن همه که در
از نفوس قدسیه
انبیاء و اولیاء
است

خدایا جهان باو شائی تر است
پناه بکنده و پستی توئی
همه آفریدی ز بالا و تست
توئی برترین دانش آموزانک
چو شد محبت بر خدائی درست
غرور او روشن بصر کرده
توئی گماستماز ابر افراختی
جوهر تو بخشی دل سنگ را
ببار و هو اما نگوئی سبار

ز ما خدمت آید خدائی تر است
همه نیستند آنچه هستی توئی
توئی آفریننده هر چه هست
ز دانش قلم رانده بر لوح خاک
خود او بر تو گواهی نخست
چراغ هدایت تو بر کرده
زمین را گذرگاه اوستا حتی
تو بر روی جوهر کشتی رنگ
زمین نادر و اما نگوئی سبار

تو آوردی از لطف جوهر پدید
 توئی کافریدی ز یک قطره آب
 جهانے بدین خوبی آراستی
 ز گرم و سرد و ز خشک و تر
 چنان برشیدی بستی نگار
 چنان بستی این طاق نلویزی
 مهندس جوید از ارشان
 نیاید ز ما خزنطه کردنی
 زبان تازه کردن با قرار تو
 حسابے کزین گذر و گزیت
 بهر چه آفریدی بستی طراز
 چنان آفریدی زمین و زمان
 که چند لکھ اندیشہ کرد و بلند
 بنو و آفریش تو بودی خدای

بجوهر فروشان تو دادی کلید
 گهر ماے روشن تر از آفتاب
 برون انکھ یار گیرے خواستی
 سرشتی باندازه یک و کر
 کہ پز آن نیار و خرد و دشما
 کہ اندیشہ نیست از و برتری
 نداند کہ چون کردی آغاز شان
 و گز خشتی باز یا خوردنی
 نیکو خاتق علت از کار تو
 ز راز تو اندیشہ بے اکھیت
 نیازت نہ اے از ہمہ بے نیاز
 ہمان گردش نجم و اسمان
 سہر خود برون آور و زمین کسند
 نہ باشد ہمہ ہم تو باشی بجای

تو آوردی از لطف جوهر پدید
 توئی کافریدی ز یک قطره آب
 جهانے بدین خوبی آراستی
 ز گرم و سرد و ز خشک و تر
 چنان برشیدی بستی نگار
 چنان بستی این طاق نلویزی
 مهندس جوید از ارشان
 نیاید ز ما خزنطه کردنی
 زبان تازه کردن با قرار تو
 حسابے کزین گذر و گزیت
 بهر چه آفریدی بستی طراز
 چنان آفریدی زمین و زمان
 کہ چند لکھ اندیشہ کرد و بلند
 بنو و آفریش تو بودی خدای

چو در لشکر دشمن آرمی رسیل
 چو برداری از رگبدر دورا
 که از نطفه نیکیخته دی
 که آرمی خلیفه رخت سانه
 گمے با چنان گوهر سانه خیر
 که از هر آنکه از بیم تو
 زبان آورند از به تو باریست
 ستانی زبان از رقیبان راز
 مراد غبار چین تیره خاک
 که آلوده گردیم اندیشه نیست
 که این خاک رواز گنہ تافتے
 گنہ من از نامے دشمار
 شب و روز در شام و در بامداد
 چو اول شب آنگه خواب آورم

برغان کشتی میل و احباب میل
 خورد پیش منغز نمود را
 که از استخوانے درختے دی
 کنی آشنای در یگانہ
 چو بوطا بے را کنی سنگیز
 کشاید زبان جز به تسلیم تو
 که باشد گنج را کافیت
 که مار از سلطان نکوید باز
 تو دایمی دل روشن و جان پاک
 که جز گرد و خاک را پیش نیست
 بامز شش تو که ره یافتے
 ترانام کے بودے آمرزگار
 تو بریادی از هر چه دارم بیاو
 به تیج نامت شتاب آورم

چو در لشکر دشمن آرمی رسیل
 چو برداری از رگبدر دورا
 که از نطفه نیکیخته دی
 که آرمی خلیفه رخت سانه
 گمے با چنان گوهر سانه خیر
 که از هر آنکه از بیم تو
 زبان آورند از به تو باریست
 ستانی زبان از رقیبان راز
 مراد غبار چین تیره خاک
 که آلوده گردیم اندیشه نیست
 که این خاک رواز گنہ تافتے
 گنہ من از نامے دشمار
 شب و روز در شام و در بامداد
 چو اول شب آنگه خواب آورم

ز حکم که آن در ازل راند
 و لیکن بجوای من حکم کش
 تو گفتی هر کس که در رنج و تاب
 چو عاجز مانند و نام ترا
 بے کار تو بنده پروردست
 شکسته چنان گشته آم بکبر و غرور
 توئی که شکستم ربائی و بی
 دو کار است با فروختندگی
 در آن شب که تو جویم سپاه
 نگه دارم از چرخه رهنرمان
 بشکرم رسان اول از گنج
 بلائی که باشم در او نا صبور
 گرم در بلائی کنی مستلا
 گرم بشکنی ورنهی در نورد

عام
 شکسته
 بکبر و غرور
 در آن شب
 بشکرم رسان
 بلائی که باشم
 گرم در بلائی
 گرم بشکنی

نگر و قلم زان که گردانده
 کنم زمین سخنها دل خوشی خوش
 دعا گشت من کنم مستجاب
 درین عالم بنده می چون نخواست ترا
 مرا کار با بندگی کردنت
 که آبادیم راه باد و بدو
 و کر بشکنی مویائی و بی
 خداوندی از تو ز ما بندگی
 بهتاب فتنم برافروز راه
 کمن شاد و برین دل شمنان
 خستم صبوری ده انگاه پنج
 ز من دور و آرزو بیداد دور
 خستم صبوری ده انگاه بلا
 کف خاک خوئی ز من خواه بدو

کرئوہ بلند است وسیلاب سخت
 ازین سید گاهم چنان در گذار
 عقوبت کن عنذر خواه آدم
 سیاه مرا هم تو گردان سپید
 سرشت مرا کافریدی ز خاک
 اگر نیکم و گردیم در سرشت
 خداوند مانی و ما بنده ایم
 که هر چه آفرید است بیننده ما
 مرا هست نبش نطفه گاه تو
 ترا بینم از هر چه پرداخته است
 همه صورتی پیش فرسنگ و راه
 بے منزل آمدن من تا به تو
 اساتے که در آسمان وزمی است
 شود فکر تا اندازد راس نمون

پیسچان عمان من از راه رخت
 که پل نشکند بر من این رود بار
 بدرگاه تو رسیا آدم
 گردانم از در گهست نامید
 سرشته تو کردمی ز ناپاک پاک
 قضائے تو این نقش بر من نمشت
 به نیروی تو یک بیک زنده ایم
 نشان میداد آفریننده را
 چگونه نه بینم بدوراه تو
 که هستی تو سازنده او ساخته است
 بنقاش صورت بودر نهامی
 شاید تر ایست الا به تو
 به اندازه فکر آدمی است
 سراز حد اندازه نارد بدون

[illegible]

فرستاده خاص پروردگار
 گزاینمایه تر تاج آزادگان
 محمد کازل تا ابد هر چه هست
 چراغی که پرواز نبش بدست
 ضامن دار عالم سیه تا سفید
 درخت سہی و دربان شرع
 زیارتکہ اصلہ اران پاک
 چراغی کہ تا اونیفر وخت نور
 سیاہی و خال عباسیان
 لب از با و علیے پرنوش تر
 فلک بزین چاطاق فگنش
 ستون شد خرومندار نشیت او
 خراج آورش حاکم روم و رے
 محبط چکویم چو بارندہ مسیح

رسانندہ حجت استوار
 گرامی تراز آدمی ز اودگان
 ببارایش نام او نقش بست
 فروغ ہمہ آفریش بدوست
 شفاعت کن روز بیم و امید
 زمینے باصل ہ اسمانے بر فرع
 وے نعمت فرع خود راں خاک
 ز چشم جهان روشنی بود و نور
 سیمیدی بر چشم شماسیان
 تن از آب حیوان سپید پوش تر
 زمین بر فلک پنج نوبت ز نش
 مہ گشت کش گشت ز گشت او
 خراجش فرستاد کمرے او کے
 بیک دست گو ہر یک دست تیغ

در این بیت
 فرستاده خاص
 محمد کازل
 چراغی
 ضامن دار
 درخت سہی
 لب از با و علیے
 فلک بزین
 ستون شد
 خراج آورش
 محبط چکویم
 در این بیت
 رسانندہ حجت
 گرامی تراز
 ببارایش
 فروغ ہمہ
 شفاعت کن
 زمینے باصل
 وے نعمت
 ز چشم
 سیمیدی
 تن از آب
 زمین بر
 مہ گشت
 خراجش
 بیک دست

بہ تیغ از جهان داودین خواستہ

سرتیغ اوتاج بر سر برد

بسر برد تیغے کبر سر برد

وزان ہر دو یک زیور اندوختند

بدستے کم آمد زبالا سے او

ہم آرایش ایزدی خواستہ

کشادہ بدو فضل چندین حصار

گواہی بر عجب اوسنگ را

معراج گران فلک رطاس

علامی سپاد شاہی فروش

وزان نزد بان آسمان پایہ

بگو ہر جان را بیاراستہ

اگر سخنے تیغ بر سر برد

بہ سر بردن خصم چون پے فشرود

قبائے دو عالم ہم دوستند

چو گشت آن طمع قبا جاسے او

ببالا سے او کا زواراستہ

کلید کرم بود در بدو کار

فراخی بدو دعوت تنگ را

ز معراج او در شب ترک تاز

تہیست سلطان روشن روش

شب از چہ معراج اوسایہ

صفت معراج آنحضرت کہ مایہ نجات عالم است

شب از روشنی موعی روز کرد

شبے کاسمان مجلس افروز کرد

بگو ہر جان را بیاراستہ
اگر سخنے تیغ بر سر برد
بہ سر بردن خصم چون پے فشرود
قبائے دو عالم ہم دوستند
چو گشت آن طمع قبا جاسے او
ببالا سے او کا زواراستہ
کلید کرم بود در بدو کار
فراخی بدو دعوت تنگ را
ز معراج او در شب ترک تاز
تہیست سلطان روشن روش
شب از چہ معراج اوسایہ
صفت معراج آنحضرت کہ مایہ نجات عالم است
شب از روشنی موعی روز کرد
شبے کاسمان مجلس افروز کرد

کہ چون بایم طرے ساختن
 سرم بر سر زانو اور وجایے
 فگندہ سرم را سرا سیمہ وار
 قرارے نہ نمض اعضائے من
 بجولان اندیشہ رہ نورد
 تن خویش در گوشہ گزاشتم
 کہ از لوح ناخواندہ عبرت پذیر
 چو شمع آتش افتاد در بانغم من
 گدازندہ چون موم در آفتاب
 گر جاودان از من آہنوستند
 در آن نگہ رہا سے اندیشہ ناک
 کز آن بانغم نگہین طب چیدے
 طب چین اور آمد زوشینہ بانغم
 برادرہ مہون بہ اول قنوت

شکارے در آن مطرح انداختن
 زمین زیر سر آسمان زیر پاے
 چو بالین گوران بہ گوران نگار
 سر من شدہ گرے پائے من
 زہلو بہلو پو شدم کز ذکر و
 بصرائے جان تو شدہ برواشتم
 کہ از جحف پیشینیان درس گیر
 شد بانغم من کشین بانغم من
 بموم خنپین بستہ درویدہ خواب
 کہ از موم خود خواب ما دوستند
 پرانندہ شد در سرم مغز پاک
 وزودا دے ہر کرا دیدے
 دماغے پر آتش دماغے پر آب
 کہ جان حی الہ می لایوت

۱۰۰
 ذکر کائنات بانغم
 ۱۰۱
 ہر کسے ہر کسے
 ۱۰۲
 ہر کسے ہر کسے
 ۱۰۳
 ہر کسے ہر کسے
 ۱۰۴
 ہر کسے ہر کسے
 ۱۰۵
 ہر کسے ہر کسے
 ۱۰۶
 ہر کسے ہر کسے
 ۱۰۷
 ہر کسے ہر کسے
 ۱۰۸
 ہر کسے ہر کسے
 ۱۰۹
 ہر کسے ہر کسے
 ۱۱۰
 ہر کسے ہر کسے

اگر بفروزی چو صد سپهر

ز خورشید باشد بر و نام داغ

حکایت

شنیدم که رندے جگر تافته

شنیده زیران و نیار سنج

به بازار شد تا به زر زرش

به دکان جوهر فروشی رسید

فروختی ز یک انبار حبست

بامید آن گنج دیوار بست

چو دینارش از دست پرواز کرد

فروماند مرد از زرا نگه بستن

بزار می نمود از پئے زر خروش

که از ملک دنیا بچندین دنگ

شنیدم نه از زیر کی زابلی

درسته که داشت زوایت

اکه زر زرش و جهان گنج گنج

بیک مغربی مغربی درش

که زر بیشتر از آن بیک جانید

قراضه قراضه درتش دست

بر انداخت و نیار خود را ز دست

سوئے گنج صرف سر باز کرد

وز آن یک عدد در صد مخفیتن

بنالید بر مرد جوهر فروش

درسته زرا آورده بودم بچنگ

که زر زرش چون برابر نمی

درسته که داشت زوایت
اکه زر زرش و جهان گنج گنج
بیک مغربی مغربی درش
که زر بیشتر از آن بیک جانید
قراضه قراضه درتش دست
بر انداخت و نیار خود را ز دست
سوئے گنج صرف سر باز کرد
وز آن یک عدد در صد مخفیتن
بنالید بر مرد جوهر فروش
درسته زرا آورده بودم بچنگ
که زر زرش چون برابر نمی

گنجینه این دکان تا ختم
 مگر دود آن زربین سخت
 بجنید صراف آزاده مرد
 که بسیار ناید بر اندک
 هر کس که شد روز و نگاه من
 در خان آ
 بسا آسیا کو غریوان بود
 روز و ان مرا بش این ست
 سیاهان که تاراج ره میکنند
 برو ز آتش بزیارند گرم
 ویران نگر تا برو سپید
 نهان مرا آشکارا برند
 بخرند کالا که پنهان بود
 و لیکن چو عیب آشکارا شود
 اگر دزد برده بر آید
 آواز

زرخوشتن را بر انداختم
 خود این زردبان ز رشداً محبت
 وز آئینش ز بد و قصه کرد
 یکے بر صد آید نہ صد بر یکے
 بست انمیل شحہ راہ من
 چو بینند مزدور دیوان بود
 کہ نارند برین ہمے بانگ دزد
 بدزدی جهان میسکینند
 کہ وارو ہمے دیدہ ازوید شرم
 قلم چون تراشند از مشک بید
 و گنجہ نگر تا بجا را برند
 کہ کالاے دزدیدہ از زان بود
 دل دوستان بے مدارا شود
 بر دوست او شحہ دزد گیر

منزل و مکان و جایگاه تقد و مبس مرد آجا نهند.

پہ ارن گذارم کہ خود روزگار
ترازو گردون گردش بیچ
بیاساقی از مے نشان مرا
بدان روستے تلخ بیش کس نم

ہر نیک و بد باشد آموزگار
نماند و نماند بنجیدہ بیچ
وز آن روستے بہیشان مرا
مگر خوشی تن با فراش کس کم

بیم نامی

در حسب حال سرانجام روزگار گوید

نظامی بسا صاحب آوازہ
چو شیران بسرخ بکشاے چنگ
شنیدم کہ روباہ رنگین عروس
چو باران پوروزیا باد گرد
بکنجے کند بے علف جا خوش
پے پوستین خون خور خورد
سرانجام کاہد اہل سوتے او
بدان مونسہ قصہ خوش کس نمند

کھن گشتہم همچنان تازہ
چو روبرو بسیارے خود راہ رنگ
خود آرا باشد بزرگ عروس
برون نامور موسے خوش از نوزد
نہ بیند مگر دست و پایا خوش
ہمس تن او پوست خود پرورد
وبال تن او شود موسے او
برسوالی از تن برنش کس نمند

در کتب مختلف
نسخہ ہا
تفاوت
در کتب مختلف
نسخہ ہا
تفاوت
در کتب مختلف
نسخہ ہا
تفاوت

سر انجام کا یہ اہل سوئے او
 بدان مومنہ قصد خوش کنند
 بساطے چہ باید بر آستان
 بدون آفرین پروہ ہفت رنگ
 ہر آن جانور کو خود آراستہ نیست
 نہ گوگرد و نہ خنی نہ لعل سپید
 بس این جادو ہیا برای نگہداشتن
 مردم و آسینہ گر مردمی
 اگر کان گنجی چو نامی بہ دست
 چو دور افتد از سیوہ خور سیوہ دا
 چو دروانہ باشد متنا سوو
 چہ گنجست کان مرغانی نم نیست
 جوانی شد و زندگانی نہ سازد
 جوانی بود و خوبے آدمی

وہاں تن او شود مومے او
 بر سوانی از تن بروش کنند
 اگر دنا گزیر است برخاستن
 کہ زنگی بود آئینہ زیر زنگ
 طمع را بہ آزار اوراے نیست
 کہ جو بندہ باشد ز تو ناہسید
 چو جادو گس در نہ آہنختن
 کہ با آدمی خو گزست آدمی
 بے گنج زنگی نہ در خاک بہست
 چہ خراب بود خسلین را چہ خار
 کہ یور و آید بہ کشت و درود
 دریا جوانی جو آسینہ نیست
 جہان کو مان چون جوانی نہاند
 چو خوبی رود کے بود و خرمی

چو تن او شود مومے او
 بر سوانی از تن بروش کنند
 اگر دنا گزیر است برخاستن
 کہ زنگی بود آئینہ زیر زنگ
 طمع را بہ آزار اوراے نیست
 کہ جو بندہ باشد ز تو ناہسید
 چو جادو گس در نہ آہنختن
 کہ با آدمی خو گزست آدمی
 بے گنج زنگی نہ در خاک بہست
 چہ خراب بود خسلین را چہ خار
 کہ یور و آید بہ کشت و درود
 دریا جوانی جو آسینہ نیست
 جہان کو مان چون جوانی نہاند
 چو خوبی رود کے بود و خرمی

چوپے سست بونید گشت تاجان
 غرور جوانی چو از سر شست
 ہی ہرہ بانغ چندان بود
 چو با و خزانہ در افتد بہ باغ
 شود برگ ریزان شاخ لب
 ریاحین رستمان شود ناپید
 بنال اے کہن بلبل سالخورہ
 و قاشد ہی سرو آراستہ
 چو تارخ پنجہ درآمد بہ سال
 فرو ماند و ستم زمے خواستن
 سر آراستہ سنگین درآمد بہ سنگ
 تنم کوئی لا جوروی گرفت
 میون روند ز رہ ماند باز
 ہمان بور چو گانے باو پاس

و گر قصہ خوب روئی محوان
 ز گستاخ کاری فرو شوے ست
 کہ شمشاد بالا حسندان بود
 زمانہ وہد جاے بلبل بہ زانغ
 دل باغبان ان شود در دست
 وریانغ کس را بخوید کلید
 کہ خسارہ سرخ گل گشت زرد
 کہ یورشید از سایہ برخواستہ
 و گر کونہ شد برشتا بندہ حال
 گر ان گشت پایم ز برخواستن
 جوازہ تک آمد از راہ تنگ
 کلم سرخی اندخت ز روی گرفت
 بیالین کہ آمد سرم را نیساز
 بصد زخم چو کان بخت بندہ جاک

چوپے سست بونید گشت تاجان
 غرور جوانی چو از سر شست
 ہی ہرہ بانغ چندان بود
 چو با و خزانہ در افتد بہ باغ
 شود برگ ریزان شاخ لب
 ریاحین رستمان شود ناپید
 بنال اے کہن بلبل سالخورہ
 و قاشد ہی سرو آراستہ
 چو تارخ پنجہ درآمد بہ سال
 فرو ماند و ستم زمے خواستن
 سر آراستہ سنگین درآمد بہ سنگ
 تنم کوئی لا جوروی گرفت
 میون روند ز رہ ماند باز
 ہمان بور چو گانے باو پاس
 و گر قصہ خوب روئی محوان
 ز گستاخ کاری فرو شوے ست
 کہ شمشاد بالا حسندان بود
 زمانہ وہد جاے بلبل بہ زانغ
 دل باغبان ان شود در دست
 وریانغ کس را بخوید کلید
 کہ خسارہ سرخ گل گشت زرد
 کہ یورشید از سایہ برخواستہ
 و گر کونہ شد برشتا بندہ حال
 گر ان گشت پایم ز برخواستن
 جوازہ تک آمد از راہ تنگ
 کلم سرخی اندخت ز روی گرفت
 بیالین کہ آمد سرم را نیساز
 بصد زخم چو کان بخت بندہ جاک

طرب را بچنان گم شد ملک
 برآمد ز کوه ابر کافور بار
 سراز لهو پیچید و گوش از سماع
 گمے دل بر فتن گرایش کند
 عتاب عروسان در آمد به گوش
 بوقت چنین گنج بهتر ز کاخ
 تماشا سے پروانه چندان بود
 چو از شمع خالی کنی حسنه را
 بروز جواسے و نوزادگی
 کنون کے بغم شامانی کنم
 چوبیسید چوبے کہ در گنج باغ
 شب افروز کرے کہ تابد ز دور
 اگر دیدے درخو و فراشیے
 با سووگی عمر تو کروے

اگر از این کوه ابر کافور بار
 سراز لهو پیچید و گوش از سماع
 گمے دل بر فتن گرایش کند
 عتاب عروسان در آمد به گوش
 بوقت چنین گنج بهتر ز کاخ
 تماشا سے پروانه چندان بود
 چو از شمع خالی کنی حسنه را
 بروز جواسے و نوزادگی
 کنون کے بغم شامانی کنم
 چوبیسید چوبے کہ در گنج باغ
 شب افروز کرے کہ تابد ز دور
 اگر دیدے درخو و فراشیے
 با سووگی عمر تو کروے

نشانِ پشیمانی آمد پدید
 مزاجِ زمین گشت کافور خوار
 که نزد یک شد کو چکه را و دوع
 گمے خواب را سرستایش کند
 صراحی تھی گشت ساقی خموش
 که دوران کند و ستبازی فراخ
 که شمع شب افروز خندان بود
 نہ بینی و گر نقش پروانه را
 زوم لاف پیری و افتادگی
 بہ پیرانہ سر چون جوانی کنم
 فروزنده باشد شب چون چراغ
 زبے نوری شب زند لاف نور
 طلب کرے جاے آسایشے
 جهان با شادی کرو کروے

چوروز جوانی بپایان رسید
 پندیرانم که چون سر نهم
 سرے کو سزاوار باشد به تاج
 از آن پیش کاین هفت پرکارتیز
 در آرم هر زخمه دست خویش
 بهر همة حقه بازی کس نم
 چور مواریسم ازین پل گشت
 دین ده چون او فدا ده بے ست
 بیا و آرمی آتے تازه کلبک دری
 کیا بینی از اسلم انگخت
 همه خاک فرش مرابروه باد
 نمی ست بر شوشه خاک من
 فشانای تو بر من سر شکے زوور
 در و دم رسائی رسانم در و دو

سپیدوم از مشرق آمد پدید
 چگونه پے از کار بیرون نهم
 سرین گاه او شک باید نه عاج
 کند خط غم مرا بر زریز
 نگهدارم آواز ههست خویش
 بوا ماندگان چاره سازی کنم
 بگیلان ندارم سرباز گشت
 نیار و کسیا و کانیجا کسے ست
 که چون بر سر خاک با بگذری
 سرین سو ده بالین فروخت
 نکرده من بیح هم عهد یاد
 بیا و آرمی گوهر پاک من
 فشانم من از آسمان بر تو نور
 بیای بیایم ز گنبد من و دو

چوروز جوانی بپایان رسید
 پندیرانم که چون سر نهم
 سرے کو سزاوار باشد به تاج
 از آن پیش کاین هفت پرکارتیز
 در آرم هر زخمه دست خویش
 بهر همة حقه بازی کس نم
 چور مواریسم ازین پل گشت
 دین ده چون او فدا ده بے ست
 بیا و آرمی آتے تازه کلبک دری
 کیا بینی از اسلم انگخت
 همه خاک فرش مرابروه باد
 نمی ست بر شوشه خاک من
 فشانای تو بر من سر شکے زوور
 در و دم رسائی رسانم در و دو

و عاتے قو بر هر چه دارو شتاب

مرآئندہ پندار چون خوشیتن

لب از خفته خند خاش کمن
ردمان ۱۲۰۴

مدان خالی از بمب شینی مرا

چونجاہی مے دران سجام
پندار

از آن مے ہمہ بخودی خواستم

مراسقاتی از وعدہ ایندوی است
 (اسے تمام عمر)

نہ ان سے کہ آمد بندگان حرام

گراؤئے شدم ہرگز آلودہ کام

وگر نه باینز که تما بوده ام

بیاساتی از سربہ خواب را
خواب غفلت

مئے کو چو آبِ زلال آ مدہ است

من این کلمه را شروع استجاب

من ایم سجان گرتو آئی بتن

فروختگان را نزد من

کہ میں تم سے اگر نہ سبب نبی مرا

سوے خواہیگا ہے نظامی مرام

بدان بخودی محبس آرامم

صبح از غرابی مے از بخودی

منے کا ملقب ہو ببراوشد تمام

حلالِ خدا باد برین حرام

بے دامن لب نیا لودہ ام

مے نام وہ عاشق نام را

بهر چاره مذیب حلال است

گفتار و نصیحت فرزند خود گوید

ولتا بزرگی نیامی به
بزرگیت باید در این کو
سخن تا نپر سنبدا
پر سید هر کو سخن

بے نیامی دیدہ ستوان مکنون عیان
 سخن گفتن آنکه بود سوخت
 چو در خور و پر سنده ناید جواب
 دهن را بسیار بدو سخن
 چه میگویم اے نایوشنده ^{شده} _{۱۲۳۵}
 چه دانی که من خود چمن میزنم
 متاع گر آنسایه دارم بے
 خریدار و چون صدف پندوخت
 مرا با چنین گوهر از محبت
 نیوشنده خواهم از روزگار

بجائے بزرگان نباید نشست
 بیا و بزرگان بر او نفس
 لہر شکنی تیشہ آہستہ وار
 ہمہ گفتہ خویش بر باد کرو
 کہ جزو پندہ راول نخواہد بہ باغ
 کزان گفتہ آوازہ گرد و لبند
 سخن یا وہ گفتن بودنا صواب
 بہ از گفتن و گفتہ را سوختن
 نزا گوش بر قصہ خواب و خورد
 دل بر در خوشتن میزنم
 نیارم برون تا نخواہد کسے
 بدین کاسد می نور شاید فروخت
 ہمے حاجت آید بہ گوہر سپند
 کہ گویم بد و راز آموزگار

[illegible]

بکاوم بالاس از کان خوش
 زمانه چنین پیشها بر دس
 دے کو کہ بے جان خراشی بود
 مگر مار برنج ز اینجا شست
 اگر نخل سبز نباشد لب
 به شمعہ توان پاس داشتن
 ازین خوش کان شربت نیست
 و گر ره روان کین کمر بسته اند
 بدان تاگر نیند طعن لمان راه
 بر اے کہ خواہم شدن بخت کش
 بخوے خوش آموده شد گوهرم
 چو از ہر کس در سفتن است
 ز چندین سخنکو سخن یار وار
 سخن چون گرفت استقامت بمن

کنم بستم در جان او جان خویش
یکے دستماند یکے در وہ
کمندے کہ بے دور باشی بود
کہ تارایگان گنج نار وہ دست
ز تاج هر فصل یابد گزند
بخاکستر آتش نگهداشتن
بے رخنہ در کار و کشت نیست
بخوے بازر نہان رستم اند
چونگی چرا گشته باید سیاه
رو آور من بس بود خوے خوش
بدین شستم ہم بدین بگذرم
سرود ہم از بر خود گفتن است
سحق ز منم در جهان یا و کار
اقامت کند تا قیامت بمن

[illegible]

بدین نیکی آرند بر من سرود
 و ز این حال کز نیز گردان شوم
 شوم بر درم ریز خود در شان
 ز بے آلتی و نماندم به گنج
 ز شامان سستی من غاثر و
 که دید است بر یخ رنگین گل
 به روانش دفتر آراسته
 پذیرفته از هر فتنه روشنی
 شکر دادم از هر لب نگین تن
 کس را که در گریه آرم چو آب
 بدستم دراز دولت خوش ^{ساز} عیان
 تو انم در زهد بر دوستان
 و لکن درخت من از گوشه رست
 چله چون چل گشت خلوت هزار

زنیکان و از نیکنامان درو
 زیارت گنیکم روان شوم
 کنم کشتی لیک با سرشان
 همان باد و از باد ترست رنج
 کرا بود چون من حریف شگفت
 زمین عالی آواز تر لب
 بزرگش خامه خواسته
 حد اگاه در هر فنی یک فنی
 گلابی زهر ویده ریختن
 بختش باز چون آفتاب
 طبر زو چن شد طبر چون چنان
 بزم آمدن مجلس افروختن
 ز جاگر بجنبیم شود بیخ سست
 بزم آمدن دور باشد ز کار

[illegible]

ہنگام سبیل آشکارا شدن
 ہمان بہ کہ با آپسین با دخت
 بخود گم شوم خلق از ہماے
 سرم سجد از خفتن و خاکستن
 جز آن کہ سخن بر شام گلے
 نشینم تو پیرغ در گوشہ
 ملامت گرفت از من آیام را
 اگر بہ ز خود گلمنے دیدے
 چو از ران خود خورده باید کباب
 در حسانہ را چون سپر بلند
 ندانم کہ دوران چسان میرود
 یکے مژدہ ^{بہب کمانہ مژدہ ۱۲} مژدہ میوان
 بصدنچ دل یک نفس مہزیم
 ندانم کسے کو حبان و بہ تن

(زخواریہ)

شاید ز رے تا بخارا شدن
 برون ناورم چون گل از گوشہ رخت
 ہمایون کم دیدن آمد ہماے
 ندانم و گر چارہ سا ختن
 بر آن گل زرم نالہ چون بلبلے
 دہم گوشش را از سخن تو شہ
 بکنج ارم بر دم آرام را
 کل سخن یا ز روز و چیدے
 چہ گروم بدرونہ چون آفتاب
 زوم بر جہان قفل و پر خلق بند
 چہ نیک و چہ بد و جہان میرود
 نہ از کاروانی نہ از کاروان
 بدان تاخسہم ^{مراد ۱۲} جہس مہزیم
 ترا دوست تر و از خوشیتن

لفظ غلطہ از
 کاروانی آہ کاروانی
 بیای مویست چہ
 منسوب کاروان
 یعنی در بین فریب
 زانم زانکاروان
 از کاروان کاروان
 نام نہ درین کار
 در کاروان کاروان
 شاعر غلطی اشع

شرف نامہ را مسترخ آوازہ کرو
 بیاساقی آن ارغوانی شراب
 مکرزان خرابی نوائے زخم

حدیث کہن را بد و تازہ کرو
 بمن دہ کہ تاست گردم خراب
 حسرت بابتیان صلائے زخم

در ترتیب این داستان گوید

مرخص تعلیم گردودوش
 کہ اے جاگی خوار تدبیر من
 چوسوسن سر از بندگی تافتہ
 سخن میرساند ترا و حبان
 شنیدم کہ در نامہ خسروان
 مشونان سپندیدہ ریش باز
 پسندیدگی کن کہ باشی عزیز
 فرو بردن اثر و مابید رنگ
 از آن خوشتر آید جہانمیدہ را

بر منے کہ آمد پذیراے گوش
 ز جام سخن چاشنی گیر من
 نم از چشمہ زندگی یافتہ
 تو مکتوب آنرا در اخبار خوان
 سخن رانده خواہی چو آب روان
 کہ در پردہ کج نیا بند ساز
 پسندیدگانت پسندند نیز
 بانباشتن در ومان نہنگ
 کہ بیند ہمے ناپسندیدہ را

لہذا کہ ای جاگی آن
 نامہ را مسترخ آوازہ کرو
 بیاساقی آن ارغوانی شراب
 مکرزان خرابی نوائے زخم
 حدیث کہن را بد و تازہ کرو
 بمن دہ کہ تاست گردم خراب
 حسرت بابتیان صلائے زخم
 در ترتیب این داستان گوید
 مرخص تعلیم گردودوش
 کہ اے جاگی خوار تدبیر من
 چوسوسن سر از بندگی تافتہ
 سخن میرساند ترا و حبان
 شنیدم کہ در نامہ خسروان
 مشونان سپندیدہ ریش باز
 پسندیدگی کن کہ باشی عزیز
 فرو بردن اثر و مابید رنگ
 از آن خوشتر آید جہانمیدہ را

گموانچه دانای دوشینه گفت
 مگر در گدازان^{۱۱} ایش گیر
 در این پیشه چون پیشوائی نوی
 چونیر وے کبر آزمیت هست
 مخور غم بصیدے که ناکر و ده
 به دشواری آید کهر سوے سنگ
 همه چیز گر بگری لخت لخت
 گهر سفت نتوان به آسودگی
 کے کو بر و برتر خشک و رنج
 خم نقره خواهی و زرینه طشت
 زرے تا دستمان و خوار زم و چند
 بخار می عز می و گیسے و گرو
 نه روید گمیا ہے زمانه ندان
 زمانه ندان نماید الا دوپین

۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

که یک دور شاید دو سوراخ سفت
 که از باز گفتن بود ناگزیر
 که من پیشگان را من پیروی
 بهر بیوه خور ایالای دست
 که بخنی بود آسپه ناخورد
 و سنگش تو آسان که آرمی بچنگ
 سختی برون آید از جاست سخت
 بود نقره محتاج پا لودگی
 ز ماہی درم یابد از کاو گنج
 ز خاک عراقت نباید گذشت
 لودے نرینی بجز لورکند
 بنان پادہ سہند ہر چار خرو
 کہ صد نوک شروپین نہ بینی دران
 یکے دیو مردم و گر دیو نیز

۱
 ۲
 ۳
 ۴
 ۵
 ۶
 ۷
 ۸
 ۹
 ۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

عراق دل افروز بادار محبند
 از آن شغل که آواز دوار و نفس
 تو نیز آن به اے پیک علوم می نشاء
 گجوهر کنی تیش را تیز کن
 تو گوهر کن از کان اسکندری
 جهاندار اے آید سیریدار تو
 سیریدار چون بر در آرد بها
 چو دریا سیرد گوهر از کان تنگ
 زوریا اے او گنج گوهر پیش
 میا نجی خیال کن بر اصواب
 چو دلدار اے خضر آمد بگوش
 پذیر سخن بود شد جال گیر
 چو درمن گرفت آن بضیحتگی
 نهادم زهر شیوه هنگامه
 ملحق ۱۲ مجمع ۱۳

مجلس شاه باغ و دولت ۱۲
 در این مجلس که در روز
 شنبه ۱۲۰۲ قمری در
 محفل شاهنشاهی
 در این مجلس که در روز
 شنبه ۱۲۰۲ قمری در
 محفل شاهنشاهی

که آواز فضل و شد بلند
 عرق نیراود و عرقست و بس
 که گرد جهان بر نه گردی چو باد
 عروس سخن را شکر ریز کن
 سکندر خود آید بجوهر سندی
 بزودی شود بر فلک کار تو
 شاید ره میج کردن رها
 و در کشته در بیک باره سنگ
 در میستان گوهر می فروش
 که هم سیخ برجا بود هم کباب
 و مانع مرا آواز تر کرد و هوش
 سخن کز دل آید بود دل پذیر
 زبان بر شادوم به قوروری
 مگر در سخن تو کس نه نام
 نام نمان ۱۲

در آن حیرت آباد بے یاوران
 ہر آئینہ گز خاطرش تا فتم ^{۱۱}
 مبین ہر سدی سو آن شہر باد
 گروہے ز دیوان دستور او
 گروہے ز پاکی و دین پروری ^{۱۲}
 گروہے خوش خواند صاحب سریر
 من از ہر سر و اندہ کہ و نا فساند
 نخستین در پادشاهی زخم ^{۱۳}
 چکمت بر آرم پس آگہ سخن
 بہ پیغمبری گویم آگہ درش
 از آن روز کوشد بہ پیغمبری
 تہ در ساختم ہر درے کان گنج
 جان ہر تہ و نا بہ این ہر سہ دور ^{۱۴}
 طراز نو انگیزم اندہ جان

ز دم قرم بر نام نام آوران
 خیال سکندر در او یافتم
 کہ ہم تیغ زن بود و ہستم ماحدار
 چکمت نبشتند فثور او
 پذیرا شدندش بہ پیغمبری
 ولایت ستان بلکہ آفاق گیر
 درختے برومند خواہسم نشاند
 دم از کار کشور شانی زخم
 کنم تازہ مار خیمہا کے کمن
 کہ خواندہ خدا نیز پیغمبرش
 نبشتند تاریخ اسکندری
 جدا گانہ بر ہر درے برودہ رنج
 کنم دامن عالم از گنج پیر
 کہ خواہد زہر کشورے نورمان ^{۱۵}

۱۱ در آن حیرت آباد بے یاوران
 ۱۲ گروہے ز پاکی و دین پروری
 ۱۳ نخستین در پادشاهی زخم
 ۱۴ جان ہر تہ و نا بہ این ہر سہ دور
 ۱۵ کہ خواہد زہر کشورے نورمان

در مدح بادشاہ عالم نیا گوید

علم کیش اے آفتابِ لبند
 ببار اے قطرہٴ ناسب را
 بنالِ آدلِ عد چون کوسِ شاہ
 بر آذرِ آفریدِ ریایِ خویش
 شمعِ گارز و منیرِ معراجِ اوست
 سکندر شکوہ ہے کہ در جملہ ساز
 طرفدارِ مغرب بہ مروانگی
کنایہ از بادشاہ ۱۲
 زمینِ نندہ وارِ آسمانِ نندہ کن
 جہانِ پہلوانِ نصرتِ الین کہ بہت
 مخالفِ پسِ اندیش و او پیشِ بین
 خداوندِ شیر و تخت و کلاه
 برستم رکابی روانِ کردارش

خرامانِ سوا ابرِ مشکین پرند
 بگیر اے صدفِ کن این آب را
 بنجد اے لبِ برق چون سجگاہ
 تاجِ سرِ شاہ کن جابے خویش
 زمینِ بوسِ او درۃ التاجِ اوست
 شکوہ سکت بہد گشت باز
 قدرخانِ مشرق بہ فرز انگی
نام بادشاہ ۱۳
 جہانِ گیر و دستمنِ پراگندہ کن
 بر اعدا خود چون فلکِ چہرہ دست
 بداندیش کم ہڑا و بیش کین
بر پهلوان ۱۴
 تہ نوبتِ زنِ مہجِ نوبتِ پناہ
مرا و ازہ وقت تقارن و اظہار ۱۵
 ہم اورنگِ پیرا و ہم تاجِ بخشش

شہان از رسے کہ آئین بود
 جزا و کاہن تیغ روشن کند
 چو آب فرات آشکارا نواز
 اگر سایہ بر آفتاب نکند
 و گر ماہ نور ابر اتے وہ
 گر انعام او پر شمار دے
 ز شکر وے آن نعمت افزون شود
 جزای شہادت کہ دہیت ماقبل بود ۱۲
 فلک وار برہر کہ بند و کر
 بریز و در آشوب چون سینج او
 ہر آچہ او نمودہ گہ کارزار
 صلاح جہان آن شب آمد پدید
 گجا کام ز دختک پد رام او
 بہر دائرہ کوزدہ ترکستاز
 بدان بقعہ کو بارگی تاحنت
 پایہ زمین ۱۲

کلید آہنیں گنج زرین بود
 کلید از زرو گنج ز آہن کند
 چو سرچشمہ نیل پنهان گداز
 در آن چشمہ آتش آب نکند
 ز نقص کمالش بخاتے وہ
 بدان تا کند شکر نعمت سے
 ولی نعمتے بیشین چون بود
 بر آب فگند چون زہنیش سپر
 سر تیغ کوہ از سر تیغ او
 نہ رستم نمود و نہ اسفندیار
 کہ از مولش صبح صادق مسید
 زمین یافت سر سبزی از کام او
 زیر کار خطش گرہ کرو باز
 زمین گنج قارون بر انداخت

لے نور کا ہر
 آہن سے
 گنج زرین
 کلید
 سرچشمہ
 نیل
 پنهان
 گداز
 در آن
 چشمہ
 آتش
 آب
 نکند
 ز نقص
 کمالش
 بخاتے
 وہ
 بدان
 تا کند
 شکر
 نعمت
 سے
 ولی
 نعمتے
 بیشین
 چون
 بود
 بر آب
 فگند
 چون
 زہنیش
 سپر
 سر تیغ
 کوہ
 از
 سر تیغ
 او
 نہ
 رستم
 نمود
 و نہ
 اسفندیار
 کہ
 از
 مولش
 صبح
 صادق
 مسید
 زمین
 یافت
 سر
 سبزی
 از
 کام
 او
 زیر
 کار
 خطش
 گرہ
 کرو
 باز
 زمین
 گنج
 قارون
 بر
 انداخت

نور کا ہر
 آہن سے
 گنج زرین
 کلید
 سرچشمہ
 نیل
 پنهان
 گداز
 در آن
 چشمہ
 آتش
 آب
 نکند
 ز نقص
 کمالش
 بخاتے
 وہ
 بدان
 تا کند
 شکر
 نعمت
 سے
 ولی
 نعمتے
 بیشین
 چون
 بود
 بر آب
 فگند
 چون
 زہنیش
 سپر
 سر تیغ
 کوہ
 از
 سر تیغ
 او
 نہ
 رستم
 نمود
 و نہ
 اسفندیار
 کہ
 از
 مولش
 صبح
 صادق
 مسید
 زمین
 یافت
 سر
 سبزی
 از
 کام
 او
 زیر
 کار
 خطش
 گرہ
 کرو
 باز
 زمین
 گنج
 قارون
 بر
 انداخت

در آن دژ که اورایت نگنجیت
 اگر دگر آن کمال شان ^{۱۲} اوست
 ندانم کس از مردم حق شناس
 ز بس ناز نعمت که زورانده اند
 اگر مرده ^{۱۳} بر آرد ز گور
 هزاران دل مرده از عدل شأ
 چو عیسای بے مرده را زنده کرد
 جهان بود چون کان گوهر خراب
 زمین و وزن خے بود بے کار و کشت
 ز هر نعمتی گایدش نو بنو
 بسرنیکے چون ^{۱۴} دیر پے بود
 زہے بارگاہے کہ چون آفتاب
 گرا از نخل طوبے رسد ہر شبت
 رسد شرق تا غرب ز آسان او

این دژ را نمی توان
 در آن کمال شان
 ندانم کس از مردم حق شناس
 ز بس ناز نعمت که زورانده اند
 اگر مرده بر آرد ز گور
 هزاران دل مرده از عدل شأ
 چو عیسای بے مرده را زنده کرد
 جهان بود چون کان گوهر خراب
 زمین و وزن خے بود بے کار و کشت
 ز هر نعمتی گایدش نو بنو
 بسرنیکے چون دیر پے بود
 زہے بارگاہے کہ چون آفتاب
 گرا از نخل طوبے رسد ہر شبت
 رسد شرق تا غرب ز آسان او

سر کو تو ال از دژ آو گنجیت
 ہمد مردم اند ^{۱۵} اوست
 کزان مومی نیست بر و سپاس
 ولی نعمت عالمش خوانده اند
 بگیر و ہمد شمر و بازار شور
 شود زنده و خصم نماید براہ
 بخلاق سپین خلق را بنده کرد
 بہ آبادی آمد ازین آفتاب
 بابر چنین تازہ شد چون بہشت
 و بخش ^{۱۶} خواہندگان جو بجو
 جہان نام نیک از جہان کے بود
 ز مشرق مغرب رساند طباب
 بہر کہ شکے شاخ عنبر سرشت
 بہر خاۃ نعمت از خوان او

چو دریا نگویم گران سائے
 که غیسروی هاشم افتادست
 بهر وادئے کو عثمان تمانت
 ز گنجش برین کیسہ بر جوت
 کجا گنجدانی پیشیزے درو
 چو از تلج او شد فلک مریب
 زہے خضرو اسکندر کائنات
 چو اسکندرے شاہ کشور شائے
 ہمہ چیز داری کہ آن در خور است
 حور صید شیران شکار فلکنی
 اگر شیر گور فلکند وقت زور
 چو در جنگ پیلان کشائی کند
 چه دولت که در بند کار تو نیست
 بسا گردن سخت کمخت چرم

ملق ۱۲

ہما کہ چون کان گران سائے
 نسب کرد بر کتیباوی دست
 در منہ بہ دامن ورم یافت
 سمن سیم و خیرے ز راند وخت
 کہ از گنج او نیست چیزے درو
 سرشن و ز آن تلج فیروز مند
 کہ ہم ملک داری ہم آب حیات
 چو خضرے رہ افتادہ رار ہماے
 نداری یکے چیز وان مہر است
 بہرے دو پیکر بکار فلکنی
 تو شیر فلکنی ملک ہرام گور
 وہی شاہ قنوج را میل بند
 چه مقصود کان در کنار تو نیست
 کہ شد چون دوال رکاب تو نرم

ملق ۱۲
 دریا نگویم گران سائے
 غیسروی هاشم افتادست
 بهر وادئے کو عثمان تمانت
 ز گنجش برین کیسہ بر جوت
 کجا گنجدانی پیشیزے درو
 چو از تلج او شد فلک مریب
 زہے خضرو اسکندر کائنات
 چو اسکندرے شاہ کشور شائے
 ہمہ چیز داری کہ آن در خور است
 حور صید شیران شکار فلکنی
 اگر شیر گور فلکند وقت زور
 چو در جنگ پیلان کشائی کند
 چه دولت که در بند کار تو نیست
 بسا گردن سخت کمخت چرم

دو شخص یمن انداز تو آئی بجوش
 به عذر از تو بدخواه جان سپرد
 چو بر گشت گرد جهان روزگار
 کلاه از کیو مرث آفاق گسیه
 ز بخیر روان جام یستی پناه
 فروزنده آشنه گوهری
 همان خاتم لعل برو جنت
 بدینگونه شش چیز و صرف تست
 جز این نیز بینیم ترا شش خصال
 یکم آنکه از گنج آراسته
 دوم مردمی کردن بے قیاس
 سوم دل شیفقت بر آراستن
 چهارم علم بر تریا زدن
 همان پنج بسم از مجرم عذر خواه

این شعر در کتاب
 الفیاض فی
 مناقب ائمه
 علیهم السلام
 آمده است
 و در بعضی
 نسخ
 کلمات
 دیگری
 نیز
 درج
 شده
 است
 و این
 شعر
 در
 بعضی
 نسخ
 با
 کلمات
 دیگری
 نیز
 درج
 شده
 است
 و این
 شعر
 در
 بعضی
 نسخ
 با
 کلمات
 دیگری
 نیز
 درج
 شده
 است

یکم نزم کردن و گرسفته گوش
 بدین عهد رایت جهان سپرد
 ز ششش بادشاه ماند ششش ما و گما
 ز حبشید تیغ از فریدون سیر
 که احکام انجم در او یافت جا
 نمودار تاریخ اسکندری
 به مهر سلیمان شد افروخته
 گواه سخن نام ششش و تست
 که بادی برومند زو ماه و سال
 دهمی آرزو نمائے ناخواسته
 عوض باز ما جستن از حق شناس
 ستمیده را و اول خواستن
 چو خورشید لشکر به تنها زدن
 ز روئے کرم عفو کردن گناه

طبع ۱۲

از شجاعت ۱۲

نہ بازی کند بر پرستش زور
 پاسِ خداوند گیتی پناہ
 بہ انصافِ شہِ چشمدارم یکے
 گر افسانہٴ بسینداز کار دور
 و گر بسینداز و زور او موج موج
 دین گنجنامہ زرازِ جهان
دین کتاب گنجنامہ از رازِ جہالت
 کسے کان کلید زرازِ رو بہ دست
 و گر گنجِ پنهان نیار و پدید
 چہ دانی کہ این گوہرِ نیم سفت
 نشاط از تو دار و گہ سختنم
نشاطی
 خرد کا سمان رازِ مین مے کند
 چو فرمانِ جنین آمد از شہِ دیار
 بقتارِ شہِ مغز را ترسم
 فرستم عروسے در آن بزمِ گاہ

نہ پہلے ہندیا کے برہمچاریوں
 کہ بیش است زین قصہ انصافِ شاہ
 کہ بنیدورین داستان اند کے
 نہ سایہ براو گستر اند نہ نور
 سر آئندہ را سرب آرد بامج
 کلید سے گنج کروم نہان
 طلسم سے گنج و اند شکست
 شود حرم آخر بہ درین کلید
 چہ گنجبہ نہاوار و اند نہفت
 سزاوار تست آفرین گہنہ تنم
 بر این آفرین آفرین مسکینہ
 کہ بر نام نقش بند این نگار
 بگفت کسان معزور کہ ہم
 کہ زو چشم روشن شود بزم شاہ

[illegible]

عروس چنین شاه را بنده باد
 به اندازہ آنکہ نزد یک و دور
 گل باغ شہ عالم اسد و باغ
 دیدہ دہن بدسگالش چو زانغ
 نظامی چو دولت در ایوان او
 و سحر آن سر انیابی خراب
 سداب و سپند قیسان شاه
 بیاساقی آن باحت انگیز روح
 صبوے کہ پر آب کوثر کشم

آن محل آفاق فرخنده باد
 چراغ جهان تاب است نور
 چراغ شبش شعل روز باد
 زبان سوخته و شمش چوین چراغ
 شب و روز باد آفرین خوان او
 کہ وار و سفالینہ پر سداب
 و عامے نظامیت در سجگاه
 بدہ تا صبحی کنم در صبح
 حلاست گرا بمحشر کشم

فرو گفتن داستان طریقی حجاز

جهان در بد و نیک پرورون است
 شب و روز این پرده نیلگون چن
 نیزنگ این پرده ویر سال

بے نیک و بدش در گرون است
 بے بازے چاکب آرو برون
 خیالی شدم چون نیارم خیال

عروس چنین شاه را بنده باد
 به اندازہ آنکہ نزد یک و دور
 گل باغ شہ عالم اسد و باغ
 دیدہ دہن بدسگالش چو زانغ
 نظامی چو دولت در ایوان او
 و سحر آن سر انیابی خراب
 سداب و سپند قیسان شاه
 بیاساقی آن باحت انگیز روح
 صبوے کہ پر آب کوثر کشم
 آن محل آفاق فرخنده باد
 چراغ جهان تاب است نور
 چراغ شبش شعل روز باد
 زبان سوخته و شمش چوین چراغ
 شب و روز باد آفرین خوان او
 کہ وار و سفالینہ پر سداب
 و عامے نظامیت در سجگاه
 بدہ تا صبحی کنم در صبح
 حلاست گرا بمحشر کشم
 فرو گفتن داستان طریقی حجاز
 جهان در بد و نیک پرورون است
 شب و روز این پرده نیلگون چن
 نیزنگ این پرده ویر سال
 بے نیک و بدش در گرون است
 بے بازے چاکب آرو برون
 خیالی شدم چون نیارم خیال

گراید ز من بازئی و سپید
 خیالے براغجیزم از سپیکری
 بر آنم که این پرده خالی کنم
 نخست آشپان کردم آغاز او
 همان گفتم از هر چه دیدم شکفت
 حسابیکه بود از غرور و دوست
 پراکنده از هر دورے و ائم
 بنابر اساسے نهادم نخست
 بتقدیم و تالیس بر من مکیر
 در از رنگ این نقش چینی پرند
 چو سیروم این دوستان رایج
 اثر مایے آن شاه آفاق گرد
 سخنما که چون گنج گسند بود
 زهر فسخه بر دوا شتم مایه

هم از بازای سپنج گرونه گیر
که نار و چنان هیچ باز گیر
و راین پروه جا و خیالی کنم
که سوزم و رنغمه ساز او
که دل راه باور شدن در گرفت
سخن رانه کروم بد و پائے سبت
بر آراستم چون صنم خانه
که دیوار آن خانه باشد درست
که نبود گذارنده راز و گزیز
قلم سبت بر مانی نقش سبند
سخن راست و لودره ^{الهی} تیج تیج
ندیدم نگارنده و یک نور و
بهر نسخه در پر گنده بود
بر او بستم از نظم پیرایه

[illegible]

زیادت زمار نخیاسے نوی
 گزیدم زہر نامہ نفع گزیدم او
 زبان در زبان گنج پر دہستم
 زہر یک زبان سہ کہ آگہ بود
 در آن بروہ کز راستی یافتم
 و گر است خواہی سخن ہائے رست
 گرم آیش نظم زو کم کنم
 ہمہ کردہ شاہ گیتی خرام
 سکندر کہ شاہ جہان گرد بود
 جہان را ہمہ چارہ گشت و دید
 بہر تخم گاہے کہ بہا و پے
 بجز رسم ز رشت آتش پست
 نخستین کس اوشد کہ زیور نہا و
 بفرمان او زر گر چہرہ دست
 غالب ۱۲

تباہ زبان

مد آں ۱۲

یہودی و نصرانی و ہیلوی
 زہر پوست برداشتم مغز او
 وز ان جملہ سز جملہ ساختم
 زبانش ز پیغارہ کوتہ بود
 سخن را سبز زلف بترماستم
 نشاید در آیش نظم خواست
 بکم مایہ پیش فراہم کنم
 در این یک ورق کاغذ تمام
 بکار سفر نوشتہ پرورد بود
 کہ بے چارہ ملک نتوان خرید
 نگہداشت آئین شامان کے
 نداؤ آن و گر رسم ہمار از دست
 بروم اندرون سگہ زرنہا و
 طلا ما زہر بر سر نقرہ بست
 ملح ۱۲

یہودی و نصرانی و ہیلوی
 زہر پوست برداشتم مغز او
 وز ان جملہ سز جملہ ساختم
 زبانش ز پیغارہ کوتہ بود
 سخن را سبز زلف بترماستم
 نشاید در آیش نظم خواست
 بکم مایہ پیش فراہم کنم
 در این یک ورق کاغذ تمام
 بکار سفر نوشتہ پرورد بود
 کہ بے چارہ ملک نتوان خرید
 نگہداشت آئین شامان کے
 نداؤ آن و گر رسم ہمار از دست
 بروم اندرون سگہ زرنہا و
 طلا ما زہر بر سر نقرہ بست
 ملح ۱۲

تربیت انسان بطریق باغ و بوستان

بیابان غسان خومی ساز کن
نظامی بیابان آمد از شربند
لب غنچه را کایش بوس شیر ^{چو}
بر جیفه شرب از گیز تاب ^{سحر فروز ۱۲}
سہی و را بال کیش فراخ ^{تیج ۲}
یکے مژدہ زن سوئے بلبل براز
زیماے سبزہ فرو شوے گرد
دل لالہ را کایش سخن بجوش
سر ترن را بہ موے سپید ^{سیوتی ۱۲}
لب نارون رائے آلودہ کن
سمن را و روو وہ ازار غوان ^{دعا ۱۲}
بہورستان گمان چمن باز بین

گل آمد و بیابان را باز کن
بیابانے بستان بکینی پرند
بکام گل سرخ و روم ^{۱۲} عبیر
سرگزست مست بر کن ز خواب ^{فوشہ ۱۲}
بقمری خبر وہ کہ سہر است شاخ ^{شاخ ۱۲}
کہ مہد گل آمد بہ بستان فراز ^{گوارہ ۱۲}
کہ روشن شبستن بود لا جورد ^{۱۲}
فرو مال خونی بہ خالی پوش
سیاہی وہ از سایہ مشک بید
بخیرے زمین راز را ندودہ کن
روان کن سو گلبن آب روان
ککش خطور آن خطہ نماز زمین

۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰
۵۱
۵۲
۵۳
۵۴
۵۵
۵۶
۵۷
۵۸
۵۹
۶۰
۶۱
۶۲
۶۳
۶۴
۶۵
۶۶
۶۷
۶۸
۶۹
۷۰
۷۱
۷۲
۷۳
۷۴
۷۵
۷۶
۷۷
۷۸
۷۹
۸۰
۸۱
۸۲
۸۳
۸۴
۸۵
۸۶
۸۷
۸۸
۸۹
۹۰
۹۱
۹۲
۹۳
۹۴
۹۵
۹۶
۹۷
۹۸
۹۹
۱۰۰

بسر سبزی از عشق چون برین کسان
 هو معتدل بوستان و گلش است
 در حمان شکفته بر طرف باغ
 مرغ زبان بسته آواز ده
 سرانیده کن ناله جنگ را
 سر زلف معشوق را طوق ساز
 ریاحین سیراب و دسته بند
 از آن سیمون سکه نوبهار
 به پیر این برکه آب گریسته ^{از گلهای}
 در آن بزکب خسروانی خرام
 بمن ده که می خوردن آنو ختم
 بیا و عرفیان غریب گراے
 چو دوران ما هم نماذ بے
 به فصل خنین خرم و شاد ^{بے}

سلامے ہر سبزہ میرسان
 ہواے دل دستان ان خوشست
 برا فروختہ ہر گلے چون پیرانغ
 کہ پرواز پارسیہ را باز وہ
 درآوردہ قص این دل تنگ را
 در فلک باین گردن طوق باز
 بر افشان بالائے سر بلند
 درم زین بر سر جو تبار
 ز سوسن بگلین بساطِ حریر
 در فلک مے خسروانی بجام
 خرم خاصہ کز تشنگی سوختم
 کہ زیشان بنیم یکے را بجای
 خور و نیز بریا و ماہر کسے
 بستان شدم زیر سر بلند

نازن

五

[illegible]

سخن بانم از فرو فرسنگ او
 بے دور مایک بگشت پیش
 سکندر که راهبانی گرفت
 اسی صاحب مثنی بود ۱۲
 بگردید کز راهبانه خندگی
 سویشم زندگی راهبست
 چنین زویشل شاه گونیدگان
 نظامی چو بے با سکندر خوری
 چو نمخوان خضری در نظیف چو
 بیاساتی آن آب حیوان بیار
 که داد و لستش بوسه بر سر دهر

برافروزم اکیل و اوزنگ او
 کتم زندہ از آب حیوان خویش
 چے چشمہ زندگانی گرفت
 شود زندہ از چشمہ زندگی
 کنون یافت آن جسمہ کا نگاہست
 کہ یابند گانند جو سیدگان
 ادب را نگہ راتا بر خوری
 ہفتاد و ہفت کتاب لے بشوے
 بدولت سراے سکندر سپار
 بمیراث خوار سکندر دہ

آغاز داستان بیان حقیقت ولادت سکندر

گزارندہ نامہ سنہ رومی
 بزمستان ۱۱۰۰
 کہ از جبلہ تاجداران روم

چنین داد نظم سخن یاوری
 جوان دولتی بود زان ہر زو بوم

سخن بانم از فرو فرسنگ او
 بے دور مایک بگشت پیش
 سکندر کہ راهبانی گرفت
 اسی صاحب مثنی بود ۱۲
 بگردید کز راهبانه خندگی
 سویشم زندگی راهبست
 چنین زویشل شاه گونیدگان
 نظامی چو بے با سکندر خوری
 چو نمخوان خضری در نظیف چو
 بیاساتی آن آب حیوان بیار
 کہ داد و لستش بوسه بر سر دهر
 برافروزم اکیل و اوزنگ او
 کتم زندہ از آب حیوان خویش
 چے چشمہ زندگانی گرفت
 شود زندہ از چشمہ زندگی
 کنون یافت آن جسمہ کا نگاہست
 کہ یابند گانند جو سیدگان
 ادب را نگہ راتا بر خوری
 ہفتاد و ہفت کتاب لے بشوے
 بدولت سراے سکندر سپار
 بمیراث خوار سکندر دہ
 آغاز داستان بیان حقیقت ولادت سکندر
 گزارندہ نامہ سنہ رومی
 بزمستان ۱۱۰۰
 کہ از جبلہ تاجداران روم
 چنین داد نظم سخن یاوری
 جوان دولتی بود زان ہر زو بوم

شہنشاہ نام اولیٰ قیوس

برہنہ زمین بوداواسے او

نواہن ترین شاہ آفاق بود

چنان وادگر بود کرد و خویش

گلوے ستم را بد انسان فشرود

سبق لبست پرویشیر و تاج

شہ روم را بود اسے درست

کے را کہ دولت کند یاوری

فرستاد خندان باون گنج وال

بدان خرج شنو شد شاہ روم

چو فتح سکندر و درآمد بہ کار

نہ دولت نہ دنیا نہ دارا گذشت

درین تان داوریہا بے ست

چنین آمد از ہوشیاران روم

پذیراے فرمان اوروم و روس

بمقدونہ خاص تر جائے او

نیازا وہ غصہ اسحاق بود

دوم گرگ البتہ برپاے پیش

کہ دارا بدان داوری شک بود

فرستاد کس تا فرستد خراج

رضا حبت با او خصوصت کجاست

کہ مارو کہ با او کند داوری

کز و در شد مالش بد گال

ز سوزندہ تیش نگہ داشت موم

در گونہ شد گردش روزگار

سنان از سر سنگ خار گذشت

مرا گوشش گرفتہ ہر کسے ست

کہ زاہد ز نے بود زان مرزو بوم

از آن قرخمی مروا حشر شناس
 شه از مهر سزند فیروز بخت
 بشادی گزائید ز اندوه ورنج
 بی پیروزی آن در شکوبه
 پوشد ناز پرورده آن شاخ سرو
 ز گهواره بر مرکب آورده پا
 کمان خواست از دایه و ز حبه تیر
 پوشد رسته تر کار مشیر کرد
 وزان پس نشاط سواری گرفت
 بیاساقی آن راجح بجان شست
 مکران مے آباد شتی شوم

خبر دادا که و خسرو سپاس
 و گنج کبشاد و بر شد بتخت
 بخوابند گان داد بسیار گنج
 می و مشک می بر تخت بر طرف
 خرامند شد چون خرامان تدر
 شد از چنبر مهدیان گرا
 که کافذش بند فک حیر
 ز شیر افکنی خبک با شیر کرد
 پے شاہی شہریاری گرفت
 بمن وہ کہ بریادوم آمد بهشت
 اگر غرق کردم بهشتی شوم

دانش موقوفین بخندراز بقومای حکیم پیرای سلطان

کہ بازارِ حشر نہ باشد سے

خوشامرز گار کیہ دارد کسے

[illegible]

بقدر بندش بسیاری بود
 جهان میگرد و به خوشخوارگی
 نه ندیده که طوفان برآورد
 همه سختی از بستگی لازم است
 چنان می گزاردن بستن سالیان
 گزارنده و ج و هستان نوز
 که چون شاه یونان ملک فلیقوس
 بفرزانه فرزند شد ملبد
 چون فرزند خود را در مندیافت
 ندارد پدر هیچ بایسته تر
 نشاندش بدانش و مویختن
 لقوایس آنکه خردمند بود
 باموزگارے باور بجز بود
 او بهای شایه میزبانے نغز

نیز از امور و حکما ۱۲

کند کارے ارم و کارمی بود
 باندازه دار و تک بارگی
 نه صرفه که سختی در آرد سال
 چو در شکنی خانه پریم است
 ترا سود کس نباشد زیان
 گزارنده گان را چنین یاد کرد
 برآر است ملک جهان چون پس
 که فرخ بود گوهر از جسد
 شد این که شایسته فرزند یافت
 ز فرزند شایسته شایسته تر
 که گوهر شود سنگ ز افروختن
 ارسطوے و دانش فرزند بود
 و مویختش آنچه نتوان شمر
 که نیروے دل باشد نور مغز

بندش بسیاری بود
 جهان میگرد و به خوشخوارگی
 نه ندیده که طوفان برآورد
 همه سختی از بستگی لازم است
 چنان می گزاردن بستن سالیان
 گزارنده و ج و هستان نوز
 که چون شاه یونان ملک فلیقوس
 بفرزانه فرزند شد ملبد
 چون فرزند خود را در مندیافت
 ندارد پدر هیچ بایسته تر
 نشاندش بدانش و مویختن
 لقوایس آنکه خردمند بود
 باموزگارے باور بجز بود
 او بهای شایه میزبانے نغز

بعضی از امور و حکما ۱۲
 بفرزانه فرزند شد ملبد
 چون فرزند خود را در مندیافت
 ندارد پدر هیچ بایسته تر
 نشاندش بدانش و مویختن
 لقوایس آنکه خردمند بود
 باموزگارے باور بجز بود
 او بهای شایه میزبانے نغز

زهر و انشته کو بود در قیاس

بر آراست آن کو هر پاک را

خبر و ادش از هر چه پرورده بود

همه سال شهزاده نیز پوشش

بباریک بینی چو شبتافتی

ارسطو که همدرس شهزاده بود

هر آنچه از پدر مایه انداخته

چو استاد و زان بفرنگ برآ

تعلیم او بیشتر بر درج

چو منشور اقبال او خواند پیش

بروز یک طالع پذیرنده بود

شهزاده بسپرد فرزند را

که چون سروری کج خلق بلند

سر دشمنان بر زبسن آوردی

وزو گرد و اندیشه معنی شناس

چو اجسم که آراید افلاک را

کس کم چنان طعنه ل پرورده بود

بخر علم راره نداده ^{ای تفسیری} گوش

سخنهای باریک دریافتی

بخی متکرمی ل به او داده بود

گذارش کنان در سینه موخته

ملکزاده را دید بر گنج پاسب

که خوشدل کند مرد و پاس گنج

در روست عنوان فرزند خویش

نگین سخن مهر گیسو زنده بود

به پیمان در افرو و سو گند را

ز کتب بمیدان جهانی سمت

جهان ز نقش نگین آوردی

نزد جوانان و دانا
ای تفسیری
چون اجسم که آراید افلاک را
کس کم چنان طعنه ل پرورده بود
بخر علم راره نداده گوش
سخنهای باریک دریافتی
بخی متکرمی ل به او داده بود
گذارش کنان در سینه موخته
ملکزاده را دید بر گنج پاسب
که خوشدل کند مرد و پاس گنج
در روست عنوان فرزند خویش
نگین سخن مهر گیسو زنده بود
به پیمان در افرو و سو گند را
ز کتب بمیدان جهانی سمت
جهان ز نقش نگین آوردی

ہما یون کنی تخت رازیر تاج
بر آفاق کشور شائی کنی
بیاد آری این درس تعلیم را
نظر بنداری ز سن زندگی
بدستورے اوشومی شغل سنج
ترا دولت اور مہر مایورست
مہر کجایافت قدرے تمام
ہمان مولے کار جندی گرفت
چو خواہی کہ برہرسانی سیر
ملکزا وہ با او بسم دادوست
کہ شاہے چو برین شغل راست
تا بزم سرازراے و پیمان او
سر انجام کا قبال یاری نمود
چو استاد و دست کان طفل غرور

فرستندت از مہبت کشور خراج
 جهان جهان پادشائی کنی
 پیش نسا ز می زرو سیم را
 بجا آوری حق پیوند من
 کہ دستور دانا بہ از تاج و گنج
 ہنرمند باد و ولتے در خورست
 بدولت خداے بر آورد نام
 ز راے بلند ان بلندی گرفت
 ازین زبان باشدت ناگزیر
 پذیر فیکاری بران عہد بست
 وزیر او بود برین ایزد کو است
 نہ مند کمربند فرمان او
 بران عہد شاہ استواری نمود
 بخواند ز کردگیشان گوے برد

[illegible]

از ان ہندی حرف شکلی کشید
 بدودا کین حرف وقت کار
 اگر غالب از واثر نام تست
 و گز انکھ نا غالبی و قیاس
 شہ آن حرف بستد ز نامے پر
 چو بر وقت آن حرف نگاشته
 بدنگونہ سریت بارے و موش
 ہم او بہت زیرک اندیش دشت
 بفرمان کار گمان کار کرد
 ہنر پیشہ فرزند استاد او
 عجب مہربان بود بر مر زبان
 نکر دے یکے مرغ بر باب زن
 نخست ز تدریس او دوریے
 چو پر کار چرخ از بر کوہ و دشت

قور از ان ہندی حرف
 آواز شدہ از ان ہندی
 قیاس است از ان ہندی
 شکلی کشید از ان ہندی
 بدودا کین حرف وقت کار
 اگر غالب از واثر نام تست
 و گز انکھ نا غالبی و قیاس
 شہ آن حرف بستد ز نامے پر
 چو بر وقت آن حرف نگاشته
 بدنگونہ سریت بارے و موش
 ہم او بہت زیرک اندیش دشت
 بفرمان کار گمان کار کرد
 ہنر پیشہ فرزند استاد او
 عجب مہربان بود بر مر زبان
 نکر دے یکے مرغ بر باب زن
 نخست ز تدریس او دوریے
 چو پر کار چرخ از بر کوہ و دشت

کہ مغلوب و غالب درو شد پدید
 بنام خود و خصم خود بر شمار
 شمار خط فردا انجام تست
 ز غالب تر از خوشی تن مے ہر س
 شد آن داوری پیش او پذیر
 ز پیروزے خود خبر داشتے
 ز ہر دانش آورد و یکے بجوش
 ہم اندیشہ زیر کان پیش دشت
 بدین گاہی سخت بیدار کرد
 کہ ہمدرد س او بود و ہمدرد او
 دل مر زبان ہم بد و مہربان
 کار سٹونو وے برور از زن
 بہر کار از خواست و ستوریے
 بدین واثر دے چنڈ گشت

ملک فلقوس از جهان برگرفت
 جهان صیت بگذر زینک او
 درختیست شش پہلو و چار پنج
 یکاک و قہماے مارین خست
 و دور وار داین مانع آراستہ
 و رآ از در باغ و بنکرت سام
 اگر زیر کی با گلے نوکب
 میقیمے نہ مینی در این مانع کس
 در و ہر دم از نو برے میرسد
 جهان کام و ناکام خواہی سپرد
 درین چار سو پنج ہنگامست
 بدان جهان ہستی از و ام و

بدین دائرہ مدتے چند گشت
 رمانی بچنک او از چنک او
 تنے چند را بستہ بر چار پنج
 بزیر او فتہ چون وز و باد سخت
 در و بند این سہر و درخت
 زوگیر در باغ بیرون خرام
 کہ باشد بجا ماندن شش ناگزیر
 تاشا کند ہر یکے یک نفس
 یکے مے رود و دیگرے مے
 بخود کاگی پے چہ باید شد
 کہ کیسہ بر مرد خود کارہ نیست
 بدہ و ام اورستی از و ام او

حکایت

درین چار سو پنج ہنگامست
 بدین دائرہ مدتے چند گشت
 رمانی بچنک او از چنک او
 تنے چند را بستہ بر چار پنج
 بزیر او فتہ چون وز و باد سخت
 در و بند این سہر و درخت
 زوگیر در باغ بیرون خرام
 کہ باشد بجا ماندن شش ناگزیر
 تاشا کند ہر یکے یک نفس
 یکے مے رود و دیگرے مے
 بخود کاگی پے چہ باید شد
 کہ کیسہ بر مرد خود کارہ نیست
 بدہ و ام اورستی از و ام او

حق خویش منجواستند از هر
 بنیگندشان بغل و پالان پیش
 اسی ایشانرا ۱۲
 بر آسود و از خوشیتن شاد شد
 بد و دام و بیرون چه از گرد و خاک
 ز گردن نان بر نیاری خوش
 در شند می روشنائیم ده
 به آرزوگان موسیالی دهد

شبه نعلبند و پالانگر
 خراز پارنجید و شست ریش
 چو از دام واری خراز او شد
 تو نیز آئے بنجا که شده گردناک
 تو نیز از نمی بار گردن به دوش
 بیاساقی از خود رها میسم ده
 منی که ز محنت رهایی دهد

قد ز نعلبند
 آه ساقی که
 دست ز نعلبند
 چو نعلبند در
 دنیا نعلبند
 دام و بیرون
 عبا و کوه
 از نعلبند
 دست ز نعلبند
 از نعلبند
 و از دام و بیرون
 و از دام و بیرون
 و از دام و بیرون

نشستن سکندر بر تخت فیلقوس

دست ز راند و در آست
 سخن نامره ۱۲
 کزان سیم و زر خبر دایم
 موسی ۱۲ منقصر ۱۲
 ندانم کس کو دبیری کند
 نشد حرفیکس نگشت من
 که من نیز بدخواه دارم من

سخن سنجی آمد ترا زو به دست
 یعنی عرض دان ۱۲
 تصرف در آن سکه نگذاشتم
 گزاشتم من حرف گیری کند
 و لے تا قوی دست پشت من
 نه سیم به بدخواهی اندر کس

سید زلاله
بر خلد اصحابی
سید ذوالکرم
لبنی فیما سکنه
۱۲۱۲

کباوه ز چرخ کمان ساخته
بنجیر گرشیر کردی شکار

ربود از دلیران تو ناترے
چو خطش قلم راند بر آفتاب
فلک ان خط جدول نگنجیت
حساب جهانگیری آورد پیش
همش هوش دل بود هم زور دست
بهر کار کو حبت نام آوری
همد روم از ان سرو نو خاسته
از نوشته نقشه بهر حنائ
گمے راز با انجمن می نهساو
بانو مے با جوانان گرفت
نمان کرد با مروم از مرومی
بازرون کس نیاورد راسے

بهر شتنی تیر انداخته
ز گور و گوزنش بنو دے شمار

سر زیر کان شد به و ناماترے
یکے جدول نگنجیت از شکتاب
سوا ویش را ورق رنجیت
جهان از بون دید و دست هوش
بدین هر دو تخت شاید شست
در آن کار کروش فلک یامی
بر ریحان سرنیزی آراسته
رسید بهر کشور افسانه
که از راز انجمن گم می کشاو
بخلوت پے کار و نمان گرفت
که آید و راند شیشه آدمی
برون از خط جدول نهاد پاسے

ببازار گانان رها کرد باج
 زدیوان و مہمان قلم برگرفت
 عمارت ہمیکہ دوزرے فشانہ
 بہر ناحیہ ناجیے برگماشت
 بہر گوشہ نام و بخش رسد
 کشادہ دوستش چو روشن خورش
 تراز و خود آن بہ کہ دار و دوسر
 ہر آن کار کا قبال را در خورست
 چنان داد گر شد کہ ہر مرزو بوم
 ارسطو کہ دستور در گاہ بود
 سکندر بہ تدبیر دانا وزیر
 وزیرے چین شہر یارے چنان
 ہمہ کار شان گیتی شروہ
 ملک شاہ محمود و نوشیروان

بجست از بقیمان شہری خراج
 ز بے مالگان ہسم درم برگرفت
 ہمہ خارے کند و گلے فشانہ
 بہر جاگیہ سروریرا گذاشت
 بمصر و بوشن بے باغش رسد
 یکے تا بجزن شد یکے تا ج بخش
 یکے جائے آہن یکے جائے زر
 باہن چو آہن بز چون زر است
 زوے داستان کا خوشا شاہ روم
 بہرنیک و بد محرم شاہ بود
 بکم روزگارے شد آفاق گیر
 جہان چون گیر و قرارے چنان
 زراے وزیران پذیر و شکوہ
 کہ بر وند گوے از ہمہ خسروان

یہ تو زدیوان و مہمان قلم برگرفت
 عمارت ہمیکہ دوزرے فشانہ
 بہر ناحیہ ناجیے برگماشت
 بہر گوشہ نام و بخش رسد
 کشادہ دوستش چو روشن خورش
 تراز و خود آن بہ کہ دار و دوسر
 ہر آن کار کا قبال را در خورست
 چنان داد گر شد کہ ہر مرزو بوم
 ارسطو کہ دستور در گاہ بود
 سکندر بہ تدبیر دانا وزیر
 وزیرے چین شہر یارے چنان
 ہمہ کار شان گیتی شروہ
 ملک شاہ محمود و نوشیروان

پذیراے پند وزیران شدند

شبه ما که بدخواه را کرد حسد

مراد ترا اگر بود پایست

مبادا که شہ را رسید پایست

چو باشه کند چشم بدبازی

جهان داوخواه است و شہ و تنگیر

جهان اوصاحب جهان نور باد

بیاساقی آن شہرت جانفزاس

که چون من بآن شہرت آرم نشاط

که از جمله دور گیران شدند

برای وزیر از جهان گوی برو

تن شاه باید که ماند درست

که گردد سر ملک شورید مغز

کند دیو بافتنه انبازی

ز داو نباشد جهان را گزیر

وزین داوری چشم بدو رباو

بمن ده که دارم غم جانگزا

غم چند را در نور دم بساط

تظلم مصریان از زنگیان پیش اسکنند

چون از دم گرگ برزد زبان

خروس غنوده فرو کوفت بال

من از خواب آسوده بر خاستم

بخفتن در آمد گشت پاسبان

دلزن بزد بر بیره دوال

بجوهر کشتی خاطر آراستم

فردی چو با شکر
آه ای که با شکر
بر آید و در کف
با فتنه افغان کرد
رصد و خالی
اک در آینه
الله تعالی
چون صبح
از دم گرگ
برزد زبان
خروس غنوده
فرو کوفت بال
من از خواب
آسوده بر خاستم
بخفتن در آمد
گشت پاسبان
دلزن بزد
بر بیره دوال
بجوهر کشتی
خاطر آراستم

طلبگار گوهر که کانے کند
 بخوابه لعلی که آرد بچنگ
 چه پنداری لے مرد آسان نیش
 گر انجیر خور مرغ بودے فراخ
 گزاردہ سپیکر این پرند
 کہ چون بباد اوان چراغ سپهر
 بجلوه برآورد خورشید دست
 سکندر باین شامان پیش
 غلامان گلچهره دول رباے
 گمے بادہ می خور و بر باد کے
 نشستہ چین چون کیے چشمہ نور
 خبر برد صاحب خبر نزد شاه
 تظلم زمانست بر شاه روم
 رسید چندان سپاهان زنگ

بہ پندار و امید جانے کند
 ستیزہ کند بادل خارہ سنگ
 کہ آسان پراز در توان کرد گوش
 نماندے یک انجیر بر تیج شاخ
 گزاش چین کرد باقتش بند
 جمال جهان را بر افروخت چہر
 عروسانہ بر کرستے ز رشت
 بر آراست بزد آئین خویش
 کرد و کرد کہ تختش پیاے
 گمے گنج میر سخت بر رود و نے
 کہ آواز داد آسدا ز راہ دور
 کہ مشتے ستم دیدہ داد خواہ
 کہ بر صریان تنگ شد مرز بوم
 کہ شد در بیابان گذر گاہ تنگ

کہ آواز داد آسدا ز راہ دور
 کہ شد در بیابان گذر گاہ تنگ
 کہ آواز داد آسدا ز راہ دور
 کہ شد در بیابان گذر گاہ تنگ
 کہ آواز داد آسدا ز راہ دور
 کہ شد در بیابان گذر گاہ تنگ
 کہ آواز داد آسدا ز راہ دور
 کہ شد در بیابان گذر گاہ تنگ
 کہ آواز داد آسدا ز راہ دور
 کہ شد در بیابان گذر گاہ تنگ

قولہ گمے بادہ
 اے مرد باده
 بادشاہ بزرگ
 پدیا صد سکندر
 و اگر کنایہ بیگ
 ادسلاطین گفت
 نشود من سب
 نادر و آسدا
 قولہ نشستہ
 جنس آہ
 تیج بچان
 و چین ہند
 کلمہ استفہام
 قولہ تظلم
 کردن و بیک
 ادب و تکریم
 و یا نظر کردن
 و کردن و بیک
 و یا نظر کردن
 و کردن و بیک

سواد جهان چنان در نوشت
 بیابانی نے چو قطران سیاہ
 ہمہ گو سپر کوک سرشت
 نہ روئے کہ پیدا کند شرم سان
 ہمہ آدمی خوار و مردم گزاسے
 گر آید بہ یار گیری شہریار
 نہ مصر و نہ افرخسہ ماند نہ روم
 ز جمعے چنین دل پراگندہ ایم
 شہ وادگر واور دین سپاہ
 ہر اسان شد از شکبے قیاس
 از سطوے بیدار دل را بخواند
 وزیر حسن و مند پر وزراے
 کہ بر خیز و بخت آزمائی بکن
 بر آید مگر کارے از دست شاہ

سودا و در آمد در آن کوہ و دشت
 از آن بیش کاندربیا بان گیاه
 بخوبی روندا چہ ہستند زشت
 نہ بر ہیکل چس مہر و آرم شان
 نزار و دیرین و اور می مصر پائے
 و گر نہ تہ ماراج رفت آن دیار
 گمازند از آن کوہ آتش جو موم
 و گر حکم شہ راست ما بندہ ایم
 چو دانست کا و روزنگی سپاہ
 نباید کہ وانا بوبے ہراس
 وزیر و بے قصہ با او براند
 پر پر وزیرے شاہ شد رہنماے
 ہلاک چنان از دوائے بکن
 کہ شہ را قومی ترکند پالیکاہ

سودا و در آمد در آن کوہ و دشت
 از آن بیش کاندربیا بان گیاه
 بخوبی روندا چہ ہستند زشت
 نہ بر ہیکل چس مہر و آرم شان
 نزار و دیرین و اور می مصر پائے
 و گر نہ تہ ماراج رفت آن دیار
 گمازند از آن کوہ آتش جو موم
 و گر حکم شہ راست ما بندہ ایم
 چو دانست کا و روزنگی سپاہ
 نباید کہ وانا بوبے ہراس
 وزیر و بے قصہ با او براند
 پر پر وزیرے شاہ شد رہنماے
 ہلاک چنان از دوائے بکن
 کہ شہ را قومی ترکند پالیکاہ

جهان داور آفریش پناه
 بهر جا که روار می از کوه و دشت
 سیاهان که ماران مردم زنند
 اگر رومی اندیش از خنک رنگ
 ز مردم کشتی ترس باشد بے
 گر از رخ تو آهیم زین سک دلان
 و گر جابے خالی کنم از بس و
 بے گرز ما و آستندے هراس
 میا نجی چه باشد که بسن میشند
 یکے چاره باید بر انداختن
 گرفتن تنے چند زگی ز راه
 نشستن ترا خاش خشمناک
 یکے را سز تن بریدن بدو
 بزگی زبان گفتن این را بشوے

پناه تو باد اسے جهانگیر شاه
 بهی بادت از چرخ فیروز گشت
 نه مردم همانا که آه بر نسند
 عجب نیست کاین هست آن ننگ
 ز مردم خوری چون ترسد کس
 سخواند مان عاقلان عاقلان
 ز گیتی بر آرد کی باره گرد
 میا نجی بریشان نهادے اس
 و گر راست خواهی میا نجی کشند
 تیزویر مردم خوری ساستن
 گرفتار کرون دین بارگاه
 در آمد ختن نگیان را به خاک
 بمطبخ فرستادن از بهر خورو
 پیر تا خورو سند و نامجوے

لے تو سیاهان که ماران مردم
 زنند و داور آفریش پناه
 بهر جا که روار می از کوه و دشت
 سیاهان که ماران مردم زنند
 اگر رومی اندیش از خنک رنگ
 ز مردم کشتی ترس باشد بے
 گر از رخ تو آهیم زین سک دلان
 و گر جابے خالی کنم از بس و
 بے گرز ما و آستندے هراس
 میا نجی چه باشد که بسن میشند
 یکے چاره باید بر انداختن
 گرفتن تنے چند زگی ز راه
 نشستن ترا خاش خشمناک
 یکے را سز تن بریدن بدو
 بزگی زبان گفتن این را بشوے

پناه تو باد اسے جهانگیر شاه
 بهی بادت از چرخ فیروز گشت
 نه مردم همانا که آه بر نسند
 عجب نیست کاین هست آن ننگ
 ز مردم خوری چون ترسد کس
 سخواند مان عاقلان عاقلان
 ز گیتی بر آرد کی باره گرد
 میا نجی بریشان نهادے اس
 و گر راست خواهی میا نجی کشند
 تیزویر مردم خوری ساستن
 گرفتار کرون دین بارگاه
 در آمد ختن نگیان را به خاک
 بمطبخ فرستادن از بهر خورو
 پیر تا خورو سند و نامجوے

بفرماتے تا طبعی در نهفت
 باورچی ۱۲

بجو شد سر کو سپند سیاه

شته آن سپرم با پخته نیم خام

گمبوید که مغزش بر آرند نیز

اگر هیچ دهنستے درخت

اسیران رومی پروردے

چو آن آدمی خوارہ یابد بر

بین ترس گذارد این کین گرم

گر این چاره سازی بدست آوریم

برگلی زرگان تو انیم رست

بفرموده شاه لیران روم

کمی بر گذرگاه رنگ آورند

شدند آن لیران سنان پیر

بنوبت که شاه برودند شان

هند لہجہ آنرا کند خاک خفت

تہی ز استخوان آورند و شہا
 پارہ گوشت ۱۲

بدر و بخاید بحس تمام

کزین نغز کس نخورد است چیز

کہ خوردی چنین دارد مہدست

ہمہ رنگے خوش نمک خوردے

کہ بہت آدمی خوارہ زو تر

کہ آہن بہ آہن توان کرد نرم

بر آن چہ دستان شکست آوریم
 زدن

کہ بر جہل جز جہل نہار شکست

نمانید چالش در آن مرز و بوم

تنے چند زنگی سچنگ آورند

گرفتند زان رنگے چند اسیر

بہ رنگ نوبت سپردند شان

و فرمودہ شد کہ این کین گرم
 بر گذرگاه رنگ آورند
 شدند آن لیران سنان پیر
 بنوبت کہ شاه برودند شان
 و فرمودہ شد کہ این کین گرم
 بر گذرگاه رنگ آورند
 شدند آن لیران سنان پیر
 بنوبت کہ شاه برودند شان

در آموشگاه نوبتے دارشاه
 شہ از چشمناکی چو ستند شیر
 یکے زلف سہ مو و تازان گروہ
 مطبخ سپردن بکین باگیر
 دگر گوشت با مطبخی گفت راز
 دگر زگیان پیش خسرو بپای
 چو فرمودند کہ خوان آوند
 بیاورد خوان زیرک شہمت
 شہ از ہم درید آن خوش را بہ زور
 بہا بیتگی خورد و بنہا بند سر
 چو رنگی بخوردن چنان دلکش است
 ہمہ ساق رنگی خورم با شراب
 بر غم سیامان شہ سلیمند
 چو رشتہ از دما کردشان

قفاے ز خون مہر و روے سیاہ
 کہ آرد گوزن گران را بہ زیر
 بہرند سرچون یکے پارہ کوہ
 بساز آنچه شہ را بود ناگزیر
 کہ چون ساخت میباید برک و ساز
 فروماندہ عاجز در آن رسم و را
 بساط خوش در میان آوردند
 برو پھماے سرگوسپند
 چو شیریکہ او برد و سپرم گور
 کہ خوردی ندیدم بدنیسان دگر
 کباب دگر خوردنم ناخوش است
 کزین خوش نکتہ نیاہم کباب
 مزور ہمے خور و زان گوسپند
 چو ماران بصرار ما کردشان

قفاے ز خون مہر و روے سیاہ
 کہ آرد گوزن گران را بہ زیر
 بہرند سرچون یکے پارہ کوہ
 بساز آنچه شہ را بود ناگزیر
 کہ چون ساخت میباید برک و ساز
 فروماندہ عاجز در آن رسم و را
 بساط خوش در میان آوردند
 برو پھماے سرگوسپند
 چو شیریکہ او برد و سپرم گور
 کہ خوردی ندیدم بدنیسان دگر
 کباب دگر خوردنم ناخوش است
 کزین خوش نکتہ نیاہم کباب
 مزور ہمے خور و زان گوسپند
 چو ماران بصرار ما کردشان

چو آواز پریل سرش زدوے
 ز بسجیل گامد بجایش برون
 پیاده روان کردہ پریل بند
 چو آئین پرکار شد ساخت
 شکر سیاہے ز راجہ بنام
 در آمد چو پرل استخوانے بدست
 سیہ مارے افسون کرگی درو
 دمانے فراخ و سیہ چون لویہ
 خنجرے از خم آہن برانگینیت
 برو سینہ چو پولاد ترس
 علم دیدہ برچہ بر سرش
 گر آنجا بود طاسکے سرنگون
 بسے خوشیتن راجہ رنگی ستود
 ز راجہ منہم پرل پولاد خاسے

پیرایہ روان کردہ پریل بند
 ز بسجیل گامد بجایش برون
 پیاده روان کردہ پریل بند
 چو آئین پرکار شد ساخت
 شکر سیاہے ز راجہ بنام
 در آمد چو پرل استخوانے بدست
 سیہ مارے افسون کرگی درو
 دمانے فراخ و سیہ چون لویہ
 خنجرے از خم آہن برانگینیت
 برو سینہ چو پولاد ترس
 علم دیدہ برچہ بر سرش
 گر آنجا بود طاسکے سرنگون
 بسے خوشیتن راجہ رنگی ستود
 ز راجہ منہم پرل پولاد خاسے

زدوے آتش از خود بر آتش زدوے
 شد از پاپیلان زمین نیلگون
 ہر گوشہ کردہ صد پرل بند
 منشہا شد از مہر چہرہ است
 ز لشکر کہ رنگ بکشاد گام
 کر و پرل را استخوان می شکست
 سر آما سے از سر بزرگی درو
 کر و چشم بنیندہ گشتہ سفید
 جہما سکاہن برورختہ
 حدیث نموندی آن خود پرل
 ہمیشہ کیموے زان پریش
 دو دیدہ بر او چو طاس خون
 کہ سوزان تر از آتشم زیر و دو
 کہ بر پشت پیلان کشم پیلای

چو در معرکہ بر شمش تیغ تیز
 گرم شیر پیش آید و گر نهر بر
 چو در پیلایان قح می کشم
 فرس افکنند جوش من سیل را
 سلاح از تنم رسته چون شیر ز
 چو الماس و آهن گدازن مرا
 چو گردن بر آرم بر گردن کشتی
 درم پهلوی سلوانان به تیغ
 مردم کشتی از دها پیکرم
 ستیزنده را دارم آرم مست
 مرا از کس در جهان شرم نیست
 چو من زنگنه آنکه خندان بود
 گفت این و بر زور ابرو ج
 درومی سوار توانا و حیت

بگویم که کنم کوه را سنگیز
 برو سیل بدم چو بارنده ابر
 بیک پیل پیل را پے کنم
 رخ من پیاده کند پیل را
 ز پولاد دارم سلاح و گر
 چه حاجت به الماس و آهن مرا
 نذا می هر اسم ناز آتشی
 خورم کرده گردان بے دریغ
 نه مردم شمش بلکه مردم خورم
 خراز زیر پالان بر آید درست
 ستیزه بے مهت و آرم نیست
 یہ شیرے الماس دندان بود
 چو مارے کہ پید ز سو دای گنج
 بران آتش افکنند خود را نخست

این شعر در وصف شجاعت و قوت است
 و در بیان آنکه گویند که
 این مرد را هیچ کس در جهان
 شرم نیست و او را هیچ
 سلاح و آرم نیازی نیست
 و در بیان آنکه او را
 هیچ کس در جهان
 شرم نیست و او را
 هیچ سلاح و آرم
 نیازی نیست و در بیان
 آنکه او را هیچ کس
 در جهان شرم نیست
 و او را هیچ سلاح
 و آرم نیازی نیست

ہاتھ کشی باز مالید گوش
 ورا مدد ورنے جنگ سود
 وگر کمینہ خواہی ورا مدد جنگ
 وگر رویے رفت چون تند باد
 وگر پهلوانے ز قلب سپاہ
 چنین تا بمقتدر ہفتاد مرد
 وگر بیچاکش را نیاند نیاز
 دل از جاے شد شکر روم را
 چو کردان بنانے سپہ راز بون
 شہ گرومان شاہ گردون گراے
 بر آست جنگ زنگی پیچ
 زوہ بر میان گوہر گمین
 بہن بر یکے آسمان گون زوہ
 یامانی یکے تیغ زیر آب جوش

چو پروانه کایش خون بجوش
بیک ضربت از تنش رابود
فلک هم در آور و پایش سنگ
کتا چشم بر هم نهد سر نهاد
سبکتر شد چون ناله مند و ماه
به تیغ آمد از رویان در بر
که با آن زبانے شود رزم ساز
چو از کوره آتشین موم را
نیامد بنا و او کس برون
زیر کار موب تھی کرد جابے
زنگی کشتی نیرہ را او پچ
در آورده پولاد ہندی لب
چو مرغول زنگی گرہ در گرہ
حامل فروشتہ اطراف دوش

کمندے چو ابروے طغما چیان
 لحافے بر افکنده بر پشت بور
 عمان تگاور به دولت سپر
 بکبات می چون در آید عقاب
 ازان تیز تر سر و پیلتن
 بز و باگت وے کائے غم پیر
 اگر ز تها بی عثمان راز راه
 سیه ر و ا زانی که از تیغ تیر
 مر و با خون سر خرویت کتم
 قند زنگ بر تیغ آمینه زنگ
 سپیدی بر درونی ارشدم درو
 چه لافیکه من دیو مردم خورم
 ندانی تو پیکار شیره لخت
 گر آئی ز جابے نگهدار پاپے

بنجم چون کمان گوشه چایان
 در آمد برین آن شیریل زور
 نمود آن قومی ست را دستبرد
 چگونه همد بر زمین افتاب
 به بندی در آمد بر آن ابرمن
 عقاب جوان آمد آرام یه
 کنم بر تو عالم چور ویت سیاه
 دین حرب که کرد خواهی گریز
 مسلسل از جعد موت کتم
 من آینه ام که من افتاد زنگ
 بر و تیغ من سرخی از روے زور
 مرا خور که از دیو مردم تر م
 بیاموزمت من باز و سخت
 و گرنه سپارم سرت زیر پاپے

لفظ و کلمات
 طغما چیان
 افکنده
 بر پشت
 بور
 عمان
 تگاور
 به دولت
 سپر
 بکبات
 می چون
 در آید
 عقاب
 ازان
 تیز تر
 سر و پیلتن
 بز و باگت
 وے کائے
 غم پیر
 اگر ز تها
 بی عثمان
 راز راه
 سیه ر و ا
 زانی که
 از تیغ تیر
 مر و با خون
 سر خرویت
 کتم
 قند زنگ
 بر تیغ
 آمینه زنگ
 سپیدی
 بر درونی
 ارشدم درو
 چه لافیکه
 من دیو مردم
 خورم
 ندانی تو
 پیکار شیره
 لخت
 گر آئی ز
 جابے نگهدار
 پاپے

سر زنگی از نخل بالا افتاد
 و گرزنگی رفت سو مصاف
 که ابر سیاه آماز کوه زنگ
 سیاه کوه و گرد بازو نسیم
 ز تن بر کنم گردن پیل را
 هر بخش که جانش به آهن گزم
 جها بخوے چون پیدکان یاده کوه
 ستر تیغ برگردن افراشتش
 ازان سگمین بر سیاه قوی
 چنان زور و تیغ زنگار خورو
 سیاه و گرزین بر او هم نهاد
 و گرتاشب نامداران زنگ
 جهاندار بفتح و مساز گشت
 چو کلنار گون کسوت آفتاب

چو زنگی که از نخل بالا افتاد
 زبان بر کشاد او بشته گزاف
 نبار و گمراژ و ما و نه سنگ
 گران کوه را سیم ترازو منم
 بدم در ششم چشمه نیل را
 بے جاها و رسکا من رزم
 ز خون ناف خود را کند ناف بوی
 در آن یاده گفتن سر انداختش
 عثمان را ند بر چالش خسروی
 که زنگی ز مرکب درآمد بجزو
 جرسیم و گردیده بر هم نهاد
 نیامد کسے را آفتاب جنگ
 شبانکه باز رزم که باز گشت
 کبودی گرفت از خم نیل ناب

سر زنگی از نخل بالا افتاد
 و گرزنگی رفت سو مصاف
 که ابر سیاه آماز کوه زنگ
 سیاه کوه و گرد بازو نسیم
 ز تن بر کنم گردن پیل را
 هر بخش که جانش به آهن گزم
 جها بخوے چون پیدکان یاده کوه
 ستر تیغ برگردن افراشتش
 ازان سگمین بر سیاه قوی
 چنان زور و تیغ زنگار خورو
 سیاه و گرزین بر او هم نهاد
 و گرتاشب نامداران زنگ
 جهاندار بفتح و مساز گشت
 چو کلنار گون کسوت آفتاب
 چو زنگی که از نخل بالا افتاد
 زبان بر کشاد او بشته گزاف
 نبار و گمراژ و ما و نه سنگ
 گران کوه را سیم ترازو منم
 بدم در ششم چشمه نیل را
 بے جاها و رسکا من رزم
 ز خون ناف خود را کند ناف بوی
 در آن یاده گفتن سر انداختش
 عثمان را ند بر چالش خسروی
 که زنگی ز مرکب درآمد بجزو
 جرسیم و گردیده بر هم نهاد
 نیامد کسے را آفتاب جنگ
 شبانکه باز رزم که باز گشت
 کبودی گرفت از خم نیل ناب

بیدار آن خود گفت کین صید خام
 سلاح ملک و از ترتیب کرد
 پوشید خفتانے از اگر گدن
 یکے خود پولا و آسینہ فام
 دوشان یکے تیغ چون شیم
 بر تاجت آمد بر آن تند شیر
 بشه گفت کاس صید شیر آزما
 مرو تان برو و لب ان کینم
 بر سینم کز ما بندی کراست
 ز جو شیدن زنگے خام کار
 چو بدخواه کین در غروش آورد
 سکندر بدو گفت چندین ملاف
 ز مروا کی لاف چندان مزین
 پیرس ارچہ شیریں شیر افکنان

کج جان برو چون در آمد بر دام
 بجوشن بر از تنج ترکیب کرد
 مکل بر در استین تابان
 نهاد از بر فرق چون سیم خام
 پلارک در رفته چون پائے مور
 نشاید شدن سوس شیران دلیر
 شکمباز شوار خود صبور می نماے
 درین زرگه خنک شیران سیم
 در نیگار نی زور بندی گراست
 بجوشید خون دل شهریار
 ستیزنده را خون بجوش آورد
 مزن بهیدہ پیش مہوان گراف
 ہر اسان شوار سایہ خوشستن
 دلیری مکن با دلیران گمان

خلق تو بیداران
 آه ای حال در
 میدان آفرنده
 سجده بر
 سجده بر
 خلق تو بیداران
 آه ای جنبان
 ثنایان را بجنبان
 سجده بر
 سجده بر
 زردان حسن
 آه ای اسرو
 خنده یا حکم

و انچه هست که
ما را گمراشته است
باید از دور باستان
پایان چه باستان
قادر او عالمی
بر تو نیست که
یا بطریق مجزائه
و محض شادمان
از حق نامرد
همی که از سایه
خود می گردیزی
شرع پنا

کنم با تو کارے دین کارزار
بشرطیکه چون صبح راند سپا
گفت این از حرکت بازگشت
بمهلث رشب عذر خواه آمدند
بیاساتی از خیم دوشینہ سے
بدہ طبیعت سیاوش شود

که اندر گزیری به سوراخ مس
تر ازین چون صبح بسیم بگاہ
باین استمان شاه و سارگشت
زمیدان سو خواب گاہ آمدند
که ماندست باقی ز کاوش و کے
چون شود وے چند سر خوش شود

ظفر یافتن سکندر بر شکر زنگیان

چو روز و گر چشم آفتاب
دو شکر بهم کشیدند کوس
تدروان و می زانغان زنگ
سیاهان چو شب میان چون چراغ
بر آمد یکے ابر ز نگارگون
در آن سبیل گزایے شد با بفرق

بر آنخت آتش ز دریای آب
چو شطرنجی از عاج و از آبنوس
شدہ سینہ بازی یعنی و رنگ
کم و بیش چون زانغ و چون چشم زانغ
فرورخت از وده دریای خون
یکے شد ماندویکے گشته غرق

آه سبب خوشی که سبب غم است
سبب غم که سبب خوشی است
سبب خوشی که سبب غم است
سبب غم که سبب خوشی است
سبب خوشی که سبب غم است
سبب غم که سبب خوشی است
سبب خوشی که سبب غم است
سبب غم که سبب خوشی است
سبب خوشی که سبب غم است
سبب غم که سبب خوشی است

آه سبب غم که سبب خوشی است
سبب خوشی که سبب غم است
سبب غم که سبب خوشی است
سبب خوشی که سبب غم است
سبب غم که سبب خوشی است
سبب خوشی که سبب غم است
سبب غم که سبب خوشی است
سبب خوشی که سبب غم است
سبب غم که سبب خوشی است
سبب خوشی که سبب غم است

جهان خسرو آهنگ پیکار کرد

بر آراست بازار ناور و را

توزا کند از گور چشم حریر

یکم در رخ رشتند چشمه دار

سان کش یکم نیزه سیارش

حامل یکم تیغ هندی چو آب

کلاه سے ز پولاد چین برشش

بر او نیت نیا چنی زهر دار

نشست از بر باره کوه و شش

روان کرد موکب بمعیا و گام

نیا مد پسر که پڑ مرده بود

و گر زنگی را چو غفریت مست

بیک نایب حج شه که بروی رسید

و گر دیوے آمد چو یکبارہ کرد

بید خواه بر چشم بدکار کرد

بر انجیت ز آب روان گردا

بپوشید و فارغ شد از تیغ و تیر

که در چشم آید یکم چشمه دار

باب جگر یافته پرورشش

بگوهر تر از چشمه آفتاب

که گوهر رشک آمد از گوهرشش

بوقت دن تلخ چون زهر مار

بیدین همایون بر قمار خوش

بیدیه که دشمن کے آید براه

باندیش لشکر و سر و پرده بود

فرستاد تا گوهر آرد به دست

ز زنگی رگ زندگانی برید

کز چشم بنیندگان شد ستوه

بر آراست بازار ناور و را
توزا کند از گور چشم حریر
یکم در رخ رشتند چشمه دار
سان کش یکم نیزه سیارش
حامل یکم تیغ هندی چو آب
کلاه سے ز پولاد چین برشش
بر او نیت نیا چنی زهر دار
نشست از بر باره کوه و شش
روان کرد موکب بمعیا و گام
نیا مد پسر که پڑ مرده بود
و گر زنگی را چو غفریت مست
بیک نایب حج شه که بروی رسید
و گر دیوے آمد چو یکبارہ کرد

بید خواه بر چشم بدکار کرد
بر انجیت ز آب روان گردا
بپوشید و فارغ شد از تیغ و تیر
که در چشم آید یکم چشمه دار
باب جگر یافته پرورشش
بگوهر تر از چشمه آفتاب
که گوهر رشک آمد از گوهرشش
بوقت دن تلخ چون زهر مار
بیدین همایون بر قمار خوش
بیدیه که دشمن کے آید براه
باندیش لشکر و سر و پرده بود
فرستاد تا گوهر آرد به دست
ز زنگی رگ زندگانی برید
کز چشم بنیندگان شد ستوه

بچا لشکری سواراندرش
 چنان ز درون اوج نه گره
 بیک باد شد کشته خصم
 بفرموده از بر بارگی
 سپاه از دوسو جنبش
 ز بیم حقایق که آمدند
 ترنگاترنگ در شنده تیغ
 تنوره ز فیدین آفتاب
 ز جوشیدن سرسیر سام تیز
 و بس زنگی شته بر خاک راه
 عقیق از شب آتش افروخته
 سبک شد شب گشت گوهر گران
 ایمن بر گشت مشک بید
 سر سبکی در منش تاهمت

برابر سیه خنده زو چون خوش
 که هم کالبد سفت شد هم زره
 فرو ماند لنگر لپنگر به مرد
 که لشکر بربد یکبارگی
 شب و روز با هم در آنختند
 کفن گشت در زیر جوشن حریر
 ز ماهی و قمار آورد منیع
 بسوزندگی چون تنور بتاب
 جهان کرده از روشنائی گریز
 زمین گشته بر آسمان رویا
 شب گشت ز آتش همه خورده
 چنینست خود رسم گوهر گران
 غراب سیه صید باز سفید
 ز رخسار در خانه پروا خسته

این شعر در وصف جنگ و شجاعت است و در بیان قدرت و شجاعت سواران و لشکر است. در این شعر از کلمات و عبارات بسیار زیاده و تکرار شده است.

زول و لون چاوشان دلیر
یکے گفت ہو و اگر گفت ثان
ستیز و لشکر چار صد گشت
قومی دست رافتح شد ہنمون
دستان تاختن لشکر و میان
سکنہ ریشیر بشا و دست
چوزنگی درآمد بہ زنگانہ رود
میرایت شاہ بر شد بہ ماہ
خو و سخت باران حمت زمینغ
ستادہ ملک زیر زمین و دش
زہر سوکشان زنگے چون ہنگ
کے کہ زیر علم ساقی ہند
وران وادی از رنگیان کس نماد
گر وے کہ بر پیل کروند زور

ولاور شدہ گور بر جنگ شیر
راور و سرماے ہے از جہان
زمانہ یکے را ورق در نوشت
بز نہار خواہی درآمد زبون
بزنگی کشی بستہ ہر سو میان
ببازار زنگی درآمد شکست
ر شہر و دروے برآمد سرود
ز غوغائے زنگی تہی گشت راہ
فروشت زنگار زنگی ز تیغ
ز سیف و برتن قبائے ش
بگردن و فساد ما پالمنگ
بفرمان خسرو سراندا حستند
و گر ماند خسرو و کس نماد
قماوند چون سپہ و پاپے مور

نفاطیہ

معقولہ زول و لون
دول و لون چاوشان
دلیر و دلیر
یکے گفت ہو و اگر گفت ثان
ستیز و لشکر چار صد گشت
قومی دست رافتح شد ہنمون
دستان تاختن لشکر و میان
سکنہ ریشیر بشا و دست
چوزنگی درآمد بہ زنگانہ رود
میرایت شاہ بر شد بہ ماہ
خو و سخت باران حمت زمینغ
ستادہ ملک زیر زمین و دش
زہر سوکشان زنگے چون ہنگ
کے کہ زیر علم ساقی ہند
وران وادی از رنگیان کس نماد
گر وے کہ بر پیل کروند زور

در نهم

خبر بنده کو بار مردم کشد
 چو خصمان گرفتار خواری شدند
 بجخشود بر سختی کارشان
 شه آن و شیماز که بود از حبش
 بفرمود تا داغ شان بر شدند
 فروزنده شان کرد از آن گرم داغ
 ز بس غارت آوردن از بهر شاه
 چو شه آن بتاع گران سنج دید
 بجز گوهرین حام وزیرین عمود
 هم از زر کافی هم از عسل و در
 ز کافور چون سیم صحر استوه
 همه زنده پیلان گنجینه کش
 بے برده یونان و بربری
 ز برستوانها گوهر نگار

و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم

و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم
 و اینها هم که در نهم

گله شمش کشد که بر شمش کشد
 جاش در میان زینهار می شدند
 ز شمشیر خود و دوازده هزار شان
 نفرموده شستن در آن کشمش
 حبش زین سبب داغ بر شدند
 کز آتش فروزنده کرد و سپاه
 غنیمت نگنجید در عرصه گاه
 چو دریای کیه دشت پر گنج دید
 بجز وارگوهر بانبار عمود
 بے حسه قدم قطارها کرد و پر
 ز سیم چو کافور صد پاره کوه
 همان بازی اسپان طایر و ش
 سبق برده بر ماه و بر شتری
 همان فرش زر افروز آبدار

نفرمود

نفرمود

سکندر از جنگ نیکان و ناکردن اسکندریه

<p>که در سایه او توان بردخت که از ستا آسایش جان دهد ز رونق میفتاد کار حسنین بدست تیر و دانش چون توان بر آورد سبزه سمر از جوتبار بنفشه برآمخت غنبر مشک چو کافور تر سر برون ز خاک بصحرای علم بر کشید ملب که خواند سمر از نده اورا سر و ش گزارش کن از خاطر گنج میرز سکندر کجارش در زمین کشید چنین و از نظم گزارش گمی</p>	<p>بر موند با و آن بهایون درخت که از سیوه آرایش خون دهد مسیوه رسید بهار حسنین چو شاد بارور سیوه دار جوان درستان و نرفت و آمد بهار و گریه سمر شد شاخ خشک بعنبر خرمی ز کس خواب ناک کشاد مرن از فضل گنج بند نهان بکیران با تف سیر پوش با و از پوشیدگان گفت خیر که چون موی از زنگی آن کین کشید گزارنده داستان دری</p>
---	---

سکه قیام و موند با و آن
او را در بر و موند با و آن
در وقت میوه دار با و آن
دارند و از مردم اسید
آه متعلق میوه رسیده
بهرای چنین نقول خواج
است از رونق تیر و دانش
مشو اد ۱۲ بدست و تیر
شاد بارور سیوه دار جوان
درستان و نرفت و آمد بهار
و گریه سمر شد شاخ خشک
بعنبر خرمی ز کس خواب ناک
کشاد مرن از فضل گنج بند
نهان بکیران با تف سیر پوش
با و از پوشیدگان گفت خیر
که چون موی از زنگی آن کین کشید
گزارنده داستان دری

کہ چون فرخی گشت باشا جنت
 در گنج بکشت و بر گنج خواه
 بر آسود و بگفتہ بجای جنگ
 چو سقاے باران و فرشتان باد
 شد از راه او گرد برخاسته
 روار و زمان راے زرین زوند
 ز ویلے اسد رختہ مار و نمل
 و آئیندہ ہر سوداے شتر
 و تان جلاجل بہرے در
 بمو کب روان شکر از ہر کنار
 جہاندار و مو کب خاص خویش
 چو نختے زمین از طرف نوشت
 و بس لیت انگیزے سنج وزر
 مصر غنیمت بر آورد کوہ

چو گلزار خندید و چون گل شکفت
 تو انگر شد از گنج و گوہر سپاہ
 بیا قوتے یک داد رنگ
 زوند آب و فرستند رہ بامداد
 کہ بے کرد بہ راہ آراستہ
 ہر پردہ بر پشت پروین زوند
 بجوشش از بانگ طبل حل
 ز بانگ تھی معن نہ را کہ وہ پر
 ز شور بس گوشہا کرد و کر
 نہ چند آکہ داند کس اورا شمار
 خرامندہ ہر یکب رقص خویش
 ز پہلوے وادی در آمد بہ دشت
 تنفس شد گنبد لا جور و
 ز گوہر شیدن ہیونان ستوہ

ہر گونہ از فرخی گشت
 و بر گنج بکشت و بر گنج خواه
 کہ بے کرد بہ راہ آراستہ
 ہر پردہ بر پشت پروین زوند
 بجوشش از بانگ طبل حل
 ز بانگ تھی معن نہ را کہ وہ پر
 ز شور بس گوشہا کرد و کر
 نہ چند آکہ داند کس اورا شمار
 خرامندہ ہر یکب رقص خویش
 ز پہلوے وادی در آمد بہ دشت
 تنفس شد گنبد لا جور و
 ز گوہر شیدن ہیونان ستوہ

بدان موم چون غمیش خواستے
از آنجا به یونان در آمد ز راه
بزرگانِ روم آفرین خوان شدند
همه شهر یونان بیدار شدند
نشانند مطرب نشانند بال
مخالف شکن شاه فیروز بخت
ز فیروز دولت کامگار
بے ارغاف ز تاراج زنگ
ز کعبه که اورا فرستاد و هر
و گر بهر از بهر دارانها
گزید از غنیمت طائف بے
چونوبت بمرشس دارا رسید
گزین کرد مرد به فرنگ و را
گرا نمایا که باشد غریب

بکروے ازوہرچہ می خواستے
 کہ پوشیدہ گردون زگر و سپاہ
 بران گوہرے گوہر افشان شدند
 کہ دیدند ازوہرچہ می خواستند
 کہ آمد چنان بازیے در خیال
 بہ فیروز فالے در آمد بہ تخت
 نشاط نو انگیزت در روزگار
 بہر سو فرستاد بے وزن و سنگ
 بہر گنج دانے فرستاد بہر
 نہ از بہر بیم و مدارا نہاد
 کہ از انسان بپند ظرافت کسے
 شتر بار زرتا بخار اسید
 کہ آئین آن خدمت آرد بجایے
 زمر کوٹ جوہر زویا و طیب

[illegible]

برون از طبقہاے زرین خشک
 یکے خرمین از سیم نگدشت
 ز عود گره بارها بستہ تنگ
 مرصع سے تیغ گوهر نگار
 کنیزان چاکب غلامان چست
 بہان تختہاے مکمل ز عاج
 اشیران زنجیر بر بادوست
 ز کوشش بریدہ شتر بارما
 ز پیلان پیکار صد زندہ پیل
 بانسان گرانمایہاے سر
 چو آمد فرستادہ راہ سنج
 شکوہید واد از نزل چنان
 پذیرفت گنج بیستہ بقیاس
 نہ بر جاے خود پاخنے ساز کرد

لعل و در اسیران
 زنجیران و گنج
 چاکب و غلامان
 چست و تیغ گوهر
 نگار و مرصع
 و اشیران و زنجیر
 بر بادوست و کوشش
 بریدہ شتر بارما
 و پیلان پیکار
 صد زندہ پیل و بانسان
 گرانمایہاے سر و چو
 آمد فرستادہ راہ
 سنج و شکوہید واد
 از نزل چنان و پذیرفت
 گنج بیستہ بقیاس و نہ
 بر جاے خود پاخنے ساز کرد

بصدوق عنبر خسروار مشک
 یکے خانہ کافور ناسانتہ
 کہ ہر پارہ زو بود صد من ببنگ
 منظمہاے ز رانستہ آبدار
 بہنگام خد شکر می تند رست
 بگوہر برآمد با طوق و تاج
 بہ بالا و پینا چو پیلان مست
 و سرماے پرکاہ خسروارما
 کہ رزم جوشندہ چون پیل
 فرستاد با قاصد یکسیرہ
 بدار اسپ روان گرانمایہ گنج
 حسد را برو نیز ترش عثمان
 پذیرفتہ رانامد ازوے سپاس
 درین پوشیدہ را باز کرد

فرستادن پانچ سمرسری
 سکندر شد از روه از کار او
 زیر وزبے دولت جاہ خوش
 زہر سوختر ترکست از می نمود
 زہر کشورے قاصدان چہا تہند
 در طعنہ بر رویان بستہ شد
 نہانہ چو حاجب نہ نوازی کند
 دین آسیاد انہ پنی بے
 بدہ ستانی آن کہ قرخ پے ست
 مے کوست حلوائے ہر غم کشی

پوشید بر را اسکندری
 نہانے ہمیداشت از ار او
 بنودش کہین بدخواہ خوش
 کہ رومی بزنگی چہ بازی نمود
 باین چیرگی تہنیت ساختند
 ہمہ رومی از بدولی رستہ شد
 بتہ از دہامور بازی کند
 بنوبت دیش افکند ہر کسے
 مہن ہ کہ وار و مردان مے است
 ندیدہ بجز آفتاب آتشی

سگالہ نمودن سکندر بر قہر دارا و فال زون بغیر وزی خود

جہان بینم ازیل جویندہ پیر
 یہ بینم کسے را دین روزگار

یکے سوے دریا یکے سوے در
 کہ میانش بود سوے آموزگار

سکندر نے ہمدشت از ار او
 بنودش کہین بدخواہ خوش
 کہ رومی بزنگی چہ بازی نمود
 باین چیرگی تہنیت ساختند
 ہمہ رومی از بدولی رستہ شد
 بتہ از دہامور بازی کند
 بنوبت دیش افکند ہر کسے
 مہن ہ کہ وار و مردان مے است
 ندیدہ بجز آفتاب آتشی

چون بلبلے را بود ناگزیر
بیشنوبی لغمتی این سرو
چو بیرون جهم گزید از گنج باغ
نہ بینم کس از ہوشیاران دست
دگر بارہ از دست این دوستان
تماشاے این باغ دلکش نسیم
گزارشگر کار گاہ سخن
کہ چون شاہِ روم از یہ بخون رنگ
پذیرہ شد آسایش و خواب را
بنوروز بشتست و نوش کرد
بنووسے ز شہ دور تا وقت خواب
حسابے بجز کامرانی نہ داشت
نشستہ جہانداریتی نہ روز
بہ پیش فلیسوفان و بہ

کر زین گوشه گیران شوم گوشه گیر
 شوم فارغ از شغل دریا و رود
 ترنجے بستم چو روشن چراغ
 کہ دادن توان آن ترنجش بست
 گر نیز آورم سوا این بوستان
 بدو خاطر خوش را خوش کنم
 چنین گوید از موبدان کہن
 بر آسود و آمد راوش بچنگ
 روان کرد برکت مے ناب را
 سر و سر ایندگان نوش کرد
 مغنی و ساقی و رود و شراب
 و زان به کسے زندگانی نداشت
 بغیر فزی آور و شب را به روز
 جہانرازد و او و شس و او بہر

دو مرغ دلاور در آن داور
 همان مرغ شد عاقبت کامگار
 چو پرویز دید بختان حال را
 خراشیده کبک طفر یافته
 سوخته کوه پرواز کرد
 چو شکست کبک در می آن عجب
 از پرواز پرویز نه پوشتن
 بدانت کاقبال یاری دهد
 ولیکن در آن دولت کامگار
 شنیدم که بودند آن خار کوه
 که پرندگان زو به از خوش
 صدای شنیدند از کوه سخت
 بفرموده با یکے هم نشد
 که چون دجهان ریش خون بود

زمانے نمودند جنگ آوری
 کہ بزمام خود سال زد شهریار
 دلیل ظفرافیت آن فال را
 پرید از بر کبک سترمانت
 عقابے درآمد سرش باز کرد
 ملک نیز بشکست نامد بتاب
 بنمودش همانا غم جان و تن
 بار بارش کامگاری و بد
 نباشد نسیسم او پایدار
 متقرنس یکے طاق گردون مسجوه
 خبر باز بستند ز آواز خویش
 بد انسان کہ بودے نمودند بخت
 خبر باز پرسد ز کوہ بلند
 سر انجام اقبال شہ چون بود

فہرست

[illegible]

پسر سید پسنده نغز فال
 سکندر شود در جهان چیره دست
 صدای بر آورد کوه از نهفت
 از ان فال فتح دل حسری
 بحر مملکت زان طرف بازگشت
 بتدبیر شست با آب جمن
 سخن زانمازه کار خویش
 که چون من به بیرو گیتی پناه
 گزید با خوارگان چون دهم
 بدار اسپ را و باید سراج
 گراو تاج و درو مرا تیغ هست
 گراوش که آرد به پیکار من
 مرا نصرت ایزدی حاصل است
 سپه را که مینه فرمندی رسد

به قول عسکری و در
 سکنه و در جهان چیره دست
 صدای بر آورد کوه از نهفت
 از ان فال فتح دل حسری
 بحر مملکت زان طرف بازگشت
 بتدبیر شست با آب جمن
 سخن زانمازه کار خویش
 که چون من به بیرو گیتی پناه
 گزید با خوارگان چون دهم
 بدار اسپ را و باید سراج
 گراو تاج و درو مرا تیغ هست
 گراوش که آرد به پیکار من
 مرا نصرت ایزدی حاصل است
 سپه را که مینه فرمندی رسد

که چون مینماید سر خبام حال
 بدار اے دولت در اردو شکست
 همان نکته گو گفته بد باز گفت
 چو کوه قومی یافت پشت قومی
 سوز مگاه آمد از کوه و دشت
 چو سرو سی در میان چمن
 ز پیروز صلح و پیکار خویش
 بگردون گردان رسانم کلاه
 بخود بر خیزن خوار به چون نهم
 کز و کم ندارم نه گوهر نه تاج
 چو تیغ بود تاج آید به دست
 همگام در من بس نگه دار من
 که رایم قومی شکرم یکدل است
 ز یاران کیدل بلندی رسد

زوشت تو یک تیغ برواشتن
 کوزنی که باشیر مازی کند
 زوارا نیاید بزمائی نوش
 تو زویش در لشکر آراستن
 شب بخون تو مایه یابان رنگ
 تو دین پروری خصم کین پرست
 تو شمشیر گری و او جام گریه
 تو باد او و او هست بید او گر
 تو بیداری او بے خودی میکند
 بدان بد که از جمله شهر و سپاه
 بینی که روزی هم آزار او
 نوادش گریه پد رام تو
 زحق دشمنی چند باطل ستیز
 کمر بند و پیدار بے بخت بین

این قصیده در وصف
 زوشت تو یک تیغ برواشتن
 کوزنی که باشیر مازی کند
 زوارا نیاید بزمائی نوش
 تو زویش در لشکر آراستن
 شب بخون تو مایه یابان رنگ
 تو دین پروری خصم کین پرست
 تو شمشیر گری و او جام گریه
 تو باد او و او هست بید او گر
 تو بیداری او بے خودی میکند
 بدان بد که از جمله شهر و سپاه
 بینی که روزی هم آزار او
 نوادش گریه پد رام تو
 زحق دشمنی چند باطل ستیز
 کمر بند و پیدار بے بخت بین

ز دشمن سرو تیغ بگذاشتن
 زمین جا قربان نمازی کند
 گر آید تو خوشش آید بجوش
 خراج از زبوان تو انخواستن
 تماشای او تماشای تنگ
 فرشته دگر اهرمن و گریست
 تو بر سر شین و او بر سیر
 تو نیزان زور او ترا زوے زر
 تو نیکی کنی او بدی مے کند
 ز نیکان ندارد کسے نیک خواه
 کساوے در آرد به بازار او
 بر آرد به هفتم فلک نام تو
 نگرا کند باطل از حق گریز
 کله دار بے کن سر تخت شین

چو زان سیلہا برگشتے چوکوہ
 نہنگے کہ اوپل را پے کس
 ہنر بزمیان کے شود صید گور
 عقایکہ پنجر سازی کس
 دگر کاختران نیک خواہ تواند
 منور گیتی کشتائی تراست
 بچندین نشانہاے نیسب و ز
 بفالے کہ اختر توان بشمر
 ہمان در حرف خط ہند سی
 پنگر کشت کش رنگ بود
 بمخلوٹ غالب چو تہاں تہم
 چو فیروز بود آن نموش بہ فال
 شہ از نصرت رہ نمایان خویش
 ہر جا کہ شمشیر و ساعر گرفت

نہ ہر جا کہ شمشیر و ساعر گرفت
 ہر جا کہ شمشیر و ساعر گرفت
 ہر جا کہ شمشیر و ساعر گرفت

ازین قطر ما ہم نگر دے ستوہ
 ز آہو برہ عاجری کے کس
 سیدار کے روت تابد ز مور
 بفر و جگان و ستبازی کند
 ہمہ خاکیان خاک راہ تو اند
 خلل خصم رہو میانی تراست
 بدانش چون نیاید گزند
 تو داری دران و اوری دستبرد
 تو غالب تری گر سخن پردی
 تو قتیکہ با قوت جنگ بود
 دران فتح غالب تر ایاستم
 دین ہم توان بود فیروز حال
 حساب ہما گیری آورو پیش
 بیک اختر می فال اختر گرفت

بفرخندگی فال زن با و سال
مزن فال بد کا و در سال بد
بیاسامی آن لعل پالوده را
فروزنده لعل که ریحان مانع

کہ فرخ بود فال مستخرج بہ فال
مہاروا کسے کو زندہ سال بہ
بیاور بشواین غنیم آلودہ را
ز قنیل او بر نہ وزد چراغ

آئینہ ساختن حکیمان کے اسخند

چہ فرخ بود روزے از باسداد
بجوئی نہد رسم و بنیاد
ہر از کوئے نیک اختر می برزند
ہنگام سختی مشونا مسید
در چارہ سازی بخود مسند
مفسر بہ کز اسیاری وہ
گرہ در سیاہ و بار برونے خویش
گر از ندہ نقش و پیاسے روم

همه مرد را یکی آید بسیار
ز دولت به نیکی کند یاد ما
به نیک اختر می فال آخته زنده
کز ابر سیاه بار و آب سپید
که بسیار لحنی بود سوخته
که ایندو خود اسید واری دهد
درم بنیاد فتح بین روس خویش
که نقشش ویا چه راهم به موم

[illegible]

کہ چون شد سکت در جهانرا کلید
 عروس جهانرا کہ شد جلوہ ساز
 نبود آنہ پیش از وساختہ
 چو فروختندش عرض برخواست
 شد پید از مایش بہر گوہرے
 سر انجام کاہن و رآمد بہ کار
 چو پرداخت رسام آہنگرش
 ہمہ پیکرے را بد انسان کہ بہت
 بہر شکل می ساختندش سخت
 بہ پناشدے چہرہ را پین ساز
 مربع مخالف منوئے خیال
 چو شکل مدور شد انگجنت
 بعینہ زہر سوکہ برداشتند
 بدین ہند سزا بہن تیرہ سہ

چشمش آئینه آمد پدید
 بان روشن آئینه آمد نیاز
 بتدبیر او گشت پر رخت
 درو پیکر خود ندیدند راست
 نمودند هر یک و گر پیکر
 پذیرنده شد گوهرش را انگار
 به صیقل فروزنده شد گوهرش
 در و دیده رستم پیکر پرست
 نمے آمد از وے خیالے دست
 درازش کرد وے حبیب را دواز
 سس نشان دور و اوے ز حال
 تفاوت نشد با وے محنت
 نمایش یکے بود گنبد شستند
 برافروخت شاه این نمودار

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

تو نیز از در آن آینه بگری
چو آن گرد و آهن سخت پشت
سکندر در وید پیش از گروه
چو از دیدن رو خود گشت شاد
عروس که این سنت آرد بجای
بیاساقی آن جام آینه فام
چو زان جام خیر و آئین شوم

بدست آری آئین سگت دری
بنرمی در آمد ز خوسه درشت
ز گوهر به گوهر در آمد شکوه
یکه بوسه بر پشت آینه داد
و بد بوسه آئینه را رونما
بمن ده که بر دست به جام
بدان جام روشن جهان من شوم

خرم خواستن دارا از اسکندر و جواب دادن او

بیایم از بیداد شویم دست
چه بندیم دل جهان سال و ماه
جهان دارم خویش از تو کیس برود
چو باران که یک یک مهتیا شود
بیایم خوریم آتش و آیم شاد

کعبه داد تو توان ز بیدار دست
که هم دیو خانه است و هم غول راه
بجز غم و غم و غم و غم و غم
شود سیل و انچه به دریا شود
درم بر درم چسبند پاید نهاد

لعل تو سکندر
ایچ که کن از دارا
کان و اسکنان
باشه
مخ و خوار و زاری
غمت و غم
اول و بعد
مهری و جام
مخ و خوار و زاری
غمت و غم
اول و بعد
مهری و جام
مخ و خوار و زاری
غمت و غم
اول و بعد
مهری و جام

نہنگے باہر گزر کر وہ گریہ
 ازان گنج کا ورد قارون بہت
 چہ باید نہادون برین خاک دل
 ازان خشت زرین شد اعدا
 وین مانع ز کین و رختہ نہ رست
 گزارش کن زیور تاج و تخت
 یکے روز فارغ دل و شاد بہر
 مے ناب و جام شامشہی
 حکیمان شہید دل پیش او
 بہر فستے کاہ از باک چنگ
 بہر جہد مے کشہ مے فشاند
 و خشان شدہ مے چور و ن خشت
 و مانع نیوشندگان سرگران
 شرک قح نالہ ارغنون

ہمان گنج ناخوردہ را خورده گیر
سراجام در خاک بین چون نشست
کز و گنج قارون فرو شد بگل
چو آمد بحسب مردن نامراد
کہ ماند از قفای تبرزن دست
چنین گفت کان شاہ فیروز بخت
بر آسودہ بود از ہوسہاے دہر
کہنے پر ہمیکہ و گاہے تہی
خرومند مونس نہ خویش او
سجن شد بے بر مٹھاتے تنگ
مہندس تختے بروے نشانہ
قح شکار افشانے توں بخش
زنوشے ورود را شکران
روان کرد از وید مارود خون

[illegible]

فر گفت لخته سخنهای سخت
 کرا در سراسر باشد بلند
 زبان گریه گرمی صبور می کند
 سخن گریه با او زبانه بود
 چه خوش گفت فرزانه پیش بین
 نباشد بخود بر کس مهربان
 گزارنده پیرے کیانی سرشت
 که وقتیکه از گوهر تیغ و تاج
 دران گوهرین گنج بن ناپدید
 منقش یکے خسروانی بساط
 چو قاصد زبان تیغ پولاد کرو
 برو با ملک زو شهریار و سیر
 زمانه و گر گونه آئین نهسا و
 سپهر آن بساط کهن در نوشت

چو گوید خداوند شمشیر و تخت
 گوید سخنهای ناسودمند
 ز دوری کن خویش دوری کند
 بمکلفتن بهم از گفتنش بهر بود
 زبان گوشتیست و تیغ آهنین
 که گوید هر آنچه آیدش بر زبان
 گزارش چنین کرد از آن سرشت
 زیوان شد بپیش دار خراج
 بدست حنای ز خداوند
 که بیننده رمازه کرد و نشاط
 خراج کهن گشته رایا و کرد
 که نتوان ستودن از اندیشه
 شد آن مرغ کوخایه زین نهاد
 بساط و گر ملک رمازه گشت

[illegible]

همه ساله گوهر نخیل زور سنگ
 بگرز نکشی بر سپاس و نرس
 ترا آن کفایت که شمشیر من
 چون پار کابی که برداشتم
 تو با آنکه داری چنان توشه
 بر آنم میاور که غنم آورم
 بکیس و نهم هر روزم را
 گرشه نداند که در روز جنگ
 بیک تاختن تا کجا تا ختم
 کس کار سخانی و بد طوق و تاج
 ز من مصر باید نه ز خواستن
 بدین پایگاه مرا کجا است
 غرور جوانی بر آن آردت
 مینگیز نیست نه میفرود کین

که صلح ساز و جهان گاه جنگ
 بشمشیر با من سخنگو و بس
 نیار و دست تحت تو زیر من
 عثمان جهان بر تو بگذاشتم
 راکن مراد چنین گوشت
 بهم چسبگی با تو زرم آورم
 بجوشش آورم کینه گرم را
 چه شتر بریدم در اقصای رنگ
 چه گرز نکشان را سر انداشتم
 چو ز نهاریان چون فرستد خراج
 سخن چون ز مصری آراستن
 بدین پایه باید زن مایه خواست
 که گردن بشمشیر من خاروت
 خرابی میاور در ایران و سین

این قصیده در وصف
 ناصرالدین شاه
 قاجار است
 که در روز جنگ
 با روسها
 در تبریز
 در روز
 ۱۲۳۳
 در روز
 ۱۲۳۳

این قصیده در وصف
 ناصرالدین شاه
 قاجار است
 که در روز جنگ
 با روسها
 در تبریز
 در روز
 ۱۲۳۳
 در روز
 ۱۲۳۳

یکے کوے و چوگان قاصد سپر
 درمختش از آن پیشکش
 سوروم شہ قاصد تیز گام
 ز رہ چون در آمد بر شاہ روم
 سرافکنده در پای بندگی
 نخستین گره کز سخن باز کرد
 کہ فرمان مان حاکم جان شدند
 چه فرماید شاہ فیروز راے
 سکندر بدانت کان عذر خواه
 بیچارہ گفتا بیاور پیام
 متاعیکہ در نگہ خویش داشت
 چو آورد و پیش سکندر نهاد
 ز چوگان و گو اندر آمد نخست
 و گر آرزوے نبر و آیدت

قفیرے پر از کنج نہا شمر و
 بدان تعبیه شد دل شاہ خوش
 زوار پذیرفتہ با خود پیام
 فروزندہ شد با چو آتش ز روم
 نمودش نشان پستندگی
 سخن را بچربی سر آغاز کرد
 و ستادگان بندہ فرمان شدند
 کہ فرمان فرماندہ آرم بجایے
 پیام درشت آرد از زو شاہ
 پیام آورد از بندکشا و کام
 بر آورد و یک یک فراموش داشت
 بی پیام دار از زبان بر کشا و
 کہ تو طفل بازی بدین کن دست
 ز بہبودگی دل بدروم آیدت

۱- قفیرے پر از کنج نہا شمر و
 ۲- بدان تعبیه شد دل شاہ خوش
 ۳- زوار پذیرفتہ با خود پیام
 ۴- فروزندہ شد با چو آتش ز روم
 ۵- نمودش نشان پستندگی
 ۶- سخن را بچربی سر آغاز کرد
 ۷- و ستادگان بندہ فرمان شدند
 ۸- کہ فرمان فرماندہ آرم بجایے
 ۹- پیام درشت آرد از زو شاہ
 ۱۰- پیام آورد از بندکشا و کام
 ۱۱- بر آورد و یک یک فراموش داشت
 ۱۲- بی پیام دار از زبان بر کشا و
 ۱۳- کہ تو طفل بازی بدین کن دست
 ۱۴- ز بہبودگی دل بدروم آیدت

بدار ارساند از سکن در جواب
 بر آشفست از آن تیرگی شاه را
 هماندار دار ابدان داوری
 ز چین و ز خوارزم و غزنین غور
 سپاهی بهم کرد چون کوه قاف
 چو عارض شمار سپه گرفت
 ز جنگی سواران چابک کاب
 همانچو چون دید کز لشکرش
 سپاهی چو آتش سوروم راند
 بارش در آمد چو دریای تند
 زمین بزمین تابا قصاص روم
 علف دز زمین گشت چون گنج گم
 پے شاه گرم قناب دکنه
 پیاساتی آن راوق روح بخش

جوابی گلوگیر چون زهر ناب
 که حجت قومی دید بدخواه را
 طلب کرد ز ایرانیان یآوری
 زمین مهنین شد ز نعل ستور
 همه سنگ فرسای و آهن شگاف
 فروماند عقل از شمر و ن شکفت
 نهصد هزار آمد اندر حساب
 همه موج دریا زند کشورش
 کجا او شد آن بوم را بوم خواند
 صبارا شد از گرد پای کس
 بجو شید و ریا بلر زید بوم
 ز نعل ستوران بیگانه گم
 بهربا که آید سربابی کند
 بکلام دلم بر نشان چون خوش

این شعر را
 در کتاب
 تاریخ
 ایران
 در
 باب
 جنگ
 ایران
 و
 روم
 در
 سال
 ۶۰۰
 قمری
 در
 کتاب
 تاریخ
 ایران
 در
 باب
 جنگ
 ایران
 و
 روم
 در
 سال
 ۶۰۰
 قمری

این شعر را
 در کتاب
 تاریخ
 ایران
 در
 باب
 جنگ
 ایران
 و
 روم
 در
 سال
 ۶۰۰
 قمری
 در
 کتاب
 تاریخ
 ایران
 در
 باب
 جنگ
 ایران
 و
 روم
 در
 سال
 ۶۰۰
 قمری

مرا او خور و خاک روز می بود

من اورا خورم و لعن روز می بود

ترتیب کردن اسکن در لشکر حیرت دارا

چونیکو متاعیت کار آگهی
 بعالم کسے سر بر آرد بلند
 به بازی نیم پید این راه را
 بیند از دامن آلت از بار خوش
 میفکن کول گرچه سار ایت
 غری بر گریوه جستی مبرو
 گزارنده شرح شامنهشی
 که در اچو لشکر به ارمن کشید
 بنود آگه اسکن در از کار او
 رسیدن ز نهاریان خیل خیل
 شبیخون در او آمد ز راه

کزین تقد عالم مباد ایتی
 که در کار عالم بود هو شمنند
 نگه دار و از دزد و بنگاه را
 کز روز می آسان کند کار خوش
 که هنگام مبار بکار ایت
 که از کاپی حبل با خود نبرو
 چنین واد پر سنده را آگهی
 تو گفستی که آمدت است پدید
 که آرد قیامت به پیکار او
 که طوفان بدریا در آ و رویل
 ز پولاد پوشان زمین شد سیاه

پشرو مهنده گفت بدخواه مست
بروشاه اگر یک شب بخون کند
سکندر بخنجد و دادش جواب
ملک را بوقت عنان تا فتن
پشرو مهنده دیگر اعزاز کرد
که آنرا شمر دین توان قیاس
سکندر بدو گفت یک تیغ تیز
یکه اگر را کو بود شمناک
سپه جواب چنان از بند
خبر گرم تر شد همه هر زمان
سکندر چو دانست کان تند تیغ
فرستاد تا لشکر از هر دیار
و مصر و زافر و نجه و روم و روس
چو انبوه شد لشکر بیکران

شب و روز غافل شدم آنجا که هست
ز ملکش همانا که بیرون کند
که پنهان گیر و جهان آفتاب
بدزدی نشاید طفی سر یافتن
که دارانه چندان سپه ساز کرد
کسانیکه هستند لشکر شناس
کند سپهرم صد گاورایز ریز
ز سپاه گوسفندان چه پاک
پسند آمد از شهر سربار بلند
که آمد بروم از ولای و مان
به تندی بر آروم برق تیغ
روان شود بر در شهر سربار
شدم آراسته لشکر چون کوس
عدو خواست از نام نام آوران

گفت آه غمی جان تو
گفت کردار ابایی
خودن در این روز
مبارک نیست است
غافل گشته
سعدی می شناسد
تختگاه بی شکستند
گفت مگر چه بگری
ایمان نهان باشد
بیک دانه
پس گفت
بدلت خود هرگز
نیچون که هیچ
است از آن
که در استخوان

کز تریاس یعنی
 آنقدر فیج دارا
 لشکر ریست که
 کمانده شان را پاس
 صبح دوم و افق
 کز تریاس یعنی
 آنقدر فیج دارا
 لشکر ریست که
 کمانده شان را پاس
 صبح دوم و افق
 کز تریاس یعنی
 آنقدر فیج دارا
 لشکر ریست که
 کمانده شان را پاس
 صبح دوم و افق

خبر داد عارض کشتش صد هزار
چو شد ساخته کارش کرم تمام
نشستند بیدار مغز ان روم
ش از کار دار او پیکار او
چنین گفت کاین نامور شهریار
چه سازیم تدبیرش از صلح و جنگ
اگر بریایم تیغ از نیام
و گر تاج بستانم از تاجور
کیان کس از ملک بیرون کنم
تبرسم که آخرباین تیرگی
چه تدبیر باشد درین رسم و راه
باندیشه خوب و در اصواب
جهانمیده پران بیدار هوش
پانچ کشاوند کیسر زبان

برآمد و لیران محسن و سوار
یکے انجمن ساخت بے رو و دو جام
بهر ملک نرم کروند موم
سخن راند و چپید و کار او
کمر بست بر بستن کارزار
که آمد به او پیش این کارنگ
بر روی ما بریایند نام
به بیدار خود بسته باشم کمر
من این نرنی با کیان چنم
بداندیشش مار او هد پیرگی
کز و کار ما بر نه گرد و تباہ
پدید آوری این سخن را جواب
چو گفتار گوینده کروند گوشش
دعا نازہ کروند بر مرزبان

مخبر داد عارض کشتش صد هزار
چو شد ساخته کارش کرم تمام
نشستند بیدار مغز ان روم
ش از کار دار او پیکار او
چنین گفت کاین نامور شهریار
چه سازیم تدبیرش از صلح و جنگ
اگر بریایم تیغ از نیام
و گر تاج بستانم از تاجور
کیان کس از ملک بیرون کنم
تبرسم که آخرباین تیرگی
چه تدبیر باشد درین رسم و راه
باندیشه خوب و در اصواب
جهانمیده پران بیدار هوش
پانچ کشاوند کیسر زبان

تورے چنین گرم در بندان

کجا شاه را پا سے مارا مرست

تمنا سے شہ را کہ بر ہم زند

بران خصم شہ رخصت رہنمون

مہدار دآزم تخت کیان

سکندر چو در حکم این داوری

پشتورے رخصت رستان

یکے روز گز کردش روزگار

بغال ہایون تہر تیب راہ

غمان تاب شد شاہ فیروز جنگ

رشم شیر لولا چون شیت

سپاہ سے چو زنبور پریشتر

نشان باز بست از درفش بلند

بو قتی کہ آنوقت سازندہ بود

گرم آگہا قلم عزیز چینی
بعضی اسباب و منہ نداشت
اندوہم تخفیف اسباب و منہ
فایده گفتہ صواب اول است
سلطنت دارا میرا غلہ حلا
عزت مال گم کن
بیتدی زاری و منہ نداشت
بعضی اسباب و منہ نداشت
از نس کیاست ای دادا چون
اشار لادن است و حرم تمام
اولی قلم و منہ نداشت
ایضا بعضی اسباب و منہ نداشت
و منہ نداشت
نور از زنجار

مفعول

رخبام را گرم تر کن عثمان

دلے کو کرین داوری برتر است

کرا از حسد باشد کہ این دم زند

کہ شہ پیشدستی نیار و بہ خون

بخونیزی اول نبند و میان

ز شکر گشان یافت آن داوری

بلشکر کشتی گشت ہمدستان

بست آمدش طالع کارگار

بفرمود گز جائے سب سپاہ

میان بستہ بر کین بدخواہ ننگ

کبشور کشائی کلید سے بہ دست

ز غوغا سے زنبور ہم بیشتر

کہ ماند از سریدون فیروز مند

فلک دوستانہ نواز زندہ بود

که چون شاه روم آمد آراسته
خبر گرم شد در همه مرز بوم
بپر خاش و دار اسرافراخته
جهان را بدین مژده نور و باد
از بوم کشور بیکبارگی
ز دراپرستی منش خواسته
چو در آدریادول آگاه گشت
ز پیران روشن دل و زان
ز هر کار و دانی بر آید دست
که بدخواه را چون در آرد شکست
چه افسون و دوا و اژدر، نمون
چو در خنک پیرویش دید بود
نکروش در آن کار کس چاره
چو دانسته بودند که سرکش است

همش تیغ در دست و هم خواسته
که آمد برون آرد و مانع ز روم
همه آلت داور می ساخته
که بیدار و آراجهان سوز باد
ستوه آمد از استمکارگی
بهر سکن در بیار آسته
که موج سکن در زوریا گشت
بر آید است پنهان یکم انجمن
در آن داور می چاره کار بست
پیل مرغ را چون کند پای بست
که آید ز کار سکن در برون
ز پیروز جنگیش ترسیده بود
نخروش غم می بیسج غمخواره
بسوزندگی گرم چون آتش است

سقفه که چون است
از لایح جوینانی متعدد
و اسب سواران را
نک و آلوده بود

از لایح جوینانی متعدد
و اسب سواران را
نک و آلوده بود

سخنهای کس در نیارد به گوش

بچشمه در از زنگه شادوان

فرابر ز نامی که از منس و برز

بمعیت دران ^{عهد بستن} احسن گاه بود

نگفت بر شاه و بر بزم شاه

مباد اهی عالم از نام تو

گذشته نیای من از عهد پیش

که چون کرد خیر و آهنگ غار

که در طالع ملک تابه دیر

برون آید از روم گردن کشته

همه ملک ایران به دست آورد

جهان گیرد او هم نماند بجای

مباد که آن مرد روی نژاد

به ارشاه بر ترحم زند نام او

وران کار بودند کبیر خموش

سر بود نامی ز نام آوران

منش جوشنی بود بازوش گرز

از احوال پیشینه آگاه بود

که آباد باد از تو این بزم گاه

همان جنبش دور آرام تو

چنین گفت با من در اندرز خویش

خبر داد از ان حسابم گوهر نگار

فرود آید آشتی ز بالابه زیر

زند در هر تشکبه آتش

تخت کیان بر شست آورد

سر خنجام او هم در آید ز پای

درین قالب افتد که هر گز مباد

نیارد درین کشور آرام او

لکه فزون تر
از آنکه در آن
در نیارد به گوش
بچشمه در از زنگه
فرابر ز نامی که
بمعیت دران احسن
نگفت بر شاه و
مباد اهی عالم
گذشته نیای من
که چون کرد خیر
که در طالع ملک
برون آید از روم
همه ملک ایران
جهان گیرد او
مباد که آن مرد
به ارشاه بر ترحم
وران کار بودند
سر بود نامی ز
منش جوشنی بود
از احوال پیشینه
که آباد باد از
همان جنبش دور
چنین گفت با من
خبر داد از ان
فرود آید آشتی
زند در هر تشکبه
تخت کیان بر شست
سر خنجام او هم
درین قالب افتد
نیارد درین کشور

عقبان به بازئی کجکان سچنگ
 چه بندم کمر در صاف کس
 دلیری کند برین آن نادر
 سرش لیکن آنکه در آید ز خواب
 چون بر سر خسروان افشردم
 بود خایه مرغ سخت و گران
 که دانست کین کوک خرد سال
 باول قبح در دس آرد به پیش
 بخود تنگ رارسه نمونی کنم
 اگر خود شود سرقه در زهر مار
 ز رومی کجای خیزد آن دست زو
 بشوراند از تنگ خورشید را
 بهار ج ایران برار و علم
 شکوه کیان پیش باید نهاد

سیرناو سیمنان در یاد بنگ
 که دارم کمر بسته چون اوبه
 چو گور گرازند به شش ز شیر
 که شیر از تنش خورده باشد کباب
 چه اندیش به باشد از اسکندر
 نه چون تپک و خایک اهنگران
 شود با بزرگان چنین بدگال
 گذارد شکوه من و شرم خویش
 که پیش ز بومان زبونی کنم
 نخواهد تنگ از وزغ زینهار
 که شتی برون راند از آب شور
 تمنا کند جاسم بشید را
 بر تخت کجسر و و جام بسم
 قدم در خور خویش باید نهاد

راهنمای
 سیرناو سیمنان
 در یاد بنگ
 که دارم کمر
 بسته چون اوبه
 چو گور گرازند
 به شش ز شیر
 که شیر از تنش
 خورده باشد
 کباب
 چه اندیش
 به باشد از
 اسکندر
 نه چون تپک
 و خایک
 اهنگران
 شود با بزرگان
 چنین بدگال
 گذارد شکوه
 من و شرم
 خویش
 که پیش
 ز بومان
 زبونی کنم
 نخواهد تنگ
 از وزغ
 زینهار
 که شتی
 برون
 راند از آب
 شور
 تمنا کند
 جاسم
 بشید را
 بر تخت
 کجسر و
 و جام
 بسم
 قدم در
 خور
 خویش
 باید
 نهاد

زروین تن درع اسفندیار
 اگر باز گرد و پیشینه راه
 و گشتی آرد به دریای من
 چو دریایه لجنی جوشش دهم
 ازان ابر عاصی چنان زیر آب
 ستیزنده چون روستائی بود
 خرا ازین زرب که پالان کشد
 من آن صید را کرده ام ببلند
 تو ای مغز بوسه میدا لجوزو
 نه چاکب شداين چاکي خستن
 چراغی لصجرا بر افروختن
 مکش جز به اندیشه خویش پاي
 قبا کونه در خور و بالا بود
 ترا فرت پيري از جاي برو

براونک زرين سمن يادگار
 بر روز روشن نگر دو تابه
 سر به بنيد افتاده در پا من
 ز خاکش ستانم به ايش دهم
 که نارود گرد دست بر آفتاب
 شکستن به از موميائي دهد
 که تا رخت خرميده آسان کشد
 منش باز و گردن آرم کمند
 ز گستا به سروان بار گرد
 کمند به کو به در انداختن
 فلک جهانداري آموختن
 که هر چه بر ياد پديد است جاي
 همسانا که وزويد کالا بود
 که گشتنت از سر بر آبرو

له قتل زرين
 تن آه غلط درع
 که بنی است یعنی به
 عین است یعنی
 است یعنی
 است یعنی
 عین تن بود
 نمره بود
 نه چاکب شداين
 مراد از چاکب شداين

که ارف شاد است
 است و کنگره
 انداختن به بیغله
 نودن است ۱۲
 پيري آه و زشت
 و سکران نای
 سی و نالی
 دایسته و صفت
 پيري از کاندو
 هم نور خواس ترا
 سر زده دای دور
 انداخت ۱۲

تو شاهی قیاس تو افزون کنم
 به تعظیم دارا بهسانیده مرو
 جهاندار دارا به پوشیده مغز
 دران تند می آتش افروختن
 طلب کرد کاید ز دیوان بهیر
 روان کرد کلک شب بنگ را
 یک نام نغمه سیر پیکر نوشت
 سخنها از تیغ پلاناوتر
 پوشد نامه نغمه سیر پر دخته
 رسانده نامه حسن روان
 بدودا نامه چو سرباز کرد
 به ساقی آن جام بشید را
 من کز فرخوش شب زانغ چهر

حساب تو با دیگران چون کنم
 بے زین نمط داستان یاد کرد
 نشد نرم دل زان سخنها نغمه
 کز خواست مغز سخن سوختن
 بکار آورد شک بر حیر
 بر داب مانی وارژنگ را
 بنغمه به کردار باغ بهشت
 زبان از سخن سخت بنیادتر
 بر مهر شاهانه شد ساحت
 زوارا به اسکندر آمد دوان
 دیر آمد و خواندن آغا ز کرد
 شب تیره رشنده خورشید را
 ستاره عقیقه کند بر سپهر

نامه دارا به اسکندر به تهدید و خطاب

لغوی
 تو شاهی قیاس تو افزون کنم
 به تعظیم دارا بهسانیده مرو
 جهاندار دارا به پوشیده مغز
 دران تند می آتش افروختن
 طلب کرد کاید ز دیوان بهیر
 روان کرد کلک شب بنگ را
 یک نام نغمه سیر پیکر نوشت
 سخنها از تیغ پلاناوتر
 پوشد نامه نغمه سیر پر دخته
 رسانده نامه حسن روان
 بدودا نامه چو سرباز کرد
 به ساقی آن جام بشید را
 من کز فرخوش شب زانغ چهر
 حساب تو با دیگران چون کنم
 بے زین نمط داستان یاد کرد
 نشد نرم دل زان سخنها نغمه
 کز خواست مغز سخن سوختن
 بکار آورد شک بر حیر
 بر داب مانی وارژنگ را
 بنغمه به کردار باغ بهشت
 زبان از سخن سخت بنیادتر
 بر مهر شاهانه شد ساحت
 زوارا به اسکندر آمد دوان
 دیر آمد و خواندن آغا ز کرد
 شب تیره رشنده خورشید را
 ستاره عقیقه کند بر سپهر

بسیار بختن کا بزم آمدن ساز
 ندانم کہ وہیم کھینے روی
 زمانہ کراکار سازی کند
 ز خاک کے کہ بر آسمان فگنی
 منم سرور و سروران پا دوست
 طپانچہ بر عصاے خود میرنی
 غرور جوانی بر آن آردت
 خلاقم نہ تنہا ترا کرد سپت
 مرا زید از حسن روان عجم
 بہ سختی کشتی سخت چون آہنم
 ز باران کجا ترسد آن گرگ پیر
 ز داندہ متوان ست تخت را
 گر اسفندیار از جهان رخت برد
 و گر ہمین از پادشاہی گذشت

فرشتہ در آسمان کرو باز
 ز فرق کہ خواہد گرفتن نومی
 ستارہ بجان کہ بازی کند
 سر و پشم خود را زبان فگنی
 سر خوشی تن را چہ باید شکست
 تیر شہر پاپے خود میرنی
 کہ گردن بشیرین عاروت
 بسا گردان را کہ گردن شکست
 سر تخت کاوس واکلیل بسم
 کہ از پشت شاہان روئین تنم
 کہ گر گینہ پوشد بجائے سپر
 نشاید خرید افسر و تخت را
 نسبت نامہ خود بہ ہمین سپر
 جہان پادشاہی مین بازگشت

عزیزان ترک باران دیدہ
 انتقام از قوت دارندہ
 بخت بخت نتوان از راندہ
 زبیر کہ بخت نتوان گرفت
 سر اسفندیار از ای پیر
 و داد آواز داد بہمن قائم نظم
 از شدہ چون ہمین رعایت
 جہان پادشاہی بخت
 مظلومہ ای پادشاہی ترک
 ۱۳

حبس من که دار و گدازار
 بمن ختم شد باز و بهمنی
 تراوده منم و گیران زیر دست
 و راندازه من غنای بود
 خداوند مکرم به پیوند خویش
 پشیمان کنون شو که چون کار بود
 جوانی کن گرچه هستی دلیر
 درستی را کن بزمی گراب
 بهندی به غارت برم کثورت
 صف لشکرت گر شود دشمنم
 من از ساکنی مسم آن کو شک
 مجنبان مرا تا به بند زمین
 چو خوانده نامه شهریار
 سکندر بفرمود کار و شتاب

نقل شده از
 نسخه کتب
 نسبت به
 نسخه کتب
 نسخه کتب

نسخه کتب
 نسخه کتب
 نسخه کتب
 نسخه کتب
 نسخه کتب

دل همین وزور است دیار
 که اسفند یارم بر زمین تنی
 نزار و کسب ساز که یار و شکست
 که باز و سبب همین نه پیوده
 مشو عاصی اندر خداوند خویش
 نزار و پشیمانی انگاه سود
 منه پائے گستاخ و کام شیر
 ز جایم مبر تا بمانی بجای
 بنجواش و هم کشور و حیرت
 اگر کوهر این بود بشکنم
 که در جنبش است دارم درنگ
 همین گویت باز گویم همین
 بهر دشت زان نامه پون لکار
 نزار نه نشسته نوید جواب

خداوند بے نسبت بندگی
 یکے که او نه مانند هر یکی هست
 قوی حجت از هر چه گیری شمار
 مرا و ترا باید نخست
 بر آنچه آفرید او بهر سبب است
 خرد و دانش آموز تعلیم اوست
 پیر از حکمت و حکم اوست جهان
 فرشته و شان بر این سادوست
 دل و دیده را روشنائی اوست
 ز فرمان او نیست کس را گزیر
 مرا اگر کند در جهان تا بدار
 تو نیز اے جهاندار فیروز بخت
 خدا و اوت آن چهره دوستی که هست
 سپاس خدا کن که بر ما سپاس

۱۰۰
 بی نسبت به
 چنان خداوند که
 نسبت بندگی و
 اقتضای جمیع
 که از لوازم جمیع
 و انتقام
 در و نیست
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱
 ۴۷۲
 ۴۷۳
 ۴۷۴
 ۴۷۵
 ۴۷۶
 ۴۷۷
 ۴۷۸
 ۴۷۹
 ۴۸۰
 ۴۸۱
 ۴۸۲
 ۴۸۳
 ۴۸۴
 ۴۸۵
 ۴۸۶
 ۴۸۷
 ۴۸۸
 ۴۸۹
 ۴۹۰
 ۴۹۱
 ۴۹۲
 ۴۹۳
 ۴۹۴
 ۴۹۵
 ۴۹۶
 ۴۹۷
 ۴۹۸
 ۴۹۹
 ۵۰۰
 ۵۰۱
 ۵۰۲
 ۵۰۳
 ۵۰۴
 ۵۰۵
 ۵۰۶
 ۵۰۷
 ۵۰۸
 ۵۰۹
 ۵۱۰
 ۵۱۱
 ۵۱۲
 ۵۱۳
 ۵۱۴
 ۵۱۵
 ۵۱۶
 ۵۱۷
 ۵۱۸
 ۵۱۹
 ۵۲۰
 ۵۲۱
 ۵۲۲
 ۵۲۳
 ۵۲۴
 ۵۲۵
 ۵۲۶
 ۵۲۷
 ۵۲۸
 ۵۲۹
 ۵۳۰
 ۵۳۱
 ۵۳۲
 ۵۳۳
 ۵۳۴
 ۵۳۵
 ۵۳۶
 ۵۳۷
 ۵۳۸
 ۵۳۹
 ۵۴۰
 ۵۴۱
 ۵۴۲
 ۵۴۳
 ۵۴۴
 ۵۴۵
 ۵۴۶
 ۵۴۷
 ۵۴۸
 ۵۴۹
 ۵۵۰
 ۵۵۱
 ۵۵۲
 ۵۵۳
 ۵۵۴
 ۵۵۵
 ۵۵۶
 ۵۵۷
 ۵۵۸
 ۵۵۹
 ۵۶۰
 ۵۶۱
 ۵۶۲
 ۵۶۳
 ۵۶۴
 ۵۶۵
 ۵۶۶
 ۵۶۷
 ۵۶۸
 ۵۶۹
 ۵۷۰
 ۵۷۱
 ۵۷۲
 ۵۷۳
 ۵۷۴
 ۵۷۵
 ۵۷۶
 ۵۷۷
 ۵۷۸
 ۵۷۹
 ۵۸۰
 ۵۸۱
 ۵۸۲
 ۵۸۳
 ۵۸۴
 ۵۸۵
 ۵۸۶
 ۵۸۷
 ۵۸۸
 ۵۸۹
 ۵۹۰
 ۵۹۱
 ۵۹۲
 ۵۹۳
 ۵۹۴
 ۵۹۵
 ۵۹۶
 ۵۹۷
 ۵۹۸
 ۵۹۹
 ۶۰۰
 ۶۰۱
 ۶۰۲
 ۶۰۳
 ۶۰۴
 ۶۰۵
 ۶۰۶
 ۶۰۷
 ۶۰۸
 ۶۰۹
 ۶۱۰
 ۶۱۱
 ۶۱۲
 ۶۱۳
 ۶۱۴
 ۶۱۵
 ۶۱۶
 ۶۱۷
 ۶۱۸
 ۶۱۹
 ۶۲۰
 ۶۲۱
 ۶۲۲
 ۶۲۳
 ۶۲۴
 ۶۲۵
 ۶۲۶
 ۶۲۷
 ۶۲۸
 ۶۲۹
 ۶۳۰
 ۶۳۱
 ۶۳۲
 ۶۳۳
 ۶۳۴
 ۶۳۵
 ۶۳۶
 ۶۳۷
 ۶۳۸
 ۶۳۹
 ۶۴۰
 ۶۴۱
 ۶۴۲
 ۶۴۳
 ۶۴۴
 ۶۴۵
 ۶۴۶
 ۶۴۷
 ۶۴۸
 ۶۴۹
 ۶۵۰
 ۶۵۱
 ۶۵۲
 ۶۵۳
 ۶۵۴
 ۶۵۵
 ۶۵۶
 ۶۵۷
 ۶۵۸
 ۶۵۹
 ۶۶۰
 ۶۶۱
 ۶۶۲
 ۶۶۳
 ۶۶۴
 ۶۶۵
 ۶۶۶
 ۶۶۷
 ۶۶۸
 ۶۶۹
 ۶۷۰
 ۶۷۱
 ۶۷۲
 ۶۷۳
 ۶۷۴
 ۶۷۵
 ۶۷۶
 ۶۷۷
 ۶۷۸
 ۶۷۹
 ۶۸۰
 ۶۸۱
 ۶۸۲
 ۶۸۳
 ۶۸۴
 ۶۸۵
 ۶۸۶
 ۶۸۷
 ۶۸۸
 ۶۸۹
 ۶۹۰
 ۶۹۱
 ۶۹۲
 ۶۹۳
 ۶۹۴
 ۶۹۵
 ۶۹۶
 ۶۹۷
 ۶۹۸
 ۶۹۹
 ۷۰۰
 ۷۰۱
 ۷۰۲
 ۷۰۳
 ۷۰۴
 ۷۰۵
 ۷۰۶
 ۷۰۷
 ۷۰۸
 ۷۰۹
 ۷۱۰
 ۷۱۱
 ۷۱۲
 ۷۱۳
 ۷۱۴
 ۷۱۵
 ۷۱۶
 ۷۱۷
 ۷۱۸
 ۷۱۹
 ۷۲۰
 ۷۲۱
 ۷۲۲
 ۷۲۳
 ۷۲۴
 ۷۲۵
 ۷۲۶
 ۷۲۷
 ۷۲۸
 ۷۲۹
 ۷۳۰
 ۷۳۱
 ۷۳۲
 ۷۳۳
 ۷۳۴
 ۷۳۵
 ۷۳۶
 ۷۳۷
 ۷۳۸
 ۷۳۹
 ۷۴۰
 ۷۴۱
 ۷۴۲
 ۷۴۳
 ۷۴۴
 ۷۴۵
 ۷۴۶
 ۷۴۷
 ۷۴۸
 ۷۴۹
 ۷۵۰
 ۷۵۱
 ۷۵۲
 ۷۵۳
 ۷۵۴
 ۷۵۵
 ۷۵۶
 ۷۵۷
 ۷۵۸
 ۷۵۹
 ۷۶۰
 ۷۶۱
 ۷۶۲
 ۷۶۳
 ۷۶۴
 ۷۶۵
 ۷۶۶
 ۷۶۷
 ۷۶۸
 ۷۶۹
 ۷۷۰
 ۷۷۱
 ۷۷۲
 ۷۷۳
 ۷۷۴
 ۷۷۵
 ۷۷۶
 ۷۷۷
 ۷۷۸
 ۷۷۹
 ۷۸۰
 ۷۸۱
 ۷۸۲
 ۷۸۳
 ۷۸۴
 ۷۸۵
 ۷۸۶
 ۷۸۷
 ۷۸۸
 ۷۸۹
 ۷۹۰
 ۷۹۱
 ۷۹۲
 ۷۹۳
 ۷۹۴
 ۷۹۵
 ۷۹۶
 ۷۹۷
 ۷۹۸
 ۷۹۹
 ۸۰۰
 ۸۰۱
 ۸۰۲
 ۸۰۳
 ۸۰۴
 ۸۰۵
 ۸۰۶
 ۸۰۷
 ۸۰۸
 ۸۰۹
 ۸۱۰
 ۸۱۱
 ۸۱۲
 ۸۱۳
 ۸۱۴
 ۸۱۵
 ۸۱۶
 ۸۱۷
 ۸۱۸
 ۸۱۹
 ۸۲۰
 ۸۲۱
 ۸۲۲
 ۸۲۳
 ۸۲۴
 ۸۲۵
 ۸۲۶
 ۸۲۷
 ۸۲۸
 ۸۲۹
 ۸۳۰
 ۸۳۱
 ۸۳۲
 ۸۳۳
 ۸۳۴
 ۸۳۵
 ۸۳۶
 ۸۳۷
 ۸۳۸
 ۸۳۹
 ۸۴۰
 ۸۴۱
 ۸۴۲
 ۸۴۳
 ۸۴۴
 ۸۴۵
 ۸۴۶
 ۸۴۷
 ۸۴۸
 ۸۴۹
 ۸۵۰
 ۸۵۱
 ۸۵۲
 ۸۵۳
 ۸۵۴
 ۸۵۵
 ۸۵۶
 ۸۵۷
 ۸۵۸
 ۸۵۹
 ۸۶۰
 ۸۶۱
 ۸۶۲
 ۸۶۳
 ۸۶۴
 ۸۶۵
 ۸۶۶
 ۸۶۷
 ۸۶۸
 ۸۶۹
 ۸۷۰
 ۸۷۱
 ۸۷۲
 ۸۷۳
 ۸۷۴
 ۸۷۵
 ۸۷۶
 ۸۷۷
 ۸۷۸
 ۸۷۹
 ۸۸۰
 ۸۸۱
 ۸۸۲
 ۸۸۳
 ۸۸۴
 ۸۸۵
 ۸۸۶
 ۸۸۷
 ۸۸۸
 ۸۸۹
 ۸۹۰
 ۸۹۱
 ۸۹۲
 ۸۹۳
 ۸۹۴
 ۸۹۵
 ۸۹۶
 ۸۹۷
 ۸۹۸
 ۸۹۹
 ۹۰۰
 ۹۰۱
 ۹۰۲
 ۹۰۳
 ۹۰۴
 ۹۰۵
 ۹۰۶
 ۹۰۷
 ۹۰۸
 ۹۰۹
 ۹۱۰
 ۹۱۱
 ۹۱۲
 ۹۱۳
 ۹۱۴
 ۹۱۵
 ۹۱۶
 ۹۱۷
 ۹۱۸
 ۹۱۹
 ۹۲۰
 ۹۲۱
 ۹۲۲
 ۹۲۳
 ۹۲۴
 ۹۲۵
 ۹۲۶
 ۹۲۷
 ۹۲۸
 ۹۲۹
 ۹۳۰
 ۹۳۱
 ۹۳۲
 ۹۳۳
 ۹۳۴
 ۹۳۵
 ۹۳۶
 ۹۳۷
 ۹۳۸
 ۹۳۹
 ۹۴۰
 ۹۴۱
 ۹۴۲
 ۹۴۳
 ۹۴۴
 ۹۴۵
 ۹۴۶
 ۹۴۷
 ۹۴۸
 ۹۴۹
 ۹۵۰
 ۹۵۱
 ۹۵۲
 ۹۵۳
 ۹۵۴
 ۹۵۵
 ۹۵۶
 ۹۵۷
 ۹۵۸
 ۹۵۹
 ۹۶۰
 ۹۶۱
 ۹۶۲
 ۹۶۳
 ۹۶۴
 ۹۶۵
 ۹۶۶
 ۹۶۷
 ۹۶۸
 ۹۶۹
 ۹۷۰
 ۹۷۱
 ۹۷۲
 ۹۷۳
 ۹۷۴
 ۹۷۵
 ۹۷۶
 ۹۷۷
 ۹۷۸
 ۹۷۹
 ۹۸۰
 ۹۸۱
 ۹۸۲
 ۹۸۳
 ۹۸۴
 ۹۸۵
 ۹۸۶
 ۹۸۷
 ۹۸۸
 ۹۸۹
 ۹۹۰
 ۹۹۱
 ۹۹۲
 ۹۹۳
 ۹۹۴
 ۹۹۵
 ۹۹۶
 ۹۹۷
 ۹۹۸
 ۹۹۹
 ۱۰۰۰

نه پری در او نه پراگندگی
 همه هستی از ملک او اندک است
 بری حاجت از هر چه آرمی بکار
 که تا ز لب تا یم چیز است
 به دریا فقس عقل را تاب نیست
 دل از او غداران تسلیم اوست
 بحکم آشکارا به حکمت نهان
 از او آمدن هم بد و باز گشت
 مرا و ترا بادشاهی از اوست
 خدا اوست تا بنده فرمان پذیر
 عجب نیست از بخشش کردگار
 نه از ما در آورده مانج و تخت
 مشو بر خدا دادگان چهره دوست
 نگوید نامرد و ایزد شناس

بدین تا بهنگام کین گشتی
 مدار کن از کین کشتی باز کرد
 زمین بستم اول باین کین کمر
 بخونیز من لشکر سستی
 بدان تا بهم بر زنی جائی من
 مرا نیز با سیت برخاستن
 سپه راندن از شرف و ریابرون
 تو کمر پوشیاری منم چونم
 که افکند در کار تو سخت نور
 جهان که ترا داد کار سبوت
 ترا تاج یاور مرا تیغ یار
 مزق کیم بر بند تخت خویش
 بدین گنبد کوه رنگ پشت
 چو آید زمین لرزه گاه بر

چہ خون راندم از رنگی و بربری
 کہ مردم سیار از انیکمرو
 تو افکندی از سکہ بار
 شب خون کمان سوسن باختری
 ستانی زمین ملک آباے من
 کہ بستن و لشکر آراستن
 کشادن شمشیر دریا خون
 همان ہوشیارم همان بخروم
 من از بختیاری ام نیز دور
 مرا نیز دوستی در انیکارست
 منم تیغزن گر تو فی تاج دار
 کہ تیرت رنختہ ہست پیش
 گو سنگ کے دریا شکست
 برآرد و آسانی از کوہ گرو

[illegible]

ز قلم که چون کوه پولاد بود
ز دیگر طرف لشکر آراست روم
سلاح و سلب داد و خواهمند را
چپ راست است از برگ و تیغ
پس و پیش را کرد چون خار کوه
چو از هر دو سو لشکر آراستند
سیاست در آمد به گردن نی
و بس خون که گرد آمدند مرغاک
ز شمشیر برشته جائے نبود
ننگ خدنگ از کمان کمین
گمناش و اساسل شکنج
ز غریبین ترند و پیلان مست
پیرا سپهرین بر آراسته
ستون علم جامه و بخون زده

پناهنده را قلعہ آبا و بؤ
 بر آست لشکر چو نخل زموم
 قومی کردشیت پناهنده را
 چو آتش گلبن از اشک تیغ
 بر آنخت تیغے شریاشکوه
 یلان سولسو مرمی خواستند
 ز چشم جهان دور شد روشنی
 چو گوگرد سحر آتشین گشت خاک
 که در غار او اثر و ماس نبود
 نیا سو و بر یک زمین بکزمین
 دهن باز کرده بتاراج گنج
 گره در گلوے هزاران شکست
 محاباشد و مهر بر خاسته
 نجات از جهان خمیه بیرون زده

[illegible][illegible]

ز بس خسته تیریکان نشان
چنان گرم شد آتش روزگار
جها بخوے دار از قلب سپاه
به دشمن گزائی و شیر فگنی
بهر سو که باز و بر انداخته
نشد بر تن تان پر دشتش
ز بس خون رومی در آن ترکناز
بهر جا که شمشیر او کار کرد
وزین سو کند به شیر تیر
و دوست آورد به کوشش برین
و دوستی چنان میگذازد تیغ
چو بر فرق پل آمد نه خنجرش
چو بر آب و ریاضت رختی
چو شیرے که آتش ز دم برزند

لحمه که در میان
و به هم برآید و گشتن
با دل و به دل و گشتن
با دل و به دل و گشتن
و به هم برآید و گشتن
با دل و به دل و گشتن
با دل و به دل و گشتن
با دل و به دل و گشتن

شده آبله دست پیکان کسان
که از فعل اسپان برآمد شمار
بر آشفست چون شیر شمره سپاه
کشاده برو باز و به همی
سر خصم در پایش انداخته
تزو بر سر تان انداختش
هزار طلسم رومی افکند باز
تنه را دو کرد و دو را چار کرد
بر انگیزت از جهان رستخیز
به دست شمشیر الماس گون
که ز خصم را جان نیامد در تیغ
فرورتنخت ز پایش سرش
زوریا آب آتش آغشتی
و دم ماویان را به بسم برزند

بتالش بدل گشت مشت شرار
 و نامدیش دوشکر چوکوه
 فریدون نسب شاه همین تراود
 هم ساز لشکر بترتیب جنگ
 ز پولاد صد کوه برپایه کرد
 چو بر مینه ساز و گشت کار
 جناح از هوا بر زمین برویخ
 جهاندار و تلبک کرد جاے
 سکندر که تیغ جهان سوز داشت
 بر آیت رزمی چو بارنده مسیخ
 جناح سپه ابر گردون کشید
 گر انما یگان را بد انسان که خواست
 گر و مکیه پر تابان ساخت شان
 همان استواران درگاه را

کلیجہ شد آن سیم گاوس وار
کز ان جنمش آمد ہمانے ستوہ
چو برخواست از اول با مداد
بر آراست از جمیع تیر خدنگ
بپائین او گنج راجاے کرو
ہمان ہمیر شد چو روین حصار
پس آہنگش دوزمین چار میخ
دشس کیائیش بر سر بپاے
چنان تیغے ابھرا این روروشست
مگر کش ز پکان و باران ز تیغ
سم بارگی بر سر خون کشید
نفرمود رفتن سو دوست راست
چپ انداز شہر چپ انداخت شان
کز ایشان بود امینی شاہ را

[illegible]

بابر و در آمد کسان را سکنج
 ستیزنده از تیغ سیما ب ریز
 ز پولاد و پیکان سپهر شکن
 ز پس رسم پولاد خار استیز
 ز نوک سنان چرخ و ولاب نک
 ز پس بر دهن ناچ حج انداختن
 سنان و رنمان رسته چون نوک خار
 گریزند کان را و دران رستخیز
 سواران همه تیر پر دست
 دران سلج اومی زا و دگان
 بجان برو خود هر کس گشت شاد
 نذار و کس سوگ در سب گاه
 سخنگو سخن سخت پاکیزه راند
 چو مرگ از یک تن بر آرد لاک

لفظ و در آمد کسان را سکنج
 پولاد و پیکان سپهر شکن
 ز نوک سنان چرخ و ولاب نک
 ز پس بر دهن ناچ حج انداختن
 سنان و رنمان رسته چون نوک خار
 گریزند کان را و دران رستخیز
 سواران همه تیر پر دست
 دران سلج اومی زا و دگان
 بجان برو خود هر کس گشت شاد
 نذار و کس سوگ در سب گاه
 سخنگو سخن سخت پاکیزه راند
 چو مرگ از یک تن بر آرد لاک

شتابان شده تیر چون مار گنج
 چو سیما ب کرده گریزان گریز
 تن کوه لرزید بر خوشیتن
 زمین را شده استخوان بریز
 زیر کار گروش فرو ماند لنگ
 نفس رانده راه برون تا ختن
 سپر بر سپر بسته چون لاله زار
 نه روی رمائی نه راه گریز
 کس تیر و کس ترکش انداخته
 زمین گشته کوه از پس افتادگان
 کس از بشتن کس نیاورد یاد
 کس جز قزاق کند پوشد سیاه
 که مرگ بانبوه را شش خواند
 شود شهر از گریه اندوه ناک

بهارِ نسیدون و گلزارِ جم
نسب نامه دولت کیقباد
سکندر فرو و آمد از پشتِ بور
بفرمود تا آن دوسر منگ را
بدارند بر جابے خویش استوار
ببالینک حسته آمد فراز
حسته را بر سرین نهاد
فرو بسته چشم از تن خوابناک
چو دارا بر ویش نظر کرده دید
چنین داد دارا بخسرو جواب
تا کن که درین رمائی مساند
سپهرم بدان گونه هیلو درید
تو اے هیلو ان کا مدی سو من
که با انیکه هیلو دریدم چو سیخ

بیا و خزان گشته تاراج غم
ورق بر ورق هر سوے بر و بار
در آمد به بالین آن پیل زور
دو کثر زخمه خارج آهنگ را
نخود از جابے جنبید شوریده وار
زورع کیسانی کرده کرد باز
شب تیره بر روز رخشان نهاد
بدو گفت بر خیز ازین خون و خال
بسوز جگر آه از دل کشید
که بگذارتا نمر سمن خواب
چراغ مرا و روشنائی نماند
که شد در جگر هیلو م ناپدید
نمکهدار هیلو ز هیلو سے من
بے آید از هیلو م بوسے تیغ

بهارِ نسیدون و گلزارِ جم
نسب نامه دولت کیقباد
سکندر فرو و آمد از پشتِ بور
بفرمود تا آن دوسر منگ را
بدارند بر جابے خویش استوار
ببالینک حسته آمد فراز
حسته را بر سرین نهاد
فرو بسته چشم از تن خوابناک
چو دارا بر ویش نظر کرده دید
چنین داد دارا بخسرو جواب
تا کن که درین رمائی مساند
سپهرم بدان گونه هیلو درید
تو اے هیلو ان کا مدی سو من
که با انیکه هیلو دریدم چو سیخ

سرور از ارهاکن ز دوست
 چه دستیکه با ما درازی کنی
 نگهدار و متت که دار است این
 چو گشت آفتاب مرار و زرد
 مبین سرور و سرافکنندگی
 درین بندم از زحمت آزاد کن
 زمین رنهم تاج تارک نشین
 رها کن که خواب خوشم سپرد
 گردان خفته را از سر بر
 زمان من انیک رسد بگیان
 اگر تاج خواهی ر بود از سرم
 چون بنین ولایت کشاوم کمر
 سکندر بنالید کاسه تاجدار
 نخواهم که بر خاک بود و سمرت

این قول چون زبان
 ولایت از این
 ولایت از این
 ولایت از این

سرور و سرافکنندگی
 زمین رنهم تاج تارک نشین
 رها کن که خواب خوشم سپرد
 گردان خفته را از سر بر

تو شکن که ما را جهان خوش بخت
 بتاج کیان و ستبازی کنی
 نه پنهان چو روز آسکار است این
 نقاب بزمین و کیش از لا جور و
 چنان شاه را در چنان بندگی
 بامر زشس ایزدی یاد کن
 ملرزان مرثانه لرزد و بسین
 زمین آب چرخ آتش هم سپرد
 که گردون گردان برار و نفیر
 رها کن به کام خودم یک زمان
 یک لحظه بگذار تا بگذرم
 آخواه افسر از من ستان خواه
 سکندر منم چاکر شهریار
 نه آلوده خون شود و پیکرت

و لیکن چه سود است کاین کار بود
 اگر تاجور بر افرانته
 درینا بدیا کنون آدم
 چرامریم ز نفیستادسم
 مگر ناله شاه شنیده
 بار گسیتی و دناے راز
 و لیکن چو ریشہ افتاد سنگ
 دینا که از نسل سفت دیدار
 چه بودے کہ مرگ آشکارا شدے
 چه سود است مرون نشاید زور
 نیز دیک من یک سر موے شاه
 گر این زخم را چاره دانستے
 مبادا کہ اوزنگ شامشهی
 چرخون کریم برین تاج تخت

تا تسف ندارد دین کار شود
 کمربند او چاکرے ساختے
 کہ تا سینہ در موج خون آدم
 چرا پئے نکر دم دین راہ گم
 نہ روے خنپن روز را دیدے
 کہ دارم بہ بہبود دارا نیاز
 کلید در چارہ ناید بہ چنگ
 ہمہین اوس ملک ریا و کار
 سکند ہر ہم آغوش دارا شدے
 کہ پیش از اجل رفت نتوان بہ گور
 گرامی تر از صد ہزار ان کلاہ
 طلب کر دے تا توانستے
 زواراے دولت بماند نہی
 کہ دانندہ را پرور و نگذرت

[illegible]

سہاوان گلستان کہ سالار او
 نفیر از جہانے کہ دارا گشت
 بچارہ گرمی چون ندارم توان
 چہ میر واری راے تو حصیت
 بگوہر چہ خواہی کہ فرمان نسیم
 چو دارا شنید آن دم و لنواز
 بد گفت کماے بہترین تخت من
 چہ پرسی ز زبان بجان آمد
 جہان شربت ہر یک از رخ شربت
 زبے آہیم سسہ سوز و درون
 چو بر فیکہ درابر وار و شتاب
 سہو نیکہ سوراخ باشد نخست
 جہان غارت از ہر درے میسر و
 نہ زو این انیان کہ ہستند نیز

این شعر از کلام سہاوان گلستان است
 و در کتاب تذکرۃ الشعراء مندرج است
 و در بعضی نسخہ ہا در کتب دیگر
 نیز مندرج است و در بعضی نسخہ ہا
 در کتب دیگر نیز مندرج است
 و در بعضی نسخہ ہا در کتب دیگر
 نیز مندرج است و در بعضی نسخہ ہا
 در کتب دیگر نیز مندرج است
 و در بعضی نسخہ ہا در کتب دیگر
 نیز مندرج است و در بعضی نسخہ ہا
 در کتب دیگر نیز مندرج است

بدین جستکی باشد از خار او
 نہ پنهان چو روز آشکارا گشت
 کنم نوحہ بر یاد سہر و جوان
 امید از کہ داری مہمبت کسیت
 بچارہ گرمی با تو میسبان کنم
 بخوشگرمی دیدہ را کرو باز
 سزاوار پیرایہ تخت من
 گلے در سہموم خزان آمدہ
 بجز شربت مالکہ بر رخ نیست
 قدم تا سرم غرق در ماخون
 لب آب خالی تن غرق آب
 ہجوم و سہر شیم نکرد و درست
 یکم آورد و دیگرے سے برد
 نہ آنا کہ رفتند و رشتند نیز

اگر در سپهری و گرد و خاک
بسایا میان کوشود خور و مور
چنین ست رسم این گذرگاه را
یکے را در آرد بهنگامه تیز
مکن زیر آن لاجوردی بساط
که رویت کند کمرها و ار زرد
گوزنی که در شهر شیران بود
چو مرغ از پے کوچ کیش جناح
بزن برق و آتشی در جهان
سمند چو پروانه آتش دوست
خرے بوزے خور و بر جاب
اگر شاه ملکست و گر ملک شاه
که داند که این خاک دیرینه دور
از راز کمیته نو بر آرد خوش

چون خالی شوی عاقبت زیر خاک
چو در خاک افتد از آب شور
که دارد به آمد شد این راه را
بجی راه پنهان گامه گوید که خیز
باین مهره که با گون نشاط
که بودت کند جابه چون لاجورد
برگ خودش خانه ویران بود
مشو مستراح اندین تهر
جهان از خود وارمان وارمان
ولکی این کهن لنگ و آن خموش است
خرافاد و جاندا و غریبه رو
همه راه رنج است یار رنج راه
بهر فارے اندر چه دارد دزد غور
سبوی نواز پرمی آید به خوش

۱۵ تو که بی تو دارم
 بنگارم آه فغانم بی تو
 ستارم خفاش دور کن
 زانم آه لاجوردی بسا
 این آه کربون
 فلک نه در بزرگی
 زمین بخت بیخون
 یک در درخت
 نفع بکوی مندرج
 زمان غلط است چه
 نه سبب با و مهر
 هست در فغانم
 که همدرد است از
 زلف و لب ارج
 علوی و ملک ارج
 چون سبب ارج
 خاک سبب ارج
 زینست اطلاق زلف
 چون نیست زلف
 کرد ۱۲ سبب

لاسن کسبیه شد خاک پنهان شکنج
 که داند که این خمسه دام و دود
 چه نیز ناک با خردوان سختست
 فلک نیست کیسان هم آغوش تو
 گشت چون فرشته بلندی دهد
 شبانکه بنایت نار و سیاه
 چه باید درین مهفت چشمه خراس
 چو خضر از چنین روزی روزگار
 ازین دیو مردم که دام و دودند
 پنهان گور کز دشتبانان گمست
 کوزن کز زبده در مرغسزار
 همان شیر کو جاب در میشه کرد
 مگر گوهر مردمی گشت حسنه
 اگر نقش مردم بخوانی شکوف

که هرگز برون نار و آواز کنج
 چه مار پنهان دارد از نیک و بد
 چه کز و کشان ز اسرار خست
 طرازش و نگارست بر دوش تو
 گشت با دوان دست بندی بود
 کلیچه بر گردون دهد با داد
 ز بهر جوی چند برون سپاس
 چو هست آب حیوان چه خرمای شیر
 همان شو که مصححانست بدند
 ز نام و هیاه این مردم است
 ز مردم گوید سو کوه و غار
 ز بد عهد مردم اندیش کرد
 که در مردمان مرو میسا برود
 بگوئی که مردم چنین ست خوف

سلسله تو را که بگردان
 با آواز و ناله و دود
 از دمان است مدد
 سلام بخت من و دل
 ندانم نظری کنی کند
 آفتاب چو فرشته
 واقع یعنی بنده
 دست بنده
 و نه از کزک
 که در دست دارد
 مایه بوی میزند
 دوست از شیشه
 انوار و اندک
 که بوی آه
 بدست شامون
 ازین دیو مردم که دام و دودند
 پنهان گور کز دشتبانان گمست
 کوزن کز زبده در مرغسزار
 همان شیر کو جاب در میشه کرد
 مگر گوهر مردمی گشت حسنه
 اگر نقش مردم بخوانی شکوف

حشمت اندرون مرو که با کلاه
نظامی بجاموشکاری سپح
چو هم رسته خنثی گانی خموش
بیاموز ازین مهره لاجورد
شما که صدرنگ بند و نگار
سحر که یک چشم پیا بد کلید
بیاساقی آن خون رنگین زر
منته کز خودم پاپ لغز می دهد

هم از مردن مرو می شد سیاه
بگفتار ناگفتنی بر پیچ
فرخسپ یانیه در نه بگوشش
که با منخ منخ است و باز وزر و
بر آید لصد دست چون نو بهار
به این یک چشمی آید پدید
در فلک مغرم چو آتش بجز
چو صبح دماغ دو مغزی دهد

عهد بستن سکندر با بزرگان ایران سیاست مهربکان

کجا بودی دولت تازه عهد
چو آئی به درگاه مهدی سر
ترا دولت از بهر آن خواند تخت
منت آدمی رخ انس رفته

بدرگاه مهدی سر و دآر عهد
بمهرین آوزر مهدی درود
که ارشاد می زرب و تخت
جهان جاثمه چو نتوانا و جنت

از درگاه مهدی سر و دآر عهد
چو آئی به درگاه مهدی سر
ترا دولت از بهر آن خواند تخت
منت آدمی رخ انس رفته
بدرگاه مهدی سر و دآر عهد
بمهرین آوزر مهدی درود
که ارشاد می زرب و تخت
جهان جاثمه چو نتوانا و جنت

بنام ایزد اراستیه پیکرے
 به دست تو شاید عثمان را سپرد
 نشان و دمر اکوے و بازار تو
 چنانم نماید که از هر دیار
 بهر جا که هستی مکر بسته ام
 از اینجا گفت آن خداوند موش
 بله کین چنین گوهر سنگ بست
 سکندر که بارای و قدس بود
 اگر دوش نامدے رہنمای
 گزارنده و نامدے دولت پرست
 که چون شد سراج دارا نهان
 همی گنج دارا ز نوتا که من
 بکنجینه شاه پر دخت سند
 سریر و سر پرده و تاج و تخت

بنام ایزد اراستیه پیکرے
 به دست تو شاید عثمان را سپرد
 نشان و دمر اکوے و بازار تو
 چنانم نماید که از هر دیار
 بهر جا که هستی مکر بسته ام
 از اینجا گفت آن خداوند موش
 بله کین چنین گوهر سنگ بست
 سکندر که بارای و قدس بود
 اگر دوش نامدے رہنمای
 گزارنده و نامدے دولت پرست
 که چون شد سراج دارا نهان
 همی گنج دارا ز نوتا که من
 بکنجینه شاه پر دخت سند
 سریر و سر پرده و تاج و تخت

ز هم گوهران برترین گوهرے
 ز تو پایم روی زما دوست بر و
 که مادام آیم طبل بکار تو
 نداری دے جز در شهریار
 بخدمت گرمی با تو پیوسته ام
 ز به دولت مرد گوهر فروش
 بدولت توان آوریدن به دست
 به نیروے دولت جهانگیر بود
 نسودے هر خصم را زیر پای
 بهر کار دولت چنین نقش بست
 با سکندر اقامت ملک جهان
 که از آنه سر بود پیدایه بن
 زوریا به دریا در انداختند
 نچند آنکه آن بر توانند سخت

سیاهانِ مغرب کہ زنگی و شند
 سکندر چو دید آن ہمہ کان گنج
 پرستندگانِ درخویش را
 از آن گنج آراستہ داد بہر
 بگردانِ ایران فرستاد کس
 بدرگاہِ ماکیسرہ نہند
 بجائے شہا ہر کیے سپاس
 بزرگانِ ایران فراہم شدند
 خبر داشتند از دل شہر یار
 ہمہ ہمگرو بہرہ آہ آمدند
 بران آمدن شادمان گشت شاہ
 جداگانہ باہر یکے عہد بست
 در گنج ملکشاہ باہر کسے
 بداد آنچه زو پیشتر بودشان

لہ قولہ جداگانہ
 ہر کیے عہد بست
 یعنی سکندر با ہر یک

از بزرگان ایران
 جداگانہ
 ہر یک عہد بست
 یعنی سکندر با ہر یک

بصفر آن نونِ عفران دلخوشند
 کہ دوستش افتاد بیدست رنج
 ہمان محتشم را و درویش را
 بداد و درویش گشتہ سالار و ہر
 کرزین و زکرو د کسے باز پس
 ہلاک سرخویش برور نہند
 نواز شکر ہیار و دے قیاس
 وزان نترمی سخت خرم شدند
 کہ بہت اولو گوئند و عہد استوار
 سو آئین گاہ شاہ آمدند
 از ان پہلونانِ شکر پناہ
 کہ در پایہ کس نیار و شکست
 خرنیہ بسے داد و گوہر سے
 دو چندان و گر ہم برا فرودشان

همان کار هر س پیدار کرد
 چو ایرانیان این دهر بافتند
 نهادند سر بر زمین یک زمان
 گفتند شهر سیر آفرین
 سر تخت جمشید جاسه تو باد
 کهن رفت شهر نو ما توئی
 نه سپید کس گردن از راس تو
 چو شه دید کز راس خندگی
 دران گنبد گاه آبم شکوه
 بفرمود تا تیغ طشت آوردند
 دو سرنگ گردن بر افراخته
 بسنگی از خون شان گل کنند
 نخست آنچه از گنج و زر گفته بود
 چون نقد پذیرفته آورد پیش

بران خفتگان سخت بیدار کرد
 سراز چنبر سرشتی تا مستند
 کله گوشه بر دند بر آسمان
 که یار تو باد اسپهر برین
 میر بر سران خاک پاه تو باد
 نه خسرو که کج نه و ما توئی
 سر با پامین که پاه تو
 بر ایرانیان فرض شد بندگی
 که جمع آید از هفت کشور گرد
 دو خونریز را پیش تخت آوردند
 حامل بر گردون در انداخته
 رسن حلق شان حامل کنند
 رسانید چند آنکه پذیرفت بود
 برون آید از عهده عهد خویش

همان کار هر س پیدار کرد
 چو ایرانیان این دهر بافتند
 نهادند سر بر زمین یک زمان
 گفتند شهر سیر آفرین
 سر تخت جمشید جاسه تو باد
 کهن رفت شهر نو ما توئی
 نه سپید کس گردن از راس تو
 چو شه دید کز راس خندگی
 دران گنبد گاه آبم شکوه
 بفرمود تا تیغ طشت آوردند
 دو سرنگ گردن بر افراخته
 بسنگی از خون شان گل کنند
 نخست آنچه از گنج و زر گفته بود
 چون نقد پذیرفته آورد پیش

از انجا که راز جهان دشتی
 چو آرد کس را جوانی بچوشت
 بنوشنده از گریه شاه روم
 کمان بر آست از پشت کوز
 سلاح سخن بست ترکش کشاد
 نخستین شنائے جهاندار گفت
 افوشه منش با دسالار و هر
 سر سبز از شادی افراخته
 بے پند گفت این جهان دیدہ پر
 بے شمع روشن کہ دو دے نداشت
 چو بخت سکندر بود تخت و جام
 چو کروون کند گردن را بلند
 بہندوستان پیر از خفتاد
 کجا گرد و اسیل جوئی خراب

نصیحت چراز و نہان دشتی
 گنہ پیر وار کہ باشد خموش
 بروغن زبانی برافروخت بم
 پیستخوان گشت ہرنگ توز
 ز جعبہ کمان تیر ارش نہاد
 کہ باد اہباندار با کام جفت
 ز نوشین جهان باد بسیار ہر
 خیم و پایش انداختہ
 نشد در دل کس نہ ورجا گیر
 نمودم بدار او سوے نداشت
 زوارا چہ آید بحبہ کار خام
 بگردن فرازان در آرد گزند
 پدر مردہ را بحسین گاؤ زاد
 جوئے دگر کس در آنداب

لاف قور بند تان
 از کوزان بچوشت
 نفع را از تن ۴۴
 از فرزند شریف و نیکو
 از کوزان بچوشت
 دانت ۱۳

بر سپید کان جیست در کارزار
 سپهر اچه تدبیر دارد بجای
 نبرد از زمانه جهانیده گفت
 که در لشکر چون تو شایسته بود
 چون فرمان چنانست کاین کل
 شنیدم ز جنگ از میان پیش
 دلیریت نهجارشکر کشی
 هنگام لشکر بر آراستن
 صبور می ز خود خواه فتح از حد
 چون روز باشی مشهور ستیر
 اگر ناامیدی بجان بازگوش
 ز فاکید بر فتح یابی نخست
 چنین گفت رستم فرامزرا
 چنین گفت با همین سفندیار

که از بهر سپهر روزی آید بکار
 چه سختی کند مرد است راست
 که پیروزی آن هلو این است
 بفر تو یک تن سپاه بود
 ز بهر تو سده بر آرد دست
 که از زور تن زهره مرد بیش
 سرافکندگی نیست در سر کشی
 ز لشکر نباید دخواستن
 که لشکر بدین هر دو ماند بجای
 کمن بسته بر خصم راه گریز
 که مردانه را کس نمالید گوش
 دله باید از ترس دشمن دست
 که مشکمن دل و مشکمن لب زرا
 که اگر لشکری بشکنی کارزار

این قصه از کتاب
 بجان آه بی بی
 باو سی از پنج ای
 پنج سنی بکمان
 جگر مردانه داد
 کوشش تنور زانی
 یار و یار
 که بر فتح یابی
 اول فاکید
 قال دست
 ثبات
 می شود
 ستم
 مفهوم و بی
 منقذ و زنی
 پس از
 زان بود
 دشمن را
 است و
 بتندی
 خود را
 هر روز
 دی یا
 سده
 و این
 ظاهر است

گذشتند و ما نیز هم بگذریم
 مزن پنج نوبت درین چارق
 جهان چون تو داری جهاندار باش
 سر از عالم ترسکاری برار
 لکن بے کان زیان آورو
 اگر باز گونه بود سپهرین
 تو زان ره که شد باز گونه نورو
 چه بندی دل خود بران ملک مال
 بدش تر از ستمون کرده اند
 ز خج کلکوائے که بے خون بود
 هر آن مال کاید درین دستگاه
 ستودان این طاق آراسته
 چو در طاق این صفه خواهم خفت
 دل از بند بهیوده آزاد کن

وایم که گذشتند
 و ما نیز هم بگذریم
 مزن پنج نوبت درین چارق
 جهان چون تو داری جهاندار باش
 سر از عالم ترسکاری برار
 لکن بے کان زیان آورو
 اگر باز گونه بود سپهرین
 تو زان ره که شد باز گونه نورو
 چه بندی دل خود بران ملک مال
 بدش تر از ستمون کرده اند
 ز خج کلکوائے که بے خون بود
 هر آن مال کاید درین دستگاه
 ستودان این طاق آراسته
 چو در طاق این صفه خواهم خفت
 دل از بند بهیوده آزاد کن

وایم که گذشتند
 و ما نیز هم بگذریم
 مزن پنج نوبت درین چارق
 جهان چون تو داری جهاندار باش
 سر از عالم ترسکاری برار
 لکن بے کان زیان آورو
 اگر باز گونه بود سپهرین
 تو زان ره که شد باز گونه نورو
 چه بندی دل خود بران ملک مال
 بدش تر از ستمون کرده اند
 ز خج کلکوائے که بے خون بود
 هر آن مال کاید درین دستگاه
 ستودان این طاق آراسته
 چو در طاق این صفه خواهم خفت
 دل از بند بهیوده آزاد کن

که چون مهره عقد یک بگیریم
 که بے ششهمت نیست این روق
 چو خفته خصمان تو بیدار باش
 مژگن از کسے کونش ترسکار
 زه بدخل در سان آورو
 نه حاجت بود باز گشتن برتن
 بخواه از خدا حاجت باز گرد
 که سستش بچرخ بیشی و بال
 که مال ترا حکم خون کرد و اند
 خفه کرد و از خوش افزون بود
 برو خفته دان تندمار سیاه
 ستونے تھی وار و از خواسته
 چه باید شدن با سیه رخت
 ستمگر نه واد کن واد کن

کشاو ز شغل سپ ساز کرد
اگر پیش ازین دادگر نخته بود
کنون دادگر هست فیروزمند
هر اسید شد زین سخن شهریار
که همیشه در پیشه خود
کشاو ز برگا و بند و لب او
سپاس بر آئین خوره برد
نگرد و کس جز پئے کار خویش
ز پیشه گریزنده را باز جست
عالمهاے هر یک پدیدار کرد
جهانرا ز ویرا نے عهد پیش
جهان داشت بر دولت خویش
بیا ساقی از شاوے نوش و ناز
آشنه ده آن شربت و لعل

سپاہی کشا و زمی آغاز کرد
 همان اختر گیتی شرفت بود
 از نیکو نه بید او تاحیت و چند
 منادی برانجخت از هر دیار
 جزین گرچه سیکلی کند بدست
 ز گا و آهن و گاو و جوید مراد
 همان شهرے از شغل خود نگذرد
 همان پیشہ اصلی آورد و پیش
 بان پیشہ وادش کہ بو ش نخست
 ہمہ کار عالم سزاوار کرد
 بآبادی آورد و عہد خویش
 جهان دشتن زیر کان بامن است
 یکے شربت آمیز عاشق نواز
 کہ نشہ نذر در شربت شکیب

[illegible]

رفتن سکندر در محرم و خراب نمودن تاشکدما

سپندے بیدارے جهانیدہ پیر
 کہ چشمک زمان پیشہ مے کم
 و لیکن چو میوزم از دل سپند
 خطرے رہن مین رہے بست
 چہ عمر سیت کوراز چیدین خطر
 بہار پائے زین پایہ بیرون نهم
 گزارندہ دستمانہا تے شیش
 کہ چونین ہوتقان تاشکست
 سکندر بفرمود کایر انیان
 ہمانین دیرنیہ را نگونسند
 معان تاشکست سپارندخت
 چنان بود رسم اندر آن روزگار

برآتش فشان و شبتان میر
 ز چشم بداندیشہ مے کم
 بمن چشم بد چون رساند گزند
 کہے کہین ندارد چہ فارغ کہے ست
 با فسونگری برو باید ب
 نہنن برین ویک پر خون نهم
 چین گویا از پیش عہد ان خوش
 بمر و تاش و سوخت تاش پرست
 کشاید ز تاش پرستی میان
 گرایش سودین خسرو کونسند
 برآتشکدہ کار سپند سخت
 کہ باشد در تاشکدہ آموزگار

بیدارے سپندے
 کہ چشمک زمان
 چو میوزم از دل
 خطرے رہن مین
 چہ عمر سیت
 بہار پائے زین
 گزارندہ دست
 کہ چونین ہوتقان
 سکندر بفرمود
 ہمانین دیرنیہ
 معان تاشکست
 چنان بود رسم
 برآتش فشان
 ز چشم بداندیشہ
 بمن چشم بد
 کہے کہین ندارد
 با فسونگری
 نہنن برین ویک
 چین گویا از
 بمر و تاش و
 کشاید ز تاش
 گرایش سودین
 برآتشکدہ کار
 کہ باشد در تاشکدہ

چو سروی وسته گل بدست
سیر سال کز گیسو بدتیز رو
یکچے روزشان بود کز کوے و کلخ
جدا هر یکے بزمے آراسته
چو یک رشته شد عقد شامنهشی
بیک تاجور تخت با شد بلند
یکے تاجور بهتر از صد بود
چنان داد فرمان شه نیک را
گرامی عروسان کو پوشیده رو
همه نقش نیزنگها پارہ کرد
جهان راز و نهامے آلوده
بایر ان زمین آخچان پشته
و گرز ان مجوسان گنجینه سنج
همه ناز و نیش ان گلنار چهر

سہی سوزیا بود گل بہت
 نشاطِ جہان را بدے روز نو
 بہ کام دل خوش میدان فرخ
 وز انجا بے فتنہ برخاستے
 شد از مستی بازارِ عالم تہی
 چو افزون شود ملک باید گزند
 کہ باران چو بسیار شد بد بود
 کہ رسمِ منان کس نیار و بجائے
 بماورِ نمایند رخ یا لبشویے
 منان را حینا آوار و کرد
 نگہداشت بر خلق دین و ست
 نماند آتش هیچ زرتشتیے
 ہماں شکد کس نیا کند گنج
 ز گلزارِ آتش بر پند مہر

[illegible]

همه رفت چشم و مشوب دل
 چون خواندی افسون آن لایزب
 بهمار و توئی از زهره دل برده بود
 در دو ختر جاد و از نسل سام
 سکندر چون فرمود کردن شتاب
 زن جاد و از سبیل خوشیتن
 چو دید بخلق آتشین اژدها
 ز بمبش چو افتان خیران شدند
 که هست اژدها که در آتشکده
 کسے کو بران اژدها بگذرو
 شه از راز آن که میای نهفت
 بلیناس داند چنین اژدها
 بلیناس شاه گفت این خیال
 غرورمند گفت این چنین بگریه

زهره دل فرو رفت پای گل
 ز دل هوش بر روی زجانه کبیب
 چو ماروت صد پیش او مرده بود
 پدر کرد آفر همایونش نام
 بران خانه تا خانه کرد و خراب
 نمود اژدها که بدان آتشین
 دل خویش کرد و ز آتش رها
 بنزد و سکت در گریزان شد
 چو قاروره در مردم آتش زده
 همان ساعش یا کشت یا خورو
 ز دستور پدید و دستور گفت
 که صاحب طلسمت و پرازما
 چگونه نمید با بد سگال
 نداند نمودن حسد افسونگرے

این همان است که
 از صفت عروسان
 بگوید است یعنی
 چنان خوب بود
 که هر که در آن
 می افتد در آن
 می افتد در آن
 می افتد در آن

چنان که در این
 داستان آمده است
 که در این
 داستان آمده است
 که در این
 داستان آمده است
 که در این
 داستان آمده است

بزنها خویش استوارش داد
 بفرموده آتش افروختند
 پریر و را بر روز یک شاه
 زن کار و نست بسیار هوش
 ز قعر زمین بر شد چاه را
 ز حل را بشوید سیاهی ز رو
 بخوبی چه گویم پری پیکر
 سز زش از چنبر مشکنا ب
 باقبال شه راه برستمش
 زبون شد و آمد به زنها من
 و گر خدمت شاه را در خورست
 چو شه دید خسار آن لفریب
 بلیناس داد و کاین راتست
 ولیکن مباحش امین از رنگاو

ز جا و کوشان تنگارش داد
 بآن آتش آتشکده حنوتند
 که این ماه بود از دما سیاه
 فلک از نیزنگ پیچید گوش
 فرو داد و روز آسمان ماه را
 شود و جمار به بهایت مار مو
 پری انباشد چنین پیکر
 رسن کرده و گردن آفتاب
 همنام و ناموس بشکستمش
 سز و گر کند خسروش یار من
 مرا هم خداوند و هم خواهرست
 بر آستینم ہی از زو زیب
 سز او ار می خوردن جام تست
 مشو غافل از مکر و نیزنگ او

این قصه از غزل
 برای یکی از
 مصداق اول
 مصداق دوم
 غزل از این
 نوده ۱۲
 سراف از پیچ
 رسن و گردن
 آفتاب گردن
 چو گویم پری
 سز زش از
 باقبال شه
 زبون شد
 و گر خدمت
 چو شه دید
 بلیناس داد
 ولیکن مباحش
 مشو غافل

بلیناس بر شکر تسلیم شاه
 پریر و رابا نوحسانه کرد
 در امومت زوجا و ویا تمام
 اگر جادوی و ستاره شناس
 بهم ساختند آن دو نیز نگ ساز
 بیاسامی آن آب جوئے بہشت
 از آن آب و تشنچ میچان سرم

رخ خویش مالید بر خاک راه
 پریری چند ز نیکی و دیوانہ کرد
 بلیناس جادو و ازان گشت نام
 ز خود مرگ آورد ہندی ہراس
 نکر و نہ پنهان ز خود ہتج راز
 در فکین مابن جام تش پست
 بہن کزان آب تش برم

رسیدن سکندر در صفہاں خوشن رو شہک

چہ فرخ کسے کو بہنگام دے
 تہ نارستان بہت آورد
 از آن رن تا بہ وقت بہار
 برون آگہ آرد سراز کج کاخ
 جہان تازہ کرد و چو قرم بہشت

ہم تش ہندیش ہم مرغ وے
 کہ در نارستان شکست آورد
 کہے نار خواہ کہے آب نار
 کہ آرد برون سر شکوفہ ز شاخ
 سنو و خواب صحرا و پوچہ زشت

بلیناس بر شکر تسلیم شاه
 پریر و رابا نوحسانه کرد
 در امومت زوجا و ویا تمام
 اگر جادوی و ستاره شناس
 بهم ساختند آن دو نیز نگ ساز
 بیاسامی آن آب جوئے بہشت
 از آن آب و تشنچ میچان سرم
 رخ خویش مالید بر خاک راه
 پریری چند ز نیکی و دیوانہ کرد
 بلیناس جادو و ازان گشت نام
 ز خود مرگ آورد ہندی ہراس
 نکر و نہ پنهان ز خود ہتج راز
 در فکین مابن جام تش پست
 بہن کزان آب تش برم
 رسیدن سکندر در صفہاں خوشن رو شہک
 چہ فرخ کسے کو بہنگام دے
 تہ نارستان بہت آورد
 از آن رن تا بہ وقت بہار
 برون آگہ آرد سراز کج کاخ
 جہان تازہ کرد و چو قرم بہشت
 ہم تش ہندیش ہم مرغ وے
 کہ در نارستان شکست آورد
 کہے نار خواہ کہے آب نار
 کہ آرد برون سر شکوفہ ز شاخ
 سنو و خواب صحرا و پوچہ زشت

شہستان دار از تمام شہست
 چو آراستہ باغ پیرام را
 شکیبائی آور در روزے سپار
 عروسان بزیور کشتی خوشند
 نمناے گل در و مانع آورند
 بہ دستو شیرین زبان گفت چیز
 چو دست کز سوک چیزے نماز
 مشکوے دارا شواز ما بگوے
 کہ تاروے مہر وے دارا نژاد
 حصار کشم در شہستان او
 یکے مہد زرین بر آموود و
 بر تاشیند بر و نازنین
 و گر با و پان با زین زر
 چو ستور و ناچہین و پیراے

بجائے نفیہ گل سرخ رست
 ہر فروخت روئے دلارام را
 کہ تائب گند غنچہ نو بہار
 سر و فرق را لغز و نیکو کنند
 نظر سوئے روشن چراغ آوند
 زبان قدم ہر دو کشتای تیز
 رعونت بعد از ستین فشانند
 کہ اینجا بدان گشتم از رم جوئے
 بہ پیغم کر دیدہ فرخندہ باد
 بر آرم سہ از زیر دستان او
 ہمہ سیکر از لعل و نیل روزہ پر
 خرامان شود آسمان زمین
 ز بہر پرستند گانش بر
 کہ رست و آورد فرمان بجائے

[illegible]

روخانه خاص دارا گرفت
 و آمد مشکوے شکین شرت
 بهشتی پراز جوز سنده دید
 بان سبب چران مردم فریب
 نخستین حدیثی که آمد و
 که مشکوے شه راز شه نور باد
 اگر چرخ گردان خطای نمود
 شه از جمله آن یانهما که رفت
 امیدم چنان شد سر انجام کار
 باقبال این جهان را آورد
 بفرمان دارا و فرزندک خویش
 جهان باد شه را چنین ست کام
 که روشن شود و روپ چون عالج
 بروشن خورش چشم روشن کند

همه خانه را و مدارا گرفت
 چو آب روان کاید اندر بهشت
 فریبنده شد چون فریبنده دید
 همیکرد بازی چو مردم برب
 ز شه داد پوشیدگان را درود
 دوتی از میان شما دور باد
 باین خانه دست آزمائش نمود
 گنار سے ندارد و نهما که رفت
 که نومید از ان نیست امیدوار
 خداوند بے خود بجای آورد
 نهد شغل پونیرا پاس پیش
 بعصمت سرا چنین نیک نام
 شود روشنک و رة التاج او
 بدان سرخ گل خانه گلشن کند

در بیت دارا یافت
 حدیثی که آمده
 بیا که در دو ترم
 درین مقام اند
 چیست مقام
 اینست بیان آن
 که در دو ترم
 شد اول در او
 و در دوم سکنت
 غنیمت و در میان
 دو بادشاه
 خداوندی
 در خانه
 یکی که در این
 باعث است
 از این
 ۱۲

شکر نیز آن عود افروختند
 ز حزران طرف تالپت رود
 ز بس رود خیران که از می
 گلاب صفایان مشک طراز
 شفق سحر گل بست بر شاه
 سپهر از شکر کو شکسته ساخته
 همه بوم کشور شادی آغوش
 چو شب جلوه کرد از پرند سیاه
 صدف بود گفستی گرامه چرخ
 ز بهر شه آن ماه مشکین کند
 فرستاده هر دو مشکوے شاه
 و گریز چون آفتاب لبند
 دل شاه روم از پے آن و
 یک مجلس آراست از رود و

عدد و راجع و شکر حسنه
 زمین نده گشت از نواحه
 لب برشان رود را گزید
 سر ناله و شیشه را کرد باز
 طبق پر شکر کرد و خورشید و ماه
 ز گل گسب و دیگر افراخته
 مغنی بر آورده هر سو فروش
 رخ و زلف آست مشک و ماه
 دروغا لیه سوده عطاسا کرخ
 بز چشم و دهن بخت بادام و قند
 که در خور و مشکوب و مشک و ماه
 عروسانه سیر کشید از پرند
 بشورش و افتاد چون نگار
 که مینوز شمش بر آورده و

قورنگ زان آه مراد
 از لنگر بز نای قریب
 و از غرور ذوق مراد
 ساز بستار کربل
 و از پله دارکاب
 و درود و شکر سوختن
 در مجلس لطیف
 ولایت کفایت
 قول ذوق مراد
 سکون زان ایام
 رای لعل مراد
 و زنده او بکس نام
 در بای صفای نام
 و زان مو حواص
 آنکه بکس نام
 لب شده و دونه
 و بوسه می بزنند
 و از زود و کوشش
 گفته اند که ای بیت

[illegible]

سرچون منے راز بالین خاک
 بایرانم آوردن اقصاء روم
 بجائے رسانید کار مرا
 پذیر فتم از داویر آسمان
 ستمدیده راد او بخشی کنم
 خرد بر وفای منہائے من است
 روستی گیرم امروز پیش
 پیر بنیرم از روزِ عذر آوری
 ز پیشانی پیل تا پایے مور
 ندانم طمع بزر و سیم کس
 ز خلق ارچہ آزار بینم کس
 وہ و دودہ را بر گرفتہ شریح
 اگر گنج آرم ز دنیا بہ دست
 دہم ہر کسے راز دولت کلید

بانجم رسانید چون نوز پاک
 بفرمان من سنگ را کرد موم
 کہ محل کشد چرخ بار مرا
 کہ ناسایم از داوری یکٹ مان
 شب بیوگان را در خشی کنم
 صلح جہان در وفای منست
 کہ آگاہم از روزِ فرداے خوش
 بہ پیر ہیز گاری کنم داوری
 نیاید ز من بر کسے دستِ زور
 و گر چند یا ہم بران دست کس
 نخواہم کہ آزار دامن کسے
 کہ مال از ولایت تسام نہ تاج
 مہیا کنم قسمت ہر کہ ہست
 کہ ہم پایہ کار ہر کس پدید

لے قولہ بنیرم از
 دولت پیر بنیرم از
 دامن من روضہ شادی
 رفتنیاست از من
 روز نشانی سال جلی
 غرض من یک و یک
 پیشانی من است نہیں
 اسرودہ اسفند گورہ
 دودہ آہ دودہ کیستم
 خانوادہ وکیلہ دودہ جاسر
 شربت دانچہ نہ ہندستان
 سبک شہرت را بعد
 غرضی غرض نامہ
 گم نہ ہو اختیار بنیرم
 لے قولہ بنیرم از
 دولت پیر بنیرم از
 دامن من روضہ شادی
 رفتنیاست از من
 روز نشانی سال جلی
 غرض من یک و یک
 پیشانی من است نہیں
 اسرودہ اسفند گورہ
 دودہ آہ دودہ کیستم
 خانوادہ وکیلہ دودہ جاسر
 شربت دانچہ نہ ہندستان
 سبک شہرت را بعد
 غرضی غرض نامہ
 گم نہ ہو اختیار بنیرم

بد آنرا به نیکی که نم ناهم سبور
 کسے را که من سبر افراستم
 و اگر مہری را دیدم بگر
 ہاشتم نہانے کسے را بہ زہر
 نہ در کس جہاں سوزی ام ہوشتم
 سخوام کہ آرم بہ کس در شکست
 گر از من حشے رسد چشم درد
 خدایم دین کاریاری ماو
 جو این داستان گفتہ شد یکبیک
 در آن گھن بوب بسیار کس
 از ان بوالفضولان گستاخ گوے
 پشرو مہندہ بود حجت نماے
 کہ شاہ مرا یک دم در خور است
 جہاندار گفت از حنہ او نہ گاہ

زنیکان بدی را کنم نیز دور
 بیایه کسش در سیند ختم
 ندامم به درندگان و گر
 مگر کاشکارا بشمشیر قهر
 نبی بجای فرمنی سوختم
 و گر بشکنم مویایم مست
 تو انم در وقتیانم نه کرد
 ز چشم بدان رنگاری دما
 نیوشند را دست شد بر فلک
 کشادم به شاه آزمائی لفس
 وزان بوالحکیمان دیوانه خو
 در آن بخت گشت شاه آزمای
 اگر بخشی از کشور بهتر است
 به انداز و قدر او گنج خواه

[illegible]

ملک شخص خود را چو گلشن کنم
نرمی که چون بشکند نو بهار
از آن نکته مردم نیز هوش
و عاتازه کردند بر جان او
و زان بر دباری گزینستند
باین جمعی فیروز شاه
نوازش همگی و بایندگان
فرستاد نامه بهر کشور
که آید شان ^ل دل افسون خویش
جهان را بنظرین خود رام کرد
خراب جهان جمله آرام ساخت
بیاساقی ^ل آن صرف بچاد و رنگ

شمار انجود چشم روشن کنم
بدو چشم روشن شود روزگار
پراز لعل و پیروزه کردند گوش
بجان باز بستند پان او
بفرمان او پاک بستافتند
شد بر سر گاه هر جگاہ
نگهداشت آئین فرخندگان
بهر مرزبانے و ہر مہترے
امان و شان از بیخون خویش
در آرام کردن کم آرام کرو
دل خفتگان از غم ازاو ساخت
بمن وہ کہ پایم در آید بسنگ

مگر چاره سازم درین سنگریز
چو بجا بده از سنگ ریزم گریز

[illegible]

جهان را چنین در دژ پست
 تو نیز از به یونان شوی باز جا
 وزیر من را گفت شاه
 همه ملک داری از قفسه دور
 همان روشنگر که بانو است
 بر آس که دستور باشد خرو
 نیابت بجا آری از دین و داد
 ترا از بزرگان سپندیده ام
 وزیر از خرو مندر آس خویش
 که ناز و با و شاه جهان
 زمان زمان کارش بهش باد
 حسابیکه من مود را بلند
 بفرخنده شعلیکه من مود شاه
 و لے شاه باید که در کار خویش

وز نگو نه در ره خطر مایه است
 پسندیده شتره فرنگ و راه
 که داری جهان را به حکمت نگاه
 که نه مایه مهربان شد ز نور
 بتر باشد و کار آن ملک راست
 نگهداری اندازه نیک و بد
 نیاری ز من سبزه نیکی به باد
 چشم بزرگیت آن میام
 چنین گفت با کار فرمای خویش
 بفرمان تو را س کار آگهان
 غرض با تمنای تو خویش باد
 کس از پیش منی نه سبند کند
 که منمدم و من نه چسبم ز راه
 شرویش نماید بقدر خویش

این قولین است
 از دین و داد
 زار و است
 گفت که چنین است
 باشد و میاید
 باشد یعنی از من
 و بزرگوارانی که
 شاه را با دانه
 سلطنت است کرد
 زیاده از حد و از راه
 ۱۲۳۴۵۶۷۸۹۱۰۱۱۲۱۳۱۴۱۵۱۶۱۷۱۸۱۹۲۰۲۱۲۲۲۳۲۴۲۵۲۶۲۷۲۸۲۹۳۰۳۱۳۲۳۳۳۴۳۵۳۶۳۷۳۸۳۹۴۰۴۱۴۲۴۳۴۴۴۵۴۶۴۷۴۸۴۹۵۰۵۱۵۲۵۳۵۴۵۵۵۶۵۷۵۸۵۹۶۰۶۱۶۲۶۳۶۴۶۵۶۶۶۷۶۸۶۹۷۰۷۱۷۲۷۳۷۴۷۵۷۶۷۷۷۸۷۹۸۰۸۱۸۲۸۳۸۴۸۵۸۶۸۷۸۸۸۹۹۰۹۱۹۲۹۳۹۴۹۵۹۶۹۷۹۸۹۹۱۰۰

چوپایان رفتن فراز آیدش
 بفرماندهی سزدار و گران
 نشاید یک تن جهان داشت
 جهان قسمت ملک دار و بے
 چو قسمت خوران الکنی رام خوش
 طرفدار چون شد به فرمان تو
 چو ملک تو شد خانه دشمنان
 درین بوم بیگانه کم کن نشست
 چو توانی آن ملک داشت
 که بر ملک اینجانه دعویٰ بے است
 درین مرز بوم از پئے سروری
 زمین عجم گورگاه کے است
 درین سالها کامینی از گزند
 چو آئی سو کشور خوش باز

له قوی پیمان
 رفتن آیدش
 بفرماندهی
 سزدار و گران
 نشاید یک تن
 جهان داشت
 جهان قسمت
 ملک دار و بے
 چو قسمت
 خوران الکنی
 رام خوش
 طرفدار چون
 شد به فرمان
 تو
 چو ملک تو
 شد خانه
 دشمنان
 درین بوم
 بیگانه کم
 کن نشست
 چو توانی
 آن ملک
 داشت
 که بر ملک
 اینجانه
 دعویٰ بے
 است
 درین مرز
 بوم از پئے
 سروری
 زمین عجم
 گورگاه کے
 است
 درین سالها
 کامینی از
 گزند
 چو آئی سو
 کشور خوش
 باز

باستان
 درین بوم
 بیگانه کم
 کن نشست
 چو توانی
 آن ملک
 داشت
 که بر ملک
 اینجانه
 دعویٰ بے
 است
 درین مرز
 بوم از پئے
 سروری
 زمین عجم
 گورگاه کے
 است
 درین سالها
 کامینی از
 گزند
 چو آئی سو
 کشور خوش
 باز

سبب باز رفتن نیاز آیدش
 جهان را سپاری بفرمانیران
 همه عالم از خود نگه داشت
 وزان میر و قسمتی هر کس
 بدان قسمت افتاده بین نام خوش
 طرفدار طرف ملک هست آن تو
 با و باز گذار یکسر عنان
 کم کن نشستین را در و پائے بست
 نه برواران نیز گذاشت
 همان حجتی ملک بر هر کس است
 ندوے مدہ سچا پس را سری
 در و پائے بیگانه وحشی پے است
 بر آراز جهان نامشاهی بلند
 کین کار کوتاه بر خود دراز

نهادندش پس از مهد بوس
 ارسطو که دستور و گاه بود
 ملکز اوده را در غرام و خورش
 نگارین خورش را بنام زوبه نوش
 همه پرورید و بنواخت
 پرورده گیر این چنین صد نگار
 بیاسائی آن مے که محنت بست
 گو بوی لحت بحب نام وید

بفرمان اسکندر اسکندروس
 به یونان بنی نائب شاه بود
 همیداد چون جان خود پرورش
 نو آیینش را به فرنگش هوش
 دل جان مبرش فضا ساخت
 فرورده خاکش سر انجام کار
 بچون آن کس که محنت خورست
 ز محنت زمانه اسام وید

ز فتن سکندر زاریت خا به کعبه بدست آوردن ملک

سبک بود و فال فتح زون
 بلندی نمودن و نامگذاری
 چو شمع از درون جگر سوختن
 پونا جز شود مرد چاره سگال

نم بر رخ زون ملک شمع زون
 فرا هم شدن وید پر گستگی
 برون سوز شادی برافروختن
 وید چارگی و گریز و پشال

لغت نامه
 مهد بوس
 ارسطو
 ملکز
 نگارین
 بنواخت
 پرورده
 بیاسائی
 گو بوی
 لحت
 بحب
 نام
 وید
 اسکندر
 سکندر
 زاریت
 خا
 کعبه
 بدست
 آوردن
 ملک
 سبک
 بود
 و
 فال
 فتح
 زون
 بلندی
 نمودن
 و
 نام
 گذاری
 چو
 شمع
 از
 درون
 جگر
 سوختن
 پونا
 جز
 شود
 مرد
 چاره
 سگال
 نم
 بر
 رخ
 زون
 ملک
 شمع
 زون
 فرا
 هم
 شدن
 وید
 پر
 گستگی
 برون
 سوز
 شادی
 برافروختن
 وید
 چارگی
 و
 گریز
 و
 پشال

کلیه آرو از ریگ و سنگ بچنگ

ورے را که از غیب شد پدید

به بهیوزن فال کان سوخت

ز ماقعه در کار انداختن

ورین پرده کا لضاف یازی ده

منج از زارے که فریه شوی

ولا پرده تنگ ست یارم تو باش

گزانده بیت غراسے من

خبر مید کان جهانگیر شاه

فرستاده رادوان مرزوم

چو گشت افسوس جهان بر اس

همه عالم از مشروده داد او

سکندر که فتح جهاندار بود

بسان جهان بر زساندگی

از ریگ و سنگ بچنگ
آرو از ریگ و سنگ بچنگ
ورے را که از غیب شد پدید
به بهیوزن فال کان سوخت
ز ماقعه در کار انداختن
ورین پرده کا لضاف یازی ده
منج از زارے که فریه شوی
ولا پرده تنگ ست یارم تو باش
گزانده بیت غراسے من
خبر مید کان جهانگیر شاه
فرستاده رادوان مرزوم
چو گشت افسوس جهان بر اس
همه عالم از مشروده داد او
سکندر که فتح جهاندار بود
بسان جهان بر زساندگی

که آهین خیز و از ریگ و سنگ

بجز غیب و ان کس نداند کلیه

که به باد تو اصل بهیود تست

ز کارم فرین کار ماساختن

اگر پرده کز نیاری به است

چو گوئی کزین به شوم بهی

ز پرده دران پرده دارم تو باش

که شد زب زب آراسے من

چو بر زده گردون سربار گام

فرستاده با استواران روم

جهانرا کشتن نگه داشت پاس

نخوردن یک جرعه بے یاد او

شب روز در کار سیدار بود

نوائے نه زده بنه نوازندگی

جهان گرچه زیر کند آمدش
 بازرون کس نیار و راه
 نیاز و کس از گردن کشان
 و گر نیز هلو زنی را بخت
 اگر بوم شهری ز هم بر کشاد
 ز ماه حسنین خود بنید صواب
 سکندر که کرد آن عمارت گری
 زیر کار چین تاحد قیروان
 و حقیقت طلب کرد هر سرور
 و زان تحفه ها کو بود و لفریب
 جهاندارن مود که مشک تاب
 ازان پس که چندین برآمد برین
 خدیو جهان و جهان جستن
 هنر ماها عرب خواند و بود

نکر و آنچه رغبت پسند آمدش
 برون خط عدل نهاد و پاے
 پدید آورد امانی را نشان
 از و بهترے را قوی کرد پشت
 ازان به یکے شهر و بگر نهاد
 که این را کند خوب و آزا خراب
 کجا تا کجا بسد اسکندری
 بدرگاه گوشت پیکی روان
 بز نهار خواهی بهر کشورے
 فرستاد هر یک بائین و رب
 نویسنده هر جانے را جواب
 که چنیز و آسمان بز زمین
 بر آراست غم سفر ساستن
 در آن آرزو سالها مانده بود

لاف و افسان
 گسب و جاه بینی
 پند و نصیحت اول
 بسکندری بنی بید
 خورشید علی
 خورشید علی
 بعضی است و بعضی
 واقع عقل کل
 راز و دل
 خاوند و سرور
 عفو و بخشش
 سکندر و نجیب
 در رخسار
 و هم تنگ
 علیه و آله
 فخر و قیاس
 بعضی

[illegible]

کہ چون عجم دستگامش بود
 همان کعبه را نیز بنید جمال
 چون ملک عجم رام شد شاه را
 بخوار ملک گنج زر بر گرفت
 سران عرب از زلفشان او
 چو دیدند روزے لشکرش
 چنان باخت بر کشور تازیان
 بہر مغرے کو غمان کرد خوش
 بخورده خوشمہاے بایستی
 باز از دسترہماے خویش
 ہم از تازی اسپان صحرائو
 ہم از نیزہ نعلے سی ارش
 شتر نیز ہم ناقہ ہم بے سراک
 اویم دو گر تحفہاے غریب

لہ فوجان تانت
 کتب است
 بہر مغرے کو غمان
 بخورده خوشمہاے
 باز از دسترہماے
 ہم از تازی اسپان
 ہم از نیزہ نعلے
 شتر نیز ہم ناقہ
 اویم دو گر تحفہاے

عرب نیز ہندو سے راہش بود
 شہنشاہ و شان نفس پروز حال
 بہ ملک عرب را ند بنگاہ را
 بعزم بیابان رہ اندر گرفت
 سر او در خط فرمان او
 عرب نیز گشتند فرمانبرش
 کز تازیان را نیامد زیان
 ہمیش نزل بر وند ہم پیش
 ہم از گو سپندان شایستنی
 کشیدند بسیار گنجینہ پیش
 ہم از تیغ چون آب زہر آب خورد
 سناش بخون یافتہ پرورش
 شتابندہ چون باد و از گرد پاک
 ہم از جنس گوہر ہم از جنس طیب

زمانق مانمان از پے جاہ او
 جہاندارکان دید کشاد گنج
 ہمہ بادیر فرش اطلس کشید
 سو کعبہ شد رخ بر افروختہ
 قدم بر سر نافِ عالم نہاد
 چو بر کار گردون بران جایگاه
 طوائف کز نویت کس را گریز
 نخستین کعبہ را باز داد
 بر آن آستان ز دسر خویش را
 درم دادش بود گنج روان
 چو در خانہ رستان کرد جا
 ہمہ خانہ در گنج و گوہر گرفت
 چو شتر پیش بجاء آورید
 یمن را بر افروخت از گردیل

کشیدند جمله به درگاه او
بمخروار گشت پیرایه سنج
زمین زیر اقاوت شد ناپدید
حساب مناسک درم موخته
بے نافه کز ناف عالم کشاد
پیر پائے پرستش به محمود راه
بر آورد و شد خانه را حلقه گیر
نپا هنده خوشش را کرد یاد
غزنی بے داد و روش را
شتر دوشش کاروان کابل
خداوند را شد پرستش نماے
درو با دم در شک و عنبر گرفت
ایم مین زیر پا آورید
چپان چون ایم مین از سہیل

له تقدیر قدم به
 زان آه مراد از
 زان عالم که غفلت
 و سرادشت این نغمه
 انتشار مکارم بخان
 استغنی بجایان
 این مکن جلوسیان
 افغان خود را دیار
 و دیار اشعار شود
 میخندد که چه کار
 گردون آه نام له
 از ازل لغافان
 و صوب این خجابه
 ست واقعه که عزیز

دایم در دوری
زمین که مظهر است
چو در وسط ربع سکون
واقع است بعد از آن
تا ن زمین گویند
حرف شرط است و
در بعضی ن در آن
جایگاه مرقوم است
نمی مانند اسکان گرد
کعبه که در آن
نقش قول زوال ۱۳
آه بی طوایف که بقیض
ایه کریم اسلمی
ایسلا واجب بود
نقش آن خانه کعبه
که طوق کردند
کعبه در کعبه
کمال استجابت دعا
ست ۱۳

بار من در آمد چو دریا سے شند
 فروشت ز لالیش آن بوم را
 بر افکند زور رسم و راه بدان
 وز انجا شب بخون بر انجا ز کرد
 بتیرہ بنیدن افتادہ باز
 ہر حلقہ کو داد پیام خویش
 دوایے سپہدار انجا ز بوم
 دوایے کمر بروفاکر و حست
 روان کرد و کوب چو کار آگہان
 بے گنجہائے گمناہیہ برو
 در آمد بہ در گاہ و بوسہ خاک
 سکندر جہاندار بیتی نوزو
 نواز شکر سے را بہ اوراہ داد
 پیر سید اول بہ آواز نرم

صبار شد از کرد او پا گند
 پسند آمد از من شمر روم را
 پرستیدن آتش موبدان
 و کین با نجا زبان باز کرد
 سیر نیزہ با آسمان گفت از
 کلید در قلعہ بروند پیش
 چو دانست کاہ شہنشاہ روم
 دل روشن از کینہ شاہ شہست
 ببوسیدن دست شاہ جہان
 گنجینہ داران خسرو سپرو
 دل از دعویٰ دشمنی کرد پاک
 چو دید آنچنان مردے آغاز کرد
 نیز و یک تختش وطن گاہ داد
 بشیرین زبانی دلش کرد گرم

حلقہ کو دریا سے شند
 فروشت ز لالیش آن بوم را
 بر افکند زور رسم و راه بدان
 وز انجا شب بخون بر انجا ز کرد
 بتیرہ بنیدن افتادہ باز
 ہر حلقہ کو داد پیام خویش
 دوایے سپہدار انجا ز بوم
 دوایے کمر بروفاکر و حست
 روان کرد و کوب چو کار آگہان
 بے گنجہائے گمناہیہ برو
 در آمد بہ در گاہ و بوسہ خاک
 سکندر جہاندار بیتی نوزو
 نواز شکر سے را بہ اوراہ داد
 پیر سید اول بہ آواز نرم

سکندر چو شکری صبح کشید
 در آن خرم آبادی نو برشت
 بر سپیدین بوم فرخ گراست
 ز نئے از بے مرو چالاک تر
 قومی امی روشنک سرفراز
 بروی کمر بربیان آورد
 کله داریش مست و او بے کلاه
 غلامان مروانه وار و بے
 زنان سمن سینه و سیم ساق
 همه نارستان و بالا چو تیر
 کجا قلمی یا حریر است نرم
 فرشته در ایشان نمیند و لیر
 در خنده هر یک در ایوان مانع
 نظر طاقت آن ندارد ز نور

عه قدردین
 خرم آبادی خرم
 باد بای آباد
 خرم بای آباد
 باد بای آباد
 خرم بای آباد
 باد بای آباد
 خرم بای آباد

باد بای آباد
 خرم بای آباد
 باد بای آباد
 خرم بای آباد
 باد بای آباد
 خرم بای آباد
 باد بای آباد
 خرم بای آباد

سر پرده را برتر تیا کشید
 فروماند حیران بس کار و کشت
 کلاهین تهنیت منین با شاست
 بگوهر زوریا بے پاک تر
 بهنگام سختی عسیت نواز
 تغافل نسل کسان آورد
 سپهدار و اوران بنید سپاه
 نه بنید و لے روے اورا کسے
 بهر کارا و کست اتفاق
 ز سپتمان هر یک سحر خور و شیر
 بلرزد بر اندام ایشان ز شرم
 و گر بنید آفت ز بالاب زیر
 چو در روز جور کشید و در چراغ
 که بنید در ایشان ز نزدیک دور

سکندر محیط ست من جوئے آب
 مرا چون نہی عیار کسے
 دل خود ز بد عہدی آزاد کن
 سکندر چو کوئی خیانت
 بدرگاہ آویش از انست مرد
 و گر بار نوشا پتہ ہو شمسند
 کزین پیش برد لفری مباحش
 ستیزہ میا و ورین و اورمی
 پیامت بزرگست و نامت بزرگ
 فرستاده نیست این دسترس
 نہ جبارے خویش را کم کند
 در آید تیرندی و خونخواری
 جز نیم نشانہاے پوشیدہ است
 جواشس چنین وادشاہ ولیر

منہ تہمت سایہ بر آفتاب
کہ یابی چون پاسا نش بے
وزین خوبر شاہ رایا دکن
کہ جمال پیغام خود خود بست
کہ اور اقد مرتجہ بالست کرد
ز نوشین لب خوش بکشا و بند
بنارستی یک کیمی سببش
کہ پیوست نامت بہ نام آوری
نہفتہ مکن شیر و چرم گرگ
کہ با ماتہندی بر آرو نفس
نہ در پیش من پشت اخم کند
بجز شہ کرا باشد این بارگی
کز وراز پوشیدہ آید بست
کہ نماید ز رو باد پیغام شیر

[illegible]

ز مہر شمسے پیکار خوش
 منہ خاتمہ در فستی بہ خار
 تو نگاہ کہ برین شوی فقیہ
 من را با تو پریم بہ ہنگام کین
 درین ہم نبردی تو پرواہ و لرگ
 چنین آمدست از بزرگان پیر
 کہ گر بہر جہد بر تو سپری کند
 تنم گر چہ پست از مقیمان شہر
 زمہد و ستان تا بیابان روم
 فرستادہ ام سوہر کشورے
 بدان تا ز شامان تعلیم گیر
 نگارندہ صورت ہر دیار
 چو آن نہ صورت بہ نزدیک من
 بجان خواہم آن نقش را نمشت

گرفتہ مزین با گرفتار خوش
 رہانندہ شوماشومی رستگار
 زن بیوہ را دادہ باشی جواب
 شوم قائم اندازد وے زمین
 تو سر کو چک آئی ہن سر بزرگ
 کہ با تیغ ناداشت کشتی گیر
 کہوشد بجان تا ترا نقیب
 دلم نیست فارغ ز شامان و ہر
 ز ایران زمین تا بہ آباد بوم
 طبیعت شناسے و صورت گرے
 زند صورت ہر کسے ہر سیر
 سر انجام نزد من آرد نگار
 درونگر و راے بار یک من
 نہ ہر کس کہ این راز دار و سرشت

علی قزوینی
 در مہر شمسے پیکار خوش
 منہ خاتمہ در فستی بہ خار
 تو نگاہ کہ برین شوی فقیہ
 من را با تو پریم بہ ہنگام کین
 درین ہم نبردی تو پرواہ و لرگ
 چنین آمدست از بزرگان پیر
 کہ گر بہر جہد بر تو سپری کند
 تنم گر چہ پست از مقیمان شہر
 زمہد و ستان تا بیابان روم
 فرستادہ ام سوہر کشورے
 بدان تا ز شامان تعلیم گیر
 نگارندہ صورت ہر دیار
 چو آن نہ صورت بہ نزدیک من
 بجان خواہم آن نقش را نمشت

چو گویند نقش فلان باوشت
پس از ناخن پائے فرق سر
زهر سالخورده و ہر تازہ
بدونیک ہر صورتی و قیاس
شب و روز بے چارہ نامی نیم
ترازو سے بہت روان میکنم
نقش کان یافتہ و پرند
کہ ما جان بہم شنائی وہ
چو گفت این سخن با سکندر ولیہ
فرماندہ اندرین دستگاہ
نہ بنی و شاہ است شطرنج را
پر کپورہ چون از تخت خویش
خوہانہ بر کرے ز نشست
شہ از شرم آن ہرے چون نہنگ

سہ فہرست از دی
ہفت آدین از دی
چو گویند نقش فلان
پس از ناخن پائے
زهر سالخورده و ہر
بدونیک ہر صورتی و
شب و روز بے چارہ
ترازو سے بہت روان
نقش کان یافتہ و
کہ ما جان بہم شنائی
چو گفت این سخن
فرماندہ اندرین
نہ بنی و شاہ است
پر کپورہ چون از
خوہانہ بر کرے ز
شہ از شرم آن ہرے
چون نہنگ

پذیریم کہ آن نقش نقشتیت است
گمارم بہر صورتی در نظر
بگیرم بہ قدر و سے اندازہ
شناسم کہ ہستم فرستاس
درین پردہ با خود بہ بازی نیم
سبک شگے خسروان مے کنم
خیال تو آمد مراد دل پسند
بر آذر م خسرو کو الی وہ
ز تخت گرامن سایہ آمد بر زیر
کہ یک تخت ابرن شاید و شاہ
کہ بر ہر دے نوکند رنج را
فرو آمد و خدمت آورد و پیش
شہنشاہ رگشت گاہین پرست
چو زرافہ از رنگ مے شد بہ رنگ

بدل گفت کین کاروان زن است
 ز نه کاچین کویها کند
 و لے زن نباید که باشد و سیب
 زمان ترازو بود سنگ زن
 زن آن به که در پرده پنهان بود
 اگر نیک بود که کار زن
 چه خوش گفت همیشه بار زن
 مشوین زن زن پارسا است
 و گریه گفت اینچه کم بودیت
 به بلخی در اندیشه راوش ده
 نپوشم و گریخ چو بیگانگان
 دل بسته را بر کشایم ز بند
 بجای چنن و لبر مهران
 گرت دشمنی کینه دریافته

بفرنگ مددی لش و شست
 فرشته بروا فرنها کند
 که محکم بود سیب ماد شیر
 بود سنگ مردان ترازو شکن
 که آهنگای پرده افغان بود
 ز نامرا مر نام بود زن
 که یار پرده یا گویا زن
 که خیر بسته بر چه درو شاست
 شفاعت دین پرده بودیت
 و افتاده تن فراموش ده
 بکیرم ره و رسم دیوانگان
 گره بر گره چون تو انم فلکند
 که زیبا بهشت است شیرین بان
 جگر بر بدین چه بر تانست

علم و دین زن
 آه و زاری زن
 معرکه زن
 با شکر و سیب زن
 نظام زن
 جانی زن
 چنن زن
 به بلخی زن
 نپوشم زن
 بجای زن
 گرت زن
 جگر زن

از اینجا اگر بر ششم باز خویش
چو بر طاس رخسده افتاد مور
تسکیمبانی رم دین سنج و تاب

نگهدارم اندازۀ کار خویش
رمانده را حیا ره باید نه زور
خیالست گونی که مینم به خواب

حکایت بر بیل تمثیل

شنیدم رسن بسته سوسه دار
پرسیدش از مهربان یکه
چنین داد پاسخ که عمر انقدر
درین بود کایز در مایش داو
بسا قفل کارز اینا بی کلب
ازین در بے گفت نابوشتن
تو همان تو نها کست تر کتاز
معنی چو بے پرده گوید سرود
چون نخته منش را بالید گوش

بر تو مازگی رفت چون نو بهار
که خرم حیرانی و غم اندک
بعسم بر دوش چون تو نم لب
در آن تیرگی روشنائیش داو
کشایندۀ ناگه آید پدید
هم آخر بتسلیم در داو تن
برود پورا دست گرد و دراز
زند خنده بر باک او باک رود
نشاند آتش طیرگی راز جوش

له ورد خلیک و
ازینجا اگر بر ششم باز خویش
چو بر طاس رخسده افتاد مور
تسکیمبانی رم دین سنج و تاب
نگهدارم اندازۀ کار خویش
رمانده را حیا ره باید نه زور
خیالست گونی که مینم به خواب
حکایت بر بیل تمثیل
شنیدم رسن بسته سوسه دار
پرسیدش از مهربان یکه
چنین داد پاسخ که عمر انقدر
درین بود کایز در مایش داو
بسا قفل کارز اینا بی کلب
ازین در بے گفت نابوشتن
تو همان تو نها کست تر کتاز
معنی چو بے پرده گوید سرود
چون نخته منش را بالید گوش
بر تو مازگی رفت چون نو بهار
که خرم حیرانی و غم اندک
بعسم بر دوش چون تو نم لب
در آن تیرگی روشنائیش داو
کشایندۀ ناگه آید پدید
هم آخر بتسلیم در داو تن
برود پورا دست گرد و دراز
زند خنده بر باک او باک رود
نشاند آتش طیرگی راز جوش

است ازینجا اگر بر ششم باز خویش
چو بر طاس رخسده افتاد مور
تسکیمبانی رم دین سنج و تاب
نگهدارم اندازۀ کار خویش
رمانده را حیا ره باید نه زور
خیالست گونی که مینم به خواب
حکایت بر بیل تمثیل
شنیدم رسن بسته سوسه دار
پرسیدش از مهربان یکه
چنین داد پاسخ که عمر انقدر
درین بود کایز در مایش داو
بسا قفل کارز اینا بی کلب
ازین در بے گفت نابوشتن
تو همان تو نها کست تر کتاز
معنی چو بے پرده گوید سرود
چون نخته منش را بالید گوش
بر تو مازگی رفت چون نو بهار
که خرم حیرانی و غم اندک
بعسم بر دوش چون تو نم لب
در آن تیرگی روشنائیش داو
کشایندۀ ناگه آید پدید
هم آخر بتسلیم در داو تن
برود پورا دست گرد و دراز
زند خنده بر باک او باک رود
نشاند آتش طیرگی راز جوش

جد از پے خمر و نیک بخت
 نهد او یکه خوان خوشید تاب
 یکے از زرد و دیگر از لعل
 دے بو و سر پوش مالایه شان
 سکندریو چو سر پوش شان کرد باز
 چو بر مائده و ستهما شد و راز
 بته گفت نوشابه کیشایه دست
 به نوشابه بته گفت کایه ساو دل
 درین صحن یاقوت خوان نام
 چگونہ خور و آدمی سنگ را
 طعمے بیاور که خوردن توان
 بخندید نوشابه در روی شاه
 چهر از پے سنگ نا خوردنی
 بچیزے چه باید از فتن

لعل و زرد و نیک بخت
 آدمی و نیک بخت
 خوردن و نیک بخت
 طعمے و نیک بخت
 بخندید و نیک بخت
 چهر از پے و نیک بخت
 بچیزے و نیک بخت

بساط زرافکند بالاسے تخت
 پرو چار کاسه ز بلور ناب
 سوم پر ز یاقوت چارم ز دور
 کداسه نوشابه ماند همان
 بهیند که سنگیست خوان فرار
 و طمان بر خورش راه بشا و بان
 بخور این خوشهها که پیش هست
 نواج مزین نامانی مجمل
 همه سنگ شد سنگ چون خورم
 طبیعت کجا خواهد این رنگ را
 بر غبت برو دستبردن توان
 که چون سنگ در گلونیت راه
 کنی داور هیاسے ناکرونی
 که نتوان ازو طعمه ساختن

پریز اوگان بوسد و افند خاک
فرزند نو شاپه در زم شاه
چو شب زیور خمیرین ساز کرد
شه از لطف مشکین آن دلکشان
سه دوشتری با مشکین کند
شب شن بود آن شب و لنواز
مگر کاتش بر فرزند لعل
بغمود شه کاتش افرختند
ز باد چنان آتش بر فروخت
بر دووی و لهوای دگر
چه شکوف سووند بر لا جور و
دگر باز در بش آمد نشاط
چمن باز نوشیدمشاد و سرو
نواگر شدند آن پرچمگان

پری ارم شادو هم شرناک
 فروزان تر از نهره در جگه
 سرنافه مشک را باز کرد
 کمند بر آست غبرشان
 فرو دآورد از سپهر بلند
 پری بکران چن پی جلو ساز
 در آتش نهد از پے شاه نعل
 بر مسغان بپوش ساختند
 که بخوارگان در رخت خست
 همه بر دشب شادوی سب
 سمور سیاه ز اور و باد زرد
 در آموده ش خسروانی سباط
 خراش در آمد بکب و تدر
 نو آیین بود مهر در مهرگان

سنة ثمان و ثمانون و ثمان مائة
 آية الله في الدنيا و الآخرة
 محمد باقر الخليلي

زیجاوه گون بادہ دل فروز
بیاساتی از بادہ جاسے بیار
رخم رابہ آن بادہ چون بادہ کن

نساند زیجاوه برروسے روز
زیجاوه گون گل پیامے بیار
زجیبہ از گم چو جیباوه کن

داستان حسن نوشابه

بحسن فزون و نور و زجم
جهاندار بست بخت خویش
نوازندگان سے درود و جام
مے نوش و نوشابه چون شکر
بران فحلی اسکندر فلیقوس
یکے آنکہ خود پود پرہیزگار
یکایک ہمہ شکر از شرم او
مہو و سرخ گاہ خورشید گرم
برون رفت از چاہ دل و آفتاب

کہ شادی سترو از جهان نام غم
نشسته شایان مرا فکند پیش
بر آراستہ ست مجلس تمام
عروسان بہ گردش کمر و کر
نکر و التفاتے بخندین عروس
و گرد حرم کرد متوان شکار
بگشتند یک نورہ از یم او
زمین خشک بالین جمشید زم
بماہی گرفتن سو حوض آب

ملاحظہ فرمائید کہ در این داستان
نوشابه و نوش و شکر و جام و
نوازندگان و عروسان و گردش
کمر و کر و نکر و التفاتے
بخندین عروس و گرد حرم
کرد متوان شکار و بگشتند
یک نورہ از یم او و زمین
خشک بالین جمشید زم و
بماہی گرفتن سو حوض آب
و نوش و شکر و جام و
نوازندگان و عروسان و
گردش کمر و کر و نکر و
تلفاتے بخندین عروس و
گرد حرم کرد متوان شکار
و بگشتند یک نورہ از یم
او و زمین خشک بالین
جمشید زم و بماہی گرفتن
سو حوض آب

ورم بر دم کسیه کوه و شخ
 و ماد م فرو گیر چون چشم کرک
 سرین گوزن و کفلگاه گور
 کباب تر از زان آهوه ز
 زماریدن ابر کا نور بار
 نغشته نکر و سرخ پسته تیز
 درخت گل از بار استنی
 و من ناکشاده لب آبگیر
 همان طبلان را دیده و دل
 شده ملبه ملبل انجمن
 ز رخسار بخوارگان رنگ مے
 بعد شب دوش فرمود شاه
 بر آراست از زینت و زروپ
 در آتشه چون گل افروخته

سله فولاد خنجر
 دلو طاقان آتش
 شمشیر سیاهی
 خنجر و شمشیر
 طاقان و شمشیر
 خنجر و شمشیر
 خنجر و شمشیر
 خنجر و شمشیر

اگر بست چون پشت های نوح
 شده کار گر گینه و وزان بزرگ
 به پهلوی شیران برآورده نور
 نمک نخته آب را در جگر
 سمن رسته از دستهای خیار
 چو ابر بهار آسمان برف ریز
 شکم کرده پر حبه سستی
 که آید لب سبزه را بوی شیر
 ز نامحرمان رو پوشیده گل
 چو کباب دری قهقهه در دهن
 هر گوشه گل ابرافوده خوس
 که آتش نسوزند در بزم گاه
 چو باغ ارم محابس و لایب
 گل از رشک آن گلستان سوخته

چو در کوره مرد اسیر گر
شماره که اسیر ز ساخته
و خان از بربسته آذی
سفال بر بجان بر آسته
به آتش گل مانع جمشید بود
فروزنده گوهر نیک و بد
شکفته گل خور و او خارب
ترنم سراسی مایگان
ترکاترنکی که ز دسا ز او
بین زندگی آتش زندسوز
چو برگ گل سرخ بر شاخ سرو
ز بسدی چپای بر افروخته
اگر پای بطبر سمر و چپار
تنی بود در خور آب سیر

فرو برد آئین بر آورد ز
 زهر سو بدامن ز راند حن
 چو بر سنخ گل برگ نیلوفر
 بر جانے از میثها خاسته
 کلیچہ پتر خوان خورشید بود
 رفیق مرغ و مونس پیر
 بدید آرازه به کوه کهن
 پیام آور دیک همسایگان
 باز ز نذر تشست آواز او
 بر افروخته شاه گیتی
 برو گاه دراج و گاہ تدر
 برو کبک نالنده چون فاخته
 برو سینہ لبط زندزیر زار
 چو بر آتش آرمی بر آرد نصیر

[illegible]

دران بانغ مرغان بگوش آمد
 صراحی برآورد بانگ سرود
 جگرمان خون دهمک یافته
 شکرپاره بانوک دندان برآز
 کباب تر و بوسه افراز خشک
 ز آچار ما آخپ باشد عزیز
 مغنی چو زهره بر آشگری
 به کلکون گلابی دلاویز تر
 همه ساز آهنگها نرم سین
 همه نخته بودند یاران تمام
 سکندر ز مستی شده نجواب
 می مرغ و بجان آواز چنگ
 کس کین مراوش میسر شود
 بیاوشه آن مشتری پیکران

زهر یک در گون خوش آمد
 سرود نو آئین تراز بانگ سرود
 نمک از حسرت جگر یافته
 شکر خواره را کرد دندان درآز
 ابا ماسه پرورده با بوسه مشک
 ترنج و به و نار و نارنج شیر
 صراحی در شنده چون مشتری
 فسانده همان از همان تیز تر
 بجز ساز کا بنک او بود تیز
 بجز باده کو در میان بود خام
 روان خیک و خیک چکی جواب
 بته تنگ چشم اندر آغوش تنگ
 گرش حجم نباشد سکندر شود
 چو زهره کشیدند طل گران

این شعر در وصف
 آواز مرغ و بجان
 شکر پاره بانوک
 دندان برآز
 کباب تر و بوسه
 افراز خشک
 ز آچار ما آخپ
 باشد عزیز
 مغنی چو زهره
 بر آشگری
 به کلکون گلابی
 دلاویز تر
 همه ساز آهنگها
 نرم سین
 همه نخته بودند
 یاران تمام
 سکندر ز مستی
 شده نجواب
 می مرغ و بجان
 آواز چنگ
 کس کین مراوش
 میسر شود
 بیاوشه آن
 مشتری پیکران

چو یک نیمه از روز روشن گذشت
 بفرموده تارستان گنج
 روزیور آرد خسروارما
 ز چرخ جیش خادمان چند
 بے نافه مشک و یابے نغز
 ز مروکینهاے با آب رنگ
 بکچے مان زرین ز مرونگار
 پرندے مکمل به باقوت وور
 عمار می و شتر به هر اے زر
 همه نازی اسپان دریا گدا
 چنان ز یور نغز گوهر فشان
 پوشید نوشابه شریف شاه
 جدا گانه از بهر هر یک
 باندازه هر یک چیز داد

معنی این بیت
 در روزی که از روز روشن گذشت
 بفرموده تارستان گنج
 روزیور آرد خسروارما
 ز چرخ جیش خادمان چند
 بے نافه مشک و یابے نغز
 ز مروکینهاے با آب رنگ
 بکچے مان زرین ز مرونگار
 پرندے مکمل به باقوت وور
 عمار می و شتر به هر اے زر
 همه نازی اسپان دریا گدا
 چنان ز یور نغز گوهر فشان
 پوشید نوشابه شریف شاه
 جدا گانه از بهر هر یک
 باندازه هر یک چیز داد

فلک نیم راه زمین در نوشت
 کشید از پئے میهان پئے نج
 ز سیف و طلسم شتر مارا
 به دید از نیکو به بالا لب
 کزیشان فرو ده شود ووش مغز
 وور لعل و پیروزه بیوزن سنگ
 بر آمو د از لولو شمشاد
 همه دزیش از مشک کافور
 عمار می کسان جمله زرین کمر
 به یوان همه تیزر وزیر بار
 بنوشابه دادند زیور کشان
 پوشید شریف نوشید چشند ماه
 بفرموده پد ختن ز یور
 پوشید شمشاد بر دلی نیر داد

بر چهره بآ آن پری سکران
 زمین بوسه دادند بر شکر شاه
 رخ از خرمی چون گل افروخته
 مراد دل از پادشاه نیست
 از آن کان گوهر گرامدند
 بیاساقی آن شیر شگرف گون
 بمن ده که سپاس گون گشام

شده از بے گنج و گوهر گران
بجزرم دلی برگزینند راه
ز نعمت بے نعمت اندوخته
عنان سگوا و اسے خود یافته
چون گنج روان با حبا آمدند
که عکاش در مرد بسیماب خون
بسیماب چون با خون رستم

دہستانِ فتن سکندر بدین زاہد ہے

بر انم من که اہمیت صبح خیز
 بہ زرین سخن گوہر ارم بچنک
 کہ از روزنہ کہ آرد بہ دست
 ز راز بہ مقصود رور بود
 تو انحر کہ باشد زرش زیر خاک

که مغر سخن را نسیم ریز
سیر ز پرستان در آرم لبیک
که دارای دین را کند زیر دست
چون بدش کنی ندی از زربو
ز دزدان بود روز و شب ترساک

[illegible][illegible]

بد راعی در گریز و ترشش
 چو بخوابی ای مرد نیکی سپند
 یکے جامہ در نیکنامی پوش
 نہ بینی کہ باشد بز بشکین سیر
 بہ از نام نیکو و گرام نیست
 گزاردن این نو آئین خیال
 سکندر کہ آن نیک نامی نمود
 ہمہ سوسے نیکان نظر داشتہ
 ز کشور کشایان شہزادگان
 کجا ز اہدے خلوتے یافتے
 ہر جا کہ رزمے پیار استے
 ہمانا کہ زان بود فیروز جنگ
 سپاہی کہ با او بہ جنگ آورد
 نمودند کا سے داوڑ روزگار

سہ فدیہ بینی کہ
 باشد از آن ہمہ
 نیک نامی سپند
 چو بخوابی ای
 مرد نیکی سپند
 یکے جامہ در
 نیکنامی پوش
 نہ بینی کہ
 باشد بز بشکین
 سیر
 بہ از نام نیکو
 و گرام نیست
 گزاردن این
 نو آئین خیال
 سکندر کہ
 آن نیک نامی
 نمود
 ہمہ سوسے
 نیکان نظر
 داشتہ
 ز کشور
 کشایان
 شہزادگان
 کجا ز اہدے
 خلوتے یافتے
 ہر جا کہ
 رزمے پیار
 استے
 ہمانا کہ
 زان بود
 فیروز جنگ
 سپاہی کہ
 با او بہ
 جنگ آورد
 نمودند کا
 سے داوڑ
 روزگار

کہ آن در عہ باشد بہ پیرانش
 کہ نامے بر آری بہ نیکی لبند
 بہ نیکی و گرجا ہما سے فروش
 فروشنہ مشک را ناگزیر
 بہ نامکس کہ نیکو بہ انجام نیست
 دم از نیک نامان دے ہوسال
 بدان نام نیکو بے کرد شود
 بدان بر خوش نگذاشتے
 نظر بیش کردے با فادگان
 از ایشان بہمت مدخواستے
 از ایشان بہمت مدخواستے
 کہ فیروزہ رافرق کردے رنگ
 ازین پیشہ کو داشت تنگ آمد
 بہ تعلیم تو دولت آموزگار

ترا فتح و فیروزی از شکست
 بشمشیر باید جهان را کشاد
 چو محبت سلامت دوستبرد
 ازین پس که با هم نبردان ز نیم
 جهاندار ازین داوریهائے سخت
 سخن بر بدیهه نیاید صواب
 چو لشکر سو کوہ لب ز راند
 به دکنیزه رکذمائے سخت
 دران قیامت کائنات کازر دست بدو
 بیابان آن شهر آراسته
 و درے بود با آسمان در بند
 دران و در تنے چندرہ داشتند
 چو شہ را سراپردہ آجازوند
 در و در بستند بر روی شاه

تو زاهد نوازی سخن دیگر است
 تو آزانیکردان چه آرمی بیاد
 بگو تا نسیم آنچه دایم سر
 در محبت نیک مردان نسیم
 نگه داشت پانچ بنیر وے بخت
 بوقت خودش داده باید جواب
 بہر ناحیت نائے رانشاند
 ز شروان چو شیران برین بخت
 ز شہر در گذر مائے در بند بود
 و درے بود در وے بے خواسته
 نگشتہ بہ پیرانش یسح مرد
 کہ کس را دران راہ نگذاشتند
 رقیبان و در خمیرہ بالازوند
 مکر و دزد و تیغ و لشکر نگاہ

این شعر در وصف
 فتح و پیروزی است
 و در بیان
 محبت و دوستی
 و در بیان
 شجاعت و
 دلیری است
 و در بیان
 کرم و سخاوت
 و در بیان
 وفاء و
 ایمنی است
 و در بیان
 شکر و سپاس
 و در بیان
 تواضع و
 فروتنی است
 و در بیان
 صبر و
 استقامت است
 و در بیان
 شکر و سپاس
 و در بیان
 تواضع و
 فروتنی است
 و در بیان
 صبر و
 استقامت است

وگرا آنچه پس خداوند را
 بر نیروی کوشاوم و تندرست
 ز مهر و کین کسم پادشاهیت
 جهان را نه دیدم وفاداری
 چو بر ختم اندازد کار خویش
 بریدم ز هر آشنای شمار
 بسیار خواری ندیدم هیچ
 گویا پوشم و قوت من گیا
 بود سالها که سر ایندگان
 سبب حسرت و شب وین کج غنا
 دین غار من و آنکه چون تویی
 جهاندار گفت ای جهانمید پر
 خدا آهسته را بدو رسم کرد
 کلید و تیغ بر میان نکاشت

که چو نیت زاهد دین نیک جا
 تنو مند ز آنچه بودم سخت
 کس از بندگان چون من با نیت
 نخواهد کس از بوفایا ری
 مبین گوشه دیدم سر او را خویش
 بست آشنای من آموزگار
 که پری و دهناف را هیچ هیچ
 کنم سنگ از بدین کمیا
 ندیدم کس جز تو ز ایندگان
 بنیک اتحری رنج شد شهریار
 بے پاس شد را کنم مبدوی
 ازین گداز دشتم ناگزیر
 با هر دو آن هر دو تسلیم کرد
 کلید این تو تیغ برین گذشت

خداوند را آنچه پس خداوند را
 بر نیروی کوشاوم و تندرست
 ز مهر و کین کسم پادشاهیت
 جهان را نه دیدم وفاداری
 چو بر ختم اندازد کار خویش
 بریدم ز هر آشنای شمار
 بسیار خواری ندیدم هیچ
 گویا پوشم و قوت من گیا
 بود سالها که سر ایندگان
 سبب حسرت و شب وین کج غنا
 دین غار من و آنکه چون تویی
 جهاندار گفت ای جهانمید پر
 خدا آهسته را بدو رسم کرد
 کلید و تیغ بر میان نکاشت

کہ از بیم خنچاق وحشی سرشت
 کہ ہر گزین سوشتاباوند
 از یزید مار از یانہار
 گرم ملک سچ بخشایست
 درین پاس گزینہایک ہست
 مگر ز آفت آن بیابانیان
 بغیر دوست تا گذر مائے کوہ
 دلوپلاو از ریزہ و از خارہ سنگ
 ز خار آراشان احکام کار
 فرستاد خلقے بہ ابنوہ را
 چو ز آباوے رختہ پرواستند
 شد از زخمہ کاسہ و ز جسم کول
 ملک ہار کہ سوے صحرایشید
 چو سیارہ چرخ شبیدیزراند

درین مرز تھمے نیاریم کشت
 زیانے درین کشت و آبامند
 زیانے کہ آفت بجانہار
 رساندین کشور آسایش
 عمارت کند تا شود سنگ بست
 بہ رحمت رسد کار خزانیان
 بہ بندہ حسنہ را نیان ہم گروہ
 بر آرد سدے در آن کوہ تنگ
 کہ بر کوہ دانند بستن حصار
 گذر گاہ بر بستن آن کوہ را
 بغیرم شدن رایت افراختند
 خدنگ اندر آن پیشہا آبنوس
 عنان راہ را دید و منزل برید
 بہر برج کاہد سعادت رساند

درین مرز تھمے نیاریم کشت
 زیانے درین کشت و آبامند
 زیانے کہ آفت بجانہار
 رساندین کشور آسایش
 عمارت کند تا شود سنگ بست
 بہ رحمت رسد کار خزانیان
 بہ بندہ حسنہ را نیان ہم گروہ
 بر آرد سدے در آن کوہ تنگ
 کہ بر کوہ دانند بستن حصار
 گذر گاہ بر بستن آن کوہ را
 بغیرم شدن رایت افراختند
 خدنگ اندر آن پیشہا آبنوس
 عنان راہ را دید و منزل برید
 بہر برج کاہد سعادت رساند

چو زلف شب از حلقه عنبر می
شده و شکر از رخ فرسودگی
تنه چند را از رفعتان راه
از ایشان خبر ما از آن کوه و دشت
پس انگاه از هر شیب و فراز
منو ند کا نیجا حصار سیت خوب
یکے سنگ مینا و مینو سرشت
سیر بر سر از شد نام او
چو کھنیر و از ملک پر دخت تخت
همان گور خانه ز غارے گزید
هم از تخمہ او دین پیشگاه
پستش کند جے آن شاه را
جهان مر زبان شاه گیتی لوز
کجا بستدی فرخ آئین نومی

سمن سخت بر طاق نیلوفری
رسیدند لختی به آسودگی
ز بهر شب افسانه بنشان شاه
پرسید و آگاه شد از سرگذشت
بگوشش ملک پرشادنداز
که دورست از وندیا و جنوب
به زیبایی و قمری چون بهشت
در و تخت کجین سرو و جام او
نهادند زان جا نگه جام و تخت
کز آتش دران غارتوان خنید
ملکزاده هست جرم به شاه
نگهدار و آن جام و آن گاه را
برافروخت کین آستان گوش کرد
چه از زویرندی چه از عاجزی

[illegible]

اگر تہ سکارا بدے گرنہ سان
 بیدین دران در فرو و آمدے
 بنامیدہ ویدن ہوسناک بود
 چو انشب صفتہاے آن درینید
 مگر کز کہن جام حینہ رمی
 ہمہ شب ویرین جام وادیشہ بود
 بیاساتی از مے مرتمازہ کن
 چراغ دلم یافت بے روغنی

ز قلم سکنه تعلیم بریزد بارت کجیرو

چو روز سپید از شبِ ناغ زنگ
 هوا صاف از دود ویتی زگر
 فروزنده روزی تو فروس مالک
 بعزت کمر بسته با و خزان

بہر آن ڈر شدے تاجدارِ جہان
 بہر زبان دراز وے در و دادے
 بہر جا کہ شد حسیّت و چالاک بود
 بہر ویدش رنجبت آمد پید
 و بہر محاسنِ مملکت را نوی
 کہ تا چون تواند درِ و کشود
 و رین رہے سبوری بہ اندازہ کن
 بے وہ چراغِ مراد و شنی

برآمد چو کافور ز اقصا سے زنگ
فلک سے خود شست چون لاجورد
برآورد سر گنج قارون ز خاک
نسیم بہاری ز ہر سو وزان

[illegible]

همه کوه گلشن بهج دشت و باغ
در دشت چون باغ افزوده
زمانه به کردار باغ بهشت
به فیروزه رانی شیرینک بخت
سرتاج بر زوبیه مقسم سپهر
زمین بسته کرد از خرام ستور
سپاند از انجا بخت سیر
سرب خرافیت کان تا حصار
ز فرسنگ فرمانده آگاه بود
ز تخم کین همگی پس را نخواست
سران را رسانید تارک به تاج
ز شاهوی و منزل برابر دوید
ز نزل که بودش در آن دشت
ز هر موینه کان چو گل تازه بود

جهان چشم روشن بزمین چراغ
از چشم بد دیده بدوخته
زمین از گل سبز مینوشت
تخت رونده در آمدز تخت
بر افروخت بایت بر افروخت چهر
کز آن کو را در دل انگنده شور
که تا بنید آن تخت راستخت گیر
برین تخت که کرد خواهد گذار
که فیروز قح جهان شاد بود
همه راستان را قوی کرد پشت
بے خرها داد و نستاند خراج
بفر سنگها فروش دیبا کشید
سجد یک مدش زانت کس
اگر انما پیش ز اندازد بود

[illegible]

بدان دیده دل را هر اسان کنم
 سر بر ز گفتار صاحب سیر
 فرستاد تنها به در و از خوش
 کمر بند و دو چرب دستی کند
 اشارت کند تا قیام تحت
 بگنجینه و تحت بارش دهند
 نشانند بر تخت کعبه و شش
 دران جام فیروزه ریزند
 بهر چه خوش آید به دندان او
 چو با استواران پر دخت راز
 من اینجا نشینم بفرمان شاه
 شهنش پذیرا شد آستانه را
 تن چار پنج از غلامان خاص
 سوخت خانه زمین در نوشت

بخود بر همه کار اسان کنم
 بران داستان گشت فرمان پذیر
 که پیش آوردنزل انداز پیش
 بصد مهر همان پرستی کند
 بازند با شاه فیروز بخت
 چو خواهد می خوشگوارش دهند
 نشانند بر سر نوار نوش
 بفریوز می آرند نزد یک و سه
 تا بند گردن ز فرمان او
 بشه گفت کا بهنگ رفتن به باز
 چو شاه از ره آید نسیم غم راه
 بهم خانگی بر دستانه را
 چو زرے که آید برون از خلاص
 بهلا شدن بر آسمان در گشت

برآمد بد انسان که ناسود هیچ
 در سید وید با آسمان هم نورد
 عروسان در شربت آمختند
 نهادند شامه خوان زرش
 بر پیرگان ساری چو ماه
 فروماند حیران دران فروز
 چو شیزان خوش خورد و شربت شید
 سرافکنده و بر شیده کلاه
 ز دیوار دگاشش آمد غروش
 چنان بود فرمان نمانگار
 سر تاجداران بر آمد به تخت
 نگهبان آن تخت زین ستون
 که پرویز شاه بر تخت شاه
 همان گوهرین جام یا قوت سنج

بران چرخ پچان لصد چرخ هیچ
 بنوده کس نام او در نبرد
 دران شربت ازلب شکر خربتند
 همان خورد هائیکه بد در خوش
 همه صفا کشیدند در گرو شاه
 که سیما دولت بود و لفریب
 سوخت کخیس روی سر کشید
 در آمد به پائینکه تخت شاه
 که کخیس و خفته آمد به هوش
 که بر تخت نشستند آن تاجدار
 چو سیم غر شاخ زین دخت
 ز کان سخن سخت گوهر برون
 نماید به پرویز بخت راه
 کلید است قفل بسیار گنج

معنی این بیت
 برآمد بد انسان که ناسود هیچ
 در سید وید با آسمان هم نورد
 عروسان در شربت آمختند
 نهادند شامه خوان زرش
 بر پیرگان ساری چو ماه
 فروماند حیران دران فروز
 چو شیزان خوش خورد و شربت شید
 سرافکنده و بر شیده کلاه
 ز دیوار دگاشش آمد غروش
 چنان بود فرمان نمانگار
 سر تاجداران بر آمد به تخت
 نگهبان آن تخت زین ستون
 که پرویز شاه بر تخت شاه
 همان گوهرین جام یا قوت سنج

چو شه جام را دید بر پائے خاست
 بران جام محقرے باز وے خویش
 که از بے شربانی که از بے شهی
 دران تخت بے تاج و رنگر سیت
 که بے تاج و تخت زرین مسابو
 بے روشنائی بود جام را
 شمه را بدین تخت باشد نیاز
 کسے کو پیمونک شد رخت را
 چو شه رفت گو تخت لشکر تمام
 بسامغ را که زمین گم کنند
 چو از شاخ بستان کند تخت قباچ
 از نیم در بستن تاج و ترک
 بهار چمن شاخ ازان برشید
 کفل گرد و دگر ازان دشت

له فو...
 این...
 پادشاهی...
 که...
 است...
 نیاز...
 به...
 شمه...
 کس...
 چو...
 بسامغ...
 چو...
 از...
 بهار...
 کفل...

بخورش یکے جام دیگر خواست
 بر افشاند ز شست و نهاده پیش
 مثل روبران جام و تخت تھی
 بران جام بے باوه لخته گرسیت
 چو نیت جام جهان بین مسابو
 بلند می از شه تخت پد رام را
 که بر تخت مینو خن سپد نیاز
 بر زندان شمل و چین تخت را
 چو رفعت گو بر زمین افت جام
 قفس عاج و دوام از بر شیم کنند
 نه ز ابر شمشیر یا دمانه عساج
 که فارغ نشینم ز شیون مرگ
 که شمشیر با حوسندان را ندید
 مگر شیرازین گو که در گذشت

همان نافه آهوان بشکست
 گوزمان به بازی درآشفته اند
 پوشیران نماند در مرغزار
 بین غاسلی میگذاریم روز
 چه سازیم تختی درین خیر خیر
 کتم از پے دیگران جاے گرم
 چه سود این تخت کرون بپای
 تخت درست اینک او جااست
 پوخت جاویدتوان نشست
 چو در جام کحین رو بے نماز
 بیاساقی آن جام کحین روی
 لباب کن از باو خوشگوار

مگر خپک و ندان یوزان شکست
 ہنر بران مائل مگر خفتہ اند
 کند رو بہ لنگم آبخا شکار
 کہ در مازند آتش رخت سوز
 کہ درے شود دیگرے جاگیہ
 کہ مار از جاے چین باد شرم
 کہ گور است مار از تخت است جاے
 کہ از آہن بکے کندہ در پاے
 ازین پیشتر تخت باید شکست
 بہ جام آبگینہ نشاید شاند
 کہ نورش وہد دید مارانومی
 بنہ پیش کہخسرو روزگار

[illegible]

شها شمسیرا جهان داورا
 کجایزم کجی موزخت او
 چو آن کوب از برج خود شد روان
 جهان ازیت هست و فرماندهی
 جهان گرچه در سکه نام تست
 منه دل برین لفر بیان دهر
 جهان بین که با مهربان خوش
 تجتے که نیز نگ سازمی نمود
 بجایک یکست شان شاو کو
 چو کجی و مہفت کشور توئی
 در مینہ و جام آن ہر دو شاہ
 بہر شغل کامر و زراے آوری
 تو آن تاج بخشی کو ان تاجدار
 تو شادی کن تاجداران شدند

کوب از برج خود شد روان
 کجی موزخت او
 چو آن کوب از برج خود شد روان
 جهان ازیت هست و فرماندهی
 جهان گرچه در سکه نام تست
 منه دل برین لفر بیان دهر
 جهان بین که با مهربان خوش
 تجتے که نیز نگ سازمی نمود
 بجایک یکست شان شاو کو
 چو کجی و مہفت کشور توئی
 در مینہ و جام آن ہر دو شاہ
 بہر شغل کامر و زراے آوری
 تو آن تاج بخشی کو ان تاجدار
 تو شادی کن تاجداران شدند

فلک پاکہ مشتری پکرا
 سکندر کہ شد بر تخت او
 توئی کوبہ دار آن حسروان
 بجانیست گرد جهان ل نہی
 زمین گرچه فرخ بہ آرام تست
 کہ با مهربان ساز و سپہر
 ز نامہر بانے چہ آوردیش
 بہ آن شگیران چہ بازی نمود
 بدان جام داران چہ بیداد کو
 ولایت ستان سکندر توئی
 چنان بہ کہ مینی بان ہر ووراہ
 رہ آورد و سردا بجای آوری
 میر پر را شدی یا و گار
 تو با حاجی از تاجداران شدند

مگر کوکب شاه بود آسمان
 جهان کاروان شاه سالار بود
 بهر گوشه بار او می فتاد
 دران کار نایار او بود و بس
 چو طالع جهانگیری آرد پیش
 برون رفت زان کوچه شهریار
 سپاهش زیر برایت برون
 به صید فگنی نه کوشند راه
 ز بارگران خوشه خم گشته بود
 ز بس روز و خیران لب رود بار
 ز برق آمدن ابرنسیان بجوش
 رگ رستنی در زمین گشت سخت
 ز گلباگ سبانه زند باف
 خرامنده بر رخسار عجل

که تماشو در جاسه خود یک زمان
 دران کاروان بار بسیار بود
 همان کار و کار او می فتاد
 پناهنده رگشت فرایوس
 نشاید زون تیش بر پیک خوش
 سوال سوال به دور پاکسار
 ستون بر آورد چون مستون
 که هم صید خوش بود و هم صید گاه
 تنگ و باز خنجر کمر گشته بود
 نشاند و زحمت رگمتی غبار
 بر آورد و تند به تندی خروش
 بر قص آمد بر گاه و دخت
 وید به صبا شعر گل تا به ناف
 گل لعل و زیز گل ر لعل

مگر کوکب شاه بود آسمان
 جهان کاروان شاه سالار بود

به هر گوشه بار او می فتاد
 دران کار نایار او بود و بس
 چو طالع جهانگیری آرد پیش
 برون رفت زان کوچه شهریار
 سپاهش زیر برایت برون
 به صید فگنی نه کوشند راه
 ز بارگران خوشه خم گشته بود
 ز بس روز و خیران لب رود بار
 ز برق آمدن ابرنسیان بجوش
 رگ رستنی در زمین گشت سخت
 ز گلباگ سبانه زند باف
 خرامنده بر رخسار عجل

که تماشو در جاسه خود یک زمان
 دران کاروان بار بسیار بود
 همان کار و کار او می فتاد
 پناهنده رگشت فرایوس
 نشاید زون تیش بر پیک خوش
 سوال سوال به دور پاکسار
 ستون بر آورد چون مستون
 که هم صید خوش بود و هم صید گاه
 تنگ و باز خنجر کمر گشته بود
 نشاند و زحمت رگمتی غبار
 بر آورد و تند به تندی خروش
 بر قص آمد بر گاه و دخت
 وید به صبا شعر گل تا به ناف
 گل لعل و زیز گل ر لعل

چو باد آمد و خاکشان بار بود
بیاساقی آن بزرگبدان است
بمن ده که تاز و دوای کنم

بزر بزدن قفل آهن چه سود
که گوگرد حسرت از و ساخته
بس خوشش الیمپ کنم

رفتن سکندر به هند و ستان و

فیروزی یافتن

فوس خوشتر کنان که صحرای خوش است
به نیکوترین نام ریخته رشت
نباید نهادن برین خاک دل
ره تنگاری در افکندن است
همه تا بود راه بر نیشته
چو این بود ره ز خوشنوارگان
دستان گنج خانه که زیر یافتند

عنان و کشش بارگی و شست
بیاید شدن سو باغ بهشت
کز و گنج قارون فرو شد به گل
که خورشید جمع از پراگندن است
در و سود بازارگان بیشتر
در و کم شود سود بازارگان
ره اثر و بار خطر یافتند

سکندر بر افراخت سر بر سپهر
 ز غرنین در آمد به بندوستان
 بران شد که در مغز تاب آورد
 به تاراج ملکش در آید چو میخ
 و گره به فرمان نسرز انگان
 حیریه یحیی قاصدین گام
 که اگر جنگ داری و ن کش سپاه
 و گریز پش میان لبستم
 سیرز گس انگه بر آید ز خواب
 گل انکه عساری در آورد به بلخ
 بجو شتم جو شد جهان از شکوه
 بجائے خنبد عقاب دلیر
 گرم انجا زمره موے نگینخته است
 و گرمست کوه شمل تیغ وار

به فرمان سکندر
 که در مغز تاب آورد
 به تاراج ملکش
 در آید چو میخ
 و گره به فرمان
 نسرز انگان
 حیریه یحیی
 قاصدین گام
 که اگر جنگ داری
 و ن کش سپاه
 و گریز پش
 میان لبستم
 سیرز گس
 انگه بر آید
 ز خواب
 گل انکه
 عساری در
 آورد به بلخ
 بجو شتم
 جو شد جهان
 از شکوه
 بجائے
 خنبد عقاب
 دلیر
 گرم انجا
 زمره موے
 نگینخته است
 و گرمست
 کوه شمل
 تیغ وار

روان کرد موکب چو رشتنده مهر
 ره از مویش گشت چون بستان
 سوکید مهند و شتاب آورد
 و در ملک او را به تاراج تیغ
 نکرد آنچه آید ز دیوانگان
 فرستاد و دوش به بند و پیام
 که انیک رسیدم چو ابر سیاه
 چنان ان که از تیغ من رستم
 که ریزد بر و ابر بارنده آب
 که خورشید را گرم کرد و مانع
 بجنیم بجنید همه دشت و کوه
 کز انجا توان هشتن او را بر زیر
 بد اینجا سر از موے آویخته است
 کند تیغ من کوه را غار غار

بخوابش نمودن بان بر شاد
 که چون در جهان است مشیارت
 همیش پایتخت بر ماه باد
 بنو دست جز مهر او کار من
 اگر گنج خواهد فدا سازش
 اگر میل دارد بجان هم خوشم
 و گر بنده را فرستد ز راه
 ز مولائی چپا کر می نگذرم
 گر او نازش آرد من آرم نیاز
 و گر باز گونه بود دآوری
 ز پر خاش ایش گیرم حیل
 چون سر بگردانم از رزم او
 اگر راے گیرد که کم گیرم
 گر آرد سپه پامن لنگ نیست

به خود بخوابش نمودن بان بر شاد
 که چون در جهان است مشیارت
 همیش پایتخت بر ماه باد
 بنو دست جز مهر او کار من
 اگر گنج خواهد فدا سازش
 اگر میل دارد بجان هم خوشم
 و گر بنده را فرستد ز راه
 ز مولائی چپا کر می نگذرم
 گر او نازش آرد من آرم نیاز
 و گر باز گونه بود دآوری
 ز پر خاش ایش گیرم حیل
 چون سر بگردانم از رزم او
 اگر راے گیرد که کم گیرم
 گر آرد سپه پامن لنگ نیست

بسے آفرین شاد را کردیا و
 جهان داری اورا سزاوارتر
 هم آرم راسوسے اورا باد
 سبب حسیت کاد به پکار من
 گر افسر هم از سر بندارش
 بدندان گرفته به خدمت کشم
 سپارم بدو گنج و تخت و کلاه
 سکندر خداوند من چپا کرم
 مگر گردد از بنده خوشنود باز
 که ششیل دارد بکین آوری
 نیندازم این دبه در پا بیل
 شود باطل از خون من عزم او
 نالم چو در دشمن گم یروم
 و گر سو گزیم جهان تنگ نیست

چونامه نویس این شقیث مشیت	شالے به کافور و عنبر سرشت
بلیناس با کار واران روم	سو کیدر تنندگان مرز بوم
چو دنا سے رومی دران ترک توتا	باشکر که مهند آمد فراز
دل کیدر مهند و پراز نور یافت	ز کیدر که مهند و کند و دریافت
پرستش نموده به آئین شاه	که صاحب کمر بود و صاحب کلاه
بوسید سر نام و پیش برو	کلید خنجرینه به مهند و سپرد
فرو خواند نام و بیر و لیر	که از بهیت افتاد و گردون بریر
چنین بود و نامه شاه روم	ملطفی که گوشت خارا چوموم

نامه کندر بسوی کیدر اے

هندی

پس از نام دارنده مهر و ساه	که اندیشه رسو او نیست راه
خداوند فرمان و فرمانبران	فرستنده وحی و پیغمبران

در قفسه خطبه
در سیب خطبه
در شمشیر خطبه
در تاج خطبه

در تاج شاهی دلاور
در سیب شاهی دلاور
در شمشیر شاهی دلاور
در تاج شاهی دلاور

یہ فرمانِ افروزِ چرخِ کبود
 سخنِ رازِ نگاہِ کدے پہلوان
 برانِ بودِ ایم کہ عزمِ آورم
 نمایم گیتی کے دستِ برون
 بہندوستانِ دوزخِ آتش
 کنندِ فکرمِ بر سرِ زندہ پیل
 ہمہ خاک اور بہ خونِ کیرِ نسیم
 چوتھوے دہشتی دہشتی
 بشیرینِ سخنِ جانِ پرورت
 دلم را بہ زہارِ رہِ برزوی
 چنان کن کہ این عہدِ نیکو نامے
 گراں چارگاہِ فرستی مین
 اگر ہفت کشور شود پر سپاہ
 بہ نیک و بد با تو یاری کنم

بسے داو برنیکستانان ورو
 کہ شپیت قومی باد و نخت جوان
 بگوپال باپیل رزم آورم
 کہ گردوز پولاوسن کونستد
 نام و رآن بوم گردنخت
 زخون پنج روین برآم زیل
 همه آب زو خاک برسم کنم
 عثمان برنم چچیم از آشتی
 خداوند بودم شدم چاکرت
 چبادوزبانی گرد برزومی
 در انبای ماویرماند بجای
 کنم باتو عهدے دین انجمن
 بگردوز ملک تو موئے پناه
 بدین گفتم استواری کنم

[illegible]

سیدیل سپید از پئے تخت شاه
 بلیناس نینان زر و زیورے
 پری دخت را در یکے مہم عود
 روان کرتا اپنی گنجما
 بلیناس شہ نیز گنجے متام
 بنزد جهان داو و خویش بر
 پوشید گنج فرستاده را
 بدان گنجما آسچنان شاد شد
 بگند از ماش بران چار چیز
 چو آب جام جهان تاب دید
 چو با فیوسف اندر آمد سخن
 بچشک مبارک چو برز و نفس
 چو نوبت بدان گنج نہان رسید
 ازان خوشتر دید کا نازہ گیر

لے قول ہوا
 فیوسف اندر آمد
 نینان داو کا رانا
 بلیناس حال
 بلیناس فلک و
 بلیناس است و
 بلیناس گدش آنا
 بلیناس جان
 بلیناس جان و جان
 بلیناس جان

کر دیشان شد سے دشمن سیاہ
 کہ بوند ہر یک پہ از کشورے
 کہ مہم فلک بر دے اور اسجود
 جہان بر دہر یکے رنجما
 ہم از مشک نچتہ ہم از مشک خام
 جہان داوری بین کہ چون شیر
 چہار از رے خدا دادہ را
 کہ گنجینہ روش از یاد شد
 چنان بود کان گفتن ان مش نیز
 ز یک شتر پیش خلق سیراب دید
 خبر یافت از کارائے کہن
 ز تن بر دہماری از دل ہوں
 ز ہندوستان کانے آمد پید
 صفتہاے اور اکند و لپیہر

چے

طے دید خوشبوئے ماویدہ گرد
 بی پیکرے چون گل ہر استہ
 بن تنگ سرگردا بر و فراخ
 نیرینی از گل شکوہش تر
 و برگرہ چین زلفش چو دام
 اہو ہے چین مشک پرورہ بود
 سیو کہ زنجیر از مشک ناب
 ان مشک تے آب گل بخت
 ن کو نہ گندی رنگ او
 وہ چو از گندم شک ساء
 ترک زخار ہندی شرت
 ہندو کہ ترک خطائے بنام
 می رخ ہندوی گوے او
 رے بدین خوبی و دلکشی

بہار سے نیاز رودہ از بادِ سرو
 پر می بُت از ہندوانِ خاستہ
 رخ چون گلِ سرخ بر سبز شلخ
 بزمی ز گلِ نازک نہ غوش تر
 ہمہ چینیانِ چین اور اعلیٰ
 قمر نفل ہندوستان خوردہ بود
 فرو شہتہ چون ابرے از آفتاب
 سہ از سنبہ سنبہل ہر آنچہ
 چو مشک سید خال جو شک او
 نہ چون جو فروشان گندم نماے
 ز ہندوستان داو شہ را بہشت
 بد نہ ویدین دل چو ہندو تمام
 شہر و میان گشتہ ہندو سے او
 کہ ہر ہم آبی و سہم آتش

[illegible]

چو شد دید و پیش باز آمدش
ببشت این سخنما که بودش مراد
باین سحاق مسترخ نیا
طرازی عروسی بروست شاه
بنزل سپدار بند و ستان
جواهر به دینار و خروار و رخت
زجاج مرصع ز باقوت و حل
ز جام زمر و زخوان عفت
ز چینی علما مان حلقه بگوش
از ان شیش کار و کس و ضمیر
هبا آن خمر و اسکندر فلیقوس
بر اسوده کالحتی تے لغز بود
چو گشت بر حن پالوده راند
نسفته و رے ناشگفته گلے

عروسی چنان دِلنواز آمدش
 زیرِ پرده مرز مشکین سواد
 کز ویافت چشم خرد تو تیا
 بس انگه فاش را بد و او شاه
 بساطے برآرست چون بوستان
 پلنگینہ سرگاہ وزیرِ تخت
 ز تازی سمندانِ پولا و غسل
 از وہر یکے در جوابِ غریق
 ز رومی کنیزان زلفیت پوش
 فرستاد و شد کید منت پذیر
 ز پیوند آن ما و پیکرِ عروس
 ہمہ نرو پا لودہ مغز بود
 ز پا لودہ انگشتش آلودہ ماند
 ہمائے برو رفتہ چون بلبلے

له قلیجیل فرود
اسکندرا به جہاں
خسرو اہانت مقبول
ای فرود جہاں و
اخافت اسکندرسوی
نیقوس بجا بست
نوت و بوندارو
زن و فرزند بی غفل
و اتقال و فرزند
تبار نشد و فرزند
تکسب و فرزند
ایب و فرزند
بر اسود کالی و فرزند
ای اسکندرا و فرزند
جہاں از فرزند
دفر کیمیدار و فرزند
بند و فرزند
و فرزند اول

کلمه کائنات
تخلیفات است و
ایضا احسان
ز جودش در
عروس دیوانه
ناو بود و یاقوت
صاف ۱۲
بمنی گشت
معلق توده از دم
چون پیوست
از زن بپست
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷

گل از غنچہ خندید و در مسفت شد
 فرستاد ز آموزگار ان کس
 هماندار چون از بهمان کدایت
 نوشت آن سخنها که بودش مراد
 که کار انچنان شد به هندوستان
 ز کین خواہے کید پر دہستم
 بہ قنوج خواہم شدن سوے فور
 بہ نیم کز انجا چہ پیش آیم
 توئی نائب ماہر مرزو بوم
 جہانزاہ پیر فری آواز دہ
 سپاہی شہری و ہزاویہ
 دل ہر یکے راز ما شاد کن
 نفیست نچنین نامہ بہر دہرے
 عروس گرانمایہ رانیز کار

سخن بین کہ در پرده چون گفته شد
 با صطخ کرد استواری بے
 دران جنبش از دولت آزار یافت
 زیر وزے مرز شکین سواد
 کہ باشد مراد دل دوستان
 پوشد دوست بادوست پر ختم
 خدایا رباوم دران راه دور
 مگر کار بر کام خویش آیدم
 زوریایے چین تا به دریایے روم
 ز ماثر دہستہ می بازوہ
 کہ از ملک ما بہت شان ناگزیر
 و ما خواہ و دانش وہ و داد کن
 فرستاد پیکی بہر کشورے
 برآر است تا شد بہ نوبان و بار

معنی مفید نیست
است اما مراد
از کارهای کرده
بیشتر از آنست که
میشود در هر کس
آن اثر را بجا آورد
باشد و از سبب
اینکه او می
کرد کاری از خود
دیده و بدویت
حسن و دولت
چون دولت بود
تجربا به دولت و
گرای کرد و یاد
در معصوم است

سخن گزارش بریاری رسید
گزارش کنایه کن من سزا
نبرد جهاندار ستیخ نبرد
گزارنده حرف این حسب حال
که چون شاه فارغ شد از کار کید
روان کردش که بتاریج فور
چو شسته تیغ را بر شید از نیام
همه ملک مالش به تاریج داد
چو افتاده شد خصم در پای او
وز آنجا رفتن علم بر فراخت
سپه خیرست کان در سه آرگاه
به بندوستان اسپه فارس قیل
جهاندار چون دید کان آب خاک
زمیندوستان شد تبت زمین

سنجنگو با امید واری رسید
 گزارشش نه این نامه نغز را
 خبر ده که با فور واران چه کرد
 ز پرده چنین بمنتیاید خیال
 گمے راے میگردو که راے رسید
 ز فیر ویش کرد یک بار دور
 بدانیش را سرور آمد به دام
 سرش را ز شمشیر خود تاج دهم
 بدیگر کسے داد و شد جاے او
 که آن خاک با باد پیاں بساخت
 بود هر کم عمر و گرد تباه
 بچین گریز میان نماید و لیل
 ز پونده اسپان برآر و لاک
 ز تبت در آمد به اقصای چین

اندر آن
بعضی گمان برده
که اگر دانستند
چرا میگویند
و میفایده است
با محال شدن فهم
افزادند فهم
خضم به و از
تقریب و افتادند

پے آہوار چشمہ انگشت
سم گور بر سبزہ خارید جاے
سوادے کہ دروے سیاہی نمود
سکندر چو دید آن سواد ہی
در آب چہ اکاہ آن مرحلہ
یکے ہفتہ از خرمی یافت بہر
دگر ہفتہ روزے پسندید بہت
بفرمود تا کہ سب بنواختند
و ہزن چو شد بر دل خشنماک
چو آئینہ چینی آمد پدید
نشستند بر آئینے تیز پوش
ہوا بجے نس و سبزہ بخار بود
ز شیرین گیایاے کوہ و درہ
بران صید کہ چون گذر کرد شاہ

چو بر نیفہا نامہار کھیتہ
چو بر سبز دیبا خط مشکسے
وگر بود عزت ماہی نبود
ز سودا مہندوستان شد تھی
بفرمود کردن ستوران یلہ
بر آسود با پہلوانان و ہر
کز و فال فیروزی آمد دست
از ان مرحلہ سوے چین با ختمند
بر آورد فریادے از آب و خاک
سکندر سے پاسو چین کشید
ہمہ خار خضائن پولاد پوش
وگر بود خار آب بین وار بود
شکر یافتہ شیر آہو برہ
معنیر شد از گرد او صید گاہ

[illegible]

ہر آہو کہ باغ اوزاودہ بود
 گوزنے کز وروبے بر خاک دشت
 جہان جوے میشد چو غنڈہ شیر
 شکار افکنان در بیابان چین
 حیرت زین زیر کسم ستور
 بمقرضہ تیر ہاپوشگاف
 اویم گوزنان سیرین تاہر
 کمان شہنشاہ کین ساختہ
 بہ نقاشے نوک تیر خدنگ
 بنچیر کردن دران صید گاہ
 چو ترک حصارے زکار اوقتاو
 ز سو دای شب بچو مہندوزنے
 شہنشاہ فرو و آمد از بارگی
 بتدبیر اسامیش آورو دای

ز ناف کشتی نافش اقمادہ بود
 بخت پیش جہان چشم تریاک دشت
 جہندہ ہر بر شکارے بہ زیر
 پر دخت از گور و آہوزمین
 شدہ گور چشم از پے چشم گور
 بے نافہ افکند آہوز ناف
 ز پیکان زگرشتہ چون کان زر
 گوزنے بہ تیرے انداختہ
 تہی کرد صحراے چین راز رنگ
 یکے روز تاشب بسر و شاہ
 عروس جہان حصا اوقتاو
 شدہ جوزنان گروہر زنے
 ہمان لشکرش نیز یکبارگی
 بچنبید تار و زمرغے ز جابے

لے فزادہ کشتی
 ہر آہو کہ باغ اوزاودہ بود
 گوزنے کز وروبے بر خاک دشت
 جہان جوے میشد چو غنڈہ شیر
 شکار افکنان در بیابان چین
 حیرت زین زیر کسم ستور
 بمقرضہ تیر ہاپوشگاف
 اویم گوزنان سیرین تاہر
 کمان شہنشاہ کین ساختہ
 بہ نقاشے نوک تیر خدنگ
 بنچیر کردن دران صید گاہ
 چو ترک حصارے زکار اوقتاو
 ز سو دای شب بچو مہندوزنے
 شہنشاہ فرو و آمد از بارگی
 بتدبیر اسامیش آورو دای
 جہندی بہ گوی نیز گفود اند ۱۲ اکثر

چو خاتونِ بغیاہِ سُلخاں زر
 جہانے چومہند وزود افگنی
 ز کوسِ شہنشہ برآمد غروش
 شہ عالم آ، سنج گیتی نورد
 طویلہ زود آخر ایستند
 خبر شد بہ خاقان کہ صحرا و کوہ
 درآمد یکے سِل ایران زمین
 شتابندہ سِلے کہ در کوہ و دشت
 تگرگش زمین را تریاکند
 سیاہ از دھائے کہ دریا چچ بوم
 حبش و اعراب بروے فرمان است
 بدارارسانید تاراج را
 چو فارغ شد از عارتِ فوریان
 کہ آن شرف دیاورم ایدز جا

ز خرگاهِ خلخ بر آورد
چو بنمایا و خلخ شد از روشنی
بنمایا و خلخ در افتاد جوش
در آن خاک یکماه کرد آن بخورد
بسبز آخوران بر علف بختند
شد از نعل پولاد پوشان ستوه
که نه چین گذارد نه خاقان چین
ز طوفانِ شپینه خواهد گذشت
هلاکِ نهنگانِ دریا کنند
نیامد چنان تند شیرے ز روم ^{ایزیدی}
سپه پوشے زنگ افغان اوست
ز شامانِ هندوستان ج را
کمر بست بر کینِ مغفوریان
ندارد دورانِ داور می کوہ پائے

بیتزی

[illegible]

له قوله زلف
 افکنده بسیار
 کینا و زلف افکنند
 و دست از
 دعامان دور
 بسیار است
 افکنده بسیار
 نیکو است
 خلقت و خلقت
 خود بر سر
 نوازش و افکنده
 بی غایت

لبش در سخن موج طوفان زند
 بتدبیر سپیدان کند کار ما
 پناه به یزد به بیکاه و گاه
 چون وزین کشد سرو آزاد را
 هم آورده او گر بوژنده پیل
 مبادا که اسپش عرونی کند
 پس و پیش خیر جهان چو مار
 ملوکان که آفرینشان داشتند
 جزا نیست در لشکرش تیغ زن
 نیندیشد از هیچ خو نخواره
 فراخ افکنده بار که راس باط
 نه بنید ز تعظیم خود در کس
 خزینه است بخشنیدن گوهرش
 بخوابندگان گر کس زرد به

چون

چون

همه اے با فیلسوفان زند
 جوانان بر دوسوے پیکار ما
 نیفتد به بد مرد ایند پناه
 بر اسپ افکنده پیل بیدار
 کم از قطره باشد به دریای نیل
 ز چرم ارچه شیرست خونی کند
 چپ راست آتش زند چون شرار
 همانرا به لشکر کشان داشتند
 ز به لشکر آراے لشکر شکن
 مگر که ضعیف بود و جبار
 باندازه خند و چو باید نشاط
 چو بنید نوازش نماید به
 طویل بود و دادن استرش
 بجای ز را و ملک کشور و به

نامه سکندر خاقان چین

جهان آفریننده را که دیو
 خدائے که امید واری از دست
 بحیاطی سپاره کاریسا
 چو بخشش کند رونماید به گنج
 جهانرا بنود از بند یسج ساز
 گزیده کسے کو به فرمان اوست
 چو کلک از سر نامه پر دست
 که این نامه ز اسکندر چیره دست
 بفردمان داراے چرخ کبود
 چنان داند آن سنه و دواش
 نبر خجک ز ایران زمین آمیم

که بے یار او آفرینش مباد
 دل مرد را کامگاری از دست
 در آب دور آتش نگه دار ما
 چو بخشایش آرد و ماند ز گنج
 به فرمان انقش بست این طراز
 بران آفرین کافرین خوان اوست
 سخن بر زبان شانه انداخته
 به خاقان که باو بسکندر پرست
 ز ما باو بر جان خاقان درود
 که ما چون دین بوم راندیم رخس
 بهمان خاقان چین آمیم

و گر خسرو انرا به نیردے بخت
 سپاه از صبور می بجوش آمدند
 هزار برانم آهوسه چین دیده اند
 بریدند زنجیر شیران من
 بر تیر و مفتار پیکان تن
 سنان چشم در راه این دشمن است
 غلامان ترکم که گیرند شست
 اگر خسرو شصت امیران بود
 چو بر دوده و دود من برگشت
 ز پیوند آرم چون بگذرم
 سنام خیابان اثر و مارا خور و
 چو تیرم گذر بر رویه ان کند
 گرم ترف وریا بود هم نبر و
 بهم چگلی پیل را بشکنم

لیسر چون آوردم از تاج و تخت
 ز تقصیر من در خروش آمدند
 کم آهوسه فریب چنین دیده اند
 دلیرند بر خون دلیران من
 کند از شغب حبس را ریزد
 گرامی خانی گرامی صدمن است
 ز تیر رسد لشکر شکست
 هم آماج این شست گیران بود
 اگر نقش چین بود شد و دودشت
 مباد ام از ترس آبے خورم
 که طوفان آتش گیارا خور و
 نشانه ز بهلوسه شیران کند
 ز دریا بر آرم به شمشیر گرد
 شیل پیل تن بلکه پیل انگنم

لیسر چون آوردم از تاج و تخت
 ز تقصیر من در خروش آمدند
 کم آهوسه فریب چنین دیده اند
 دلیرند بر خون دلیران من
 کند از شغب حبس را ریزد
 گرامی خانی گرامی صدمن است
 ز تیر رسد لشکر شکست
 هم آماج این شست گیران بود
 اگر نقش چین بود شد و دودشت
 مباد ام از ترس آبے خورم
 که طوفان آتش گیارا خور و
 نشانه ز بهلوسه شیران کند
 ز دریا بر آرم به شمشیر گرد
 شیل پیل تن بلکه پیل انگنم

و اگر کوه باشد بچو شانش
 سرین خوردن گور و پشت گوزن
 چو شاهین و جگرے در آید به کار
 شما ما هسانید بے پا و خپک
 سگان نیز کان استخوان میخورند
 هر جا که نیروی من پاشد
 چو کین آوری کین ستانی کنم
 اگر گوهرت باید و گر نهنگ
 ندیدی مگر تنیسم میگخست
 من آن گنج و آن آردا پیکرم
 بنزد تو آن گنج و آن آردا
 اگر آنی منت در پرند آورم
 در شتی وز می نمودم ترا
 اگر پاشی حشاک می بر دم

که قولش
 چو شاهین و جگرے
 سرین خوردن گور و پشت گوزن
 چو شاهین و جگرے در آید به کار
 شما ما هسانید بے پا و خپک
 سگان نیز کان استخوان میخورند
 هر جا که نیروی من پاشد
 چو کین آوری کین ستانی کنم
 اگر گوهرت باید و گر نهنگ
 ندیدی مگر تنیسم میگخست
 من آن گنج و آن آردا پیکرم
 بنزد تو آن گنج و آن آردا
 اگر آنی منت در پرند آورم
 در شتی وز می نمودم ترا
 اگر پاشی حشاک می بر دم

بزرگوار آهین پرستش
 نذار و بر شیر و دهنه وزن
 دهد ما هسان را به مرغان شکار
 مرا اثر دمار و من چون پلنگ
 بدندان چون تیغ نمان میخورند
 مرا بود فیروزه و دوستبرو
 سو مهربان مهر بانی کنم
 زور پاشی من هر دو آید به خپک
 نهنگ و گوهر بر در سخت
 که زهرست پازهر و ساغر
 خبره مرا تا چه آرد بهسا
 و گر نه سرت کمند آورم
 بدین هر دو قول از مودم ترا
 چو خورشید بر خاک چین بگذرم

وگر نه در اندازم از راه کین
 چو ناله جوانی بسازم و رنگ
 تغافل نسازم که در پاهای تیز
 زبانان بکشد مردم شناس
 فرستاد نامه نغمه نبرد
 چو خاقان فرو خواند فرمان شاه
 از آن به پیش دول آید هر اس
 دو پیکر خیا به بر و بست راه
 دورنگی در اندیشه تاب آورد
 بیاساقی آن بادیه چون گلاب
 گلابی که آب جگر ما در دست

همه خاک چین راه دریای چین
 نمائی بمن صورت صلح و جنگ
 بچوشت چون ابر سیلاب ریز
 طلب کرد کز کس ندارد هر اس
 بهر سکندر چنان قان سپرد
 فروخواست افتاد از تهم گاه
 که زیر کش بود وزیر کشناس
 که بر سر زخم یا شوم نژد شاه
 میر چاره گزیر خواب آورد
 بر افشان بمن تا در آیم خواب
 دوا به همه در دهر ما در دست

ادبگاه

شوی

اندیشه نمودن خاقان چین جواب مه سکندر

رقیباننا خیز در پیش کن

تو شو نیز اندیشه خویش کن

مکتوبه دو پیکر خیا
 بر بست راه دریای چین
 بچوشت چون ابر سیلاب ریز
 طلب کرد کز کس ندارد هر اس
 بهر سکندر چنان قان سپرد
 فروخواست افتاد از تهم گاه
 که زیر کش بود وزیر کشناس
 که بر سر زخم یا شوم نژد شاه
 میر چاره گزیر خواب آورد
 بر افشان بمن تا در آیم خواب
 دوا به همه در دهر ما در دست

نویسنده این مکتوبه
 را تقدیم به وزیر
 کشناس
 باین جهت
 که در این
 خواب
 بیدار شوم
 علی قزوینی
 در این مکتوبه
 است که
 باین
 جهت
 که در این
 خواب
 بیدار شوم

نامه خاقان چین کا بیکسندر

خداوند بے یار و یارِ مہر

جہان آفرین ایندو کار ساز

علم برش روشنمان سپر

پید آور سہر چہ آید پید

ز گویا و خاموش و مشیار مست

بجز بندگی ناید از سہ چاکس

پس از آفرین جہان آفرین

سحن راند و پوشش شہر یار

ز ہر شاہ کاہد جہانزا پدید

ز دریا بہ دریا تو کردی نشست

نہد کار مغرب چو پرداختے

گرفتے جہان جملہ بالا وزیر

بجو ز زندہ و زندہ وارِ مہر

تو انان و ناتوانان تو از

قلم برش دیوتا یک پھر

رسانندہ ہر چہ خواہد رسید

کے برابر اسرار اوست دست

خداوند مطلق اور است لب

کز و شد پدید آسمان و زمین

کہ باد آفرین بر تو از کردگار

بہر دست تو داد آفرینش کلید

برایران تو ان تر است و است

علم بر خط مشرق انداختے

مہوزت نشد دل نہ پیکار سیر

عالم کے برابر اور دست نیست ۱۲
 نے قلم خداوند
 بے یار و یارِ مہر
 جہان آفرین ایندو کار ساز
 علم برش روشنمان سپر
 پید آور سہر چہ آید پید
 ز گویا و خاموش و مشیار مست
 بجز بندگی ناید از سہ چاکس
 پس از آفرین جہان آفرین
 سحن راند و پوشش شہر یار
 ز ہر شاہ کاہد جہانزا پدید
 ز دریا بہ دریا تو کردی نشست
 نہد کار مغرب چو پرداختے
 گرفتے جہان جملہ بالا وزیر
 بجو ز زندہ و زندہ وارِ مہر
 تو انان و ناتوانان تو از
 قلم برش دیوتا یک پھر
 رسانندہ ہر چہ خواہد رسید
 کے برابر اسرار اوست دست
 خداوند مطلق اور است لب
 کز و شد پدید آسمان و زمین
 کہ باد آفرین بر تو از کردگار
 بہر دست تو داد آفرینش کلید
 برایران تو ان تر است و است
 علم بر خط مشرق انداختے
 مہوزت نشد دل نہ پیکار سیر

عنان بازکش کاژ و ما برره است
 سکندر تو فی شاه ایران موم
 ترا هست چن من بے سفته گوش
 من تو ز خاکیم و خاک از زمی
 همه سروری تا بجا کست و بس
 چو قطره به دریا در انداختند
 حضور تو در ضرب این سنگ گلاخ
 بهر نعمتے مردان و شناس
 چو ایزد به من نعمتے در فرود
 کنم تا زیم شکر نعمتے پیش
 شنیدم ز چندین خداوند راز
 فرستی تنے چند از اهل موم
 بدان تا خرد آنچه یا بند خورو
 بسوزند و ریزند کی به چاه

فسانه دراز است و شب کویت است
 منم کار فرماے این مرز و بوم
 بخو نیز چون من تنیدی کویش
 همان به که خاکی بود آدمی
 کسے نیست در خاک بهتر و کس
 و گر قطره زو باز نشناختند
 دیار مرا نعمتے شد سراخ
 فروتر کن پیش ز دیوان سپاس
 سپاس خداوند باید نمود
 کزین به ندار و خداوند هیچ
 بهر ب که آرمی تو لشکر فراز
 بازار گمان ازان مرز و بوم
 طعاعے که پیش آید از گرم و سرد
 ندارند تعظیم نعمتے نگاه

لعل و نور است
 آنکه در کوش خواجه
 خلق کویش چاره
 بهم دولت است
 که کویش خواجه
 نعمتے خلق است
 از اندام و نور
 آنکه خاکی بخت
 خاک را کویش بخت
 خاک به خاک
 باشد بهیم
 بر دیاری بود و
 نعمتے خلق
 است وادی
 فزونی بود و کافیه
 است و بخت
 است و بخت
 به نور و نور
 عالی فرشتان
 است و بخت
 از نور و نور
 اندام و نور
 و بخت و نور
 تمام و نور
 نور و نور

ذخیرہ چوزان شہر گرد و دہی
 ستانی زبے برگی آن بوم را
 سن ازہر آن آدم پیش باز
 اگرچہ بہ زرق و فسون ساختن
 ولیک مہشتی بہ زرخاش و خشک
 مکن کشتے چنسیان را غراب
 قومی ل مشو گرچہ ہمت دوست
 غرورمند نیست کز اے تیز
 بکار آمد عالمے چون خرد
 کسے کو کسے را نیاید بہ کار
 باصل از جہان باو شاہی تراست
 ہمہ چیز را اصل باید درست
 نسا از فقرہ کردن عقیق از بلور
 کند سو قے سبب خانہ رس

تو چون از دماغ به آنجا نهی
چو آتش که عاجز کند موم را
که گردانم از شهر خود این نیاز
نشاید چنین توشه پر دشتن
که این دماغ دور دروان آب مشک
که افتد تر نیز کشتی در آب
که حکم خدا برتر از خسرو است
کند با خداوند قوت ستیز
بحکم تو هر کار از نیک و بد
شمارنده زو بر میگردد شمار
که فرمان فرما الهی تراست
که باشد خلل در بنام هست
رسانیدن سپو و بایست به زور
و نه خوش نیاید بدندان کس

له قولن این
 اس امر میں
 بازہ میں
 بجائی ہو جو باد
 استقبال کنندہ
 میشود از بود
 مبدل اس و مرد
 از گرد اینوں باز
 بر طرف تمدن
 برگی که ساقی
 بیان اس از
 دانه و کربان
 جنگ دانی
 و در دانی
 و آتی
 رنگ و آب
 بعضی از
 در

در درویدینی
وایغ واد و است
خط است «
معدن کشتی
آه کشتی
نمودن بهرین
تجاسم غاوده و
خواب کردن مجله
نامق و صامت و
کشتی در آب افتادن
کلاه برافروختن
و مردن است

اگر حرب سازم مخالف قومیت
و گردستیزش مرا کنم
نه دانم که مقصود این شهریار
به خاقان چین گفت فرخ وزیر
بر اندیشم از تند راس تو
به گنج و به شکر غرور آیدت
هماندار آمد چنین زورمند
به رب که آمد ولایت گرفت
چه پنداشتی کار سازیت این
بر نیگونه کار حسد اتی بود
ن شاید زدن تیغ بر آفتاب
پذیره شوارنے سپهر بلند
نه اقبال را شاید انداختن
میاوید در مقابل انکیخت

به تارک شتاب کجینروست
ز بونی به خود آشکارا کنم
چه بود از گذر کردن این دیار
که هست از نصیحت تر ناگزیر
که تندمی شود کار فرماے تو
ز بون شستن از کار و آیدت
در دوستی را برودر بند
ن شاید درین کار ماندن شکفت
همان نکته کار سازیت این
خصوصت خدا آزمائی بود
نه البرز را کرد شاید خراب
به دولت گزایان درار و گزند
که با مقبلان شمنی ساختن
که افکندن مقبلانست سخت

لے فوج
نیشی کا
بازین ہیں
آہ مشا

ایہ این
صلح دینی
است
۱۲

چو مقبل کمر بست پیش کفش
 بیک مہ کم و بیش با او لباز
 وزن سنگت آجینہ سخت
 گلے کان نی بستون سرا
 دستی بوذرجمہار بہ خون
 دران کوش کاین آروماے سیاہ
 چہ چین بر در آرزو زعفرین رسید
 میمند ارکز گسنبید لاجورد
 نواے جہان خارج آہنگیت
 دین پردہ گرساز کاری کنی
 طرفدار چین چون دان اوری
 ازین کلدگہ کاختیار آمدش
 بران غزم شد کاورد و سربراہ
 ہمیند جہاندار سے شاہ را

طپاخیچ شاید زون بردوش
 که بیکانه آخبا نماند وراز
 که چون بشکند ویر گیر و دست
 گل افق نشان لکلیک ماند بجای
 وے زخم گم موی نار ورون
 آزارم پایدورین بوم راه
 که این اثر و ما برد و چین رسید
 رسد جامه بے کبودی به مرو
 خلل و بریشم نه خنک پست
 هم آهنگ رابه که یاری کنی
 به کوشش ندیده فلک یاری
 پر تشکری و شمار آمدش
 برسم رسولان شود نزد شاه
 همان سرفرازان درگاه را

[illegible]

زمانے شدہ دیدہ برہم نہ زد
 زیر کار آن حلقہ مدہوش ماند
 اشارت چنان آمد از شہریار
 مہر وے پوشیدہ در ز چو تیغ
 کز آمد شد شاہ ایران و روم
 ز چپن تاوگر بارہ اقصای چین
 جہان بے دربار گاہت مہاو
 نہفتہ سخنہاست دربار من
 فرستند من چنان دیدار
 نباشد کس از خاصگان پیش او
 اگر یک تن آنجا بود و نہفت
 شد از خلوت آنچنان خواستن
 بفرمود کز زریکے پاپے بند
 ہمان ساعدش را بزرین کر

لے قوت ز زمین
 تاوگر بارہ اقصای
 این نام یعنی زمین
 است کہ در این
 سخن تا قضاوت
 و توفیق ازین
 بعد از این
 اشارت چنان
 آمد از شہریار
 مہر وے پوشیدہ
 در ز چو تیغ
 کز آمد شد شاہ
 ایران و روم
 ز چپن تاوگر
 بارہ اقصای چین
 جہان بے دربار
 گاہت مہاو
 نہفتہ سخنہاست
 دربار من
 فرستند من
 چنان دیدار
 نباشد کس
 از خاصگان
 پیش او
 اگر یک تن
 آنجا بود
 و نہفت
 شد از خلوت
 آنچنان
 خواستن
 بفرمود
 کز زریکے
 پاپے بند
 ہمان
 ساعدش
 را بزرین
 کر

ز نیک بد خوشی تن دم نہ زد
 در آن حلقہ چون نقطہ خاموش ماند
 کہ پیغامے از نیک داری بیار
 بگوہر زبانی در آمد چو تیغ
 برومند با او ہمہ مرز و بوم
 بفرمان شدہ باو کیسر زمین
 میر جہان بے پیامت مہاو
 کزان درہ راست گفتار من
 کہ خالی کند شدہ ز بیگانہ جاے
 جز او کافرین باو بر شش او
 نباید تراز از پوشیدہ گفت
 شکوہ مید و خلوت آراستن
 نہادند بر پاپے سر و بلند
 کشیدند در زریکے بجزیرہ

سراے آنگہ از خلق پر دستند
 ملک ماند خالی آن جان خوش
 فرستاده گفت خالیست جا
 به فرمان شمر و پوشیده از
 چو برقع زروے سخن برگرفت
 که تا سبز و روینده باشد باغ
 رخت باد چون گل بر افروخته
 نگین فلک زیر نام تو باد
 بر آنم که گر نبوده شهریار
 و از از پوشیده آگاه نیست
 من آن قاصد خود فرستادم
 منم شاه خاقان سپهر چین
 سکندر زگستاخ کار او
 پیمندی بر و باگ بر زوشت

همه خاصگان سودا هستند
 نهادہ یکے تیغ الماس پیش
 نهفته سخن را گرہ بر کشاے
 ز راز نهفتہ گره کرد باز
 سر آغاز آن از و عابر گرفت
 گل سخن تا بد چو رو چرخ
 جهان از تو سر سبزی آموخته
 همه کار دولت به کام تو باد
 شناسد نیایش نیاید به کار
 به از راستی پیش اورا نیست
 که از آن پیش کاغذ می آنگند ام
 که در خدمت شاه بوسه زین
 پسندیده شمر و بازار او
 که پیدای بود و دیوار پشت

این شعر در
 کتاب
 تاریخ
 ایران
 در
 باب
 سیزدهم
 از
 تاریخ
 ایران
 در
 باب
 سیزدهم
 از
 تاریخ
 ایران

این شعر در
 کتاب
 تاریخ
 ایران
 در
 باب
 سیزدهم
 از
 تاریخ
 ایران
 در
 باب
 سیزدهم
 از
 تاریخ
 ایران

و گر کان جنابت بخرد نخست
 تو آورده سوئے من تا شستن
 خصوصت گری برگزینم ز راه
 چون مهربانی نمایم من
 و گرنیز کردم گناه بزرگ
 نوازنده تر شد ز انصاف شاه^{۱۲}
 پناهنده را سرنیاد و پند^{۱۳}
 اگر من بدین بار که همدم
 که شاه جهان داد و گرواوست
 از ان چوب گفتار شیرین بان
 بدو گفت نیک آمدی شاد باش
 حساب تو زین آمدن بر چه بود
 پناهنده گفت ای پناه جهان
 بدان آدم سوئے درگاه تو

که برین گرفتاری آمد درست
 را با تو کفرست کین ساستن
 بدین استماد آدم نزد شاه
 ببرد سر مهربانان کس
 غریبی بود عذر خواهی بزرگ
 که رحمت بود خاصه بر بے گناه
 ز زنهاریان دور دارد گزند
 بدستور عدل شاه آدم
 خدایش بهر کار زان یاور است
 که برکشاد از دل مرزبان
 ز بند گرفتاری آزاد باش
 چه گستاخی آمد باید نمود
 ندارم ز تو حاجت خود نهان
 که بستم رضاے تو در راه تو

۱۲ قوله تو آورده سوئے من تا شستن
 من از عیبی تو بگفتم
 خصوصت گری برگزینم ز راه
 چون مهربانی نمایم من
 ۱۳ پناهنده را سرنیاد و پند
 ز انصاف شاه
 اگر من بدین بار که همدم
 که شاه جهان داد و گرواوست
 از ان چوب گفتار شیرین بان
 بدو گفت نیک آمدی شاد باش
 حساب تو زین آمدن بر چه بود
 پناهنده گفت ای پناه جهان
 بدان آدم سوئے درگاه تو
 ۱۴ که برکشاد از دل مرزبان
 ز بند گرفتاری آزاد باش
 چه گستاخی آمد باید نمود
 ندارم ز تو حاجت خود نهان
 که بستم رضاے تو در راه تو

چو دیدم ترا زیرک و هوشمند
 چو سالار ترکان ز سالار و مهر
 بنوک مزه خاک درگاه رفت
 که شه گرچه گفتار خود را بجای
 مرا بر چنین زینهار نخست
 که من چون کشم خل کیال میش
 چو تعوید باز و نسیم خط شاه
 و هم خط بخون نیز من شاه را
 برین عهد شان رفت پیمان بس
 نخواهند کین تازه دارند مهر
 بفرموده تا قریبمان بار
 ز بند زش پای برتر نهند
 چونند کار خاقان ز قیصر باز
 خرامان و خندان و شادوی کنان

بکیساله خل از تو کردم بند
 بدان خرمی گشت فیروزه بهر
 پس رفتن خاک باشاه گفت
 بیار که نیروش باد از خدا
 خط باید از دست خسر و دست
 شهم بر نیکی و از جاس خوش
 براس سر خوش دارم نگاه
 که جز بر وفا نسپرم راه را
 که در بیوفائی نکوشد کس
 مگر کز روش باز ماند سپهر
 کنند این فرو بسته را تنگ
 بتارک برش تاج گوهر نهند
 بشکار که خوشش برگشته باز
 در آمد چنین طبل شادوی نمان

این شعر در کتاب
 تاریخ جهانگشای
 در باب بیست و
 نهم در وصف
 سلطان محمود
 غزنوی است
 و در آنجا
 آمده که
 سلطان
 محمود
 غزنوی
 را
 در
 این
 شعر
 مدح
 کرده
 اند
 و
 این
 شعر
 در
 کتاب
 تاریخ
 جهانگشای
 در
 باب
 بیست
 و
 نهم
 در
 وصف
 سلطان
 محمود
 غزنوی
 است
 و
 در
 آنجا
 آمده
 که
 سلطان
 محمود
 غزنوی
 را
 در
 این
 شعر
 مدح
 کرده
 اند
 و
 این
 شعر
 در
 کتاب
 تاریخ
 جهانگشای
 در
 باب
 بیست
 و
 نهم
 در
 وصف
 سلطان
 محمود
 غزنوی
 است

آمدن شاه چین پیش اسکندرو
برگمانی اسکندرازو

چو سلطان شبِ چتر بر گرفت
ستاره چنان کنجی از زلفشاند
سکندرش کرده بر باد تیز
نشست از گه شام تا صبحدم
خسک ریخته برگذر خواب را
دل از کار دشمن شده بهیرس
صبحی ملوکانه تا صبح راند
چو یاقوت تا سفته را خرج سفت
درآمد زور دیده بانه پگاه
رسیده انیک از دور سلطان چمن

سواد جهان راہ عنبر گرفت
 کہ مہدِ زمین کاو بر گنج راند
 زمین راز می کرد یا قوت ریز
 روان کرد بر یاد جم جامِ بسم
 فراموش کرد تگ و تاب را
 نہ پرواے لشکر نہ آواہیں
 ہمیشہ شبِ نہ تماشای ماند
 جهان گشت ہاتاج یا قوت صحبت
 کہ غافل چرا گشت یکبارہ شاہ
 بد انسان کہ لرزد و بریش زمین

اقبال تبار
 نوینی ستاره خان
 نوین گاه در این
 از غنچه دولت مند
 شد و شمع اشته
 زری بر لب و بخت
 قصه هر چه بچشم
 قصه زنی بخت
 بود پیش از منم

مفتی محمد تقی عثمانی

سفت آه از درون
پایانها رسیده
عشق است در
راشته کشیدن
باغها را برنج
طبل را در دهن
پایانها رسیده
ما قوت پیدا کرد
از آفتاب
۱۲ بهار

جهان جهان شکر آراسته
ز بس پایمالان که آزرده راه
سپاهی که گر باز جوید نه
همه آلت جنگ برداشته
نشسته ملک بر یک تریز پیل
چو زین شهبود یافت شه آگهی
نشست از بر باره رة نورد
بیر خاش خاقان کمر چیت
بفرمود تا کوس روئین زدند
بر آراست لشکر چو کوہ بند
سر آشوبک تا ساقه از تیر و تیغ
چو خاقان خبر یافت از کار او
برون آمد از موکب قلبگاه
بگوئید کار و عیان سو من

از بوق و دل بانگ برخاسته
 شدہ گرد بر روی خورشید و ماه
 بنمیزد یک جاے چندان کے
 چو دریاے از آہن انپاشتہ
 ز تابد و نیست پیش از دویل
 فرو آمد از تخت شامشہی
 بر آہست شکر برسم نفرد
 کہ نشمر و پیمان اور اوست
 برابر و دراز چنییان چین زوند
 و بشمشیر و گرز و کمان و کند
 بر آورد و کوہے زوریا بسنج
 کہ آمد سکندر بہ پیکار او
 باواز گفتا کہ ام است شاہ
 نثار و نہان رو از روی من

[illegible]

سکندر چو آواز چینی شنید
 برون را ندید فلک خوش را
 به نغمه ترکان زبان پر شد
 ز چینی حسن چمن ابر و محو
 سخن راست گفتند پیشینان
 ز چینی بخود کے مرومی
 ہمت ناک چینی سپندیدہ اند
 و گرنہ پس انجمن آشتی
 دوران دوستی حبتن اول چہ بود
 مرا دل یکے بود و پیمان یکے
 خبر نے کہ مہر شما کین بود
 اگر ترک چینی وفا داشتے
 مرا بستہ عہد کردے چو دیو
 اگر کوہ نپلا دشت پیکر ت

قبائے تو را کن بچین کر بشید
 رخ افکند پیل بدان شیش را
 کہ بے فتنہ ترکی ز ما و ز ما و
 نذر اندمپیانِ مردم نگاہ
 کہ عہدِ وفا نیست و چہ نسیان
 کہ جز صورِ تنے نیست شان آدمی
 فراخی بپشیم کسان ویدہ اند
 رہِ دشمنان کی چہ برداشتی
 دین و دشمنی کردن آخر چہ سود
 دستی فراوان فریب اند کے
 دل ترک چین پر خم و چین بود
 جہان زیر چینی قبا و اشتے
 بہ عہد می اکسوں بر آری غریو
 و گر خیل یا جوج شد لشکرت

له قورون
 راز بیل او بیل
 آهنگ صنعتت آپ
 است درواز
 رخ بیل در آه
 این معنی مهر
 سلسله است
 یعنی اسپ بیل
 آهنگ خود رخ
 آورده مهر
 خود مهر بیل
 انداخته اند
 رخ آهنگ عبات
 رخ سسی
 از شافتن
 جا کیم روی
 میفایان
 سر کیم بایست
 نذر و آه

[illegible]

فلک سے کند شاہ رایاوری
 چو گفت این فروز آمد از پشت پیل
 پوشه دید کان سر و عذر ساز
 ز بهر شش یکے مر کے کشید
 چو بر بارگی کامرانش دید
 جز انش و گر واد بسیار چیز
 چو شد شاہ را شاہ خاقان رہی
 دو لشکر یکے شد و ان پین جا
 سلاح از تن خوے نرغ رختند
 سپہدار چین ہر دم از چین دیار
 کہ در گنشینان شہ را تمام
 ہے بود و دوسے و جام شان
 چو ازے پنچیر پر و خستند
 نخوڑند بے یک و گر بادہ

مرایا فلک کے سرداوری
 سو مصر شہ رفت چون وویل
 پیادہ بنزدیک او شد ساز
 ز ستر کفل زیر زرنا پدید
 بہم پہلو سے پہلو ایش دید
 رما کر و ش آن خل کیا لہ نیز
 خصوصت شد از خاندانہا تھی
 دو لشکر شکن رایکے گشت را
 بداد و ستد در ہم آمیختند
 فرستاد و نزلے سو شہریار
 کفایت شد آن نزل و صبح شام
 ہمان نزدیک دیگر آرام شان
 بیکیجاے پنچیرے سہا بستند
 بہ ازادے خواہر ازادہ

عقود حضرت
 این فرود آمد از پشت پیل
 پوشه دید کان سر و عذر ساز
 ز بهر شش یکے مر کے کشید
 چو بر بارگی کامرانش دید
 جز انش و گر واد بسیار چیز
 چو شد شاہ را شاہ خاقان رہی
 دو لشکر یکے شد و ان پین جا
 سلاح از تن خوے نرغ رختند
 سپہدار چین ہر دم از چین دیار
 کہ در گنشینان شہ را تمام
 ہے بود و دوسے و جام شان
 چو ازے پنچیر پر و خستند
 نخوڑند بے یک و گر بادہ

بیاساقی آن مے کہ جان پرورست

مگر نو کند سمر شرموده را

بمن مے کہ چون جان مراد خورست

بجوش آرد آن خون افسروده را

مناظرۂ رویان

آپسینیان

در صورت گری

قول نموده
جہاں پرورست
سومل کردہ
در پرورست
مگر نو کند
سمر شرموده را
بمن مے کہ
چون جان مراد
خورست
بجوش آرد
آن خون افسر
وده را

بغیر انشیان
عاجی گریاروی
عاجی گریاروی
عاجی گریاروی
عاجی گریاروی
عاجی گریاروی
عاجی گریاروی
عاجی گریاروی
عاجی گریاروی
عاجی گریاروی

یکے روز حستہم تر از نو بہار

مہمان شبہ بود خاقان چین

ز روم وزیران از چین وزنگ

بے مجلس و چہرہ آراستہ

گزیدہ ترین روزے از یادگار

دو نور شید با یک و گرنشین

سماطین صفہا کشیدہ تنگ

ز روی جہان گرد برخاستہ

در آن شبی که ما با ناز و نوش
 سخن میشد از کار کار آگهان
 زمین خیز هر کشور از دهر حسیت
 یک گفت نیزنگ و آفتاب گرمی
 یک گفت بر مردم شور و سحر جنت
 یک گفت کاید که آفتاب
 بر آن شد سر خنجام کار آفتاب
 میان دو ابرو و طاق بلند
 برین گوشه رومی کند و تکار
 نه بیند آرایش یک در
 چو زان کار گردند پر دانت
 به بیند که هر دو پیکر کدام
 نشسته صورت بخران نهفت
 به کم مدت از کار پر دانتند

رسیدہ لب مویج گوہر فروش
 کہ زیر کترین کینستند از جهان
 ہر کشور از پیشیا بہر چیست
 زمہند وستان خیروار بنگری
 زباہل رسد جادو یہاے سخت
 سرود از خراسان وروز عراق
 کہ سازند طاقے چو ابر و طاق
 حجابے فرو د آور و نقش بند
 بران گوشہ چینی نگار و نگار
 مکرمتے دعوے آید لب
 حجاب از میان گرد و انداختہ
 نو آئین تر آید چو گرد و متام
 دران خفتہ طاق چون طاق خفت
 حجاب از دوپکر بر انداختند

[illegible]

بیستین تا دگر باره چون تا ختم
 جهاندار باشاه چین چند روز
 زمان تا زمان مهرشان میفرود
 بدو گفت روز دودارم پیش
 که گردم سو کشور خویش باز
 جوش چنان داد خاقان چین
 به اقبال هر جا که خواهی حرام
 کجا موب شه کند تا حستن
 ز فرمناک خاقان و بیدارش
 بسالار چین هر زمان بزم شاه
 مکر بسته خاقان بفرمانبری
 باین خود نزل شه میرساند
 اگر چه ملک داشت بالارش
 چوپایه دهد مرد را شهریار

سخن راجا کجاسر بر افراختم
 برخشندہ مے بود و ریش فروز
 ہم آزاہم این را جہان مے ستود
 گرم پیشین ہار و فلک پایے پیج
 ز چین سوروم آورم کرتا
 کہ ملک تو شد بہشت کشور زمین
 تو آئی قبلہ ہر جا کہ سازی مقام
 ز مہندگان سبندگی ساختن
 محب ماندش و وفاداریش
 فروزندہ تر شد ز خورشید و ماہ
 بگوشش اندرون حلقہ چاکری
 بدان مہر خود را بہ مے رساند
 زمان تا زمان گشت مولے ترش
 نہاید کہ بر سپرد از خود شمار

[illegible]

دوستان و دوستان
گفتند که این
باستاند که از قزوین
و سید اری و قزوین
صفحات او سکنه
عجم و روفای آرد
که بسیار با و قزوین
او دامنش که بسیار
با و قزوین که بسیار
صفحات او سکنه
دانشت و سکنه
از سکنه که بسیار
که سکنه که بسیار
تجرب و سکنه
مردی او سکنه
تجرب و سکنه
و قزوین که بسیار
سکنه که بسیار
او سکنه که بسیار

همان شتر خاقان اسکندرا

کمن ترکمے ترک چینی نگار
دلم رابه دیدار خود شاد کن
اگر خل خاقان چین آیتست
همه خلق و عالم به فرمان تست
بخور چیزے از مال و چیزے به
مخور جمله ترسم که دیر الیتی
دیر خج بر خود چنان برسند
چنان نیز کسیه میر و از گنج
بر انداز کن بر انداز خویش

بیاسا عتے چین درابر و میار
ز بند غنم امروزم آزاد کن
و گر خشک آیام دران تست
کمن خرج کین روز باران تست
ز بهر کسان نیز چیزے به
به پیرانه سر به بودیستی
که گردی ناهوروش در و مند
که آئی ز بهیوده خواری به رخ
که باشد میان نه اندک نه بیش

کمن ترکمے ترک چینی نگار
دلم رابه دیدار خود شاد کن
اگر خل خاقان چین آیتست
همه خلق و عالم به فرمان تست
بخور چیزے از مال و چیزے به
مخور جمله ترسم که دیر الیتی
دیر خج بر خود چنان برسند
چنان نیز کسیه میر و از گنج
بر انداز کن بر انداز خویش
بیاسا عتے چین درابر و میار
ز بند غنم امروزم آزاد کن
و گر خشک آیام دران تست
کمن خرج کین روز باران تست
ز بهر کسان نیز چیزے به
به پیرانه سر به بودیستی
که گردی ناهوروش در و مند
که آئی ز بهیوده خواری به رخ
که باشد میان نه اندک نه بیش

در گنج بکشا و خاقان چین
 سخت از جواہر در آمد بکار
 ز بلور تابندہ چون آفتاب
 ز دیباہے پسینی بہ خروارہا
 طبقہاے کافور باوے شک
 لکمانہاے چاچی و پینی پرند
 نگاہ و سمندان نخلی نام
 یکے کاروان حملہ شاہین و باز
 چہ سال با تخت و بر کشوران
 غلامان لشکر شکن خیل خیل
 چون زلے چینیش مہمان کشید
 پس از ساعتے گنج نوباز کرد
 خرامندہ خنکی فش و دم سیاہ
 روندہ یکے تخت شاہشہی

پیردخت از گنج قارون مین
 ز دراعہ و درع گوہر نگار
 یکے دست مجلس بہ ترمی جواب
 ہم از مشک پسینی پر انبارہا
 ز کافور تر بیشتر عود و خشک
 گر انمایہ شمشیر مانیز چند
 ہمہ تازہ پیکر ہمہ تیز کام
 بر مرغ و کلنگ افغانی تیز باز
 بلند و قوی مغز سخت اتخوان
 کنیزان کہ در مردہ آرنہا سیل
 جز این مشکیشہا فراوان کشید
 از ان خوبتر تحفہ ساز کرد
 نگاہ و تر از باد و صبح گاہ
 نشیندش از پویہ بے آگہی

این توختہ از
 لکمانہاے چاچی و پینی پرند
 از جواہر در آمد بکار
 از بلور تابندہ چون آفتاب
 از دیباہے پسینی بہ خروارہا
 از کافور باوے شک
 از لکمانہاے چاچی و پینی پرند
 از نگاہ و سمندان نخلی نام
 از یکے کاروان حملہ شاہین و باز
 از چہ سال با تخت و بر کشوران
 از غلامان لشکر شکن خیل خیل
 از چون زلے چینیش مہمان کشید
 از پس از ساعتے گنج نوباز کرد
 از خرامندہ خنکی فش و دم سیاہ
 از روندہ یکے تخت شاہشہی
 و پیردخت از گنج قارون مین
 و ز دراعہ و درع گوہر نگار
 و یکے دست مجلس بہ ترمی جواب
 و ہم از مشک پسینی پر انبارہا
 و ز کافور تر بیشتر عود و خشک
 و گر انمایہ شمشیر مانیز چند
 و ہمہ تازہ پیکر ہمہ تیز کام
 و بر مرغ و کلنگ افغانی تیز باز
 و بلند و قوی مغز سخت اتخوان
 و کنیزان کہ در مردہ آرنہا سیل
 و جز این مشکیشہا فراوان کشید
 و از ان خوبتر تحفہ ساز کرد
 و نگاہ و تر از باد و صبح گاہ
 و نشیندش از پویہ بے آگہی

طغاشاه مرغان طغزل بنام
 کنیز سیم و پاکیزه رو
 تبه چون بهشت برآستانه
 خرامنده است چو سر دلبند
 برو غنچه کاب زو محکب
 سہی سر محتاج بالائے او
 خوش بر نقشه گل انداخته
 کمر بستہ زلف او مشک ناب
 سخن گوشت شکر پارہ
 بلورین تن قاقمہن پشت او
 ز سہلین سخن گوشت ایستہ
 بدان طوق کو آن بت مہر چو
 زاہر و کمان کردہ از غمزہ تیر
 چو خورد از لطف اندام و

بساطانی اندر چو طغزل تمام
 گل اندام و شکر لب و مشکبوس
 مرادے لصد آرزو خواستہ
 مسلسل دو گیسو چو شکین بکند
 بر آتش بر آب معلق کہ دید
 شکر بندہ و شہد مولاے او
 بنفشہ نگہبان گل ساختہ
 کہ ز عشق کمر بستہ بر آفتاب
 بہ شہد و شکر بستہ مکارہ
 بشکل و م قائم نگشت او
 برو طوقے از غنچہ آویستہ
 ز مہ طوق بر دوزخ شید گوشت
 بہ تیر و کمان کردہ صدور ایہ
 ز حلقش پیدا آمد زنگ

طغاشاه مرغان طغزل بنام
 کنیز سیم و پاکیزه رو
 تبه چون بهشت برآستانه
 خرامنده است چو سر دلبند
 برو غنچه کاب زو محکب
 سہی سر محتاج بالائے او
 خوش بر نقشه گل انداخته
 کمر بستہ زلف او مشک ناب
 سخن گوشت شکر پارہ
 بلورین تن قاقمہن پشت او
 ز سہلین سخن گوشت ایستہ
 بدان طوق کو آن بت مہر چو
 زاہر و کمان کردہ از غمزہ تیر
 چو خورد از لطف اندام و

هزار آفرین بر سپاس دایه
 تر و بر کس از تنگ شیمی نظر
 تو گفتی که خودیست اورا و مان
 رسانده تحفه از حسن
 که این مرغ وین بارگی وین کنیز
 بر کس چنین خنک جنگی شست
 به گفتن چه حاجت که منبگام کار
 کنیز پر پیرو هم خواریست
 نه خصلت در و پاور آورده است
 بکے خوب روئی زمیندگی
 دوم ز درندی به وقت نبرد
 سه دیگر خوش آوازی باک بود
 چو آواز او بر کشد زیر و زار
 چهارم رازان و دلارام حست

آواز او را از تنگ شیمی نظر
 تر و بر کس از تنگ شیمی نظر
 تو گفتی که خودیست اورا و مان
 رسانده تحفه از حسن
 که این مرغ وین بارگی وین کنیز
 بر کس چنین خنک جنگی شست
 به گفتن چه حاجت که منبگام کار
 کنیز پر پیرو هم خواریست
 نه خصلت در و پاور آورده است
 بکے خوب روئی زمیندگی
 دوم ز درندی به وقت نبرد
 سه دیگر خوش آوازی باک بود
 چو آواز او بر کشد زیر و زار
 چهارم رازان و دلارام حست

که پروردگار انسان گرامی
 ز چشمش و مانش بتهنگ تر
 همان نام او هست اندر جهان
 به تعریف آن تحفه شد مرید
 عزیزند و بر شاه با و اعزیز
 نه مرغ چنین آید آسان به دست
 به نرمانه خود را کنند آشکار
 که در خوب روی کسش باریست
 که آنرا چهارم نیاید به دست
 که هست آیت در فریبندگی
 نه پید عثمان راز مردان مرد
 که از زهره خوشتر آید سرود
 خنک پند آواز او مرغ مار
 خوش آوازی و خوبی آمد درست

از آنجا که شہ را نیامد پسند
 بر آفرخت آن تا چون آفتاب
 بر زندان سر اکنسیران شاه
 یکے روز کین حرن چو کان پرست
 سکندر که آرت و آن گوے برد
 درآمد به طیاره کوه کن
 علم بر شیدند گردن کسان
 ز لشکر که عرضش بر فرسنگ بود
 ز صحرای چین تا به دریای جند
 سپه چون درآمد به عرض شمار
 پس پیش ترکان طائوس رنگ
 به قلب اندرون شاه و ریاشکوه
 به جزیل زوران آهمن کلاه
 هزار و هیل سنجق پہلوی

شہ را نیامد پسند
 از آنجا که شہ را نیامد پسند
 بر آفرخت آن تا چون آفتاب
 بر زندان سر اکنسیران شاه
 یکے روز کین حرن چو کان پرست
 سکندر که آرت و آن گوے برد
 درآمد به طیاره کوه کن
 علم بر شیدند گردن کسان
 ز لشکر که عرضش بر فرسنگ بود
 ز صحرای چین تا به دریای جند
 سپه چون درآمد به عرض شمار
 پس پیش ترکان طائوس رنگ
 به قلب اندرون شاه و ریاشکوه
 به جزیل زوران آهمن کلاه
 هزار و هیل سنجق پہلوی

چو سایه پس پرده شد شہر بند
 فروخت بر گل ز زکس گلاب
 ہمیشہ بود چون سایه وزیر چاه
 ز شب بازی آورو گوئی به دست
 عنان بر چو گانه خود سپرد
 فرس سل بالاوشیہ ملتن
 پدید آمد از نور شہ نشان
 بیابان بنخیر بر تنگ بود
 زمین بر زمین بود زیر پرند
 گزیده در و بود و پانصد هزار
 چپ است شیران پولاد جنگ
 سپه گرد بر گرد و ریاشکوه
 چهل پیل خگی پس شیت شاه
 روان در پے رایت خسروی

کمرائے زربِ غلامانِ خاص
 و شاقانِ خوشند چون کبیل
 ندیمانِ شایسته برگردشاه
 خرامان شدہ خمرِ حسان
 شهنشیر چون بشتِ لختی زمین
 کہ گرد و سوخانِ خویش باز
 جہاں جوے راترک پدرو کرد
 عنانِ تاقہ شاہ گیتی نورد
 چو آمد بہ نزدیکِ آن شرف رود
 بران عرصہ جائے دل افروزید
 طنایک سپاہِ پادشہ روی
 زمیں نو بقیہاے گوہر نگار
 چو شہ کشورِ ماورالہند دید
 ازان مالِ کرچین بچک اندیش

چو بر شوشه نقره ز حسن ملامت
ز هر سو جنیت کسان خیل خیل
که آسان از ایشان شود رنج راه
طرفدار چین در کالش روان
آسارت چنان شد به خاقان چین
با قیام ترکان کس ترک تاز
بآب مژه روی رار و و کرد
در صحرا به جیون رسانید گرد
بفرموده اش کرایه فرو
نشستن بدانجاے پر و زوید
کشیدند و شد سیخ و مرکز قومی
چو باغ ارم گشته جیون کنار
جهانے نگویم که یک شهر سر وید
بے داد کا بنجا و رنگ آمدش

۱۲
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

<p>بے شمر نو نیز بنیاد کرد شمنیدہ چنین شد کہ بنیاد از دست کہ شاہنشہ آمد ز بیگانہ بوم بشارت رسان بر شاہند راه بہر نہ خرمی حساستند بدرگاہ شاہ از پے پے پنج کہ با در و سراج آمد گلاب</p>	<p>بنامے ویرانہ آباد کرد سمرقند را کاومی شاد از دست خبر گرم شد و خراسان دوم بہر شہرے از شاہ سے فتح شاہ بشکرا نہ رایت برافراشتند فرستاد ہر کس بسطل و گنج بیاساقی مشب بے کن شتاب</p>
---	--

مے کاب در روے کار آورد
نہ آن مے کہ در سحر خام آورد

آگاہی بسکندراتاخت روں
ملک بروج و بردن نوشاہ

بہر شہرے از شاہ سے فتح شاہ
بشکرا نہ رایت برافراشتند
فرستاد ہر کس بسطل و گنج
بیاساقی مشب بے کن شتاب
مے کاب در روے کار آورد
نہ آن مے کہ در سحر خام آورد
آگاہی بسکندراتاخت روں
ملک بروج و بردن نوشاہ

جہانگور آمد و بہان تاختن
 بہر کشورے دیدن آرایشے
 ز پوشید گہا خبرداشتن
 و لیکن چو بینی سر انجام کار
 فروماندن شہر خود بان
 بہ شہر سان گرچہ باشد تہی
 سکندر بان کامگاری کہ بود
 اگرچہ ولایت ز حدشیش و اشت
 شبے راے آن زد کہ فرو از جاے
 ہواے وطن و دل آسان کند
 زمین عجم زیر پاے آورد
 جہانزادہ روز داز رنگ خوش
 بدان ملک نوش آفرین گبزد
 نماید کہ ترتیب ہا نکند

خوش آمد سفر و سفر خاتن
بہر تفریہ کردن آسایشے
ز ناوید ما بہرہ برداشت
بشہر خود ست آدمی شہریار
بہ از شہریاری بہ شہر کان
دل از مہر خانہ نباشد تہی
ہم میل بہ شہر خود مے نمود
ہم اندیشہ خانہ خویش داشت
چو باو آور و پاے برابر و پاے
ہوای نشاط خراسان کند
سو ملک صطح جائے آورد
بلندی در آرد بہ لونگ خویش
بدونیک آن مملکت بسگرد
پسچ زمین کو بس خسرو کنند

[illegible]

نجی کران تقویر عجایب
 بر تو ای انسان کی زبان را
 بسبب سحرهای که در او
 در آن مغلط شده بود در او
 حرام نام داشت که در او
 علم انسان نون بود و آن
 دان است و آن را از آنکه
 در آن نون است یک در
 در آن هم اسم از آنکه
 در آن در آن که در او
 که در آن نون است
 است که در آن است
 از هر یک که در آن است
 شرح هر یک که در آن است

کند تازہ مان پارہ ہر کسے
 بخوابندگان ارمی نے وہ
 فرو برد سیرت و شمناک
 بفریاد جو گفت فرمان ترست
 ازین گفت بر باشد رگبزی
 بپینی کہ سرچون برہ آورم
 برآرم سگان را بہ شور و گنی
 چہ دلہاے مروان برآرم ز ہوش
 نہ پرطاس نام نہ رومی بجایے
 اگر زوں و صرست نیش کشم
 برافرازم از زوں اورنگ
 نہ در غار و کوہ از دمانے ہلم
 گر این کہین نخواہم ز شیران رو
 و اگر گرج و پرطاس انشکرم

دران پارہ ساز و نوازش بے
 جہان راز نو زندگانی گشت
 در آن تیرگی گشت آشوبناک
 مراد دل است آنچہ در جان تراست
 تو گفتی و باقی زمین پیری
 چہ سحر ز چہ خبر بہ چاہ آورم
 کہ با شیر باز بیت گور و گنی
 چہ خونہاے شیران در آرم کوش
 ہر ہر دور اسیرم زیر پایے
 سراسیمہ در پاپیش کشم
 و تیش نشاتم ہمہ سنگ را
 نہ از ہر دار و گیاہے ہلم
 شکم من نہ اسکندر فلیقوس
 ز پرطاسی و روس رو بہ نرم

نزو شدند همچون جنبت جهان
 سپاهی چو دریا پس پشت او
 بیابان خوارزم را در نوشت
 بدان ناکند عالم از روس پاک
 دران تاختن دیده بخواب کرد
 بیابان پر از خیل خفیاق دید
 به چهره تو آتش به عارض خواب
 همه تنگ چشمان مردم فریب
 نقاب بی زبر صفحہ بروی شان
 سپاهی عرب پیشه و تنگ تاب
 ز تاب جوانی به جوش آمدند
 کس از بیم شش ترک تازی نکرد
 چو شه دید خوبان آن راه را
 پری سیکرین دید چون سیم ناب

دوزخِ اسودشتِ خوارزم را ند
 حسابِ بیابان و نگشت او
 ز جیون در آمد بابل گذشت
 قرارش نمیدور آب خاک
 گذر بر بیابان سقلاب کرد
 درو لعبتانِ سمن ساق دید
 فروزان تر از ماه و از آفتاب
 مرشته زویدارشان ناشکیب
 نه پاک از بر آور نه از شوئے شان
 چو دیدند رو چیان بے نقاب
 دران داوری سخت کوش آمدند
 بان لعبتان و ستبازی نکرود
 نه خوب آمد آن قاعدہ شاہ را
 سپاہی ہمہ شنه ایشان چو آب

الله فو شاس
 بر صفتی
 اه عبادت و غرض
 ست و آنچه بدینی
 فتح بخند روی
 نموده از نه است
 ۱۲ شوی انسان
 که خفته افتاد بود
 ز قباب مسخر
 بنیدم حق دور
 نبود لب پسته
 سیاهی چرخ جبین
 افشاید از بزم جوهر
 خطه فتح در
 او پای معجزه در
 عرب مدنی زن و
 زن جوهر ذکا پیشان
 مغبی سرخ
 استعمال
 اند

و تنگاب بر یک
از تنگاب یعنی
مردم بی
تنگاب یعنی
حقش محروم
العاقبت است
و این وقت که
سوت هم می رسد
که نوکر کتاب
جوانی ۱۵۸۱
سایمان سکن
که خود می دانند
از غارت شهرت
مهاجرت به
ادعای بیرون
کشاده و در زمان
دولت ملک جان
که در زمان شاه
فرقیاب شد و در
دوستیای خود

برو چا دری از حاتم سپید
 بر آن زن که دیدی در آرم او
 در آورد از شرم چادر برو
 از آن روز خنچاق رخسار بست
 نگارنده را گفت شه کین نگار
 که من ملین مارانه داوند گوش
 خبر داد و نامه بیدار سخت
 برگرچه سیمند سنگین دلند
 برین سنگ چون گنبد خست شان
 که رو بین سختی از خار سنگ
 روا باشد را با پوشیم روس
 و گر نیستی کاسمانیت آن
 بیامردی این طلسم بلند
 هسنوزان طلسم بر این گنجینه

چو برگ سمن بر سر مشک بید
 شدی رو پوشیدی از شرم او
 نهان کرده رخسار و پوشیده مو
 که صورتگر آن نقش بر خار بست
 درین سنگدل قوم چون کردگار
 درین سنگ بنیند و یابند هوش
 که خنچاق را دل چو سنگت سخت
 به سنگین لایق سبب مالکند
 از وزم گردد دل سخت شان
 چو خود را همی پوشد از نام و رنگ
 زبید او بگانه شرم و شو
 گویم که رمزی نهانیت آن
 برین روها بسته شد رو بند
 و آن مشت ماندست نارنجیت

ملاحظه فرمایید
 در این شعر
 از حاتم سپید
 بر آن زن که دیدی
 در آرم او
 در آورد از شرم
 چادر برو
 از آن روز
 خنچاق رخسار بست
 نگارنده را گفت
 شه کین نگار
 که من ملین مارانه
 داوند گوش
 خبر داد و نامه
 بیدار سخت
 برگرچه سیمند
 سنگین دلند
 برین سنگ چون
 گنبد خست شان
 که رو بین سختی
 از خار سنگ
 روا باشد را با
 پوشیم روس
 و گر نیستی
 کاسمانیت آن
 بیامردی این
 طلسم بلند
 هسنوزان
 طلسم بر این
 گنجینه

یکے بیشہ در گردش از چوبه تیر
زیر پای تیر عقاب فلکش
همان خیل خفیاق کانبجار سید
زره گر پای و رسد گر سوار
سوار که راند فرسش پیش او
شبانیکه آنجار سازد گله
عقaban در آید ز اوج طبلند
زیم عقaban پولاد چنگ
صنم بین که مان نقش پرواز کرد
بیاساقی آن بحر پوشیده رود
کنم دست شو پاک از طبلند

چو باشند گیار لب گلاب
عقابان فروزند پیرایش
دو مایش این نقش کتیا رسید
پرستش کنندش پرستند و
نهند تیرے از حبه دریش او
کنند پیش او گوشتند و یله
نمانند یک سوزان گو سپند
نگردد کسے گرد آن خار و سنگ
که گاہے گره بست و گاہے باز کرد
بمن دو گرش هست پر به اسوے
اگر بزم بخین دست باید کشد

شکر کشیدن کند از راه چخماق بر روس

وگر باره میل به باغ آمده است

پری کش روشن چراغ آمد است

۱۲
 ملک قزو
 خدمت
 (خدا) اه
 خدمت
 از خود بیاورد
 از خداوند
 بفرموده که
 بیست و شش
 بیست و شش
 بیست و شش

جہان رہزرا نیت چو طاس کرد
 بہ زوسی خبر شد کہ دارا سے روم
 سپاہی کہ اندیشہ رایے کند
 دلیران شیر زن بے شمار
 کند آفکنا نیکه چون شد شیر
 غلامان چینی کہ در دار و کسیر
 سکندرتہ نہ آرد مایست این
 نہ لشکر کے کوہ ہاوسے روان
 ز پیلان دو صد پیل پولاد پوش
 یکے دشت پر پیل و پر پلٹین
 چو قنطال روسی کہ سالار بود
 یکے لشکر انجخت از غت روست
 ز پر طاس و آلان و خزان گروہ
 ز اسیوزمین تا بہ پنجاق دشت

سر ابروہ را در سوروس کرد
 در آورد لشکر بدان مرز بوم
 چو برکہ زند کوہ را خوے کند
 بروم گزانی چو چیدہ مار
 در آرد سر ماے پیلان بہ زیر
 ہوئے جہانند صد چوبہ سیر
 جہانراستمگر بلا نیت این
 کہ در زیر او شد زمین ناتوان
 کہ آرد خون زمین را بہ جوش
 ہر کہ کشور آشوب و لشکر شکن
 شد آگہ کہ گردون بین کار بود
 بہ کردار ہر ہفت کرد و عروس
 برانجخت سیمے چو دریا کوہ
 زمین را بہ تیغ وزرہ ورنوشت

لے نور
 علامان چینی
 چینی خناس قاصد
 نذر زندگاریک
 دیو مستی
 از دیو مستی
 عکس نور سکنہ
 ز نذر زندگاری
 است آہ این
 بیت مقول
 عاجوس و غیر
 و غیرہ
 است
 نور شکار
 رستخیز دار
 بر پیلان
 زمین سکند
 جہان را
 چو دریا کوہ
 کہ آرد خون
 زمین را بہ
 جوش
 ہر کہ کشور
 آشوب و
 لشکر شکن
 شد آگہ کہ
 گردون بین
 کار بود
 بہ کردار
 ہر ہفت
 کرد و عروس
 برانجخت
 سیمے
 چو دریا
 کوہ
 زمین را
 بہ تیغ
 وزرہ و
 رنوشت

خدا واد مارا چنن وستگاه
اگر ویدے این غنیمت خواب
کی غنیمت زین جملہ تے تاج و زر
گر این تنگ راہ دست آوریم
جہان را بگیریم و شاہی کنیم
پیش آنکہ فرس را ندبالاے کوہ
با گشت بنو و کاینک ز دور
دور و گرہ از کوہ و گنج پر
ہمہ زین زین یا قوت کار
کلاہ مرتع برافراشته
ہمہ فرش دیباے شعرے حیر
ہمہ عنبرین خال و خلخال پوش
سرواں و ز یورن روی
بدان سست پامان چہ دست

خدا واد را چون توان بست راہ
و ماتم شدے زین حلاوت پر آب
بدریا نیا بہیم خندان گہر
بر عظیم عالم شکست آوریم
ہمہ سال صاحب کلاہی کنیم
تنے چند با او شدہ ہمہ گروہ
جہان و جہان نازنیند و حور
سجائے سنان و زرہ لعل و ہر
کفل پوشماے جو اہنہ نگار
قبائلا کف پاے گدازشتہ
نہ در دست نیزہ نہ در جعبہ یہ
سر زلف چچیدہ بالائے گوش
نہ پاے و نہ نہ دست قوی
سکندر چہ شکر تواند شکست

اگر ویدے این غنیمت خواب
کی غنیمت زین جملہ تے تاج و زر
گر این تنگ راہ دست آوریم
جہان را بگیریم و شاہی کنیم
پیش آنکہ فرس را ندبالاے کوہ
با گشت بنو و کاینک ز دور
دور و گرہ از کوہ و گنج پر
ہمہ زین زین یا قوت کار
کلاہ مرتع برافراشته
ہمہ فرش دیباے شعرے حیر
ہمہ عنبرین خال و خلخال پوش
سرواں و ز یورن روی
بدان سست پامان چہ دست

اگر افتد بر ایشان سر سوزنی
 بتیاریج و تقویوم جنگ آورند
 نه آن لشکر ندانیکه روز نبرد
 چو حامله سازیم کمره بجای
 چو روسان سختی کش سخت مغز
 نهادند سر ماله تا زنده ایم
 بگوئیم کوشیدن چون نهنگ
 بر اعدای دولت شب خون کنیم
 چو دست از عنان سوختن کشیم
 چو روی سپه دل گرم دید
 بشکر که آمد به تدبیر جنگ
 ز دیگر طرف شاه شکر شکن
 بزرگان شکر همه گرد شاه
 قدر خان ز عین گور خان ختن

که افتد بر ایشان سر سوزنی
 بتیاریج و تقویوم جنگ آورند
 نه آن لشکر ندانیکه روز نبرد
 چو حامله سازیم کمره بجای
 چو روسان سختی کش سخت مغز
 نهادند سر ماله تا زنده ایم
 بگوئیم کوشیدن چون نهنگ
 بر اعدای دولت شب خون کنیم
 چو دست از عنان سوختن کشیم
 چو روی سپه دل گرم دید
 بشکر که آمد به تدبیر جنگ
 ز دیگر طرف شاه شکر شکن
 بزرگان شکر همه گرد شاه
 قدر خان ز عین گور خان ختن

وین را کشایند چون روزی
 همه در حساب درنگ آورند
 خسته کلوته برآورد کرد
 بیک حمله ماند از پاسبان
 فریاد شنیدند زانگونه نغمه
 بدین عهد و پیمان سرافکنده ایم
 نایم زین گلستان بوسه رنگ
 بنوک سنان خار را خون کنیم
 بداندیش را دام در سر کشیم
 ز نیروی خود کوه را نرم دید
 زول بر روزگار و تیغ رنگ
 بتدبیر پشت باز انجمن
 شستند چون اختران گرو ماه
 رئیس از مداین ولیه از زمین

دوالے زابناز و ہندی ارے
 زیریوند گیلے زما زندان
 سہیل از خراسان قوم از عراق
 ز یونان افرنجہ و مصر و شام
 جہاندار کرد از غم آزادشان
 چہین گفت کہین لشکر جنگجوے
 بدزدی و سالوسی و ہرنی
 دو دوستے ندیدند شمشیر کس
 سلامے و سازے نذرند چیت
 برہنہ تنے چند را در صاف
 چون تیغ گیر غم بچنیم ز جاے
 من آن دور گیرم کہ داراے گرو
 بکشدے کہ با کید پر د ختم
 چو بالشکر فور کردم نبرد

قباد و صطرخ ز خوشیان کے
 نیاویل از کشور حساوان
 بر سیال برمن بدین اتفاق
 سچندانکہ از گفتن آیت سام
 بدگر می اسید ما و اوشان
 بہ پکار شیران بحر و مذخوے
 نمایند مودی و مردان گنی
 ہمہ نامح و نیزہ از پیش و پس
 ز بے آلمان خبک ناید دست
 چه باید بریدن ز سر تا بہ ناف
 فرو بندم الیر زرا دست و پاے
 ز من جاہم سیر و وجان ہم ہرو
 پاپے خودش چون و راند ختم
 ز مردانگی فور کا فور خور و

لے قلوب و
 زابناز و ہندی
 زیریوند گیلے
 سہیل از خراسان
 ز یونان افرنجہ
 جہاندار کرد
 چہین گفت کہین
 بدزدی و سالوسی
 دو دوستے ندیدند
 سلامے و سازے
 برہنہ تنے
 چون تیغ گیر
 من آن دور گیرم
 بکشدے کہ با کید
 چو بالشکر فور
 قباد و صطرخ
 نیاویل از کشور
 بر سیال برمن
 سچندانکہ از
 بدگر می اسید
 بہ پکار شیران
 نمایند مودی
 ہمہ نامح و
 ز بے آلمان
 چه باید بریدن
 فرو بندم الیر
 ز من جاہم سیر
 پاپے خودش
 ز مردانگی فور

کمانم چو برزو برابر و گره
هم از جنگ قسم نباشد شکوه
ز کوه خمر تا به دریای چین
اگرچه نشد ترک بار و دم خوش
بپیکار ترکان این حمله
بساز هر کوه و تن آرد شکست

کمانم چو برزو برابر و گره
هم از جنگ قسم نباشد شکوه
ز کوه خمر تا به دریای چین
اگرچه نشد ترک بار و دم خوش
بپیکار ترکان این حمله
بساز هر کوه و تن آرد شکست

کمانم چو برزو برابر و گره
هم از جنگ قسم نباشد شکوه
ز کوه خمر تا به دریای چین
اگرچه نشد ترک بار و دم خوش
بپیکار ترکان این حمله
بساز هر کوه و تن آرد شکست

حکایت بر سیل تمثیل

به بانگ سگان رست روباه پیر
پئے رو به پیر مرد داشتند
همه تشنه خون روباه و گرگ
که بند از دمان سگان کرد باز
که روباه را گرگ پنداشتند
درمیدند گرگان روباه رست

شنیدم که از گرگ روباه گیر
دو گرگ جوان تخم کهن کاشتند
و به بود و ربه سگان ترگ
بچه بانگ رو به چاره ساز
سگان ده آواز برداشتند
و بانگ سگان کامداز دور دست

گالنده کاروان وقت کار
 اگر چه مرا با چنین برگ و ساز
 در چاره بر چاره گریست نیست
 سران سپهر کشیدند پیش
 بنو دیم زین شیشه است گوش
 هم از هر مردی هم از هر مال
 سپهر چو دل و او خمر بے
 سپهر از دل و او خسر وی
 در اندیشه میبود تا وقت شام
 چو از تیره شب ز روش نهفت
 نگهبان لشکر برون از قیاس
 شب تیره بے پاس نگذاشتند
 بیاساقی آن زریق تاهمت
 بده تا در ایوان بارش برم

نکایدن

برستی

دشمن بر دشمن شود و سنگار
 بهم شسته کس نیاید نیاز
 همه کار با تیغ پیوسته نیست
 که ریزیم در پا تو خون خوش
 کنون گریه ترزان بر آیم جوش
 بکشیم تا جو بود و در جوال
 که بیدل نباید که باشد که
 دل لشت شان گشت کیستوی
 که فروا چه سازیم از تیغ و جام
 طلایه برون رفت جاسوس خفت
 نشستند بر رکذ رماے پاس
 رشت ماسحر پاس نپداشتند
 تشنگی کارے عمل یافت
 چو تشنگی سوده به کارش برم

در این شعر
 از هر مردی
 از هر مال
 سپهر چو دل
 و او خمر بے
 سپهر از دل
 و او خسر وی
 در اندیشه
 میبود تا وقت
 شام
 چو از تیره
 شب ز روش
 نهفت
 نگهبان
 لشکر برون
 از قیاس
 شب تیره
 بے پاس
 نگذاشتند
 بیاساقی
 آن زریق
 تاهمت
 بده تا در
 ایوان
 بارش
 برم

بر عرض دومیان در آن تکلیف
 در آن معرکه عارض رزمگاه
 ز پولاد پوشان الماس تیغ
 جدا گانه از موکب هر گروه
 دوا لے و گردان ایران زمین
 قدر خان و غفور یان یکسره
 جناح از خدنگ علما نخاص
 پیش اندرون پیل پولاد جوش
 شمشیر پلتن با نیران مهید
 ز دیگر طرف سرخرویان روس
 بجز زانیان رست آراسته
 الانی ز پس ایوئی بر جناح
 قلب اندرون شکستیمه جوی
 در امان روسی در آمد به جوش

فشر و ند چون کوه پولاد پائے
 بر آراست لشکر به فرمان شاه
 بنور شید روشن در آور و منبع
 حصارے بر آور و مانند کوه
 سیویمین گرم کردند کین
 علم کشیدند بر مسیره
 زده پرده بر شستن مقیصاص
 پس اولیران تندر خروش
 کمر بست بر شست پیل سفید
 فرو زنده چون قبله گاه مجوس
 ز چپ باک پر طاس برخاسته
 سر انداختن کرد بر خود مباح
 ز مهر شکنند شده سینه شوی
 چو مهند و بیمار بر زو سبروش

و انسی

رودین

در آن معرکه عارض رزمگاه
 جدا گانه از موکب هر گروه
 دوا لے و گردان ایران زمین
 قدر خان و غفور یان یکسره
 جناح از خدنگ علما نخاص
 پیش اندرون پیل پولاد جوش
 شمشیر پلتن با نیران مهید
 ز دیگر طرف سرخرویان روس
 بجز زانیان رست آراسته
 الانی ز پس ایوئی بر جناح
 قلب اندرون شکستیمه جوی
 در امان روسی در آمد به جوش

سپاه از دو جانب صنف آرسته
 ز غریدین کوس گردون گاف
 همان مایه ترکی برآورده شور
 صهیل زمین سنبه تازیان
 لکه کوبه گرز هفت جوش
 پلارک بکاورد نه نقره گون
 خدنگ سه پر کرده ز این گزار
 ز نیزه میستان سده رو خاک
 سنان بر سر موسه باری کنان
 ز غریدین شیر در چرم گرگ
 سنان چشمه خون کشاده رنگ
 نهنگان شمشیر جوشن گداز
 کشاده بخار از تن کوه ورز
 ز غوغا بر آورون خیل روس

غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس

ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس
 ز غوغا بر آورون خیل روس

زمین آسمان وار بر خاسته
 زمین را بر افکنده پیش بناف
 به بازو ستی ترکان در آورده زو
 بامی رسانده زمین را زبان
 بر آورده از گاو گردون فروش
 ز مهره بر آورده کاورس خون
 چو مرغ دو پر بر سر مرغزار
 ز گویا لها گوه شسته من خاک
 بخون رود من نزاری کنان
 شده فتنه حس در اسر بزرگ
 بر ورسته صد بشیه تیر خدنگ
 بگردن کشتی کرد گردون دراز
 زمین را افتاده بر اندام لرز
 لگا و رفته زیر شیران شمس

نیز زید با کترین رو سے
 ہمان رو سے رایت افراختہ
 گلوے ہوا و کشید شگفت
 نہ پویندہ را بر زمین پائے بود
 زروسی برآمد بسا و در گاہ
 چو کوہے روان گشتہ بر شیب باو
 سباز طلب کردہ و جولان نمود
 کہ پرتاسیان را درین خام چرم
 چو تندی کتم تندی کوہم
 پلنگان درم بر سر کوہسار
 چو شیران بزخاش خو کردہ ام
 در شتم بہ خچال و خستم بہ زور
 ہمہ خون جامست نوشید نم
 سنا نم ز بہا و در آید بناوت

فلاطون آنجا فلاطوی سے
 زمندی در آب آتش انداختہ
 بضیق النفس کا گیتی گرفت
 نہ پزندہ را بر ہوا جاے بود
 یکے شیر پرتاس روین کلاہ
 عجب بین کہ بر باد کوہ استاود
 بنام آدمی خوشستن راستوود
 بر طلا سے من شود شیت گرم
 چو ایم بہ رزم از دما سپیکرم
 نہنگان خورم بر لب جوئبار
 نہ چون رو بہان و نہ پرورد ام
 جملہ درم سپلو نہ گور
 ہمہ چرم خامست پوشید نم
 دروغے نیکویم انیک مصاف

نیز زید با کترین رو سے
 ہمان رو سے رایت افراختہ
 گلوے ہوا و کشید شگفت
 نہ پویندہ را بر زمین پائے بود
 زروسی برآمد بسا و در گاہ
 چو کوہے روان گشتہ بر شیب باو
 سباز طلب کردہ و جولان نمود
 کہ پرتاسیان را درین خام چرم
 چو تندی کتم تندی کوہم
 پلنگان درم بر سر کوہسار
 چو شیران بزخاش خو کردہ ام
 در شتم بہ خچال و خستم بہ زور
 ہمہ خون جامست نوشید نم
 سنا نم ز بہا و در آید بناوت

بیاد یکے لشکر از چین و روم
 منجشا و نیروان بدان آرمون
 ز قلب ملک پیش آن تند باز
 بر خاش گروان کشاف و خیاک
 ز شمشیر پلا سے خشناک
 دگر رویے رفت هم خاک دید
 چنین مایه مقدار هفتاد و مرد
 ملکه اوده بود هندی بنام
 بران گرگ درنده چون شیرست
 بے حملد کردن جنگ از مایه
 ملکه اوده هندی چو شد سخت کوش
 چنان بر اند برنده الماس را
 ز روی یکے شیر شوید مهر
 در آمد بناورد چالش کسان

ملکه اوده هندی
 سرور و پادشاه
 از پادشاهان
 و پادشاهان
 و پادشاهان
 و پادشاهان

که آتش من سرورنده گرد و روم
 که نجشایش آرد بمن روز خون
 برون رفت چون در کتار
 در آن پویه کردند لخته و رنگ
 جو امر و روی در آمد به خاک
 که بر طاس ر سخت چالاک دید
 به تیغ آمد از رویان در نبرد
 بے سبید هندی حلام
 بر شفت پولاد هندی به دست
 به سخت کس دنیا بد زپای
 بر آورش شیر هندی به دوش
 که سر و سیم افکند بر طاس را
 به گردون در آورده روی سپر
 بخون مخالف گشایش کسان

<p>ز رومی سپر شسته زوبی نیاز هم افتاد ما بر هم آزند چشم چو آهوی پنهانی کرده راند یوز نیامد و کرسوے پیکار کس بخون نخوے آلوده تمام میان سزاوار خود خلعتی ساختش یز کهما نشانند بر پاس گاه</p>	<p>ز مہدی خیابان مہدیئے خور و باز چنین سب و دیگر آمد به ششم چنین چندراگشت تا نیم روز فرو بسته شد رویا ز نفس بہار آمد تا مکت مہدی عثمان ملک چون خیابان دید بختش فرو آمدند از دو جانب سپاہ</p>
--	--

مصاف دوم

<p>ز می کرد برخاک یا قوت ریز کشادند باز از کینہا مکان بشیر سنگنی و شکار آمدند ز سر مغز میسر دو از روے رنگ نزدول بلکہ پولاد را کرد نرم</p>	<p>و گر روز کین ساتی صبح خیر دو لشکر چو پیا تم تش و سان و گر بارہ در کارزار آمدند در اے جگر تاب و فرما رنگ ہمان کوس و منی گر کینہ چرم</p>
---	---

لے خود
ز مہدی خیابان
خور و باز
چنین سب و دیگر
آمد به ششم
چنین چندراگشت
تا نیم روز
فرو بسته شد
رویا ز نفس
بہار آمد تا مکت
مہدی عثمان
ملک چون خیابان
دید بختش
فرو آمدند از دو
جانب سپاہ

دوم و کین
ساتی صبح
دو لشکر
چو پیا تم
تش و سان
و گر بارہ
در کارزار
آمدند
در اے جگر
تاب و فرما
رنگ
ہمان کوس
و منی گر
کینہ چرم

سرانجام کار آن سرانداختن
 ز پود و در عیان پولاد تیغ
 ز مشینگیان تا نماز دگر
 دگر باره خون و جگر جوش زو
 ز روسی در آمد سوار چوپیل
 برون خواست از رویان نبرد
 بدینگونه خیال خون در کشید
 ز بس گشتن مرد جنگ از ما
 چو روسی برومی بران یافت
 همی گشت پولاد هندی بمشت
 چو بالای نیزه درازی گرفت
 ز پهلوی لشکر که شهر یاد
 نه اسپ عقاب برایت
 حریرش و فراسد زرد

غرورش داد از سرافراختن
 بس گشت و هم گشته شدای تیغ
 بمیدان نشد رزم ساز و دگر
 قضا را قدر بر بنا گوش زو
 رنج چون تقیم چشمهای چو نیل
 همیکرد مردی بے گشت مرد
 تنه چند را جان تن بر شید
 نیامد کس را سو جنگ را
 ز گویا پال خود پیل را سپت یافت
 تنه چند رومی و چینی مکشت
 دوران معرکه نیزه بازی گرفت
 برون راند مرکب یک شمسوار
 نه تیغ نهنگ در او بخت
 کلمات ز پولاد چون لا جورد

سرانجام کار آن سرانداختن
 ز پود و در عیان پولاد تیغ
 ز مشینگیان تا نماز دگر
 دگر باره خون و جگر جوش زو
 ز روسی در آمد سوار چوپیل
 برون خواست از رویان نبرد
 بدینگونه خیال خون در کشید
 ز بس گشتن مرد جنگ از ما
 چو روسی برومی بران یافت
 همی گشت پولاد هندی بمشت
 چو بالای نیزه درازی گرفت
 ز پهلوی لشکر که شهر یاد
 نه اسپ عقاب برایت
 حریرش و فراسد زرد
 غرورش داد از سرافراختن
 بس گشت و هم گشته شدای تیغ
 بمیدان نشد رزم ساز و دگر
 قضا را قدر بر بنا گوش زو
 رنج چون تقیم چشمهای چو نیل
 همیکرد مردی بے گشت مرد
 تنه چند را جان تن بر شید
 نیامد کس را سو جنگ را
 ز گویا پال خود پیل را سپت یافت
 تنه چند رومی و چینی مکشت
 دوران معرکه نیزه بازی گرفت
 برون راند مرکب یک شمسوار
 نه تیغ نهنگ در او بخت
 کلمات ز پولاد چون لا جورد

دو شمشیر زن در ہم آویختند
 سر انجام کوششش ریوند گرد
 چنان ترازو سان گردون گرا
 بر شفت قنطاریان شیر تند
 پوشید چو شن بر افراخت ترک
 و آمد برین چون یکے اثر و ما
 ز ریوند چون دید کامد سرب
 کشید بر یکدگر تیغ تیز
 دو پرہ چوپر کار مرکز نور و
 بسے گرد بر گرد بر تاختند
 نعلیشد یکے بر یکے کا مگار
 ہم آخر یکے تیغ زو شاه روس
 بنیگندش ازین ان رو خاک
 کشند چو بر خرم خود دست یافت

زہر سو شمشیرے انگختند
 بیک خنم جان ستیز ندہ برد
 درآورد و ہفتاد تن راز پائے
 کہ پائے سپہ دید زان کار کند
 چو سربو کہ تیغش بود بار و برگ
 سربارگی کرد و برو سے رما
 بغیرید مانند عنبر تندہ ابر
 ز گرمی شدہ چون فلک گرم خیز
 یکے دیر بش یکے زود گرد
 بسے زخم چون آتش انداختند
 ز پیشین و آمد شب کارزار
 بر آن شخص آراستہ چون عروس
 بر آورد زان شیر شہزہ ہلاک
 عنان سو لشکر کہ خوش تافت

گویا دو شمشیر زن در ہم آویختند
 سر انجام کوششش ریوند گرد
 چنان ترازو سان گردون گرا
 بر شفت قنطاریان شیر تند
 پوشید چو شن بر افراخت ترک
 و آمد برین چون یکے اثر و ما
 ز ریوند چون دید کامد سرب
 کشید بر یکدگر تیغ تیز
 دو پرہ چوپر کار مرکز نور و
 بسے گرد بر گرد بر تاختند
 نعلیشد یکے بر یکے کا مگار
 ہم آخر یکے تیغ زو شاه روس
 بنیگندش ازین ان رو خاک
 کشند چو بر خرم خود دست یافت

چہاں دوزان کا رشتہ نکدل

کہ سالانہ کیلئے دور آمد بہ گل

بفرمودہ برساختن کار او

بشتر طبعی باشد و او را او

منصاف سوم

۵۲
وگر روز کین ترک سلطان شکوه

گر آئینده شدم پرویشک بزخون

درآمد زوریا بغض سیرین ابر

تغییر لیس این در آمد موج

خزرومی کے پل گوہاں کیسے

بجنگ آزمائی بیرون خواست

فروستہ گویاں منی دست

وگرنه خواست با او مملکت نیست نیز

الانفی سوار نے وخرجہ بہ نام

درآمد بر آوروہ گزنہ سے بدو شتر

زور پائے حسین کو ہر بزدلو کو

علم بر شہیدان چون بے ستون

زمرہ شیعہ سربوں زونہرہ

ز سر گوشه میرفت خون موج موج

براهین شریعت و سیرت است

برون شد ولیر سے نجفستان مرو

سروکاروی بہم بر شکست

سبح منغز کو بی نہ است چیز

ہنرمندان نمودہ شمشیر و جام

که از ویش مغز را رفت هوش

[illegible]

جرم نامے از کوہ لاکن چوکوہ
 یکے ترک زدا ہنے بر سرش
 قبلے زرہ بر شش تاب داز
 بشروہ در آمد چو شیر دمان
 چنان راند شیر بر شیر مرد
 چو افتاد تومن دران پائے لغز
 بسے گردمان راز گردکشان
 دوائے چو دید آنچنان گردنے
 بر پیچید و پیرایہ جنگ خواست
 تبارک بر آور دروے آہنہین
 حایل یکے تیغ زہر آب وار
 قوس را بر افکندہ گستوان
 سو دشمن آمد چنان تازہ روے
 جرم چون دران فرزند دید

نہی از کوہ لاکن چوکوہ
 خان از کوہ لاکن چوکوہ
 چنان راند شیر بر شیر مرد
 چو افتاد تومن دران پائے لغز
 بسے گردمان راز گردکشان
 دوائے چو دید آنچنان گردنے
 بر پیچید و پیرایہ جنگ خواست
 تبارک بر آور دروے آہنہین
 حایل یکے تیغ زہر آب وار
 قوس را بر افکندہ گستوان
 سو دشمن آمد چنان تازہ روے
 جرم چون دران فرزند دید

در آمد کرد و عالم آمد ستوہ
 کہ یکا بر سر سخت از یکدشش
 چو سیاب روشن چو سیم آبدار
 ز گفتن نہ داوشن زبانے بان
 کران شیر شتر زہ بر آورد گرد
 بستم سمند شش بسایید مغز
 زوار سرد مہری چو تیغ بر نشان
 نہ گردے ہما کہ گردن زنے
 پیچ شدن کرد و جنگ خواست
 یکے ترک ستمتہ ز پولاد سپین
 کندے چو زلف تہان تابدار
 بزین اندر آمد چوکوہے روان
 کہ طفل از دستمان و لید بکوے
 دل از جنگ شیران شکستید دید

ہمان جو درہ سو میدان شتافت
 دگر بارہ ہندی چو شیر سیاہ
 بسے چاکی کرو با جو درہ
 ہم آخر دربار ویکے چین فگند
 برآورد ز فگند نش کام خویش
 دلیرانہ سگیشٹ میخواست مرد
 یکے نامور پو و طوطوس نام
 چو منخ از دمانے چپ پیکلی
 سو ہندی آمد چو پیکلی بچوش
 واران وادریہا بے بگانگی
 سر انجام روسی کے حملہ کرو
 پیردخت از خویش اندام را
 ز سر ترگ برداشت گفتا منم
 مرا مادرین کہ طوطوس خواند

کہ در خود کے وزرہ سستی یافت
 در فگند خستلی بہ ناورد گاہ
 نیم رفت بر زخم کاری سر
 سر جو درہ پر سر زین فگند
 سپردش بنعلل انجام خویش
 تہی کرو جاے از بسے ہم نبرد
 ہمدی بر آوردہ در روس نام
 ہمہ بر ہاکش بہ سنجیدگی
 کہ از کوہ در پستی آمد و فروش
 نمودند بسیار مردانگی
 کزان مرد ہندی بر آورد گرد
 چو میر سخت بر سنگ زو جام را
 ہر پرے کز نیگونہ صید انگنم
 بروسی زبان رستم روس خواند

معنی یہ ہے کہ
 وہاں جو درہ سو میدان شتافت
 دگر بارہ ہندی چو شیر سیاہ
 بسے چاکی کرو با جو درہ
 ہم آخر دربار ویکے چین فگند
 برآورد ز فگند نش کام خویش
 دلیرانہ سگیشٹ میخواست مرد
 یکے نامور پو و طوطوس نام
 چو منخ از دمانے چپ پیکلی
 سو ہندی آمد چو پیکلی بچوش
 واران وادریہا بے بگانگی
 سر انجام روسی کے حملہ کرو
 پیردخت از خویش اندام را
 ز سر ترگ برداشت گفتا منم
 مرا مادرین کہ طوطوس خواند

ز میدان نخواهم شدن باز جاس
 شتر از گشتن مهندی زخم روس
 بران بود کار و عنان سوختک
 چپ راست میدید باز سپاه
 روان کرد مرکب شتابنده
 همایون سوار چو غنچه شیر
 چنان غرق در آهن اندام او
 بجو لانگرمی سر از می کنان
 ازان چاکبها که می کرد حیت
 بران روی افکنده مرکب چو باد
 چنان زد که از تیغ گردن نش
 ازان شیر دل تر سوار می کرد
 به زخم دگر هم افکنده شد
 فزون از چهل رو که به شیت

مگر لشکر را در آرم زیاده
 به پیچید بر خود چو زلف عروس
 و گریه در عرضش آمد درنگ
 که خواهد شد از کینه و کینه خواه
 ز پولاد چون برق تا سبده
 توانا و چاکب عنان و دلیر
 که پدیده جز نفس کام او
 بشمشیر چون برق بازی کنان
 بر و بر شده دست بدخواهست
 به تیغ آزمائی نعل بر شاو
 خیمه اقامت دور و منش
 در آمد به رخاش چون شیر
 چنین تا سر به چند بر کنده شد
 به اسانی آن شیر جنگی بهشت

از گشتن مهندی زخم روس
 بران بود کار و عنان سوختک
 چپ راست میدید باز سپاه
 روان کرد مرکب شتابنده
 همایون سوار چو غنچه شیر
 چنان غرق در آهن اندام او
 بجو لانگرمی سر از می کنان
 ازان چاکبها که می کرد حیت
 بران روی افکنده مرکب چو باد
 چنان زد که از تیغ گردن نش
 ازان شیر دل تر سوار می کرد
 به زخم دگر هم افکنده شد
 فزون از چهل رو که به شیت

بهر سو که میراند شب زنگ را
 بهر حمله کاکیخت از هر درے
 چو بر خون ستابنده شد غیش او
 یکے حمله آتشین ساز داد
 در آن حمله کان کوه استه کرد
 شه از شیر مردیش حیران شده
 بدینگونه می کرد و پیکارها
 فلک تان شد بر سرش مشکسای
 چو در برقع کوه رفت آفتاب
 شب تیره چون آردنای سیاه
 سپه کرد بر شیروان را
 سوار شمع خون بر آراستن
 بتبار یکے شب چنان شد نهان
 شه از مردے آن سوار لیس

ز خون لعل کرد افش سنگ را
 بینگندار روسیان لشکرے
 نیامد سن از بیم در پیش او
 به چاک سواران عمان باز داد
 صد افکند و صد گشت صد خسته کرد
 بران دست تیغ آفرین خوان شده
 همی سخت آتش در آن خارها
 نیامد زناورد که باز حبلے
 سر روز روشن فرو شد بخواب
 ز ماهی بر آورد و سر سوے ماه
 فرو برد چون آرد هسای ماه را
 بر آسود و آمد به شب ساختن
 که نشناختش هیچکس در جهان
 گمان بر دوکان شیر دل بود شیر

بهر سو که میراند شب زنگ را
 بهر حمله کاکیخت از هر درے
 چو بر خون ستابنده شد غیش او
 یکے حمله آتشین ساز داد
 در آن حمله کان کوه استه کرد
 شه از شیر مردیش حیران شده
 بدینگونه می کرد و پیکارها
 فلک تان شد بر سرش مشکسای
 چو در برقع کوه رفت آفتاب
 شب تیره چون آردنای سیاه
 سپه کرد بر شیروان را
 سوار شمع خون بر آراستن
 بتبار یکے شب چنان شد نهان
 شه از مردے آن سوار لیس
 ز خون لعل کرد افش سنگ را
 بینگندار روسیان لشکرے
 نیامد سن از بیم در پیش او
 به چاک سواران عمان باز داد
 صد افکند و صد گشت صد خسته کرد
 بران دست تیغ آفرین خوان شده
 همی سخت آتش در آن خارها
 نیامد زناورد که باز حبلے
 سر روز روشن فرو شد بخواب
 ز ماهی بر آورد و سر سوے ماه
 فرو برد چون آرد هسای ماه را
 بر آسود و آمد به شب ساختن
 که نشناختش هیچکس در جهان
 گمان بر دوکان شیر دل بود شیر

۱۰
 چو شوره ہندوانی برنگ
 وگر باریک رویے گریہ چشم
 ۱۱
 سلاح آزمائی در آموختہ
 در آمد شمشیر بازی چو برق
 پذیرا شدہ شورش جنگ را
 اگر چه دے دشت چمن خارہ سنگ
 بہ تنہائی این پیشہ ورزیدہ بود
 ۱۲
 چو آن شیر دل دم برانداش
 سلاخے پروید پیش انہ برو
 بیاض قش جان بہن کربشید
 وگر رویے بہت برکین کمر
 دلیرے وگر جنگ ساز کرد
 بہر تیر کز شست او شد روان
 بدو چو تیرے آن سوار ہی

میان آگنیدہ بتیر حنک
 چو شیران برابر و در آورد چشم
 بسے درع را پارہ برد و خستہ
 ز ستر تا قدم زیر پولاد غسرق
 لحافے بزرگندہ شبنک را
 نبود از مودہ خطر مایہ جنک
 ز شمشیر دشمن نہ لرزیدہ بود
 شکارئے بون دید شبناقش
 جل جامہ اش بہتر از اسپ مرد
 اجل برخش برقع اندر شید
 ہمان رفت با او کہ با آن و گر
 بتیر و گر جان از و باز کرد
 بہ پہلو و آمد یکے پہلوان
 زدہ پہلوان کرد میدان تہی

له قول
 باشوره
 وانی آه مراد
 از ما شعوره آن
 نی است که
 از آن شمای الون
 برزند و بیابی
 گر آن منند
 درین صوفی
 معنی شایسته
 چو کبریا
 باشد بر آن
 حاصل هر آب
 الا فی آن شایسته
 شایسته
 سر از زلف سمن
 برآمده بود
 سید بود از شیرینی
 خنده چو شیرینی
 من و آن پند
 فو نه سلح از نای
 ای نخره چون
 ترفیع سلام از نای
 او که در معلوم شد
 بویچ فنون از نای
 بدین یگانه
 در آن وزنه و
 پا که کرده و
 اول ظاهر در وقت
 دوم و نیز از نای
 فلا یقت الی ما
 سنه ای الا در ۱۲
 شریک آن
 از نای
 دم که از نای
 و در نای
 بنای نای
 نای نای

بیامد بجای نشینندگان
پوشیدگی حرب کرد آشکار
که با او برون افکند بارگی
پراگندگی شان در آمد چو میخ
خیالے بنیزنگ می باختند

وگر بار پنهان زبینندگان
چنین چند روز آن بستر سوار
نشسته چاکس را و گربارگی
جائے رسیدند کز بیم تیغ
سیکته بناموس میاخذند

مصافحہ ششم

بر آورد گوهر زوریای قمر
زیغویو لہا لغره بر نماستہ
بعقوب بر مشید از پیش و پس
وزان قلب آراستہ چون عروس
چو از ثروت دریا بر آید نہنگ
ز پانصد سوارش فرو تر شکوہ
با فشردن الماس انرم کرد

چنین تہیکے روزین چرخ پر
وگر بار میدان شد آراستہ
ز لشکر کہ روس بانگ جرس
کشیدہ صف قلبداران روس
کہن پوستانے درآمدہ جنگ
پیادہ بہ کردار یک پارہ کوہ
درشتے کہ چون نیچہ را گرم کرد

یہ قورگ
بار پنهان
وگر بار پنهان
چنین چند روز
نشسته چاکس
جائے رسیدند
سیکته بناموس
مصافحہ ششم
بر آورد گوهر
زیغویو لہا
بعقوب بر مشید
وزان قلب
چو از ثروت
ز پانصد سوارش
با فشردن
وگر بار میدان
ز لشکر کہ روس
کشیدہ صف
کہن پوستانے
پیادہ بہ کردار
درشتے کہ

سرون فرشاروبه شباخ بلند
 چوبینی لبشانه برانگینت
 بنچسپد شباروزن ابرجودی
 چوروسی شبانان برو بگذرند
 با هستگی سوسه آن ابرمن
 رسنهایارند و بندش کمنند
 برو چون سسل شود بند سخت
 چو آن بندی آگاه گردوز کار
 گر آن بند را بر تواند شکست
 اگر سخت باشد و آن بستگی
 برو بند و زنجیر ککم کنند
 بزندش هر کوسه و هر سانه
 در جنگه افتد به ناچارشان
 کشدش بن زنجیر چون آرد ما

چو دیونخه سپیدان دیو بند
 یکے آرد ما بینی آتو سخت
 که خواست بنیاد و ناخودی
 دران دیو بر تخته بر بنگرند
 بیایند و نهان کنند انجمن
 ز زنجیر و آهن کمنش کمنند
 کشدش به پنجاه مرد از درخت
 خروشد خروشیدن رعدوار
 کشد هر یک را به یک پشت دست
 برون آفرندش به استتگی
 وز آت بماند فراموش کنند
 کشایند زان دام شان وانه
 بدان نده پست پیکارشان
 نیارند کردن ز بندش رها

این شعر در
 قصه دزدان
 است که
 در راه
 دزدان
 را
 می
 کشند
 و
 در
 زندان
 می
 بندند
 و
 در
 آنجا
 می
 کشتند

چو گرد و خیابان آتش خنک جوے
 جہا بنجوے درکار آن پائے لغز
 بصاحب خبر گفت کاغذ شیفیت
 گراقبال من کار سازی کند

نماند ز جان در کسے رنگ و بوی
 دران داستان ماند شوریدہ مغز
 ہمہ چو بہ تیرے ز یک بشیہ نیست
 سرش بر سر نیزہ بازی کند

مصافِ ہفتم

سپید چو سربرزوار باختر
 سپاہ پر است خاور خدیو
 سومینہ روئے و بر بزی
 سومیرہ تنگ چشمان بین
 شہ روم در قلب چون تند شیر
 و گرسوالائی و پرطاس و روس
 تیرہ ہم آواز شد باد راے
 ز خاریدن کوس خار کاف

سیاہ بہ خاور فرو برد
 در اندیشہ زان مردم آہنج دیو
 چو با جوج در سد اسکن درمی
 شدہ تنگ ز انبوه ایشان من
 چو کوہے روان خنک خملی بزی
 بر آشفت چون تو سہیل سوس
 چو صورت قیامت دیدند ماے
 بر افکند سیرغ در کوہ واف

نماند ز جان در کسے رنگ و بوی
 دران داستان ماند شوریدہ مغز
 ہمہ چو بہ تیرے ز یک بشیہ نیست
 سرش بر سر نیزہ بازی کند

است بہار آواز
 خدیو و کرب و معلوب آواز
 در معرکہ و در ہزیمت
 در مردم و در کفایت
 چو کوہے روان خنک خملی بزی
 بر آشفت چون تو سہیل سوس
 چو صورت قیامت دیدند ماے
 بر افکند سیرغ در کوہ واف

ز فریاد و غم سره و کا و دم
 سپاه از دو شو ماند در داوی
 همان ابرن رو و زخم زنگ
 تنه چند را پی سپر کرد باز
 زره پوشی از ساقه قلب شاه
 به تیغ آتش بر شید چو آب
 شه از قلب دانست کان شیرد
 شد اندیشه ناک از پی کار او
 در تیغ آید شش کان خچان گردی
 سوار نه منند و چاکب رکاب
 در شصت صفت گردان دیوهر
 نخستین نبرد یک تدریس کرد
 چو و زخم را نام از سیر باک
 یک لشت پولاد و الماس رنگ

علی القدر برآمد ز روی نه خم
 که دولت کره میکند یاوری
 در آمد چو پیلان خنکی به جنگ
 تشنه بجای پیشش از زم سانه
 در آمد چو شیر به ناوردگاه
 که ز خیره شد چشمه آفتاب
 همانست کان جنگ پیشینه کرد
 که با اثر و ما دید بیکار او
 شکسته شود پیش آهر منی
 که بر آتش انگشت زو حسیاب
 همگشت چون گردیتی سپر
 بران تیره دل بازش تیر کرد
 زنده شد از تیر خود دشمن ناک
 بر آورد زو بر و لا و نهنگ

ز فریاد و غم سره و کا و دم
 سپاه از دو شو ماند در داوی
 همان ابرن رو و زخم زنگ
 تنه چند را پی سپر کرد باز
 زره پوشی از ساقه قلب شاه
 به تیغ آتش بر شید چو آب
 شه از قلب دانست کان شیرد
 شد اندیشه ناک از پی کار او
 در تیغ آید شش کان خچان گردی
 سوار نه منند و چاکب رکاب
 در شصت صفت گردان دیوهر
 نخستین نبرد یک تدریس کرد
 چو و زخم را نام از سیر باک
 یک لشت پولاد و الماس رنگ

چو گشت آن فرشته گرفتار دیو
وگر ره نخبیر کردن شتافت
از ان طیر کی شاه شکر شکن
بفرمود و مازنده پیل سیاه
بز و پیلان باگ بر زنده پیل
چو دید از و ما پیل سرست را
بدانست کان پیل خبک آزما
چنان سخت گرفت خرطوم را
خروشید خرطوش از جا کند
شه از هول آن باز شهمناک
در ان خشمناکی پنهان گفت
مرا نیز دریافت او بار سخت
بلا آسمان چو آید فراز
مک و تاب شما مان بود اندک

چنان فرشته گرفتار دیو
وگر ره نخبیر کردن شتافت
از ان طیر کی شاه شکر شکن
بفرمود و مازنده پیل سیاه
بز و پیلان باگ بر زنده پیل
چو دید از و ما پیل سرست را
بدانست کان پیل خبک آزما
چنان سخت گرفت خرطوم را
خروشید خرطوش از جا کند
شه از هول آن باز شهمناک
در ان خشمناکی پنهان گفت
مرا نیز دریافت او بار سخت
بلا آسمان چو آید فراز
مک و تاب شما مان بود اندک

ز دیوان روسی بر آمد سر یو
کز اول گرانمایه پیر یافت
به پیچید چون مار بر خوشیتن
بخشم آوردند ان حسره نگاه
بران اهرن راند چون روئیل
کشاد اندر آن چیرگی دست را
بخرطوم سختش بر آروز جاسی
که زندان او شد بروم را
بنفتاد چون کوه پیل لبند
تیر رسید کافتد سپهر بلاک
که دولت زمین رو خواهد نهفت
وگرنه چراستم این کار سخت
سرمه از نینان به چپد ز نماز
مک شیر و سال باشد یکه

همینک

مرا نیست آسایش از تاختن
 دلش داد فرزانہ کاے شہریار
 ہمانا کہ فیروزی آید بہ دست
 اگر چارہ در سنگ خار شود
 چو یاری کند با تو سخت بلند
 اگر چه یکے موے ز اندام شاہ
 و لکین در آخر خیانست راز
 باقبال شاہ و پیروے سخت
 جزین نیست کان پیکر سخت حرم
 یکے تن شد از انحر وین تن است
 نباید بر نورسم راندن چو تیغ
 سرش را اگر دگر بند آوری
 کرش می نشاید بشیر کشت
 چو دیزیر زنجیرش آری اسیر

نخواہم درین عسپر ختن
 شکیبائی آوردین کارزار
 چو تدبیر داری و شیرست
 بتدبیر و تیغ آشکارا شود
 چنان فستند را سر در آری بند
 بمن برگرامی تر از صد کلام
 کہ چون شاہ عالم شود رزم ساز
 در آید بجاک آن تنومند سخت
 ندارد پے سست و اندام نرم
 توان کردن جاش گز اہن است
 گز آہے نگر و پراگندہ تیغ
 بنجم کندش بہ بند آمدی
 کہ دارد پے سخت و حرم درشت
 بزخواہ شیر زن خواہ سیر

اگر ماند در بند آن ره زنان
و گرفت زان رفته و رنگد ریم
چو شد مغزش از خوردن باوه گرم
بفرمود کان بندے بے زبان
به فرمان شاه آن گرفتار بند
همه تن شکست از نیرو شاه
بزاری بنالید زان خستگی
چو مرد زبان بستالید زار
ازان زور دیده تن زورمند
نشاندش از نرم و دوا و طعام
مے چند با گوهرش یار کرد
چو مستی درآمد به آن شور و خفت
نه نوسندلی گر چه پاکس نه باخت
از انجا سراپه مه پیرون دوید

در این قصه که در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است

در این قصه که در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است
از آنکه در این کتاب است

برون آویش به نوک سنان
همان به که بر یاد او می خوریم
به زندانیان بس و لش گشت نرم
بیاید به را شکر مر زبان
براشگاه آمد چو کو به لب
فرو پر مرید دران بزم گاه
شبیعی نه پیش از زبان ستگی
بخشود بروی دل شهریار
بفرمود تا گرفتار بند
نواز شکر می کرد با اوتام
بے گوهرش را پدیدار کرد
بغلطید چون سایه در زیر تخت
نوازنده خوشن را شناخت
چنان شد که کس کرد او را ندید

شکفته فروماند خسرو دران
 که این بندی از باوه چون شاکست
 بزرگان دولت دران سحر به
 یکے گفت صحرانیت این شکفت
 و اگر گفت چون مے در و کردار
 شه از هر چه رفت آشکار نهفت
 دران ماندین پرده نیلگون
 دل شه چو زان تحفه آگاه گشت
 و کرره توقف پذیرید داشت
 چو لخته گدشت آمدان پلست
 بازرم و پیش خسرو نهاد
 چو آورد ز نیگونه صید ز راه
 عجب ماند خسرو چو آیکار دید
 ز شرم شه آن لعبت نازنین

نشانِ سخن باز جست از سران
 چرا شد ز ما دور کا ز او گشت
 قفا و نذران کار و گفتگو
 چون بدش بریدند صحرای گرفت
 سو خانه خویش بر بست بار
 سخن گوش میکرد و چیز نمی گفت
 چه شب بازی آرد و چه برون
 ز سائے خود آرزو خواه گشت
 که تاراج بدخواه در دیده داشت
 که گاه زیبا عروس بر دست
 بر سیم پیش زمین بوسه داد
 و گریه بیرون شد از بزم شاه
 نه در مار و نه در سرة مار دید
 چو لعبت بسمر در شیدا تنین

[illegible]

عجب ماندگزیده بیرون قماو
پرسید کا خوالِ خود باز گوے
پرستنده خوب صاحب نواز
دعا کرد بر صاحبِ ارجبان
توئی آن بهانگیر کشور کشای
شکومت چو روز آشکارا آید است
رمانی به تور و آتشی در
و گریه و شایان لشکر شکن
تو آن آفتابی درین روزگار
چو در بزم باشی جهان حسروی
ندار و چو من خالی آن دسترس
کرازم به کاخ کدنا گرم
سفالیکه مادر است نافتنی است
من آن هفت گوشم که خاقان چین

عجب تر کہ بارش کف چون قمار
ولم را بدین درستان باز جوے
پرستش کنان بردشہ در نماز
کہ حاجت مہاوار گستی نہان
کہ از دین و داد افریت خدای
ز دولت و ملت بامدار تراست
فرغ از تو تا بندہ خورشید را
یکے تا جور شد یکے تیغ زن
کہ ہم تیغ گیری و ہم تاجدار
چو در رزم آئی جهان پس لوی
کہ با آب حیوان بر آرو نفس
کہ گرز ہرہ باشد گداز و شرم
چو گفتی کہ بواند کہ گفتی ست
ز ناسفگان کردہ بودم گزین

[illegible]

پہ درگاہ شام فرستاد و گفت
 مگر آن سخن را گران دیدش ^{داشت}
 مراد پس پرده خاموش کرد
 من و ورے شبہ تنگ آمد
 نمودم بناورد که از نخست
 دگر ره که بانگ براد هم زوم
 سوم روز چون بخت یاری نکرد
 نه دشمن نهنگ بکین نجات
 گشت آن نهنگ تمکرا
 سپردم بر روسان بید اوگر
 دگر ره سو جنگ پرواز کرد
 چو اقبال شامہر شہر سلطنت
 زغیر وزے شہ در آورد گاہ
 چو دیدم کہ دارم تو دو میکیشد

کہ نور ماست این و سج را در نہفت
 شکر و از سر ششم بر بن نگاہ
 بیکبار یادم فراموش کرد
 ز تنگ آمدن سو جنگ آمد
 با قبال شہ آن ہنر لایست
 یکے لشکر روس در ہم زوم
 گرفتار دشمن شدم در نبرد
 ز چشم خدا صورتی ساختہ
 بر دایچیان سوے لشکر مرا
 کہ این گنج را بستہ دارید سر
 بہ پیل افکنی جنگ ساز کرد
 چو پید فلند شش مان بخت
 سرم بر فلک شد بہ نیروے شاہ
 کندت بلار بہ خودے کشد

کہ نور ماست این و سج را در نہفت
 شکر و از سر ششم بر بن نگاہ
 بیکبار یادم فراموش کرد
 ز تنگ آمدن سو جنگ آمد
 با قبال شہ آن ہنر لایست
 یکے لشکر روس در ہم زوم
 گرفتار دشمن شدم در نبرد
 ز چشم خدا صورتی ساختہ
 بر دایچیان سوے لشکر مرا
 کہ این گنج را بستہ دارید سر
 بہ پیل افکنی جنگ ساز کرد
 چو پید فلند شش مان بخت
 سرم بر فلک شد بہ نیروے شاہ
 کندت بلار بہ خودے کشد

زن آن به که زیور کشد پاپے او
 چنانم منساید دل کامیاب
 پر سحر چو حال خوب باز گفت
 بسوسید بر حقه نوش او
 که آستازہ گلبرگ نادریدہ کرد
 بہر تو ام بشیر گشت عزم
 پر خاش کہ جانتان ویدیت
 بر آشکست نیز ہم شگرف
 حرفیت نم خیر و بنواز رود
 پر سحر بر خاست بنوخت جنگ
 نوائے زوار غنسمہائے نوی
 کہ شام احسید و اہان پہلوا
 سرسبز از سر زرش و در باد
 جوان بخت بادی و فیروز آ

نہ زن آن کہ زندان بود جائے او
 کہ مے منیم این کام را دل خواب
 ز شادی رخ شاہ چون گل گفت
 سخن گفت چون حلقہ در گوش او
 بہر خدا پیکرے در نور و
 کہ دیباے بزمے و زیباے رزم
 قومی ست چاکبک عنان ویدیت
 حرفیے نداری درین ہر دو حرف
 و لم تازہ گردان بہ بانگ سرود
 کمان خدگی و تیر حندنگ
 نوائے سر و وار دل پہلوی
 خرومند خواب سر و پرورا
 دل روشنست چشمہ نور باد
 توانا و دانا و کشور گشائے

قورچہ بود
 بر خاست اہل کمان
 خدائی بیای نسبت
 استخوان ساز
 و در او از آن خدائی گفت
 مطرب و زرق
 جاس و دروغ
 برداشت و رفت
 شدہ درین
 صبر و درین
 از جنت قیام و درین
 مخدوف شدہ
 علی قورچہ
 جان آہ
 و درین
 جاس و دروغ
 و درین
 و درین

کہ روئے چنان نغز گوئی چنین
 دل شہ چوزان نکتہ آگاہ گشت
 و گر رہ توقف پسندیدہ داشت
 ز ساقی بے داو فی دل نہاد
 کیے جام زرین پراز باوہ کرو
 و گر رہ کیے جام یا قوت نوش
 ستم ماہ و بوسید و برب نہاد
 شهنشہ بیک دست سانغ کسان
 گہے بوسہ داوے لب جام را
 در آن رسم کائین او لکش است
 چو نوشینے اندر دین رستند
 در آن آرزو گاہ بے دور باش
 بیاساقی آن رنگ داوہ عصیر
 بدہ تا مگر چون و رایہ چنگ

حرمت مہاد آرزوے چنین
 از آن آرزو آرزو خواہ گشت
 کہ تاراج بد خواہ و رویدہ داشت
 کہ رہ توشہ از بہر منزل نہاد
 بیاد و رخ آن پری زادہ خورو
 یہ آن نوش لب داوہ گفتا بنوش
 بوسہ ستد جام و با بوسہ داو
 بہت و گر زلف و کبر شان
 گہے لب گزید بے دلا رام را
 مے تلخ با نقل شیرین خوش است
 بخوش خواب نوشین و را و بختند
 مگر و نہ جز بوسہ چیزے تماش
 کہ رنگش بخون داو و تہان پیر
 و ہر رنگ آتش مرا آب و رنگ

کہ روئے چنان نغز گوئی چنین
 دل شہ چوزان نکتہ آگاہ گشت
 و گر رہ توقف پسندیدہ داشت
 ز ساقی بے داو فی دل نہاد
 کیے جام زرین پراز باوہ کرو
 و گر رہ کیے جام یا قوت نوش
 ستم ماہ و بوسید و برب نہاد
 شهنشہ بیک دست سانغ کسان
 گہے بوسہ داوے لب جام را
 در آن رسم کائین او لکش است
 چو نوشینے اندر دین رستند
 در آن آرزو گاہ بے دور باش
 بیاساقی آن رنگ داوہ عصیر
 بدہ تا مگر چون و رایہ چنگ

جرہماے روی خروشان شدہ
 ز عکس سترنج و برق سنان
 ترنگ کمان فست در مغز کوه
 ز پولادے لخت گردنشان
 ز بیا و گوپال پیل افکنان
 تھیب پلارک زیر پامے مور
 سر نیزہ از طاسک سرنگون
 ستم باد پاپان ز خون چون عقیق
 سنان در سپر کوب افروخته
 ز بس خشت آہن کہ زو بر ہلاک
 سرافشانے تیغ گردن گزار
 ز سوزنستان سمنہ بروخته
 ز بر قبضہ خنجرے درشتاب
 ز بس شتگان گرد بر گرد راه

لغت قوریز
 در زبانی آہ
 در آئینہ خنجر و برق سنان
 است
 ز پولادے لخت گردنشان
 ز بیا و گوپال پیل افکنان
 تھیب پلارک زیر پامے مور
 سر نیزہ از طاسک سرنگون
 ستم باد پاپان ز خون چون عقیق
 سنان در سپر کوب افروخته
 ز بس خشت آہن کہ زو بر ہلاک
 سرافشانے تیغ گردن گزار
 ز سوزنستان سمنہ بروخته
 ز بر قبضہ خنجرے درشتاب
 ز بس شتگان گرد بر گرد راه

دماغ از تلف خشم جوشان شدہ
 دل از جامہ فست از غمان
 فشانس کمان تیر بر بہر گروہ
 برون رختیہ مغز ما از دہان
 فلک جامہ در خیمہ پیل افکنان
 ز بال عصابان تہی کرد زور
 پیرچم فروخت طاس خون
 شدہ تا نذین بخون در غریق
 سپر سپر کوبہ دہشت
 لحد بست بر شتگان خون خاک
 بر آورد از جوے خون لاله زار
 ز مقراضہ مقراضے آمونہ
 بر آوردہ چون از دماغ ز خواب
 چوبازار محشر شدہ ہر گاہ

بیامیز شاہ گیتی نر روز
 یکا یک یلان جلد بر خاستند
 شہنشاہ بشت باا سمن
 بہر گوئہ چارہ مے ساختند
 شہ افسون ہر کس خیریدار نے
 جو آنے خرمند و آہستہ را
 حدیثے کہ از پیر و ناسنید
 چو بشنید شہ دلپذیر آمدش
 بدو گفت کا زاوہ مرد جوان
 تو این دانش از خود میدوستی
 نماز از سپہ بیج محل کشی
 طلب کرد مرد زبان بستہ را
 در آمد بیابانے کوہ گرد
 ملک در سر واپایے آن جانور

ازین تیرہ شب پرمایند روز
 بر قمار بے شاہ بشتا فتمند
 برستن شہ ہر یکے رائے ن
 وگرساں فسونے بر انداختند
 در چارہ ہر کس پیدار نے
 سخن راند ز اندیشہ رہنماے
 بہ چارہ گرمی کرد شر را پدید
 بنزد خسرو جاگیر آمدش
 چنین را از خوردن چون توان
 بگور است تا از کہ آموستی
 کہ بروے ز دیوانہ مفرشے
 بیابانے بندگستہ را
 چو دیگر کسان شاہرا سحر کرد
 بعبرت بے دید و جنباندر

زیر پایه و جوهر و زرو سیم
 نپذیرفت یعنی که با گنج و ساز
 سرگوش سپید برشته فلکند
 شته از گوسپندان پرور و نه
 بفرمود و اوان بر و بے قیاس
 زمین بوس او کرد و از اندازه بشیش
 مے ناب میخورد و بر باگ رود
 چو سرت شد از گوارنده مے
 شہر و سیان را بر خویش خواند
 ز پائے وز دست آہن انداختش
 بمولایش حلقہ و گوشش کرد
 و گریبندیان را از بید او بند
 بفرمود و کارند نوشتابہ را
 بفرمان شہر کرد و روی شتاب

بدان جانور و از نزلے عظیم
 بیابانیان را نباشد نیاز
 نمودش کم میباید گوسپند
 و زانہا کہ باشد ہمہ خورد و نه
 ستم و وحشی و بر دوش سپاس
 سخنش نمودی آمد بہ ما و اسے خویش
 فلک ہر زمان میرساندش درود
 گل از آب گلگون بر آوردہ خواہ
 سزاوارتر جایگا بہ نشاند
 ز فسوح زر خلعتے ساختش
 بروکین رفتہ فراموشش کرد
 بخلعت بر آراست کردار حمید
 بہ تنہا سخنورد و سخنپسان باوہ را
 رسانیدہ را بران آفتاب

قافہ زدن
 جانور و از نزلے عظیم
 بیابانیان را نباشد نیاز
 نمودش کم میباید گوسپند
 و زانہا کہ باشد ہمہ خورد و نه
 ستم و وحشی و بر دوش سپاس
 سخنش نمودی آمد بہ ما و اسے خویش
 فلک ہر زمان میرساندش درود
 گل از آب گلگون بر آوردہ خواہ
 سزاوارتر جایگا بہ نشاند
 ز فسوح زر خلعتے ساختش
 بروکین رفتہ فراموشش کرد
 بخلعت بر آراست کردار حمید
 بہ تنہا سخنورد و سخنپسان باوہ را
 رسانیدہ را بران آفتاب

قافہ زدن
 جانور و از نزلے عظیم
 بیابانیان را نباشد نیاز
 نمودش کم میباید گوسپند
 و زانہا کہ باشد ہمہ خورد و نه
 ستم و وحشی و بر دوش سپاس
 سخنش نمودی آمد بہ ما و اسے خویش
 فلک ہر زمان میرساندش درود
 گل از آب گلگون بر آوردہ خواہ
 سزاوارتر جایگا بہ نشاند
 ز فسوح زر خلعتے ساختش
 بروکین رفتہ فراموشش کرد
 بخلعت بر آراست کردار حمید
 بہ تنہا سخنورد و سخنپسان باوہ را
 رسانیدہ را بران آفتاب

ہمان لعلستان پسندیدہ را
 بر آراست نوشاہ را چون بہار
 بسے گنج داوشن تاراج روس
 شبے چند مے خورد با او بہ کام
 دوا لے ملک را بد و داد و دست
 چو پیرایہ گوہرے دادشان
 بدروع فرستادشان بے گزند
 ہر اے عمارت ہر ان خرت گاہ
 چو ترتیب ایشان بوجہ شناخت
 شہر روس مانیز باطریق و تاج
 چو روسی بہ شہر خود آور و خست
 نہ پیمید زان پس سراز داد او
 شب دروز خسرو دران مرغزار
 بزی رہی سر و بید و خدنگ

ہمان روز و سب پسندیدہ را
 پوشید نہاے گوہر نگار
 و گرا بہ آراستی چون عروس
 چو شد نوبت کامرانی تمام
 دوا لے دوا لے بران عقد بست
 قرار ز ماشوہرے دادشان
 کہ تا کیشندان بنار ملبد
 بسے مال نشان داد و جزرگ راہ
 سران سپہ یکایک نوخت
 را کرد و نہاد بروے سراج
 و گرا بہ سرم شد از تاج و تخت
 ہمہ سال مے خورد و پیرا و او
 گہ عیش میکرد و گاہے شکار
 مے لعل میخورد و بر بانگ چنگ

مے خورد و شکار
 ایشان آہ فطرت
 یکایک یکایک
 ۱۲
 روزی شہر
 آہ مرا حار و سردی
 شہرہ روس
 کوکب شہرہ روس
 بد و داد و دست
 ۱۲
 دوا لے ملک
 را بد و داد و دست
 ۱۲
 چو پیرایہ
 گوہرے دادشان
 بدروع فرستادشان
 بے گزند
 ہر اے عمارت
 ہر ان خرت گاہ
 چو ترتیب ایشان
 بوجہ شناخت
 شہر روس
 مانیز باطریق و تاج
 چو روسی بہ شہر
 خود آور و خست
 نہ پیمید زان پس
 سراز داد او
 شب دروز خسرو
 دران مرغزار
 بزی رہی سر و بید
 و خدنگ

بان لکشی دلخوشی مے فروز
 چرا خوش نباشد دل شہوند
 در افکن بین کمر باگون سعال
 بدوشاید اندوه را شست پاک

چو خوش وید دل را خوشی مینود
جوانی و شاهی و بخت بلند
بیاسائی آن کب آتش خیال
گوارنده آبے که زین تیرہ خاک

نشاط کروں سکندر بان کنیزک داوۃ شاہ حسین

مہے زافقاپِ درخشندہ تر
زمرود شدہ لوح طفلانِ خاک
نہشتہ بے حرفِ امید و سیم
دورین غار باغول منزلِ سباحت
کہ روزی کجوشش نباید فرو
نہ از غم بنا کردہ اند این سراے
نہ از بہر بیداد و محنت کشتی ست
وز نیجاے بے بن براریم رخت

شبے روشن از روز خوشنده تر
ز سر سبز گیسو بد تابناک
ستاره بران لوح زیبا ز سیم
ویرے کہ آن حرفہار شناخت
تسعلِ جہان پنج بردن چہ سود
جہان غم نیرودہ شاد می گراے
جہان از پئے شاد می و خوشی ست
دریجاے سختی نگیرم سخت

[illegible]

نرمی که در یکستان خراج
چو تاخت یک روزه دارد جهان
بیا نشینم و شادی کنیم
یک شب ز دولت ستانیم داد
نرسیم و ز آنها که ز سوخت
بر آنچه آدمی را بود و ترس
بچاره دل خوشتر خوش کنم
و مرا که سرمایه زندگی ست
چنان بر زن ایندم که دوش می
فدا کنم خوشدلی را پیچ
زهر و تمند و بد خو مباشش
مشو در حساب جهان سخت گیر
آسان گزاری می می شمار
شبه قرخ و ساعتی از بند

نرمی که در یکستان خراج
چو تاخت یک روزه دارد جهان
بیا نشینم و شادی کنیم
یک شب ز دولت ستانیم داد
نرسیم و ز آنها که ز سوخت
بر آنچه آدمی را بود و ترس
بچاره دل خوشتر خوش کنم
و مرا که سرمایه زندگی ست
چنان بر زن ایندم که دوش می
فدا کنم خوشدلی را پیچ
زهر و تمند و بد خو مباشش
مشو در حساب جهان سخت گیر
آسان گزاری می می شمار
شبه قرخ و ساعتی از بند

به دلیر درویش آرنده باج
چرا گنج صد سال داری نهان
شبه در جهان کتیاوی کنیم
زوی و ز فردا نیاریم یاد
از آن کزین پیشه اندیشه خوشنود نیست
بگو شیم تا خوش بر آید نفس
نچند از تن نقل آتش کنم
بمخنی سپردن چه فرزند گیت
که باوش برادر باوش می
که از آن بود دل خریدن هیچ
تو باید که باشی درم گو مباشش
که هر سخت گیر بود سخت میر
که آسان زید مرو آسان گذار
بود شادمانی در و لپند

گذارش چنین میکند جوهری
 چو اسکندر آن شب به مهر تمام
 بنوشین لب آن جام را نوش کرد
 نشسته بگرد اسیر جوان
 ز عنبر خطی بر گل نگینست
 هم از فتح دشمن لش شاد بود
 طلب کرد یار دلدارم را
 ز ناخبران کرد و گرگ تھی
 بته فرق کیو بر آراسته
 لب از نار وانه و لاوین تر
 دمانی و چشمی به اندازه تنگ
 سر آغوش کیو عنبر فشان
 طرازنده مجاس و بزم گاه
 بفرمان شه چنگ را ساز کرد

سخن را بیا قوت سکندر
بیا دل لب دوست پر کرد جام
ز لب جام را حلقه در گوش کرد
که گه لاله ریز و گه از غوان
بدان گل جهان آب گل سحریت
هم از دوشش خانه آباد بود
پرمی سیکری نازک اندام را
سماع و سرود آور خرقی
مرا و لبصد آرزو خواسته
زبان از طبر زو شکر ریز تر
یکه راه دل زو یکه راه جنگ
رسن او عطف دامن کشان
نوازنده چنگ در بزم شاه
در مریج گوهر لب باز کرد

[illegible]

گمندی من از زلف بزازش
 گراوراکندی بود ماه گیسو
 گراوراک اندازد از دور دست
 گراوحریر دارد به خون رستین
 گراوقصد شیر بازی کند
 گراو لختی از زربدار و دوش
 گراو سیکھے طوق بر کبست
 گرایدون که یاقوت او کافی است
 گراو حقه دار داز لعل پر
 گراو چرخ رہت انجم شناس
 گراوراعلم هست بالائے سر
 گراوشاه عالم شد از سروری
 چوبرقع بر اندازم از روے خویش
 چوبر کشم گیسو عنبرین

مترسم به گردن در اندازمش
 مرا هم کند به بود شاه گیسو
 مرا غمزه نازک انداز هست
 من از غمزه خون دانه ایست
 ز بانم بشمشیر بازی کند
 در نخست ز لعلین من گرد گوش
 مرا بین که ده طوق در غیب است
 مرا لب چو یاقوت زمانی است
 مرا حق هست از لعل دور
 مرا انجم چرخ دارند پاس
 مرا صد علم هست بیرون در
 منم شاه خوابان به جان پروری
 بگیرم جهان را به یک موے خویش
 بگیرم بشم ماه را به زمین

له قول
کندی من آه خیمه
شبنم بجا اوست بیجای
سکندر و یک از شرمان
نقطه است و این تکلف
کرده وزیر بقدر که حال
است و بدین میجوید
دارد که اندکی راجع
و ضم شبنم دوم را
بیوی و نفق ۱۲ قور
گزارد یکی حقوق آه مراراز
حقوق چیزی باشد که مثل حق
عامه در گردن کب انداخته
باشند از عالم آن چیزی که
از طلا و نقره ساخته گردون
اسب از دانه ۱۲
اسب خود گرا بدین
که یا قوت آه و در جبه

[illegible]

چونک شکر در حقیق آورم
 حقیق برقص آور و آب را
 ز مد طوق خوابی بدین بسم
 بدین قند گویا شکر خندست
 اگر کمیای سنگ را از کت
 سهیل مین تاب را با اویم
 بچشمی دل خسته بریان کنم
 ازین سو کنم صید بنوازشش
 فریادم به درمان و سوزم به درد
 اگر راهم بیند از راه دور
 و گر زاده باشد از خار و سنگ
 کنم سیمکاری که سیمین تنم
 و باغ مارا که شد نا پدید
 رطبه های تر گرچه دارم نه

چونک شکر در حقیق آورم
 حقیق برقص آور و آب را
 ز مد طوق خوابی بدین بسم
 بدین قند گویا شکر خندست
 اگر کمیای سنگ را از کت
 سهیل مین تاب را با اویم
 بچشمی دل خسته بریان کنم
 ازین سو کنم صید بنوازشش
 فریادم به درمان و سوزم به درد
 اگر راهم بیند از راه دور
 و گر زاده باشد از خار و سنگ
 کنم سیمکاری که سیمین تنم
 و باغ مارا که شد نا پدید
 رطبه های تر گرچه دارم نه

ز پسته شراب حسیق آورم
 حقیق مفرح دهد خواب را
 ز قندق نمک خوابی اینک بسم
 درین نوشن مین چون تفرقتست
 نیم من از خاک عنبر کسند
 همان شد که بوسه مرا بانسیم
 بچشمی دگر غارت جان کنم
 وزان سوبه دریا در اندازش
 منم کین کنم جز من نیایش کرد
 برو سجده چون میر به پیش نور
 برقصش و دارم بیک بانگ چنگ
 و تفضل گنجینه را نشکنم
 بجز باغبان کس نداند کلید
 نه بیند بجز خاخشکم کس

کلام و لے درو سید هم
 مگر دیشب تریکے روئے من
 مگر ماہ نوکان ہلائے کسند
 چو زلفم در آید باز می گری
 بنا گوشم ابر شاید نقاب
 ز رخ را چو بر سازم از زلف بند
 چو پیداکنم لطف اندام را
 چو ساعد کشایم ز بازو سے نرم
 شکر چاشنی گیر نوش منست
 و مانم کروست با شتری
 شرابیکہ با گل خورم نوش باد
 یک افسون ز چشم بابل رسید
 ز جدم یخے بوسه و چین گذشت
 چو حلقه کنم زلف طرف گوش

نمک خواه خود را بگریم
 کہ چون خال من گشته بند من
 با تمید من حنا نہ خالی کند
 بدام آورم پائے کباب دری
 دمان گل سرخ گردد پر آب
 با ب معسوق در آرم کند
 سرین بشکنم مغز با دام را
 سمن را ورق در نور دم ز شرم
 قمر حلقه در گوش گوش منست
 گر و پرواز و اینک گشتی
 مرا یاد گل را فراموش باد
 کز و آمد آن جادو ہیا پدید
 کز و خشک شد ناف آہو شست
 ہزاران دل رفته بینی ز ہوش

یاست

نمک خواه خود را بگریم
 کہ چون خال من گشته بند من
 با تمید من حنا نہ خالی کند
 بدام آورم پائے کباب دری
 دمان گل سرخ گردد پر آب
 با ب معسوق در آرم کند
 سرین بشکنم مغز با دام را
 سمن را ورق در نور دم ز شرم
 قمر حلقه در گوش گوش منست
 گر و پرواز و اینک گشتی
 مرا یاد گل را فراموش باد
 کز و آمد آن جادو ہیا پدید
 کز و خشک شد ناف آہو شست
 ہزاران دل رفته بینی ز ہوش

بشرطے کنم جان خود جاے او
 چنان خیم از بهر آن آفتاب
 گرامیت کو زندگانی دہد
 کند وصل من زندگانی دراز
 سکندر بیوان خطا میرود
 اگر اہ ظلمات مے آیدش
 و گزائے جوید زیادت رنگ
 لب من کہ یاقوت خشان درو
 جہان خسرو اچند گردن کشی
 پریر ویم و چون پری در پرند
 مرا با تو در باز بستن مہباز
 بس این سنگ سخت دل گنج متن
 مکن ترکے میل من سو تو
 باین آسمانے زمین تو ام

باید

خواہی

کہ ہرگز نتا بہم ز سر پاے او
 کہ سرور قیامت بر آرم ز خواب
 و گر سایہ کو جوانی دہد
 جوانی دہم چون در آیم بہ ناز
 من اینجا سکندر کعبا میرود
 سر زلف من راہ نہایدش
 ہمان آو رو آب حیوان بچنگ
 بسے چشمہ آب حیوان در دست
 بر این آب حیوان مشو توشی
 چو دل بستہ در پری دل سبند
 شکن باد و لکین شکستن مہباز
 بہ نازک دلاں در نیاختن
 کہ ترک تو ام ملک مہند و سے تو
 ز چینم و سے در چین تو ام

بشرطے کنم جان خود جاے او
 چنان خیم از بهر آن آفتاب
 گرامیت کو زندگانی دہد
 کند وصل من زندگانی دراز
 سکندر بیوان خطا میرود
 اگر اہ ظلمات مے آیدش
 و گزائے جوید زیادت رنگ
 لب من کہ یاقوت خشان درو
 جہان خسرو اچند گردن کشی
 پریر ویم و چون پری در پرند
 مرا با تو در باز بستن مہباز
 بس این سنگ سخت دل گنج متن
 مکن ترکے میل من سو تو
 باین آسمانے زمین تو ام

گل من گل سایه پرور نیست
چو من میوه در سایه خانه بس
مرا خود تو ریحان خوشبو گیر
رما کن پنجره این کباب باز
رطب کو رسیده بود بر درخت
نیامی ز من چه بگر خواره
چه دلهما که خون شد ز خون خوردم
برابر شدم با شکر پارها
با از و چهره خوش و دل ششم
چو ساقی شوم می نباشد حرام
چو بر رود و دستان کنم دست خوش
بد و زنجین لب به بیا کنم
زابر و دم دیده را دل خوشی
من و ناله خنک نوشین می

در این بیت
گل من گل
سایه پرور
نست
چو من میوه
در سایه خانه
بس
مرا خود تو
ریحان خوشبو
گیر
رما کن پنجره
این کباب باز
رطب کو
رسیده بود
بر درخت
نیامی ز من
چه بگر خواره
چه دلهما
که خون شد
ز خون خوردم
برابر شدم
با شکر پارها
با از و
چهره خوش
و دل ششم
چو ساقی
شوم می
نباشد حرام
چو بر رود
و دستان
کنم دست
خوش
بد و زنجین
لب به بیا
کنم
زابر و دم
دیده را
دل خوشی
من و ناله
خنک نوشین
می

نهم آن خوش نامی خوش

چندین

که سایه نخور شید و خورد نیست
که ناخوش بود میوه سایه رس
ز ریحان بود خانه زانا گزیر
تبر از عقابان پنجره ساز
بستی رسد گز گز ش سخت
شکر خواره نه شکر پاره
چه خونها که ماندست بر گردنم
مرا بیش از و بود بازارها
همان خوشنمین خوش اند خوشم
چو مطرب شوم نوشنم به کام
کنم مست و ناله شوم مست کش
درم خوش جان پرورها کنم
چو در بر شندم کنم دل کشی
و من عاشقان که شکستند

از آن گرمی آتش افزون شدن
ز شیرین زبان شکر آید تن
بهم در خرید و دو سر و بلند
دو تن هر دو چون لام الف خم زده
دو عاشق دو لولو و مرجان شدند
چو لولو سناخته زان لعل سفت
سکندر به آن چشمه زندگی
چنین چند شب را بشادی سپرد
بیا ساقی آن جام خمر شده
منه کو به قوا س می خوارگان

چون چنگاه دران جان
چون چنگاه دران جان
چون چنگاه دران جان
چون چنگاه دران جان
چون چنگاه دران جان
چون چنگاه دران جان
چون چنگاه دران جان
چون چنگاه دران جان
چون چنگاه دران جان
چون چنگاه دران جان

ز خوشنده خون خواست بیرون شدن
چو شیر و شکر در هم آمیختند
به بادام روغن در افتاد و قند
دو حرف از یکجای جنس هم زده
همه هر دو چون با ریحان شدند
هم آسود لولو و هم لعل خفت
بسه کرد شادی و فرحت دگر
وزان مرحله رخت بیرون نبرد
بکف گیر با نغمه ناس و نه
کند چاره کار بحیارگان

بشادی

رفتن سکندر بتلاش آب حیوان

چونانگ خروس آمد از بارگاه	چونانگ خروس آمد از بارگاه
دوال دال زن در آمد به جوش	دوال دال زن در آمد به جوش
چونانگ خروس آمد از بارگاه	چونانگ خروس آمد از بارگاه
دوال دال زن در آمد به جوش	دوال دال زن در آمد به جوش

پرستش کنان خلق برخاستند
 شہ از خواب نوشینہ سر بر گرفت
 بنیکی ز نیکی و شہس یاد کرد
 چو آور و شہر ط پرستش بجاکے
 کہے خور وے بر نوا مانے رود
 بگلگون مے تازہ محبون گلاب
 و لہو بکشا و بر بیدمان
 سخن میشد از ہر در و نہفت
 یکے قصہ گفت از خراسان و غور
 یکے از سپاہان درے کردیا و
 یکے گفت قیصو رہ زین دیار
 یکے داستان زو بہ خوارزم و چین
 یکے گفت ہندوستان بہتر است
 دران گنہن بو و پیرے کہن

پرستشگری را بپاراستند
 نیا بشگری کردن از سر گرفت
 بران پرورش عالم آباد کرد
 بشغل مے و مجلس آور و را
 کہے داد و بزیک مردان و رود
 ز سرور و بر و دواز دیدہ خواب
 ز شور و ز غوغا مے نا محسوسان
 کس افسانہ بے شکفتی شکفت
 کز اسخا تو ان یافتن ز روزور
 کہ گنج فریدیون از اسخا کشا و
 کہ کافور و صندل و بہ شمار
 کہ مشکس چمنیست ویا چینین
 کہ بہنیرم ہمہ عود و گل عنبر است
 چونوبت با و اندر آمد سخن

مختار
 حکیمان
 از نظریات
 شہس
 چو
 بگلگون
 و لہو
 بکشا
 و بر
 بیدمان
 سخن
 میشد
 از ہر
 در و نہفت
 یکے
 قصہ
 گفت
 از خراسان
 و غور
 یکے
 از سپاہان
 درے
 کردیا و
 یکے
 گفت
 قیصو
 رہ زین
 دیار
 یکے
 داستان
 زو بہ
 خوارزم
 و چین
 یکے
 گفت
 ہندوستان
 بہتر
 است
 دران
 گنہن
 بو و
 پیرے
 کہن

ملک از تشویش آن گفتگو
پرسید از و کان سیاہی کجاست
زمانا به آن بوم راہ اندکسیت
چوشہ دید کان چشمہ خوشگوار
وہ بارگہ سوے ظلمات کرد
چوشہ منزلی چند در کار دید
بہمانے روان دید لشکر گمش
زمانا از لشکر در ان کوچ گاہ
سوشیر مرغ از عنان تافتند
بہر خشکسارے کہ خسرو رسید
وہ بسیارے لشکر اندیش کرد
یکے غار کہ بود نزدیک وشت
بنہ ہرچہ با خود گران داشتند
از ان جمع کا بنجاشتہ جاگیر

پدید آمد اندیشه حبست و جوے
 گمانیده نمود و کرد دست راست
 ازین کہ پیویدی از وہ کمیت
 بظلمت توان یافتن صبح وار
 بر فتن سپہ مرا مراعات کرد
 ز شکر بے خلق بیمار وید
 جہانے و گر خاص برورش
 بہ بازار محشر ہے ماند راہ
 بہ بازار شکر گمشدہ ہستند
 بہارید باران گیا بروسیہ
 صبور می در آن با ختن پیشہ کرد
 کہ لشکر کہ خسرو سنا گذشت
 بنزدیک آن غار بلند ہستند
 شد آن بوم ویران عمارت پذیر

له قور زانما
 آه چون خلقت
 جود و درو می بود
 در جواب انارست
 بقرب ایشان
 راه دور دور
 از که از مردم و
 بران طایفه از
 ده صحرای صحرای
 طایفه و دریا
 سوی طایفه کرد
 آه طایفه صحرای
 است و بکون لام
 اشمال می کرد
 چنانکه نطق کردند
 طایفه از ایشان
 کلام از شطری
 و بکون بکون
 متاخرین بکون
 و دوم نیز آمدند
 و بحال حفظ ارقی
 علی السلام سوی
 آه طایفه است
 چند چون من
 چو رفت و در کار
 بیار مردمان
 بیار دید که قوم
 سویش آه طایفه
 کنی از جبر طایفه
 است چنانکه طایفه
 که فلان جایش است
 زو جان جایش است
 ۱۲ عثمان آدم
 سوی چندی
 کنی از جبر
 شدن بدین
 چندی ۱۲
 هر نفس یک
 طایفه مخفف یک
 است

بَن غار خواندش نگهبانِ دشت
 کسانیکه سالارِ آن کشور اند
 چو شد دیدگان لشکرِ بقیاس
 تنے چند بجز یہ عیار و شس
 دلیر و نومند و سخت استخوان
 بفرمود تا هیچ بیمار و پیر
 کہ پیر کہین گر بود سالخورد
 نشستند پیران جوانان شدند
 جهان سروساز مردمِ آن دیار
 برہ بردن لشکرش پیش داشت
 ہمہ گوشہ رہ ز شیعہ بن و شور
 دوا سپہ سپہ سوطلمات راند
 باز گشتش بہان گفتنی
 چو یک ماہ رفت سو شمال

بنام آن بَن غار بلجار گشت
 زہے دادہ شاہ اسکندر اند
 دران رہ نہ باشند منزل شناس
 کماندار سختی کش و سخت کش
 تشکیب بندہ و زورمند و جوان
 نگر و دوران راہ بخش پذیر
 زد شوارے منزل آید بہ درد
 رہ دور بے راہ و امان شدند
 طلب کرد کار آگے ہوشیار
 دو منزل بہر منزل میگذشت
 روان کرد بر پشت اسب و ستور
 بران ماندگان نائے ران شانہ
 کہ جاکہ خم نیست نہ خفتنی
 گذر گاہ خورشید رگشت حال

در غار خواندش نگهبان
 کسانیکہ سالارِ آن کشور اند
 چو شد دیدگان لشکرِ بقیاس
 تنے چند بجز یہ عیار و شس
 دلیر و نومند و سخت استخوان
 بفرمود تا هیچ بیمار و پیر
 کہ پیر کہین گر بود سالخورد
 نشستند پیران جوانان شدند
 جهان سروساز مردمِ آن دیار
 برہ بردن لشکرش پیش داشت
 ہمہ گوشہ رہ ز شیعہ بن و شور
 دوا سپہ سپہ سوطلمات راند
 باز گشتش بہان گفتنی
 چو یک ماہ رفت سو شمال

بیچارہ گریہ کر کے تے ساقی
 چو آمد شب آن نیم روشن دیار
 بر آشفست گردون چو زنجیر
 شد آن راہ از موے بار کتر
 بہ ننگاہِ خود ہر کسے رفت باز
 نبرد جو آنے جو انبرد بود
 پدراشت پیرے نو د سالہ
 دران روز اول کہ فرمود شاہ
 جو انبرد بود از پدنا شکب
 نگہداشت آن پیر فرقت را
 بعبندوق ز اوش نہان کردہ بود
 در آشفست کہ از راہ بر گشتگی
 جوان آن در بستہ را باز کرد
 کزین آمدن شہ سپمان شدہ است

بسا مان چارہ کسے رہ نہ یافت
 یہ شک بر عود کر دستیار
 بنگی بدل گشت کثیری
 ز تار یکے شام تار یک تر
 در اندیشہ آن شغل را چارہ ساز
 کہ روشندلے مہر پرورد بود
 زرنج تنش ہر زمان نالہ
 کہ ناید ز پیران کسے سوئے راہ
 چو بیا ز نالندہ از بوئے سیب
 چو گیر کسان سرنج یا قوت را
 برنج رہ آوروش آوردہ بود
 در آمد بہ اندیشہ سر گشتگی
 وزین درخن باوے آغاز کرد
 ز سختی کشتی مست پیمان بہت

[illegible]

ز تارکی آمد و لش را هر اس
 تواند درون رفت بے رهنمون
 جوانمرد را پیر و پرنه گفت
 چو هنگام رفتن رسید شاه را
 یکے مادیان باید شست نمدت
 چو زاده شود گزده با و پائے
 همانجا که باشد بریده سرش
 دل مادیان ز و تپ تاب آورند
 چو آید که باز گشتن ز راه
 بپوید سو گزده نفس خویش
 ازان راه بے رهنمون آمدن
 جوان کهن حکایت شنید ز پدر
 سحر که کشکین پرند طراز
 نصر و دشت تا نقتیسمان یار

که منچار خود را ندارد قیاس
 برون آمدن را نداند که چون
 که هست اندین پرده راز نهفت
 بدان تا برون آورد راه را
 که زادن همان باشد اورا سخت
 سرش باز بر بند خالی بجای
 پیوستند تا نگر و مادرش
 و زانجا به رفتن شتاب آوردند
 بود مادیان پیش و بر سپاه
 برون آورد دره به منچار خویش
 بدین چاره شاید برون آمدن
 بچاره گری رشته ریافت سر
 به دیار خودی بدل گشت باز
 بهر کس گنند این سخن آشکار

که شته بجوئے کندر ہمنون
 بیامید بر شاہ گیتی فروز
 یکایک یلان جلد بر خاستند
 شہنشاہ شست با انجمن
 بہر گوئے چارہ می ساختند
 شہ افسون کس خریدار نے
 جوئے خردمند و استہترے
 حدیثے کہ از پر و ناسنید
 چو شنید شہ دلپذیر آمدش
 بدو گفت کا زارہ مردہ جوان
 تو این دانش از خود نیندختی
 اگر گشتی آباد گردی بہ گنج
 جوان گفت گرز نہارم وہی
 بدو گفت شہ داودست ز نہار

کہ شہ بجوئے کندر ہمنون
 بیامید بر شاہ گیتی فروز
 یکایک یلان جلد بر خاستند
 شہنشاہ شست با انجمن
 بہر گوئے چارہ می ساختند
 شہ افسون کس خریدار نے
 جوئے خردمند و استہترے
 حدیثے کہ از پر و ناسنید
 چو شنید شہ دلپذیر آمدش
 بدو گفت کا زارہ مردہ جوان
 تو این دانش از خود نیندختی
 اگر گشتی آباد گردی بہ گنج
 جوان گفت گرز نہارم وہی
 بدو گفت شہ داودست ز نہار

کہ چون آید از پرودہ راہے برون
 ازین تیرہ شب پر نامید روز
 بر قمارے شاہ شتافتند
 بر فتن شدہ ہر یکے راے زن
 و کمرسان فسونے برانداختند
 در چارہ ہر کس پدیدار نے
 سخن راند ز اندیشہ رہنماے
 بچارہ گری کرد شہ را پدید
 ہرز و خرد جاے گیر آمدش
 چنین اسے از خورد و زن جوان
 بگور است تا از کہ آموستی
 و کرد بہر کز گفتن آئی بہ رنج
 کنم محل از بار ہوو ج تہی
 بگور است گر خود شوی رستگار

جوان گفت میگویم توست
 شهنش چو سر بود در تخت
 پدر و شتم پیر و پیرینه سال
 من از شغقت پیر بابای خوش
 بپوشیدگی با خود آوردش
 سخنها ره رفتن شاه دوش
 به تعلیم او دل برافروستم
 شمه لذر آن رنجهون و نهفت
 جوان گرچه شاه و پیران بود
 که در بنوشاخ بازی کند
 جوان گریه دانش بود بے نظیر
 درین گفتگو بود شاه و پیران
 درآمد بیاوردن و یک شاه
 وزان هر یک قندزی نام تر

که این دانش از راکم بابای ماست
 که ناید بره پیر نا تندرست
 ز گردون بس یافته گوشمال
 فراموش کردم محبابای خوش
 نه بد بود گرچه بد آوردش
 رسانیدم او را یکایک گوش
 چنین چاره زود فرامو شتم
 برافروخت کین بخت نغز گفت
 که در چاره محتاج پیران بود
 بشاخ کهن سر فرازی کند
 نیاز آیدش هم به گفتار پیر
 که آن مرد وحشی زورناگهان
 یکے شسته و از سمور سیاه
 بجز هر یک از یک خوش اندام تر

جوان گفت میگویم توست
 شهنش چو سر بود در تخت
 پدر و شتم پیر و پیرینه سال
 من از شغقت پیر بابای خوش
 بپوشیدگی با خود آوردش
 سخنها ره رفتن شاه دوش
 به تعلیم او دل برافروستم
 شمه لذر آن رنجهون و نهفت
 جوان گرچه شاه و پیران بود
 که در بنوشاخ بازی کند
 جوان گریه دانش بود بے نظیر
 درین گفتگو بود شاه و پیران
 درآمد بیاوردن و یک شاه
 وزان هر یک قندزی نام تر

چونہ نزل اور حسرت گشت
 بہ تارکی اندر نہان کروخت
 باندیشہ روشنائی نماے
 بفرمودہ مادیانے چو باد
 بیارید زانگونه کان پر گشت
 چو کردند کارے کہ فرمود شاہ
 بیاساقی آن آب ظلمات رنگ
 بدان آب روشن بھر کن مرا

وگرہ زشتہ ناپیدار گشت
 عجب ماندشہ اندران کار سخت
 دوا سپہ سلطنت آورد
 کز آبستنی باشدش وقت زاو
 نشود زاوہ باد با خاک خفت
 سو آب حیوان گرفتند راہ
 بجوے بویار آب حیوان بچنگ
 وزین زندگی زندہ تر کن مرا

چونہ نزل اور حسرت گشت
 بہ تارکی اندر نہان کروخت
 باندیشہ روشنائی نماے
 بفرمودہ مادیانے چو باد
 بیارید زانگونه کان پر گشت
 چو کردند کارے کہ فرمود شاہ
 بیاساقی آن آب ظلمات رنگ
 بدان آب روشن بھر کن مرا

رقت سکندر در ظلمات بطلب آب حیات
 درین فصل نسخ ز نو تا کہن
 گزاردہ و متھان خمین در نوشت
 سکندر بہ تارکی آورد راے
 نہ بینی کزین قفل زرین کلید
 ز تارکی آرنج و سہ پدید

رقت سکندر در ظلمات بطلب آب حیات

درین فصل نسخ ز نو تا کہن
 گزاردہ و متھان خمین در نوشت
 سکندر بہ تارکی آورد راے
 نہ بینی کزین قفل زرین کلید

ز تارنج و متھان سرایم سخن
 کہ اول شب از ماہ اروی ہشت
 کہ خاطر بہ تارکی آید بجائے
 ز تارکی آرنج و سہ پدید

کسے کباب جیدان کند جا خوش
 نشینده حوضه آب کبیر
 سکندر چو آهنگ طلعات کرد
 عثمان کرد سوسه سیاه سے ربا
 چنان داد نسرمان را نو
 شتابنده خنکے که وزیر داشت
 بدان تا بران ترکستازی کند
 یکے گوهرش داد اندر مغاک
 بدو گفت کین را پیش و پس
 جریده هر سو عثمان تازکن
 کجا آب حیوان بداد و فروغ
 بخور چون تو یابی به نیک اختر
 به فرمان شه خضر خضر اهرام
 ز منجاری شکر بکیو فتاد

سز و گر حجابے بر آرد پیش
 بلے کز حجابے ندارد گزیر
 عنایت تبرک مہمتا کرد
 نہان شد چومہ در دم آرد ما
 کہ خضر پیر بود پیش رو
 با و داد کوزہ شیر داشت
 سو آہ خور چارہ سازی کند
 باب از مودن شد تائب ناک
 قوی ہر وقت پیش از کوس
 ہشیار عنندی نظر باز کن
 کہ خشنده گوہر نہ گوید دروغ
 نشان وہ مرا از من بر خوری
 با ہنگام پیشینہ برداشت کام
 نظر باز مہمت بہر سو کشا و

کے کباب
 جیدان
 کند جا خوش
 نشینده
 حوضه آب
 کبیر
 سکندر
 چو آہنگ
 طلعات
 کرد
 عثمان
 کرد سوسہ
 سیاہ سے
 ربا
 چنان
 داد نسرمان
 را نو
 شتابندہ
 خنکے کہ
 وزیر داشت
 بدان
 تا بران
 ترکستازی
 کند
 یکے
 گوہرش
 داد اندر
 مغاک
 بدو
 گفت کین
 را پیش و
 پس
 جریدہ
 ہر سو
 عثمان
 تازکن
 کجا
 آب حیوان
 بداد و
 فروغ
 بخور
 چون تو
 یابی
 بہ نیک
 اختر
 بہ فرمان
 شہ خضر
 خضر اہرام
 ز منجاری
 شکر بکیو
 فتاد

چو بیدار بست آب و نهفت
 فروزنده گوهر زوشتن بتافت
 پدید آمد آن چشمه سیم رنگ
 نه چشمه که آن بن سخن دور بود
 ستاره چگونه بود سجگاه
 بشب ماه ناکا ستی چون بود
 ز جنبش نشد یک دم آرام سیر
 ندانم که از پا کے پیکر ش
 نیاید ز هر جوهر آن نور و تاب
 چو با چشمه خضر آشنائی گرفت
 دلش گشت شادان صافی لال
 فرو آمد و جامه بر کند حبست
 وز خود چنین دامن پر کار شد
 بهمان خنک داشت و سیراب کرد

نمیشد لب تشنه با آب جفت
 فروید خضر آنچه محبت یافت
 چو سیم که پالاید از ناف سنگ
 و گر بود هم چشمه نور بود
 چنان بود چون صبح باشد بگاہ
 چنان بود که ز سر برافزون بود
 چو سیماب بر دست مفلوح پیر
 چه مانند گی سازم از جوهرش
 هم آتش کو ان خواندن او را هم آب
 بدو چشم اور و شنائی گرفت
 که از ویش شد و گر گونه حال
 سروتن بدان چشمه پاک شست
 حیات ابد را سزاوار شد
 مے ناب در نقره ناب کرد

این شعر در کتاب
 الفیاض فی شرح
 دیوانه در بیان
 این شعر در کتاب
 الفیاض فی شرح
 دیوانه در بیان
 این شعر در کتاب
 الفیاض فی شرح
 دیوانه در بیان
 این شعر در کتاب
 الفیاض فی شرح
 دیوانه در بیان

چو چشمه ز سایه رسد بلکه نور
 اگر چشمه با سایه بود صواب
 چو چشمه ز خورشید شد خوشگوار
 بل چشمه را سایه بهت ز گرد
 فرو ماند خسرو در آن سایه گاه
 با میدان آن کاب سیوان خور
 از آن ره که او سمرپردار گشت
 در آن غم که تدبیر چون آورد
 سروش در آن ریش آید پیش
 جهان لغت کیر گرفته تمام
 بدود او سنگی کم از یک پیشینه
 در آن کوش از نیخانه سنگ بست
 همانا که از آشوب چندین بوس
 ست سنگ زو شهریار جهان

و لے کم قد سایه از چشمه نوز
 کجا سایه با چشمه آفتاب
 چرا ازیر سایه شد آن چشمه سار
 که آن بهت سوزنده وین بهت
 چو سایه شده روز بروی سایه
 که هر کس که بینی غم جان خور
 چو نومید شد عاقبت باز گشت
 که از آن سایه خود را برون آورد
 بالید بر دست او دست خویش
 نشد سیر مغز از موها س خام
 که این سنگ را دار با خود عزیز
 که هم سنگ این سنگ رمی بدست
 بهم سنگ این سیر کردی و بس
 سپارنده سنگ زو شد نهان

این قول در سوش آه زین
 خانه سنگ بستن عاقبت
 از روی و تنگ بخت آری بخت
 پیروزان سنی که به روزان

این سنگ بدست آری
 در خانه سنگ بست از آن
 شد نندار درون

شایند همیشه در آن تیرگی
بچه ماتف از غیب آواز داد

سکندر که حسبت آب حیوان ندید

سکندر به تاریکی آروشتاب

و گر ماتفه گفت کاهل روم

پشیمان بود هر که برادرش

از آن کس افکند درخت خویش

نمگفت بے دیدش در نهفت

حدیثه سرا فیل و آواز صور

چو گوینده و گیران کان شاد

چو با چشم شاه شنائی نیافت

سپه نیز بر حکم فرمان شاه

همان پویه در راه نوشت که بود

چهل روز دیگر چو رفت از شمار

و چون بگذشت از راه و در آن تیرگی
بچه ماتف از غیب آواز داد
سکندر که حسبت آب حیوان ندید
سکندر به تاریکی آروشتاب
و گر ماتفه گفت کاهل روم
پشیمان بود هر که برادرش
از آن کس افکند درخت خویش
نمگفت بے دیدش در نهفت
حدیثه سرا فیل و آواز صور
چو گوینده و گیران کان شاد
چو با چشم شاه شنائی نیافت
سپه نیز بر حکم فرمان شاه
همان پویه در راه نوشت که بود
چهل روز دیگر چو رفت از شمار
و چون بگذشت از راه و در آن تیرگی
بچه ماتف از غیب آواز داد
سکندر که حسبت آب حیوان ندید
سکندر به تاریکی آروشتاب
و گر ماتفه گفت کاهل روم
پشیمان بود هر که برادرش
از آن کس افکند درخت خویش
نمگفت بے دیدش در نهفت
حدیثه سرا فیل و آواز صور
چو گوینده و گیران کان شاد
چو با چشم شاه شنائی نیافت
سپه نیز بر حکم فرمان شاه
همان پویه در راه نوشت که بود
چهل روز دیگر چو رفت از شمار

خطر و دل و در نظر خیرگی

که روزی بهر کس خطی باز داد

نخسته بخضر آب حیوان رسید

رو روشنی خضر یابد بر آب

فرو زنده که شد این مرز و بوم

پشیمان تر آنکس که بگذاردش

بامازه طالع بخت خویش

که نتوان از آن ده بچه باز گفت

نگفتم که همیشه از راه دور

اساسه و گر باز نتوان نهاد

سوپشمنه روشنائی تافت

بباز آمدن بر گرفتند راه

همان میان پیشرو شد که بود

پدید آمد آن تیرگی را کسار

نگفتم

چو گردون گردند لختی بگشت
 ز پیکان شد گردش روزگار
 ازان راز جوان پنهان پشوه
 سبک خوست نکسکه بشنید نام
 گرفتند و انشایان به چنگ
 نباید که پوینده شیدا شود
 شتابنده رازان نمیداشت سود
 همگیت چیزے که آید به کار
 رمانید خود را به صد زرق و سوز
 بماند یاران از دور شکفت
 که ریک ترا ز مادرین ترک ساز
 برین نیز چون مدتی در گذشت
 بیار و اگر نوبتے در سید
 هر اسند گشتند زان داوری

این قصه از گردن آمدن و
 از پیکان شد گردش روزگار
 و از پیکان شد گردش روزگار
 و از پیکان شد گردش روزگار
 و از پیکان شد گردش روزگار
 و از پیکان شد گردش روزگار
 و از پیکان شد گردش روزگار
 و از پیکان شد گردش روزگار

فلک منزله چند را در نوشت
 یکے را بر فتن شد آموزگار
 یکے را بخود خواند مالتف به کوه
 سو مالتف کوه شد شاد کام
 که در پویه بنماے لختی وزنگ
 مگر راز این پر دو سپید اشود
 فغان میزد و تیرگی مے نمود
 بر فتن شده چون فلک بے قرار
 شد آواره ز ایشان چو پرنده مور
 از دهر کسے عبرتے در گرفت
 بگو چون شد از ما و نکشاور از
 نتابید خورشید بر کوه و دشت
 شد او نیز در نوبتے تا پدید
 که کس را نه کرد آسمان داوری

چو با گور یسران نزارند زور
گه تیر خوردن عتابِ دیر
بیاساقی آن باوه بردار زود
بیک جرعه زان باوه یاریم ده

پاپے خود آیند گوران بر گور
بپڑ خود آید ز بالا به زیر
کبے باوه شادی بساید نمود
ز چنکِ حل رستگاریم ده

بازگشتن سکندر از فتح اقلیم و آمدن روم

شرقاہ بسم بر زنی روزگار
سرے را کند در زمین پاپے بند
در آرد یکے را ز منظر به چاه
کنند آئین چند بازی پیچ
از ان تو سنے پر کد با شیم رام
چون بازی فرس لبامی کند
جهان در جهان خلق لب پیارید
جهان آنکے راست کو در جهان

بہزنیک و بد باشد آموزگار
سرے را بر کرد به سپرخ بلند
بر آرد یکے را ز ماہی بہ ساء
اسخام بازیش جیست و پیچ
کہ سیلی خورد و کرب بد گام
حر مصریان را غلامی کند
رمید از مہ با کسے نرسید
شود کہ از کار کار گمان

از زبان سکندر
چو با گور یسران
نزارند زور
گه تیر خوردن
عتاب دیر
بیاساقی آن
باوه بردار
زود
بیک جرعه
زان باوه
یاریم ده

از زبان سکندر
شرقاہ بسم
بر زنی روزگار
سرے را کند
در زمین پاپے
بند
در آرد یکے
را ز منظر
به چاه
کنند آئین
چند بازی
پیچ
از ان تو سنے
پر کد با شیم
رام
چون بازی
فرس لبامی
کند
جهان در جهان
خلق لب پیارید
جهان آنکے
راست کو در
جهان

گزاش چنین شدین کارگاه
 بس گنج در کار آن عمار کرد
 ز بلخار قرخ در آمد به روس
 و آنجا آمد به دریای روم
 بزرگان روم آگهی یافتند
 بشکر آن جان یکشید پیش
 همه خاک روم از ره آورد شاه
 چو یاقوت شد در هر جوی
 در آتش آمد همه روئے شهر
 همیشه ز هر قصر بگنج رفتند
 شکستند فل در گنج را
 ببرنج خود آمدند روزند ماه
 شه از روم شد بازین خوش بود
 چو آیه که ابرش بالا برد

که چون زد دران غار شهر بارگاه
 وزان غار شهر چو بلند کرد
 بر آستان مرزا چون عرویں
 بیرون بردستی به آباد بوم
 سواریت شاه بشتا فتند
 چو دیدند روئے خداوند خویش
 بر افروخت چون شب خشنده ماه
 ز یاقوت ظلمات اسکندر
 زمین یافت از گنج پوشید بهر
 درو سیم و در بر زمین سختیند
 جهان قنصل بر زد و در رنج را
 بسیر بر چو خورشید روشن کلاه
 به روم آمدن از آسمان شیش بود
 به باز آمدن در به دریا برد

نسخه قدیم
 در کتابخانه
 وزارت معارف
 و معاش
 و امور
 اجتماعی
 تهران
 شماره ثبت
 ۱۳۵۷
 تاریخ ثبت
 ۱۳۵۷

نسخه قدیم
 در کتابخانه
 وزارت معارف
 و معاش
 و امور
 اجتماعی
 تهران
 شماره ثبت
 ۱۳۵۷
 تاریخ ثبت
 ۱۳۵۷

نشست از بر تخت یونان بہ نماز
زول و دین بہت کشور گذاشت
ملوک طوائف بہ فرمان او
تشریف او سر نہرا آمدند
جد اگانہ ہر یک بجوہر کشتی
کے گردن خود کسے راند او
بیاد سکندر گرفتند جام
چو شہ باز در ملک یونان رسید
زدانش بے ماہی ساز کرد
چو فرمان رسیدش بہ پیغمبری
و گر بارزا و سفر بر گرفت
و دو نوبت جہان را جہان گذشت
از ان نوبت آن بد کہ آبا و بوم
و گر نوبت آن بد کہ بے راہ راہ

بر آسود از رنج راهِ دراز
 بہ کشورے نائے برگاشت
 کمر بست بر عہد و میان او
 سوکشو خوش باز آمدند
 بر آمد گردن بہ گردن کشتی
 بجوہر کسے گردنے بر شاد
 جزا و بیچس را برودند نام
 بہوداد گنج سعادت کلب
 در حکمت ایزدے باز کرد
 نہ پچید گردن ز فرمان برمی
 حسابِ جان گشتن از سر گرفت
 یکے شہر و کشور نیے کوہ و دشت
 ہمہ یک بہ یک دید و آمد بہ روم
 روان کرد رایت بخور شہدواہ

۱۲ می گویم دوم بهتر است
 یعنی قیامان اطراف باشد
 اول بهتر است و دوم
 و بعضی می نظر اندازند
 که اول و دوم هر دو

چو زین بزم باز پر دستم
 سخنهای شیرین نیم موج
 گران در که یک یکت و بستم
 بیکجای در رشته آرنده باز
 جدا گاه و فهرست هر یک
 همان ساقیان گزاشته گران
 نشینده هر یک ز روی قیاس
 که داند چنین نقش نگنجتن
 چنان بستم ابرشیم ساز او
 بجانیکه ناراستی یستم
 سخن کان نه بر راستی ره برد
 کجایش پیرایه پیر کهن
 غلط گفته را تازه کردم طراز
 چو شد نیمه زان بنا مهر بست

شکر ریز بزمی در خاستم
 بسم کردم از بحر اندیشه خرج
 بهر مطلع بازی میو بسته ام
 پراز در شورشته نقد ساز
 ز قانون حکمت بود و فترت
 که پریم نشاندم کران تا کران
 چو بر گنج و گوهر که بان پاس
 برین دلبری رنگ می سختن
 که از زهره خوشتر شد آواز او
 بروز یورداستی خاستم
 بود خوار گر پای بر سر برد
 غلط را ندیده بود از دست سخن
 برین بند و گفتم آن گفته باز
 مرا نمیه عالم آمد به دست

مرا از زین بزم باز پر دستم
 سخنهای شیرین نیم موج
 گران در که یک یکت و بستم
 بیکجای در رشته آرنده باز
 جدا گاه و فهرست هر یک
 همان ساقیان گزاشته گران
 نشینده هر یک ز روی قیاس
 که داند چنین نقش نگنجتن
 چنان بستم ابرشیم ساز او
 بجانیکه ناراستی یستم
 سخن کان نه بر راستی ره برد
 کجایش پیرایه پیر کهن
 غلط گفته را تازه کردم طراز
 چو شد نیمه زان بنا مهر بست

<p>چنان گویم از طبع آموزگار برقص آورد ماهیان را و آب چنانست اندیشه را و گمان گل سنج رویانم از خاک زرد چو فیروز فیروزه در جوی در ز هر گل گلابی در آرم به جوی سحر زود گردد گزارش پذیر بمن و میا و زمین بوس شاه بیاوشه آن جام زرین کشم</p>	<p>و گنمیر را اگر بود روزگار که خوابند در اسر بر آرزو خواب زمانه گرم داد خواب امان که در باغ این نقش رومی نورد کنم گنج از سفت طبع پر ز هر باغ آرم گل نغز بوی گراقبال شه باشدم دستگیر بیاستانی آن روز روشن چو ماه که تا مهد بر پشت پروین کشم</p>
---	---

نه فو که گنج از سفت آه نورد
عنه طبع است در رسا
بشنید که سکه بخند روشن
در نشان است

خاتمه کتاب برمح ممدوح

<p>فریدون که ملک خاتمان کلاه خود هر کس باد به بر باد او محبطیکه تاج از گهر یافته است</p>	<p>ولایتستان شاه گیتی پناه ملک نصر الدین که از داد او سپهرست کاخ ترد و یافته است</p>
--	--

چو دریا ثالث نمط شوے خاک
چو سیارہ مشتری سر بلند
تبریز تیج و تلمیث گو فرشان
ز سر سبزے او جهان شاد و خوار
ستاره که بر چرخ ساید سرش
جهان را به نیروے شایه شاهی
بزم آفتاب بیت اسروخته
ز روشن درو که دار و چو آب
چو شیرش آینهک خون آورو
چو تیر از کمان کین اسگند
فرنگ و فلسطین سربان روم
چو دیدیم که بر تخت فیروزند
شمارے نمودم سزاوار او
هم از آب حیوان اسکندرے

ز ثالث ثلثه جهان شسته پاک
نظر مایه او یک بیک سو و مند
بر تیج نشین و تلمیث نشان
جهان را از چندین ملک یادگار
ز دوسکه عبده بر درش
ز فرنگیک پر کرد و از غم تھی
بر زم اثر دماے جهان سوخته
بدوشم روشن شد است آفتاب
ز سنگ آب آتش برون آورو
سیر آسمان بر زمین اسگند
نپریایے فرمان مهرش چو موم
ببر سبزے سخت شد طبع
که ریزم براورنگ شہوار او
ز لایه چین حسنتم گوهر خند

لغة قوافل ثلاثی
روایتی و درایتی چو سیارہ مشتری
است از قافله اندیشه بیان
دوم از آب حیوان اسکندرے
میل و عبارت است از این
در بیان آسمان و زمین
از باران اشک ثلث نشان
که در عبارت مرسل بیان
و افشای قافله بیان
است و عاشق شایه شاهی
و عاشق است و مملکت
نشان ثلثه جان بی کلام است
که آن نور نصاری باشد و در قطع
سخت و در قطع الدین با شایه
آن با بود و شایه بوفه و موم

نصاری سفاک و بدکار
بجای دهم و علی سوم و علی
چو در قافله اندیشه بیان
ان الدین ثلثه اندیشه بیان
ز لایه چین حسنتم گوهر خند
نظیر قافله اندیشه بیان
که در عبارت مرسل بیان
و افشای قافله بیان
است و عاشق شایه شاهی
و عاشق است و مملکت
نشان ثلثه جان بی کلام است
که آن نور نصاری باشد و در قطع
سخت و در قطع الدین با شایه
آن با بود و شایه بوفه و موم

چو از ساختن باز پرداختم
سپردم نگین خنجرین گوهری
بقا بادشہ را بہ نیر و سبخت
چنین بلبلے در گلستان او
زہر ستاجدار کیہ تاج سپہ
تو فی در جہان شہا پیدار تخت
نیار و گیتی کس آن دستگاہ
ازین گوژہ گل گر آبے چکید
نم چشمہ کز سنگ خار رسد
نظامی کہ خود را عنسلام تو کرد
ہماں پیش تخت تو ہماں کشید
بہین زنگ طاووس و پرواز
بلبل خرد بین کز نوا
من آن بلبلم کز ارم ہستم

بہ در گاہ او پیشکش ختم
ز اسکندرے ہم بہ اسکندرے
بدو باد سر سبزے تاج و تخت
مبارک نفس باد بر جان او
سریر ترا سر بر آرد بہ مہر
ترا دید دولت منرا و ارتخت
کہ نزلے فرستد منرا و ارشاد
دران شرف دریا کے آید پدید
چو اندک بود کے بہ دریاسد
سحن راگز ارشش بنام تو کرد
کہ آن مہر پیش سلیمان کشید
کہ چون گہ بہ زشت آمد آواز
فرو آورد مرغ را از ہوا
بیان تو آرا گدہ ساختم

بلبل و پرواز
نم چشمہ کز سنگ خار رسد
نظامی کہ خود را عنسلام تو کرد
ہماں پیش تخت تو ہماں کشید
بہین زنگ طاووس و پرواز
بلبل خرد بین کز نوا
من آن بلبلم کز ارم ہستم
بلبل و پرواز
نم چشمہ کز سنگ خار رسد
نظامی کہ خود را عنسلام تو کرد
ہماں پیش تخت تو ہماں کشید
بہین زنگ طاووس و پرواز
بلبل خرد بین کز نوا
من آن بلبلم کز ارم ہستم

نواے سرایم ز آیام تو
بنام تو زان کردم این نامہ را
مرا پیل بار از تو مقصود نیست
بخشی توبے آنکہ خواہد کے
من این نامہ را اگر بزرگفتمے
ہمانا کہ عشقم بدین کار داشت
مراد او توفیق گفتن خداے
از ان پیشتر کاوری و نمیر
زمان تا زمان از سپر بلند
جہان پیشخورد و جو نیست باو
بیان ساقی از جام و تہان سپر
از ان کے کہ جانزابد و ہوش باو

کہ ماند برو سالہا نام تو
کہ زرین کند نقش نو جامہ را
کہ پیل تو چون پیل محمود نیست
خزینہ فراوان خلعت بے
بعرے کجا گوہرے سفتمے
چو من کم زبان عشق بسیار داشت
ترا باد پایندہ فرنگ و راے
ولایت ستان باش و آفاق گیر
بفتح و گرباش فیروز مند
فزون از عہد زندگانیت باو
من وہ یکے ساغر دستگیر
مرا شربت و شاہ را نوش باو

نواے سرایم ز آیام تو
بنام تو زان کردم این نامہ را
مرا پیل بار از تو مقصود نیست
بخشی توبے آنکہ خواہد کے
من این نامہ را اگر بزرگفتمے
ہمانا کہ عشقم بدین کار داشت
مراد او توفیق گفتن خداے
از ان پیشتر کاوری و نمیر
زمان تا زمان از سپر بلند
جہان پیشخورد و جو نیست باو
بیان ساقی از جام و تہان سپر
از ان کے کہ جانزابد و ہوش باو
کہ ماند برو سالہا نام تو
کہ زرین کند نقش نو جامہ را
کہ پیل تو چون پیل محمود نیست
خزینہ فراوان خلعت بے
بعرے کجا گوہرے سفتمے
چو من کم زبان عشق بسیار داشت
ترا باد پایندہ فرنگ و راے
ولایت ستان باش و آفاق گیر
بفتح و گرباش فیروز مند
فزون از عہد زندگانیت باو
من وہ یکے ساغر دستگیر
مرا شربت و شاہ را نوش باو
نواے سرایم ز آیام تو
بنام تو زان کردم این نامہ را
مرا پیل بار از تو مقصود نیست
بخشی توبے آنکہ خواہد کے
من این نامہ را اگر بزرگفتمے
ہمانا کہ عشقم بدین کار داشت
مراد او توفیق گفتن خداے
از ان پیشتر کاوری و نمیر
زمان تا زمان از سپر بلند
جہان پیشخورد و جو نیست باو
بیان ساقی از جام و تہان سپر
از ان کے کہ جانزابد و ہوش باو

فرهنگ سکند نامبرزی

باب الف

الف ممدوده
آب

آب سرخ - مراد شراب -

آب انار - کنایه از شراب سرخ

آبگیر - بمعنی تالاب -

آب خور - جائی آب خوردن یعنی گناه

آبستنی بر وتر - بقلب افسانت

ای روز آبتن که زادون بود -

آبنوس - قیم چوب معروف در هند

آب و آتش - مراد شراب و جام

آب معلق - کنایه از آسمان

آب فلگون - مراد شراب سرخ

آبکینه - در جام افشاندن کنایه

از شکستن جام -

آب روان کنایه از اسپ -

آب حیوان - آب حیات -

آب بخوردن - شتم ز خوردن

آب در دیده - کنایه از آگهی -

آبکینه - شیشه -

آباد کشتی - کبیله کشتی او آباد باشد

آبی و آتشی - ضد یکدیگر -

آبی - بی میوه و مخالفت مراد روی

یا نهنگ

آب سیاه - کنایه از آب مملک

است

آتش انگیز - مراد سردار لشکر -

آتش زدن - خراب کردن -

آتش - کنایه از رویان

آتشنی - مراد دیو -

آتش افشان کردن - ستیاده

آتش سنگ بست - آتش گرد چیز بی باسانی -

گرد گند سنگین -

آخ -

آخشیج - عناصر را بعد از ارض و آتش -

آو -

آو ز بمعنی آتش -

آو ز گشپ - آتش جهنده و نام ملکی

آو ز آذادگان - نام

ولایتی پای تخت تبریز -

آر -

آر زرم - بمعنی جنگ و کار

ز ار مراد شوکت و شان -

آر زوگاه - جایی حصول آرزو

آر ز - نام پهلوانی در ایران و آت -

آر -

آر زده پشت - کوزه پشت -

آر زرم و آب - بمعنی نرم و آبرو

آر زامروی - کنایه از نادانی

آر زون راه - کوفته کردن راه

آس -

آسیا - مراد روزگار -

آسمان گون - مراد سیاه

آسیب و آرزوم - کنایه از خشم و غضب

آسیقن فشاندن - کنایه از ترک

داون و گذاشتن -

آسن گذاری - بمعنی گذاشتن

آسوده - بمعنی فارغ البال -

آسن -

آسنشیج - عناصر را بعد از ارض و آتش -

آف -

آفتاب - کنایه از خضار -

آفرین - بمعنی دعا و ثنا -

آفرین گوی - دعا گوئی -

آفرمی - بمعنی تخمین -

آگ -

آگیدن - آتش افشان و پراکندن

آل -

آلان - نام ولایت و نام محله -

آلت - بمعنی واسطه حصول چیزی

آم -

آموز ناک - بمعنی آموزنده -

آمزش - بمعنی عفو کردن -

آموده - بمعنی آراسته -

آموزگار - بمعنی تعلیم گیر -

آو -

آوخ - بمعنی آتش و کنایه از غم و اندوه

آواز خوش - آوازیکه آتش فروزان

وقت افروختن آتش سرانید -

آه

آهر من - بمعنی دیو خبیث و پست

آهرن - اشاره از زنگیان -

آهتین راه - مراد راه دشوار گزار

آهوی نر - مراد ابر سیاه و سفید -

آهو پرستی - کنایه از عبادت شکار

آهی

آینه گوهری - اشاره

آینه آهنی اسکندری -

آینه پیل - قطعه آبی که بر بر

گشتوان پیل نصب کننده -

آینه - مراد از علم هندسه و حکمت

آنجوم -

آیین - بمعنی آرایش -

آینه چینی - کنایه از آفتاب

آیت - مراد حجت ظاهر -

الف مقصود

اب

اب کافور بار - مراد موی سفید

ابد - آنچه آخرش معلوم نباشد -

ابرش - کنایه از روز -

ابر سیاه - مراد لشکر -

انجار - نام ولایتی از راجستان

ابا - بمعنی آتش و با محف آن -

ابر و کشادن - مخاطب شدن - ابر آفتاب - کنایه از سیاهی ابر طاق - یعنی ابروی یکتا و بی نظیر	ازل - آنچه آغاز و معلوم نباشد ازران خود گیاه خوردن از مشقت خود چیزی حاصل کردن از تندی برآوردن - یعنی از درشتی در گردن شدن -	بستی برسیانیکه دست و پایی چارو اینان بنده - افسون زنده - یعنی افسون آتش افسون - مراد قریب دلمری چالویی افتادن خشم در پا - مراد پائانی شدن افشردن گام - ثابت قدمی -	اول قنوت - کنایه از صبح خلق پا یاد عیسی - یعنی نفس عیسی که موجب احیاست - بارگی - یعنی اسپ و مراد بران و یعنی توانائی - یا وسخت - اشاره به حادث زمانه یاغ - مراد از فلقوس پدر اسکندر و معنی نعمت - یاغ - مبدل باگ معروف باب زدن - یعنی سیخ - یا زو شکن - یعنی زور آور - یاره - یعنی اسپ یا ز کرد - اسی جدا کرد - یا زشتی - یعنی سزاواری - یا پیچیدن کار بهیاصل کردن - یام - یعنی اول صبح مخفف با داد یا زو بر او خشن - کار شجاعت نمودن - یا دام و قند - مراد چشم و دهن - یاغ پیره - مراد مادر و روشک دختر دارا و مراد از ذات سکندر نیمه امی ای - حرف ندارد هم بقدم بخیر گویند باب بای موحده تا ز می با و آتش - مراد عدم حفظ مراتب از نفس یار - یعنی شلخ و شمر زنت و معنی بازی - یعنی باز جانور شکاری - یا پید مخفف نباید همچنین در شرح است	از سر افکندن - یعنی سخت افکندن از بند کشادن گام - کنایه از کردن و عسل -	اف - افنادگی - یعنی فردینی وقت پیری افسون گرگی - مکاری - افشار - بندی کاظمی بچاری	اس استخوان - یعنی حسته در تراو نوئی از اسلحه اساس - یعنی سامان - استقامت - یعنی راست شدن اسرافیل - نام فرشته در اُستا - نام کتاب زردشت استادگار - یعنی دربان و خادم استخوان سفید - مراد از روز - اص اصطرح - نام شهری در ایران اط اطلسی - منسوب به فلک اطلسی فلک نهم - اطلس رومی - نوعی از اطلس اطلس فروش - مراد از آتش فروش اف افنادگی - یعنی فردینی وقت پیری افسون گرگی - مکاری - افشار - بندی کاظمی بچاری	ادیم - یعنی پوست خوشبو شیکه وقت ستاره سهیل او را رنگ و بوی گل آید و آت را دروغ ستادیم میخ ادیم طافنی - ار ارجمند - صاحب بلند رتبه - ارم - نام بهشت شداد - ارثرنگ - نام نقاشی از چین و بهر کتابیا صورت و اشکال دارد - ارغوان - یعنی گل سرخ رنگ - ارش مقدار و دست از آنج تا سر انگشتان - ارغنون - نام سازی - اردی بهشت - نام ماه بار - ارمعان - یعنی بدیه و تحفه - از از سر افکندن - یعنی سخت افکندن از بند کشادن گام - کنایه از کردن و عسل -	او اقصی - بیت المقدس و منتها زراعت و آبادی - اقطاع - اطراف زمین و جاگیر ال الماس - قسم جوهر یعنی بهیر - الیرتر - نام کوهی ببلک بازندان الکی پناه - مراد صاحب علم و حکمت الپ - یعنی پهلوان دلیر - ام امضا - یعنی فرمان - ان اینان - پوست بز غاله که ذخیره دران اندازند - انجیر - میوه معروف - انسانشن - یعنی پر کردن - انجیدن - یعنی پاره پاره کردن انجمن - یعنی محفل - انوشته - یعنی خوش و خرم - انگشت بر آتش زدن مخالف عقل کار کردن - انجم شناس - مراد پاسبان - او
--	---	---	---	---	--	--	---	---

یالین چشید - اساره بسند سکندر باد آبتنی - بادیکه دخت را بار آرد	ب خ ب خاری - منسوب به بخارا - نام ملکی -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بالازدن - برانداختن -	بخاری - منسوب به بخارا -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
باریده - امر معروف و مشهور	بخش کرگس - ای مردگان	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بادلی - منسوب به موضع بادل -	غذای کرگس -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بازگشته - تور و راهیکه رفتن کند	ب د	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بازگشته بود -	بدست - وجب و بالشت	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
باطل - اشاره بآیه که بعد از	بدو - بمعنی آغازه -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بخت و زبانی الباطل کان نهوتاً	بدو - مخفف بود -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بارگازدن - بمعنی خیمه زدن	بدان تا - بمعنی برای آنکه -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
باز می سرسویاسنای سازدن	بدسگال - بداندیش -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
مورا که کمال بهرست -	بدیده - بمعنی بتظر -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
باز خود را می مقابل شد -	بدریا آندن - بمقام خطرناک	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
باغبان - مراد پدیر یا مظهری	بدیدن -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
ب ب	بدید - بمعنی بسیار بد -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بیاد آمده - بمعنی زن فاحشه	ب ب	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
ایمن آباد - جای امن -	براق مرکب بنی در شب معراج	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
ایلاق - مراد شهری یا ولایتی	بریش - مخفف ایریشم -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
ب ت	برجیس - نام ستاره -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بتاراج روس دادن - عبارت	برو و یوم - بمعنی تا کاشته و نیش	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
از سوختن زغال -	برآت - حصه و نصیب -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
ب ج	برکه آبگیر بمعنی حوض -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بحان آندن - تنگ آندن -	برگرفت - بمعنی بازداشت	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بجا آوردن نشاط آو کردن	بریاو - بمعنی بسیار یاد -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
حق عبث -	برز و نه بان - بمعنی ظاهر شد	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
ب ح	برای حمله - بمعنی آشوب و	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بچنگ و ندان راه رفتن -	جوش یورش -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
ای بصوبت راه رفتن -	برگ و سانه - بمعنی سامان	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -
بچاه آوردن - مراد بذلت رسانیدن	بران آهرمن - مراد از زنده	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -	ب بازگشته - بادهای پلنگر باد شاه نرگبار -

بیشتر طرز - ای بمقتضای بیشتر سخن گفتن - مراد جنگ کردن	بینه - بمعنی مطیع و منقاد - بنفشه رنگین - مراد سیاهی -	بهار - مراد مطلق بختانه - به باد - بمعنی دعا -	پای لغزش - عبارت از لغزش و پای مردی - بمعنی بدکاری -
ب ص	بند از دامن باز کردن - بمعنی بر آوردن و استغاثه نمودن -	بهم تا خنق - ای برابر تا خنق یکجا شدن -	پایس گه مراد خاک پای - پاک پیوند - توشابین سکندر -
بقاعث زمین - مراد همان خون یگنان که خورده است -	ب و بو - مخفف بود -	بهره - بمعنی بهره مند - بهار سفید - مراد سفید رنگ -	پای خالی کردن کنایه از روانه شدن سنگ بزه سنج مانند کبریا که گاه را
ب ط	بور - بمعنی اسب طرح رنگ - بوسیده چوب چوبیکه در شبستان	ب ی بیش - مخفف بیهوش -	بی آهوی - بمعنی بی عیب - بیله - نوعی از نیزه -
ب ق	بگشت سوزان نماید - بوم - بمعنی زمین و چرخ -	بیدرتک - بمعنی سرزنش - بیت العروس - خانه مردوزن	بیل کش - بمعنی دهنان - بی پائے جنگ - کنایه از عدم
بقم چوبیکه از مورخ رنگ حاصل شود هندی محبت -	بوق - بمعنی کرنای - بوالفضل - بمعنی احمق و بیوه	بیخ - مراد از میخ - بیدار دل - بمعنی هوشیار -	بیلک - نوعی از نیزه - بیل کش - بمعنی دهنان -
ب ک	بکار آمد - بمعنی کاروان مرد - بکر پوشیده روی - کنایه از تشبیه	بیستون - نام کوهی که فرامیگرد - بیعت - مراد متابعت -	بی پائے جنگ - کنایه از عدم قدرت بر جنگ -
ب گ	بگانه - ضد بیگانه - ب ل	بیجا ده - جوهری از حسن یا قوت پ ا	باب بامی فارسی - پای ریخ - مزدوری -
بلندی و پستی مراد آسمان زمین بلخار - نام شهر -	بوی - بمعنی امید - بستان - مراد حجره -	پاداش جزای بدو نیک و استعمال در بدی بیشتر -	پتک - هندی بتوطا - پتیاره - بمعنی جادو و سحر و هیبت
بلند کشادن کام مراد از بدین بلیناس - نام حکم که در فن طلسم	ب ه بهری - بمعنی بهتری و میوه معروف بهاره و بیج - کنایه	پالودن - بمعنی صاف نمودن پای لبست - بمعنی مخفی -	پنجته - مراد هوشیار - پدرام - بمعنی آراسته و خرم
بلبله - بمعنی صراحی یا کوزه لوله بلال - نام موزن رسول مقبول از استادان بخدمت -	بهم بر زدن - بمعنی زیر و زدن بهمین - نام پسند سفید یا درهم	پاک بمعنی تام - پاشی بسنگ در آمدن و افتادن	پدیدار شدن - بمعنی موجود شدن پدیرا - بمعنی مقبول -
بلندگاه - بمعنی جای دشوار گذار ب ن	بهمین - نام پسند سفید یا درهم نام قلعه نزدیک از دیل -	پاک بمعنی تام - پاشی بسنگ در آمدن و افتادن	پدیرا - بمعنی مقبول - پدیرا - بمعنی مقبول -
ب ن	بهرام - نام ستاره میخ و نام بادشاه عراق بسیار عادل و نجی -	پای پست - بمعنی پائمال - پالوده مغز - بمعنی هوشیار -	پدیرا - بمعنی مقبول - پدیرا - بمعنی مقبول -
ب ن	بهرام - نام ستاره میخ و نام بادشاه عراق بسیار عادل و نجی -	پای پست - بمعنی پائمال - پالوده مغز - بمعنی هوشیار -	پدیرا - بمعنی مقبول - پدیرا - بمعنی مقبول -

پرتاب - بالفع یعنی انداختن	پزند لیکن بر نقش - بی نانش	و هم مراد از پنج چیز که در شادی دارند	پیر گوشت سرشت - مراد از تناسل
پرتاب - بمعنی پر زور -	ساختن نقش -	یعنی دهن و دانه تنگ نامی تاش	الافضاع -
بی زنهاری - بی امانی -	پره - بمعنی صفت -	پنجه مخفف پنجاه عدد معروف -	بی برترین فستردن - قائم و
بیگانگی - دشمنی -	پراگندن - ضعیف شدن	پنج نویت تو اخت - ای مباد	نایت شدن -
بسیندگان - بطر بازان	پش	دختر کرد -	پیش خود - آنچه پیش همه خورد
جاسوسان -	پش و هنده - بمعنی جاسوس و جاسوس	پندار - بمعنی توقع و گمان -	بطور چاشنی -
بی دور باش کنایه بی نسی	پش و هوش - بمعنی قصد -	پناهنده - بمعنی پناه دهنده	پیل بند - بندی در بازی شطرنج
بسیاراک - بمعنی شتر جوان و شتر	پس	پنیر - معروف -	پیلیای - نام یکی از اسلحه رنگین
پزند - بمعنی چادر و پرده آراسته	پسچ - بمعنی اراده قصد -	پ و	پیل پولاد خاکی - مراد پیل سخت
و کنایه از شقه و علم -	پست - بمعنی سوبق هندی ستو	پوستین - مراد پوست است	پیلیای قح - مراد صراحی شکل
پرده ویر سال - کنایه از فلک	پس اندیش - بمعنی کوه اندیش	پویه - رفتار است	پاییل -
پراگنده - بمعنی پریشان و بی هم	پسچیدن - قصد کردن -	پولاد هندی - مراد شمشیر -	پیل - بیضه مانند که گرم از اندیشه
پراختن - بمعنی خالی شدن	پس آهنگ - مراد فوج پسین	پوستین باز کردن - عریان کردن	پستی ابریشم کاکویا -
و غارت کردن -	پش	پوریاده رنگ - کنایه از افتاد	پیر کیانی سرشت - مراد رسول دار
پرچم - هندی پیرا -	پشت - مراد قوت -	پ ه	پیچیده و کار - بمعنی متاع و متفکر
پر نیانی بنفش - بمعنی جامه کونک	پشت گرم شدن - مراد از	پهلومی - نامی از هفت زبان فارسی	پی برداشتن - بمعنی مستعد بودن
پرگار - مراد روزگار -	زور یافتن -	نذیب نجوس -	وسراغ گرفتن -
پرده - مراد گوشه عزت و قول نیک	پشت دست - بمعنی طایفه و طایفه	پهلو کردن - بمعنی گذاشتن	پیش عهده ان - یعنی شایان سابق
پرو فحج - مراد فال بد -	پشت نشیر - عبارت از برج اسد	پهلوزدن - همسری کردن -	پیروته - نام جوهری نیلی -
پرده دار - نگهبان -	پگ	پهلومی اوتنگ اکشاد - یعنی	پیروژه بوسحاق - نوعی از پیروز
پیر تابیدن و بر تافتن - بمعنی	پگاه - بمعنی سحر و فجر -	سواری بیکار نمود -	شوب لبوی بوسحاق مراد اسکندر
دور انداختن -	پل	پ می	ت ا
پر خاش - بمعنی جنگ -	پل شکستن - عبارت از غرق	پیر استن - بمعنی کم کردن بواسطه	ما بیدن - روشن شدن و تافتن
پیر - ترس -	کردن -	زیبائی -	تاریخ - وقت چیزی بید کردن و حال
پیر و فصل بر کلبه زدن -	پلارک - بمعنی شمشیر و شمشیر	پیش از و پیشواز - هر دو بمعنی	تاریخ دهقان - مراد و ایام
کنایه از کار و اندک کردن -	آهن جو سردار -	قبول کننده و استقبال کننده	تاریخ توری - تاریخی که در
پیر آوردن - کنایه از پریدن	پلاس - نگیم -	پیرامن - بمعنی قبی از لباس	جشن نوروز سلاطین مراد میگردد
پیر طاس - نام پهلوان -	پان	پیر و یته سال - مراد آدمی	تاریخ مازمی - تاریخ عرب -
پیر گاه چشیدن - مراد از آمان	پنج نویت - مراد نماز پنجگانه	مختار پیش خواجه نظامی بخوی -	تاریخ دروازه - مراد اوینچه -

تنگ دل - مراد بدنامی بد وقت	تنگی کردن - ظلم و اسم نمودن	پیل جنگ آزمای - مراد پهلوانی	تنگ - درخت انگور -
تنگناب - بستی بپاقت -	ترمی - صفائی و ابداری -	پیشین گهان - بدقت نماز ظهر -	تاییده هور - روشن آفتاب و سکندر
تتومندی - توانائی -	ت س	پیتو - بمعنی خیرات -	تاجور - مراد دارا -
تتومت - قوی ایخته و مجاز و دقت	تسلیم - گردن نهادن -	پیش پیرای - کنایه زرد و زردی -	تاسیمه در موج خون آمدن -
تتیده - بافته و اطلاق بر حسب مجاز	ت بن	پیل محمود - نام پیل سزایلان	مراد بصیبت سخت بدلا شدن -
تتین - از دمای بزرگ -	تتویش - تردد و خاطر -	ابره بادشاه که برای خرابی بیستاد	تازیان - ای اهل عرب -
تتنگ - دین کوچک بازی گران	ت طا	آورده خندول شد -	ت ب
تتزر - بمعنی رعد -	تظلم - فریاد کردن -	پیرامش - مخفف پیرامونی گرداگرد	بیل بالا - مقدار قد پیل -
تتوره - نوعی از پوشش که روز	ت ع	ترنج رومی شسته - کنایه از آفتاب	پیرنجوس - پیرانش او روز -
تتو - جنگ پوشنده در چار آئینه -	تعبیه - آمیختن و آراستیدن	ترازو - مراد طبیعت و طراب -	پیرزن - مراد نجر -
باب تمامی مثلثه	تعلیم - بمعنی آموخته -	ترازو در - کنایه از مالدار -	نی آهتو - نفس قدم آهتو -
تتد شیر - اشاره به سکنده	ت ع	ترازوی تر - کنایه از مالدار خجیل	پیش افکندن - کنایه از غاشی -
تتد مار سیاه - ریج و تردد	تعلیس - نام شهری از ملک ایران	ونازک مزاج -	پیش بمعنی هیچ و تاب دادن و بمعنی گزیده
کشدن در نگه داشت مال -	ت گ	ترازوی کافور - کنایه از آفتاب	بیل افکن - صفت اسپ -
ت و	تنگ - بمعنی ناله -	تنگ - خود آهنی -	پسجیده دست - مراد کم زور -
توتته برداشتن - سفر کردن	تگاهور - اسپ و شتر نیز روزه	ترنگ - آواز نغمه بوقت زدن پیر	یاب تاسی شتاه قو قان
ت ه	ت م	ترازوی پولاد سخنان مراد از	نصیره - دهن باریک و فواره -
تتی کرد - ای بگرخت -	تکین - رتبه دان	نیزه مبارز دهن	تنبیه زن - نقادچی -
تتختن - لقب رستم پهلوان -	تتگیار - جای یا شخس که کس	ترس - بمعنی سپرد سخت نیز	تیت - نام شهر -
تتی کردن جای - مراد کوچ کردن	را بار و راه نبود یا اینکه راه دخل	ترتیب راه - سامان راه -	ت خ
تتی ماندن - محروم ماندن -	سرس در انجام مسدد بود و همچنین	ترکش نهالون - گزاشتن	تحت حاج - کنایه از زور -
ت سی	است در شرح کلکته -	ترکش پیش خود -	تخت - اصل و اصل -
تیره خاک - مراد ابدان ظلمانی	تنگ آمدن - نزدیک آمدن	ترمکاری - ترسیدن از خدا	تخته - مراد تخته تاپوت -
تیرگان - مراد مظلوم -	تنگ - مخفف از تنگ که خاز	تر کردن - عبارت از شستن	تخت روزه مراد اسپ -
تیرتام - بمعنی تیر تمام -	تغاشی باشد -	ترجمان شخس که زبان یکی	ت د
تیر خدنگ - مراد بفرار و فرخ	تنگ - بمعنی نزدیک -	بدگیری بیان میکند -	تدزو - سینه باز و چکر -
تیر هوش - نزدیک	تنگ چشم - کسی که اطراف دیگر	ترج معیه - غلغل از خوشنود	تدزو بهاری - عبارت از تیر که
تیر - مراد پشت -	تیر - میل نمک -	آراسته که پادشاهان در دست	ت ر
تیر - مراد تنگ -	تیر - فروبایی و کلاه	ترق - مراد از تیر	ترنج - سیوه معروف -

چایخ - مراد دنیا یا اعتبار و ثروت	ج ن	ج ر س جنبانی باناند -	چایخ پولاد - مراد تیغ سخت -
چایخ شدن - کنایه از ثروت و اعتبار	جنبش - اسپ کونل -	ش ر	چایخ چون آب - تیغ صاف و روشن -
چار دیوار - عبارت از شب	جنبش - مراد حرکت ستاره	ثر می - خاک تسک	تیغ دار - یعنی پهلوان -
چایک - جلد -	جناح - مراد گروسی از مردم نمی	باب جیم تازی	تیغ صوفه جانوری هندی گوناگون -
چانش - رفتار -	سعدیه - فرج و هر دل -	ج نر	تیغ بر یازدن - کنایه از حرکت -
چاره پرداختن - چاره عمل	جنبندگان - مراد حیوانات -	جزیه - خراج -	باز آمدن -
آوردن -	جنگ سود - کسکه نفع خویش -	جزیره - مراد جزیره یونان	تیغ یعنی بلند و کوه -
چایح نام شهر از ترکستان -	جنگ دیده و جنگ آزموده -	ج س	ثا
چاوش - یعنی لقیب -	ج و	ج ع	ثالث شلایه - مراد قوم نصاری جهته - یعنی جهنده -
چاک زدن دامن زره - عین	جولان - اسپ تاختن -	ج ع	جادو - ساحر و سحر -
آوردن دامن زره -	جواب - پاسخ -	ج ع	جادوی - سحری -
چاه - اشاره بچاه مرغ -	جو ووش گندم نا - دغاباز	ج ع	جاملی - مشابه و سالیان باند -
چرخ -	جوبجو - مراد جزو کل -	ج ف	جام سفالینه - کنایه از عبق و بی
ح ب	جوان دولت - آنکه دولت	ج ف	جام کندن - مشتت بسیار -
ح ۵	روز به دارد -	ج گ	جامه در ختم تل مراد نام -
جهود گبر آتش پرست -	جوهر کشتی - کنایه از سخن گفتن	ج گ	جادوگشان - کشدگان گش
جهان پهلوان - مغلوب الاغ	جوزا - نام برج دو پیکر -	ج گ	جاسی جو - یعنی آتشدان -
باب جیم فارسی	جوشیده مغز - کنایه از پر خشم	ج گ	جاسی تخلیه - مراد خوابگاه
چراغ بر کردن - روشن کردن	جوهر ناب - جوهر خالص	ج ل	جام - مراد آسمان -
چراغ -	جوزدن - انداختن رگال در	ج ل	جام دولت - جام تاج دولت
چراغ سپهر - کنایه از آفتاب	آتش افزوز -	ج ل	جام یافت - ای کامیابان
چراغ نشستن - خاموش شدن	جوانمرد - مراد سخی -	ج ل	ج ب
چربی - یعنی فزونی -	بوزر گنبد انداختن - کاری بقاء	ج ل	جبرئیل - نام فرشته مقرب
ج س	کردن -	ج م	جبار می - تکبر و شان -
چست - خوب و کلان -	ج ا	ج م	ج -
چش	چای طاق - هندی راوی	ج م	جزه - مراد لبر و جلد -
چشم زخم - مراد از پیکر چشم -	چای تکبیر - مراد ناز جنازه -	ج م	چره باز - جلد باز
چشم سفید گشتن - کنایه از	چای سو - مراد دنیا -	ج م	چرس در گلو بست - ای از
بیوش شدن -	چای پالنس - مسند -	ج م	

خراش - بان - خریشته - پشته کلان - خرپشته - یعنی بوقصد پشته کلان - خروش - شور و جوش آواز بلند خراش - ویران و بی مست خرابی - مستی - خراباتی - شراب خوار - خرما - کنایه از عضو مخصوص مردان خرگوش - مراد هیچ سلطان خانه اصل ماه - خرمهره - یعنی ناقوس - خرمیده - یعنی صاحب بخت و مقام خراس - هفت چشمه مراد آسمان خرد - عقل و دانش - خروس - یعنی مرغ - خروسان طاووس - مراد خرو و شراب - خرم آباد - جای خوش - خرسنگ - سنگ کلان - خراسان - نام ولایت خرگاه هیچ - عبارت از شرق خرخیز - نام شهری مشک خیز خرز - نوعی از جامه ابریشمی - خرزمی - مشوب پشه خیزان خس - خسرو - مطلق پادشاه - خسروی می - مراد فتنه سازند خس - مراد ناکس و پخیل -	خشک هندی - گوگرد - خسته - بمعنی مجروح - خش - خشت - مراد تیر کویک که در وسط چوبش حلقه بندند و انگشت در آن داد و بسوی دشمن اندازند همچنین است در شرح کلکته - خشک - خالص و بمعنی خالی مجازاً خض - خضر خضر ابرام - مراد خضر بزرگ خبر جاکدم نمی نهادند سینه رو دیده شد خ ط خط - بزرگی و شرافت خط - مراد حد - خط بخوان دادن - رضا دادن لقبل خود - خط نخستین - مراد نقطه - خ ف خفتان - چمده - خفته - اشاره به مرض خناق - خفایق - قوی از ترکان مصر و شمشیر و دشت خفایق دشتی است که در آن آن قوم بود و باش دارند خ ح ل خلوت - تنهانشتن - خلاف - ناسازگاری - خلاص - زهر خلاص خلخال زهر - کنایه از آفتاب خاخ - نام شهری حسن خیز در گستان	خلخال - نام زیور پای بندی بزرگ خورشید را بکل هفتاد اکارا مید بوی کردن - خم آهن - سنگی سیاه که سرخی زند - خواسته - بمعنی مال - خم اینیل تاب - کنایه از آسمان - خ ن خندیده - بمعنی پسندیده - خنیک - بچوب نقاره مراد آواز - خنک - رنگی از رنگ اسب - خنده زمین - عبارت از شگفتی گلها خوابهای لعل ای خوابهای پراز لعل - باب دال محله داتامی پیر - اشاره به دایه داع به جزیه نهادن - عبارت از حکومت و زرنوائی - د او ری گاه - مقام حکومت والصاف - د او ری جنگ - داتامی پیشینی - مراد فردوسی - دائره - مراد حصاری یا فتح دشمنان دارا - نام پادشاه ایران مشهور دانه - مراد اسباب و مال - داس افگندن - کنایه از مال و کار فرمائی - داد خواه - فریادی - خون - مراد قتل - خو سیاه - مراد مشقت - خود کالی - غرضی - خورشید سوی کوه - کنایه از نزدیک به غروب -
---	---	---

خ می	در و ن بر و ر - حق تعالی جل شانه	در و د - بمعنی درد و اذیت -	در و - بمعنی قلعه -
خیال - در خواب دیدن یا بیدار	در شسته - نام گیاه است -	در و د - بمعنی دعا -	در و - بمعنی قلعه -
تغفل نمودن -	در دیده دهن - هرزه گویی و تافه	در افتاد ان زن - یعنی مبتلا	در زبان - بمعنی صاحب قلعه
جبری - نام گل -	در گردن - بر زخم -	شدن در کروات زنانه -	در تخیم - زشت خود بد طبیعت
خیل خیل - مراد فوج فوج -	در ج و بهقان نور و مراد دفتر	در وقت در و بیفتنه در و ده	و کنایه از دشمن -
خیل خسر - بمعنی بی سبب بهود و بخت	موت خان -	یعنی دو در آورده و بمعنی گفته اند	دس
خیل خفتاق - مراد قوم صحرائی	در خش - برق یا آتش -	که درین شعر سکنه را مراد از	دست بازی - غارت گری
د خ	در ست ز راندوده - مراد سخن نام	سنگ ز گال ساز است که کار اویم	و مراد جنگ -
د خمه - بمعنی نه خانه که کار عجم مرد	در نشیدن - روشن شدن -	آتش او نور نیست آتش را در زمین	دست افتادن در تنگ کن
کانه از آن نگاه میدهند و اینجا اشاره	در رکاب ایستادن - مستعجب	دقن کنند تا ز گال گرد پس گویا	دست مزد - مزدوری از دست
بر زمین ست -	و ضرب شدن یا خدمت کردن -	مثل ست که در عفران یا روغان	دست گاه - متاع و مستگام
د د	در یامی آب - کنایه از آسمان	کشته و بیفتنه در و ده همچنین ست	و تخت -
د و - بمعنی بهر جا پاییز زده مثل	در ع - زره -	در شرح کلکته -	دسترس - مراد استعداده و شوی
شیر و گرگ و غیره -	در آیدن - آواز کردن -	در زون - طالب شدن -	و قدرت -
د ر	در ای - جرس و زنگه جزو -	در سمر میل زون - کنایه از	دست - سنده و سامان محلی
در یوزره - گدائی -	در خاک نشستن - زایل خوانند	غروب شدن -	و بمعنی قدرت -
در یامی هفت آتیه - کنایه	در پیش آوردن - یعنی در آیدن	در یامی پیکان کعبه گرگ دیدن	دستان تیوش - حکایت و
از هفت آسمان -	صحبت افعال ناشائسته بظهور	کنایه از انگ کاری که از گرگ بان	سرد و شنونده -
در ج - نام مقام تجلی ذاتی -	آوردن -	شناوری و نیز می ناخن بوقوع می	دست بر و - بمعنی غلبه -
در ست - انشرفی	در رخته بودن - کنایه از بودن	آید از پیکان ضعیف نیز بر می آید	دستوری - رخصت و بمعنی
در - مراد اید	در محل رسوائی -	همچنین ست در شرح کلکته -	دست نشستن - نا امید
ورم بریز - منعم	در یامی خون کشاوند بودن	در سر کردن - صرف نمودن -	دستان - بمعنی مک و حید
در تنگ - ضد شتاب	کردن خون -	در و ریائی - مراد معشوقه قانیکه ز	دست کشیدن - مراد دراز
در ان نامه - اشاره بشاهنامه و زو	در زمین ستخوان یافتن - کنایه	دیار روم و در تنگ و یونان خیزند -	کردن -
در یا - مراد مدوح شاه نصره الدین	از نشان یافتن -	و رآند - یعنی سوار شد -	دست پنج - مزدوری
در می - زبانی از هفت زبان	در آج - جانوری بهندی تمبر	در افکنده - بمعنی شده -	دست پخت - مراد پرورده
فارسی منسوب بدیده کوه -	در انگشت که در دن - ای نام	در ع نامی سفن - زره های	بدست -
در برین جنبش - اشاره به حادثه	آوردن -	سولان کرده ای مصفا -	دست بندی - نوعی از
در ان -	در دیده جبر - مراد کمال غلبه	در یامی ثالث - مراد آب بالان	هیات نشست -

دستور - مراد از سبط -	دندان سپید - و خوشحال شدن	خدا دادگر نذر سازد -	رایگان خوار - مفت خوار
دستور شیرین بیان - مراد از	دندان در آرزو کردن - گنایه	دور گیر - جهان گیر -	راه برداشتن - سفر نمودن
دست بر فلک کردن - عجب	از حرص و آرزو کردن -	دو پره - مراد از قطعه آهن پگاه	راه پهلوی - سرودن باطلی
از دعا کردن -	دو	دو تیغه بازی - کمال به سیاهی	دیر باز - مدت دراز -
دست زور - بمعنی غلبه -	دور باش - مراد تیره بود که	دوالک - نوعی از قمار بازی	دین حق - دین اسلام
دست مجلس - صدر مجلس	دست بر آوردن - گنایه از	ده	دیدن بر هم نهادن - ای مردن
دست مفلوج - دست غفلت	پیش پیش پادشاه می برند -	دهقان آذرپرست - مراد	دیبای روم - عبارت از اول
دش	دولتی - صاحب دولت	دین تلخ بودن - شکی بودن	دیرینه دوز - کینه دوز -
دشت و رود - مراد طریقی	دولت خدای - خداوندی	دهره - نوعی از خنجر پهلوانی	دین دهقان - مراد دین زرتشت
دل	دولت انگیز - بمعنی سرفراز کننده	ده - بمعنی قریه -	دنیاهای آلوده - مراد دین باطل
دلیر شدن - مراد ظاهر شدن	دوست -	دل دریدن - گنایه از آوارگی	دش پرستان -
دلکش - مرغوب -	دو اسپه - مراد سرعت -	دلپسز - دروازه خانه -	باب ذال محجمه
دلارام - مراد از روشنگر خردمند	دو لایه - تصفیه دلاب هندی	ده یک ستان - عبارت از	ذر
دل گرم - پر محبت -	رهت -	دو لوانگاه - منزل گاه -	ذر لجه - بمعنی وسیله -
دم گرگ - گنایه از صیقل کاذب	دو دیر آوردن - هلاک ساختن	دیو مردم - مردم شیر و آواز دهند	باب راسی جمله
دمسار - بمعنی دوست موافق	دوالت - مراد مطلق چرم -	دو خ	راه بخت - راه عیش زندگانی -
دمان - خشمناک -	دوختی - گنایه از دو چنگ چرم	دو خ	رب
دم تودن - مراد سخن گفتن	دو پرتی رفاق - تان تنگ	دو خ	ربیع مسکون - چهارم حد آباد
دم - مراد آواز -	که دوباره میوه آن از پرورین گذار	دو خ	زمین -
دماغ دو مخزن - دماغ نوی	دود - عبارت از سیاهی فوج	دو خ	رح
دمه - بندی پختی دو صولتی	دوده - خالوده و قبیله مراد از	دو خ	رحیل - کوچ
دم از نیکبانی نودن - توصیف	سلطنت -	دو خ	رح
نیکبانی کردن -	دو دوست - دو دشمنی پریشان	دو خ	رخش کش - مسافرت دور
دم بر انداختن - مانده کردن	دو پیکر - مراد دورنگ -	دو خ	رخش عمان - تاب - اسپیک
دم شماردن - گنایه از ننگی	دولت گزایان - آنکه بدولت	دو خ	محتاج چایک نباشد -
		دو خ	رخش بر خیزستن - مراد راهی
		دو خ	آهی شدن
		دو خ	دین و رحمت - دین اسلام

زحل - نام ستاره بزرگ	زیرین ستون - عبارت از	زنده لاف - بیل و قمری و قاف	باب زای فارسی
بهمن -	غلانان زیرین کمر -	زنگ بر تپه افتادن مکنه	ژن
زحمت - مراد از کثرت مرهم	زشت - بد ظاهر و باطن	از نمودن صوابت در آینه -	ژنده - بزرگ هر جز -
زخمه - بمعنی مضرای آفتاب	زخ -	زنگنه رود - نام سازی -	ژنده سوز - مراد از تکرار -
زخم کوس - ناره کلان	زغال - انگشت	زنده -	ژند یاف - بیل و قمری و قاف
زرد	زگ	زهره نوشیدن - محل طعن و گول	باب سین نهله
زردودن - از آلودن پاکیزگی	مطلق -	ژاله - مبنی اوله کاز فلک بار	سازگار - دوست موافق
زرد	زگال - انگشت	ژر -	سایه یک کلاه اشاره به زرد
است -	زل	ژرف - عین -	شوکت پادشاهی -
ریحان - مراد از گل -	زالال - آب شیرین -	ساق عمرش - مراد همان	سالار جوان - بکاول چاشنی
باب زای مجسمه	زله - آنچه از طعام برای کسی نگه دارند	سابق عمرش - مراد همان	ساقه - فرج پسین -
زرافشان - مراد سخاوت	زرم -	ساز - مراد اسباب اختراعات	سبب بردن - غالب شدن
زیرین کلید - کنایه از	زرمی - بمعنی زمین -	سالیان - جمع سالی یعنی	پیش دستی کردن -
عبارت آراسته -	زمین زاده - خاکی نژاد -	چیزیکه سال اذان قرار یافته	شیخان حنی الذی لا یجوت
زرد و زشت - نام حکیم ابراهیم	زمام - مهار -	ساق - کلک پاهندی	ترجمه پاکست زنده که نبرد -
که به روغ دعوی پیغمبری کرد	زمین بر زمین - باعتبار طبع	سراپرده تزلزل - برپا کردن	سبکدانش - ای ترک تعلق کن
زیر براندود - ای تند زارانش	زمین در زمین - تمام زمین -	چینه بزرگ -	سپهر طاهوس - مراد آسمان
زیرین درفش - علم زیرین	زین	سایه مراد شب و اشارت بظلمت	زیر پا آوردن ادیم کمین -
زرافه - شتر گاو بلند	زنده شدن باد - بمعنی حرکت	سایه افکندن سیر پشت پای	عبارت از حاجیان که بعد از
زرد - کنایه از خام	زندگی - عبارت از بزرگی	کنایه بکمال پیری باشد -	اوله حج کفش در پا کنند -
زرافشان شدن - مراد	زنده دار - احیا کننده -	نمودن -	زیر دستی - مراد فرمانبرداری
معن بودی -	زور و شانی نهادن - کنایه	زهر تاب - آب تلخ -	زینها خوار - مراد عهده شکن -
زهر گل - بمعنی زهره گلاب	از دور کردن نور -	زهر خند - خنده در هنگام غضب	زیت روغن زیتون -
زهر بدست شدن - کنایه	زهره گیری - زهر بوسیدن	زهری	ژند لاف - بیل و قمری و قاف
از شمع کردن -	و تشبیه است به جیش آن -	زیارت گاه - جای مرتبرک	ژند چیل - چیل مست -
زهر پرست - محتاج زهر	زنده رود - نام دریای مکه	زهره رود - بمعنی معروف -	ژند چیل - چیل مست -
زهرین درخت - اشارت به شمشاد	ژند یاف - بیل و قمری و قاف	زهره رود - بمعنی معروف -	ژند چیل - چیل مست -

وگاه سبز دلان باشد -	سخت گرفتن - پنجه شدن در گنج	شدن -	سهر شغل - مراد سعی و تلاش
سیر خنگ شومس - مراد اقلان	سخت - از سختن بمعنی سنجیدن	سیر پنجه - پنجه دست -	سهر و کلان - مراد زشایست
س پ	سخت میر - آنکه جانفش شود	سیرین - نشسته گاه بمعنی نظارت	سهر و سی -
سپیده دم - مراد موی سپیده بر آید -	سن و	سهر و نگاه - جای بر آمدن شیء	سهر افکنده - ساکت و مطیع
سیر در آب افکندن - کنایه از	سدره - مقام جبرئیل -	جائے بالای گوش -	سیر بسته - یعنی نخفی -
حاجز کردن -	سد - دیوار ساخته اسکندر	سهر اندک - تافتن - از طاعت	سهر سبزی - یعنی زرق و زنگی
سپند - دوی معروف -	سنداب - گیاهی هندی تلی	خلق روگردانیدن -	سهر و سیاه - کنایه از تنوگ
سیاس - طاقت -	سند سکندری - بمعنی معروف	سهر خاب - نام جانوری پرند	سهر و اراد - کنایه از ذات سکندر
سیاس بر دهن - مدح و تشارک	و مراد دگر جزو نام نیک -	سهر پرده زدن - برپا کردن	سهر آسنگ - مراد فوج پیش
سینج - کنایه از عمر قلیل -	س ت	قیمه بزرگ -	سهر سخت - مراد پادشاه شدن
ست	ستام - ساز اسپان قسم ترین و بگ	سهر تیغ کوه - بلندی کوه -	ای سخت سستی و نامساعدت
ستد - بمعنی گرفت	سز زدن - کوشش کمال کردن	سهر و مهر - کم مهر و محبت -	نکردن -
ستوه - بمعنی عاجز -	سهر سجدین - اعراض کردن	سهر جنبانیدن - ای تشبیه نمودن	سهر و ن - بمعنی شتاب و حیوان
ستو دان - عمارتیکه بر سر مقابر	سهر نهادن - اطاعت کردن	سهر و ش - فرشته که پیام مژده	سهرین شکستن - مراد
سازند و گورخانه -	و سهر نمودن -	سهر بخش - حصه کلان -	از معیوب کردن -
شتمکش - مظلوم -	سهر در آمدن براه - یعنی روانه	سهر و لو آیین - سهر و یک مضمون	سهر گشتگی - تردد و اضطراب
ستای مخفف ستار ساز معروف	شدن -	مبارکبادی بود -	س س
س ج	سهر بسوی راه افکندن کنایه	سری کردن - سواری کردن	سست رای ضمیمه عقل
سجیل - قیام با مهر -	از مائل ساختن -	سهر و برکت - اساره قرار داد و ما	س ف
س خ	سهر آغوش - گیش پوش نشان	شدن پشت لبسبب عصبه و گرانی	سزال زمین - مراد زمین
سرخن گوی پیشینه - مراد و روی	سهر آید زمان - یعنی مدت او	سهر کشیدن - بلند گردیدن -	سخته گوش - مراد غلام
سرخن سنج - مراد شاعر -	آخر میشود -	سهرخ - اشاره بصبح -	ملوک -
سختی کش منت کش - سنج از موه	سهرشت - خلقت و طبیعت	سهر افکندگی - فروتنی -	سختالینه - ظرف گلی -
سختی - بمعنی سنجیده و معقول -	سهر تاوه کشادن - معطر کردن	سهر کش - نیروار -	سخته - بمعنی مضبوط
سختن گفتن - مقلوب الاصافت	سهر اقیل - نام قهقهه شکارچی	سهر در آوردن - راضی شدن	سختن - بمعنی خراب شدن
ای گفتن سخت -	سهر تنگی - مراد چالاکي -	سهر خوانده - مراد عرض -	سختن - بمعنی سوزناک
سخت یوم - مراد زمین نهنگ	سهر باب و بر دهن - مراد ناپدید	سهر آغاز - ابتدای کار -	س ک
		سهر رستی - عبارت از پنج نیا	سخت در - مراد مدح و تالیف

نقره الدین پادشاه - سنگ	سنبیل - مراد زلف محبوب - سنبیل - عبارت قطره های غرق	شالنگاه - بمعنی شام - شاد بهر خوشدل -
سگاسن - رنگی که آهن رادر و اندازند تا سیاه شود	سنگ - کنایه از قدر و قبول سحق - مراد عالم -	سبحون - جنگ که در وقت از اعدا واقع شود -
سلطان - به ادق تعالی	سنگین دلان - عبارت از ظالم سنبه - بمعنی آله سوره کینه	شبیخون - مراد شبخون شب - انقلاب زمانه -
سند - سید بنوری پاره	سندردس - مراد زرد -	شیدیز - بمعنی اسپ سیارنگ
سده سر بار بیرون افکندن	سنگ بوم - بمعنی سنگستان -	شرح
کنایه از آغاز فتنه و فساد	س و	سحنه - کوه تال -
سلب - مراد از لوازم جنگ	سواد - یواح شهر -	شرح
مثل تیر و ترکش و غیره -	سوک - ماتم -	شخ - بمعنی زمین سخت یا محضه
سم م	سواد سفینه - مراد سیاهی خطوط	ش و
سملع - سرود کشیدن -	سواد حبش - کنایه از زنگال سیاه	شداد - پادشاهی بانی نغز
سمند - رنگ اسپ	س ه	سیاوش - نام پسر کیکاووس
سمور سیم - مراد شب	سه نوبت زن - قاره نواختن	سیه سوخته - بمعنی تمام سوخته -
سمن - بمعنی چینی مراد ستاره	سهم - خوف و ترس و بمعنی تیر	سپهر - جامه بریشی سیاه -
سنان - نوک نیزه -	سهمناک - دبهشت ناک -	سپه گشتن - مراد بجهت شدن
سنت - طرز و روش -	سپیل - نام ستاره	سیاه چرخ - اشاره به ماه
سنگ لبست - عمارتیکه تمام	سه دانه - مراد سلطنت و پیغمبری	سیاهی نمودن - ظاهربودن
از سنگ سازند -	و حکمت -	سی آتش - کنایه از کلام دراز
سنگ در آب افکندن -	سهی سرو - سرو راست -	سیاه - کنایه از زنگال فروش
پایرو داد داشتن -	سی می	ش ر
سنگ را موم کرد - بمعنی آج	سیماب گون - مراد مضطرب	شیرت تر - مراد شربت تازه
حلم نمودن -	سیاهی ده خال - یعنی آتش	سروان - نام شهری -
سنگ بریز - مراد حوادث دنیا -	وزینت و دبهشت -	شروه - نام دیوانی از شهر ناز
سنگ نزن - بمعنی نرازد -	سیاست - حکم رانی بقصد حفظ	شراب برحق - کنایه از سخنان
سنگ بر سنگ نهادن -	ورعب و دبهشت -	شرب
نامناسب نمودن -	سیا مان - مراد وزیر -	شیرچراغ - قشمی از جواهر که در
		شب اند چراغ تابان باشد
		شب آهنگ - مراد ستاره صحری
		شرط - بمعنی طور و وضع
		شش

<p>ص ط شوشه - سراد از نه گال حسیه شوریده راه برادر گراه - شوی - مراد از طالب شراب - مهر غام - شیر درنده</p>	<p>ص ب صبوح - بمعنی صبح صبوحی - شراب صبحگاه</p>	<p>شش جهت - مراد دنیا - شش پهلوی - مراد دنیا نظر بجبات سه -</p>	<p>شش جهت - مراد دنیا - شش پهلوی - مراد دنیا نظر بجبات سه -</p>
<p>ط ا شهر بند - کبیکه حکم حاکم در شهر ماند و بجای دیگر رفتن نتواند بسمه تجره وارانش هم شهریار - مراد از مدوح نطقی شاه نصرت الدین -</p>	<p>ش م شمار - نالی رونی که در هر گانه شیر گردون - برج اسد - شیشه می - کنایه از عیاشی و بدنامی شیر مرغ - مراد عجیب چیز - شیر خوردن - مراد پرورش یافتن شیر نشستن - بمعنی گذاشتن بر سر شیر - مراد از سکندر</p>	<p>ش گ شکریاره - کنایه از مستوق شیرین حرکات - شگرت - مراد زیبا - شگفت - امر نادر و عجیب شماش - آفتاب پرست - شمع شب افروز - مراد یاد خواب شبیه - شمس سرکش و متمرّد - شم - کفش چرمین - شمع روشن - کنایه از بخت شمشاد - قسمی از درخت سرو شمشیر جان - عبارت جنگ و صلح و آشتی -</p>	<p>ش ط شطاحی - بمعنی بجای و نوحی شعر - جامه ابریشم - شغل - کار و اندیشه شعب - شور و فساد - شفق - مراد از مادر و فرزند شک - شکوه بیدین - بمعنی ترسیدن شکج - پیچ و تاب شکوه گل دخت میوه مطلق خفته - شکر ریز - نثار یک در روز عروسی بر عروس و داماد نثار کننده و نوامی شین - شکر خوردن - لذت یابیدن شکوه بندگی - با هم خاطر داشت شکوه بمعنی شوکت و امر از شکوه بیدین بمعنی ترسیدن - شکار انگیختن - در خنده آمدن شکن - عبارت از چرخ زدن شکستن - جدا گردیدن و دشمنی</p>
<p>ط ب صطرح - نام قلعه فارس مخفف اصطرح - صطرلاب در آفتاب - عبارت از آله در یافتن وقت از احوال صحرای جان - مراد عالم و دوار افلاک - صحن پالوده - کنایه از اندام زنان زن بکر - صدا - خلاف مراد دید صرا - صراف سره کننده زده صراف پالوده - مراد کمال صنایع</p>	<p>ص ح صحای جان - مراد عالم و دوار افلاک - صحن پالوده - کنایه از اندام زنان زن بکر - صدا - خلاف مراد دید صرا - صراف سره کننده زده صراف پالوده - مراد کمال صنایع</p>	<p>ش ن شگرت سودن بر لا جورد کنایه از نمودار شدن بر خیز بر فلک - ش و باب صاد و مبله صبا - مطلق باد صبح ابلق سوار - باعتبار سفیدی و سیاهی - شود بمعنی زود -</p>	<p>ش ف شفق - مراد از مادر و فرزند شک - شکوه بیدین - بمعنی ترسیدن شکج - پیچ و تاب شکوه گل دخت میوه مطلق خفته - شکر ریز - نثار یک در روز عروسی بر عروس و داماد نثار کننده و نوامی شین - شکر خوردن - لذت یابیدن شکوه بندگی - با هم خاطر داشت شکوه بمعنی شوکت و امر از شکوه بیدین بمعنی ترسیدن - شکار انگیختن - در خنده آمدن شکن - عبارت از چرخ زدن شکستن - جدا گردیدن و دشمنی</p>
<p>ص ل صلح - بمعنی آشتی - صلا - خواندن برای طعام خوردن باب صدا و میخانه ص م صمانداز - بمعنی کفیل باب طایعی مطبقه</p>	<p>ص ر صراف سره کننده زده صراف پالوده - مراد کمال صنایع</p>	<p>ص ب صبوح - بمعنی صبح صبوحی - شراب صبحگاه</p>	<p>ص ب صبوح - بمعنی صبح صبوحی - شراب صبحگاه</p>
<p>ص ط شوشه - سراد از نه گال حسیه شوریده راه برادر گراه - شوی - مراد از طالب شراب - مهر غام - شیر درنده</p>	<p>ص ب صبوح - بمعنی صبح صبوحی - شراب صبحگاه</p>	<p>شش جهت - مراد دنیا - شش پهلوی - مراد دنیا نظر بجبات سه -</p>	<p>شش جهت - مراد دنیا - شش پهلوی - مراد دنیا نظر بجبات سه -</p>

طیر زرد - معرب تیر زرد - شکر سفید - قتل گنهکاران - تبه -	طلائی - طلاوند - اندوده -	طویله - بستن - خیمه زدن -
طیر خون - عتاب و بجهت آتش - طشت سیمین - کنایه از صبح	ط م	ط ی
طیر خون زدن - هلاک سگ - طشت و خایه - مراد از زمین	ط م ح - امید -	ط ب - خوشبو -
طبقهای بلور - ای ساخته از آسمان و مراد از بازی -	ط و	طیرگی - یعنی سبکی و خفت -
طبق مشک - چیزهای خوشبو	ط ی - نام درختی در بهشت	ظ ن
دست شوب -	ط و ف - گرد چیزی گشتن -	ظ ن - یعنی تبهت و گمان -
ط ر	طویا نوش - نام شعله زبان	عزم - یعنی قصد -
طرائد - نام شهری و بعضی از عراق -	دان رنگی -	عزب - مرد بی زن -
طرفدار - یعنی پادشاه -	طهرل - نام پادشاه نام جاوید	ع ش
طربد - حمد آوردن -	طلق - ایرک -	عشوه - ناز و فریب و حرکت معشوق
طرائف - جمع طریف - تال و تال	طاسم - حکمت ساختن و چیز	ع ص
طراق - آواز شکستن چیزی	طلا - یعنی ذهب -	عصمت - پاک -
صلیب - خط چهار گوشه -	طلایه - فوج دیدبان لشکرشاید	ع ط
صلب آلتی - زردی	طل -	عطف دامن - کناره دامن
سرخ که بر جوهر طلا ظاهر شود	ظلمات اسکندری - مراد همان	عظمت - فراز و بر دامن -
صلب - یعنی پشت	ع ا	عطار کرخ - محله در بغداد -
ص ن	عاج - دندان فیل مراد سقایی	عطر سانی - عطر آموده -
صنم خانه - خانه معشوق -	عاص - یعنی بخشی -	عطف گاه زمین - کنایه از مهربانی
ص و	عاصی - گنهگار -	عروس جهان - کنایه از دنیا -
صواب - یعنی راست	ع ب	عروس از مهد انجازه بستند
ص و	عبرت - یعنی پند -	عفت - پاک -
صو - یعنی روشنی آفتاب	عبره - محصولات که از کشتی نشانه	ع ق
طره ایوان - بندی موزنی گیرند و عبور دریا مجازا -	ع ت	عقد - بستن نکاح و مراد از عقد
طرنگاه - مراد دنیا -	ع ر	ملک -
طرطوس - پهلوان نیروست	عتاب - ملامت و رسوائی	عقیق - مراد از لب و مراد از
طش	ع ر	روشنک دختر دارا -
طشت - کنایه از فنک -	عرشیان - مراد از شمشگان	عقد گوهر فشان - مراد عقد
طشت خوان - طشتیک برای	صحیفه طلبه باشد -	سکندر یا مطلق قصه -
	طوق و نواج - تخت و نواج	طوق برون - به بخت نمودن

عقرب - گزدم و دیو خبیث و زیرک در کار -	عنان براندان - روان شدن عنان باز کشیدن - ترک کردن و فرو گذاشتن -	عنان - نام ستاره روشن کناره راست کیکشان - عذار - بسیار بی وفا -	علیه و آرد و سلم - فروماندن - عاجز شدن فراخ - مطول و کلان فزات - رودخانه کوفه -
عقاپ - جاتوبه شکاری علف - گیاه خورشی چاروا -	عبار شدن زمین - مراد کنده شدن زمین به نقل عقیق - بمعنی گوشت آویخته زیر دق -	عرب - بمعنی عجب و نادر و مسافر عربوان - شور کنان - عزای سیه - کنایه از شب عزه - بمعنی روشن -	غلط - مراد صاحب غلط غلیو از - بمعنی زدن سنجی غلط کردن - ضائع کردن
علی الد - یعنی برخدا لازم است غ ا	عبار بر آیدن - مراد بی روقی شدن -	عزین - نام شهری ارتلک ترکستان -	غم - مراد از بیهوشی عیش - باب فا
غار ژرف - اشاره از دنیا - غار تیدن - بمعنی تاراج کردن عالیه - خوشبختی سیه رنگ غب	غ د مقابل و برابر شدن - عنان خوش کردن - کنایه از رفتن و آیدن -	غ ص عوضیان - بمعنی قمرنگ و استعمال فارسی بمعنی شکی گراز منجیق سوی قلعه خضم اندازند -	فرو مال - ای اصلاح کن - فوس افگندن - عاجز کردن و مغلوب ساختن -
عبار - گرد - ع م	عنان کشیدن - اطاعت کردن عنان تاب شدن - روشن شدن عنان دزدی کردن - کنایه از ع و عود گره - عود یک گره دار خوشبو عود افروخته - ساریک شعله آلوده	ف ا فال - شگون - فال رونق ختم - مراد چرم کوس فال فیروز فال - مراد شاد ف ت فتراک - تسه و ال پس پیش زین اسپ -	فوزانه - مراد از بلیناس حکم فوز خار - نام شهری حسن خیه فراخی چشم - خوشخوئی و وفاداری فزیاد خواه - بمعنی داد خواه فراطوس نام جای ساکنان انجاء بخرویی موصوف -
عمود - بمعنی گرز عمدار - عامل عماری کشان - خادمان -	راکیاب سازند - عود و شکر سوختن - سوختن بوی در مجلس رسم ولایت است -	فت فتنه - مراد صاحب فتنه - فتح فعل - بمعنی نر - فعلی - بمعنی نری -	فت س فتنار - نکتة اسپ - فتوس - پیراه کردن و بیکار فیر و حضرت - فتابیده - افسون بستن فت ش فتش - بمعنی مال اسپ فت ص
عنان تازی - جرات کردن عنان اسپ - اید و لست سپرد ای فتنه اختیار کار و در بار قیام	ع ه ع ه ع ی عیض - هم پیش حضرت استخار پیغمبر و بعضی درخت بسیار پیچیده	ف ر فرتنگ عقل و خرد - فروع - مراد از حضرت علی الهدی	فتش فتش - بمعنی مال اسپ فت ص

فصل - مراد حکایت -	مردمان آنجا به بخردی شهرت دارند	قلمهای مشکین - مراد زکات	آراستن کار -
فغان - آواز بلند -	باب قاف	ق ن	کار سخت گیر - ای خراجه تبا
مغفور - نقب پادشاه چین -	فرز آکند چهلده کپری از آبرینم	قطار - یک پوست گاو پران	سازنده -
قل	خام سازند -	زر -	کام دل - کنایه از معشوق
ق ا	ق ص	قنقال - نام سردار -	کار فرما - مراد سکندر -
قاروره - شرفیکه انشودا	قصب - جامه ابریشمی -	لشکر روس -	کار باخته شود - ای عیش
بطرف دشمن سردهند -	ق ط	قدرت - نام ولایتی فزیه طایفه	ما کامل شود -
قالب - یعنی درت حالیکه	قطره آب - مراد از نقطه -	و نام جانوری سیاه رنگ که از	کمان - مراد درگاه سکندر
کیمنس و بیان کرده مراد بود -	قطبیت - بریدگی -	پوست آن پوستین سازند -	کان کوسر - مراد ذات -
قائم ریختن - عاجز شدن	قطران جامه - سیاه و درختان	ق و	کار دراز کردن - کار به شکاری
قائم - جانوری که از پوست	ق ف	قواره - خفته های آتشین -	انجامیدن -
آن پوستین سازند -	قفیر - پیمانه کلان -	قیاس - اندازه نظر -	کافور و غیره - اشاره سقیدی
قائم رمی - مراد اسکندر که	قفار - بمعنی شیشه و حباب	قیامت - بهیشتی و روز حشر	کاف تازی -
در رمی مقام داشت -	قبتشید فالتو از شراب -	قیر - روغن سیاه که در کشتی تالند	کاف تازی -
ق ب	قل	قیروان - مشرق و مغرب	کاف تازی -
قبضه - مراد دست مبارک	قلم براندن - نوشتن	کافور و غیره - مراد نامراد -	کاف تازی -
قربان - بمعنی ترازی و بزرگ	قلم دیده - احوالیکه تصرف قلم	کاسه - ناسره -	کاف تازی -
ق د	در آمده باشد -	کاروانی - متاع قافله -	کاف تازی -
قدر خلک - نام پادشاه	قلم در خارش - آردای توبه	کان تنگ - کنایه از ذات	کاف تازی -
قدرمایه - اندک مایه -	فلسطین - نام شهری از ملک شام	خواجه نظامی رحم -	کاف تازی -
ق ر	ف و	کافور و غیره - مراد نامراد -	کاف تازی -
قراضه - بدیند -	قور - نام پادشاه -	کاسه - ناسره -	کاف تازی -
قصره - کنایه از قریه های	ق م	کافور و غیره - مراد نامراد -	کاف تازی -
قلک - چرخه زیان مراد پاز	فیلقوس - نام پدر اسکندر -	کار بستن - عمل کردن -	کاف تازی -
های گشتن نیست که پس	قلب - فوج میان -	کافور و غیره - مراد نامراد -	کاف تازی -
نات واقعه شود -	قلب گاه - جای فوج اندون	کافور و غیره - مراد نامراد -	کاف تازی -
قلاطون - نام صحرایی	قلم از پشت بجز رسته - باغبان	کافور و غیره - مراد نامراد -	کاف تازی -
قلاطوس - نام جای که	دسته بجز -	کافور و غیره - مراد نامراد -	کاف تازی -

<p>ک ت</p> <p>کتنان - جامه -</p> <p>ک ج</p> <p>کجا - یعنی هر کجا و هر یک نخستین و نیکه کلام قدا -</p> <p>ک ح</p> <p>کحل - سرمه -</p> <p>کحل مازنغ - اشاره باینه کریمه مازنغ البصر و ماطفی یعنی میل نکرد چشم به غیر بطرف دیگر و تا زمانی نمود ای در</p> <p>حال معراج -</p> <p>ک ر</p> <p>کرگدن - هندی گینه اچا -</p> <p>یانه معروف -</p> <p>کرگرمی - منسوب بشتر گرد -</p> <p>کرک - شهری از صفقا -</p> <p>بیت المقدس -</p> <p>ک ث</p> <p>کثر زخمیه - آنکه زخمه سازد -</p> <p>نوا اندزد -</p> <p>ک س</p> <p>کسری - لقب شان ایران کس خانه - مراد صاحب خانه</p> <p>کش</p> <p>کشادن عالم - گرفتن عالم -</p> <p>کشوخدائی - مراد خلقت کشیده که مستند -</p>	<p>کشادر - بزاره -</p> <p>کشادون سفن - نهاده گوی کشادون زافه - مراد انتشار یافتن</p> <p>اخلاق -</p> <p>کشادون رومی - منبسط بودن -</p> <p>ک ف</p> <p>کفه - پله ترازو -</p> <p>کفل گرد کردن - مراد فرستادن کفل پوش - یعنی عبا که پوشش</p> <p>ک ل</p> <p>کلیجه شدن - مجتمع شدن -</p> <p>کلبه - مفتاح -</p> <p>کله - آنچه مثل نیمه کوچکی از جامه باریک جهت منع پشته و گس سازند نوعی از پارچه ابریشمی -</p> <p>ک م</p> <p>کمر بر کمر - مراد بلندی بلندی کمر بستن - مستعد خدمت شدن کمر زور گاه - اندک مدت -</p> <p>ک ن</p> <p>کمر بر کمر - مراد بلندی بلندی کمر بستن - مستعد خدمت شدن کمر زور گاه - اندک مدت -</p> <p>ک پ</p> <p>کم بودگی - ناوانی -</p> <p>کم گرفتگی - گنایه از امتحان بخت و بدین -</p> <p>ک ز</p> <p>کرسته - یعنی نوار خفام کرستان - یعنی هر کجاست کرستان - یعنی هر کجاست</p>	<p>ک ن</p> <p>کنجشک - یعنی عصفور مرغ خنک ک و</p> <p>کواکب - ستارگان -</p> <p>کو توال - مراد قلعه دایه -</p> <p>کوسه - بی ریش -</p> <p>کوشنج - معرب کوسه بی ریش کوسه - بلندی پهنه دایه برای نسبت و نوعی از استخوان مراد سنگ مرور اید -</p> <p>کوس زدن - مقابل زدن کردن وصف آراستن -</p> <p>کوشم حریر - لقب اصناف نوعی از پارچه ابریشمی -</p> <p>کورده - منقل هندی بچی -</p> <p>کوهسار - کوه کلان -</p> <p>کول - پوششی که از کوهسپندان سازند -</p> <p>کوه سنج - چیریکه کوه بدان بخندند جفاکش و بدبار -</p> <p>کات فارسی</p> <p>کا و گردون - برج فون کوشه - کوشه رسته -</p> <p>کوهسار - کوهسار ملک درج کوه پایه - یعنی کوه مستعمل کوک - مراد از فوج -</p>	<p>کوه روزه - مراد اسپ</p> <p>ک ه</p> <p>کهن کیسه - زرد و ارقدیم کهن طاق - مراد قلعه و سیر ک می</p> <p>کی - و در قدیم زمان چار پادشاه راگی است که ده اند - و یعنی ملک کهنه و - نام پادشاه عجم -</p> <p>کیسه و عفتن - کیسه پر کردن کیمت چرم مراد از درشتی -</p> <p>کیقباد - نام پادشاه عجم -</p> <p>کین گرم - کینه و عداوت تیر و از خون -</p> <p>کیمیای پوشیده حرف مراد قصه سکندر -</p> <p>کیچ - سرور و زگار - مراد ممدوح حضرت نظامی الهی تصرف الدین پادشاه -</p> <p>کیمیا - مراد از ذات خسر و -</p> <p>کا و دم - کر نای کوچک -</p> <p>کام کشادون - روان شدن گانه - سقراض و گلگیر و معنی عفت و گیاه -</p> <p>کا و رس - غله پسند با جویا کا و زور - آنکه بدین است فزون کشته و تیر باشد -</p> <p>کا و آهن - آهنی نوک دار که بد قلعه نصب کنند -</p>
--	---	--	---

اکا و رس نقره گون - مراد بونج	گرد آیدن - بجه میل کردن	گشتن - میر کردن	اسرار غار -
گاونزار - مراد فتح یافتن	گرفتن - محکوم و منقاد	گشتن - میر کردن	گنجید ان شگوف مراد میکنند
گر	گره بر گره - مراد اندیشه پر بندیش	گل	گنج روان - نام گنجی عظیم
گر انما یه - بمعنی بیش به کنایه از	گروه - نوعی از زنان	گلینه - مراد شعرا	گنجور خانه - باصافتی یخه
اینیاد از پایه و مرتبه -	گردن بر او آخته - قوی و	گلشن شایخ - کنایه از دستان	خازن قلمه -
گرد بر آوردن - لکد کوٹ پانگال	نور مند -	گلشن شایخ - کنایه از دستان	گل و
نمودن و معدوم ساختن -	گردش پیدر کنایه از انقضای عالم	گلشن شگفت - مراد زن باکره	گوهر آما - انتظام دهنده گوهر
گرفتن - مرض کردن -	گردون گرامی - مراد سربلند	گلاب سپایان - گلاب ملک	گوهر خانه - بجز - مراد انحضرت یا
گرایش - سیل و آزار	نامور -	اسپایان که مشهور است -	حضرت علی -
گرد - بجه پهلوان -	گرو بستن - شرط کردن -	گلاب - عبارت از لشک و عرق	ل
گراز - بجه تیر -	گرو نکشی - مراد ناز -	رخسار -	لاجوردی نقاب - کنایه از
گردون - بجه پهلوان -	گردون کشادن - خود - بنجرت	گلسمری - نوعی از حلویات	جامه ماتم -
گرگ بندی - آنکه آدمی در محاصره گیر کردن -	گردن دادن یکی - مراد	گلاب گلگون - مراد از شراب	لاجوردی بساط - کنایه از فلک
هفت گرگ واقعه شود که جان بر نشود	مطیع شدن -	سرخ -	لاجورد - مراد جامه نیلی -
گرفته مرز - ای لاف مرز	گردن بلند کردن - گردن	کلین گوی - مراد از زمین	گوهر آمودن - گوهر بستن
گران سنگ - گران وزن	بلند کردن -	گل - کنایه از عصب و خصوصیت	گویی هفتاد واره - مراد دنیا -
گرد و دی آهن سخت پشت	گل -	گل زرد - مراد چهره زرد -	گوران نگار - نگار ستاینکه
عبارت از آینه سکندر و پیشکش	گ -	گل - ای گل حیوانات -	در و اشکال گوران و حیوانات
زمین که بجه از فولاد ساخته بود - گراف - دروغ -	گرفتار -	گن	دیگر نقش کنند -
گرفتار هوا - عبارت از باران	گزارندگان - مراد از اوایل	گنبد چار بند - مراد چار کوه	گوهر فرشت - مراد شاعر -
گرمی - مراد محبت -	گزیب - عزاج و باج مبدل	گنبد نیکو گشت - کنایه از آسمان	گوگرد - هندی گند هنگ -
گرگ پیر - عبارت از شخص	گزیب -	گنج - شاهی در باران -	گوهر سپید - مراد فزندان سخن -
گرم و سرد زمانه دیده -	گزیب گاه - کنایه از دنیا -	گنج دیوار نیست - گنجی که	گوهر - اشاره به سخن آبدار
گرایگان - مراد سرداران	گرافه - بجه دروغ -	گنبد - ناک پنهان کنند -	گوهر پی بر کشیده - مراد معلوب
گرایش - مبدل گریز مسرون -	گزانیده - بجه گزنده -	گنبدان - جای پنهانی گنج	گوزن - هندی پاژ - مراد از
گرم و سرد - بمعنی پیش و عقب	گزشت - بجه سوار -	گنبد لاجوردی - کنایه از فلک	کبیرک -
شریف -	گس -	گنج با از دلا - مراد مال	گوشت مالیدن - بهوشیاد کردن
گردن آوردن - ای کدورت	گستخ دست بمعنی چالاک	گنج - خزانه مراد فوج و مراد	دشجاعت نمودن -
آوردن -	گستخ روی - بی شرمی	گول - ای گلوله و تفنگ -	

گونی زمین - کنایه از سنا و گونی گوشه گرفتن - عبارت از اعزام کردن -	گیتی - زمانه - گیلی - منسوب به شهر گیلان - گیسو کشیدن - عبارت از آن	بان - جمع من ضمیر متکلم - ماه ورق - مراد سپر - ماه - عبارت از دارا و جشید	م ح محیط - فراگیرنده - محایا - دین و پاک داشتن - محت بر - یعنی دور کننده غم
گوش پیح - بمعنی گوشمال - گونی بردن - سبقت نمودن	خوار می کشیدن - ل ب لبسته - پوشمال اسپیل	مراد لطف بلند - ماه مشکین کند - کنایه از روشنی و خردار -	م ح مخالف - دشمن - لویذ دیگ سر کشاده - لوز کنند - زمینیکه از اطراف او را کنده باشد -
یاب لام لاچورد کشیدن - کنایه از توشن	ل ب لگام - لباد - چوبیکه بر گردن گاو نهند	ل ف لفچه - بمعنی پاره گوشت -	ل ه لقا - دیدار - لغو ماحیش - نام استاد سکندر - لوی - بازی -
لافت زدن - از اینجا بمعنی عمل کردن	ل ح لحاف - مراد بر گستان اسپ	ل ق لقا - دیدار -	ل می لیفت خرد - مراد ابریشم خام
نه بمعنی دعوی دروغ - لاکن مخفف لاشکن که گوشت است	ل ح لخت - پاره پاره - لخت - بمعنی گزند اهنی - لخته - بمعنی قدری دانگی	ل گ لگام دادن - مراد متوجه شدن	ل و لوث - بمعنی آلودگی - لوح ناخوانده - مراد شعری خام
نیز بویک ملک روس - گوهر افشانی چشم بیننده - ای اشک افشانی - گوهر گرا - حاصل کننده	ل ش لشکر کش - سردار و پهلوان	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
گوهر بجان - گوپال - گرز و نام سرداری	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
گوئی - مراد آفتاب	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
گوش سخن - مراد گوش سخن	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
نبوش - گوته - بمعنی رنگ -	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
گهرهای روشن تر از آفتاب	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
مراد کلمات افزاد انسانی	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
گهواره - مهد -	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
گهرهای روشن مراد اشعار	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
وایات -	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
گهر مخفف گوهر -	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -
گسی	ل ط لطف - نازکی در کار -	ل و لوث - بمعنی آلودگی -	ل و لوی - بمعنی شیر درنده -

<p>م ن منش - طبیعت - منجوق - بمعنی ماهیچه علم - من - سنگدان یعنی وزنی مؤنث منسوج - قنسی از پارچه ابریشمی منقش -</p>	<p>خاموش شدن - مغز بهمن سوختن - بی انتظاری سخن در وقت غضب - مغبات - یعنی مانند قوم منغ - مغز یا لوده مراد مغز ضعیف مغ - آتش پرست مراد آتش افروز منتقش -</p>	<p>مشعل روز - کنایه از آفتاب مشکوی - خانه ملوک و بختیار مشوران - یعنی ایام را بسبب خود کامی و خود مرادی در هم برکن مشک و حیر بر - مراد سیاهی کافه مشکتاب - اشاره از سیاهی مشک تر - مشک خالص - مشک سا - مشک آلوده مشک بید کاشتن - ای محط کردن -</p>	<p>مرعز از - بمعنی سبزه واد - مرود لیر - مراد حکیم بلیناس مرجان - مراد جامه سرخ مرضع - چیز بچه در گوهر نشاند باشند - مرجان پرورده - اشاره بشراب سرخ - مرز از مرز - سپاهیان مرکز تو روز - ای حرکت کنند بر مرکز -</p>
<p>م ف مفرد سوار - آنکه در سواری با مناخیر - بمعنی سوراخهای بینی منزل - مراد منزل گاه سکنه</p>	<p>م ق مقرعه - تازیانه - مقدونیه - شهری پای تخت مقرعه آتشین - شعله کردیم از ضرب شدید پیدا شود - مقرنس - در در یعنی عمارتیکه لبورت بینی کوه سازند و مراد</p>	<p>م ص مصوح - مرغ بریان کباب موایل - بکرده در سر که بزند - مصاف - جنگ گاه و جنگ م ط مطرخ - بالفتح دام و بالکسر انچه بدان شکار کنند - مطرخ - بمعنی بادریجی - مطرخا - بمعنی آراسته -</p>	<p>م ت مرنج - اما نه مزاج بمعنی طبیعت مترود - بمعنی بکر و فربا کننده داد مشد طعام نرم که برین میهند</p>
<p>م و موسیقی - نام دوائی چونند موکب - لشکر گرد اگر سلطان مونیبه - محف مؤلفه نسبت به یعنی آنچه از موسی سازند مؤید - دانستنند - مؤصل - نام شهری - مؤنی شکست - ای برار یک موی کنایه از اندک شکست موج گوهر فروثر - از سخن دانایان -</p>	<p>م ک مکبر اما مکاس - بمعنی تنگی کردن در بیج - م گ مگر - بمعنی تحقیق و بمعنی شاید م ل ملیع - چیزی که بروی نفقه</p>	<p>م ع معراج - نزدبان مراد مرتبه معرج کران فلک - مراد قضا و قدر - معلق نردن - چرخ نردن معبار - بهندی کسوفی - معامل - مراد اهل انجمن -</p>	<p>م س مسجل - بهر کرده شده - مسحار - میخ آهنی - مسلسل - پیچ در پیچ - مسکخ - جای پوست کشیدن تیوانات ای ذبح کردن - مستراح - صحت خانه و مراد از و دنیا -</p>
<p>م ه مهندس - بهندسه دان اندک کننده - مهند - گواره - مهره و حقه - نام بازی -</p>	<p>م ل ملک - بمعنی ملکیت - م م مما - بمعنی اش -</p>	<p>م ع معانی - مراد اهل انجمن - معانی - اشرفی و زین خاھر معبر در سر کردن - کنایه از</p>	<p>م ش مشعل کشان - کنایه از آتش منشیت و زوایگان - مراد گروه قلیس شعرا ی خام - منشک - عبارت از سیاهی مشتری - نام ستاره بزرگ مششم - مراد کافه سفید -</p>

مهره از کف پیرون افکندن	می خام - مراد شراب خالص	نامی ترکی - نام نامی ترکی	ساختن -
کنایه از باختن بازی -	نمیز آن زور - عبارت از شجاعت	ناب - بمعنی خالص -	نشان - بمعنی ریاست ولوا -
مهر موم ساختن - کنایه از ظاهر ساختن -	میخته - فوج دست راست	ناحیه - بمعنی جانب و اطراف	نشکر موم - بمعنی شکر انگم -
	میسر - فوج دست چپ -	از بلاد -	نشتن - بمعنی ماندن و بودن
مهر آوردن - رحم کردن -	میسر - مراد از مدفع و اسلحه نظامی که	تاسفندگان - مراد از زنان بزرگ	ن ط
مهر بازی - حیل گری	نصرة الدین - یاد مشاهیر -	نام تر - بمعنی نامی تر -	نطفه - آب منی -
مساب - قزو ماه -	میته - بمعنی بهشت -	ن ب	ن ط
مهره کمر باگون - مراد زمین	میخانه - مراد آلات و مفروغ	نقص - درگ چیده مشهور -	نظر ما - بمعنی فکر و تامل
مهره لاچورد - مراد آسمان	شرابخوری -	ن ت	نظارگی - بمعنی تماشاخانه -
مهره - مراد مهره تسبیح -	رمیل - مراد خلوط شغالی -	نسانست - محففت توت است	نظر زدن - بمعنی نظر کردن -
مهر گرم کردن - کنایه از	مینا - مراد از ذرات کینه -	ن ح	ن ع
افزونی محبت -	می آوده کردن - کنایه از زیاده	نخل - درخت خرما -	نعل در آتش نهادن - کنایه از
مهر خدا - کنایه از بزرگوار	سرخ کردن -	نخلین - درخت خرما	از جیغ زدن -
مهد بوس - بمعنی بوسیدن	مهد - ناقصه زمین - مکه معظمه -	نخیر - بمعنی شکار -	نعل زمین بر آسپ زدن -
مهرگان - روز شانزدهم از مهر ماه	مهر - نام ستاره دهر بر	نخلیند - بمعنی باغبان -	کنایه از کمال نمودن -
مهره مار - کنایه از کینه	فلک سوم -	ن ر	ن ع
مهد بر آمدن - تریخ - اشاره	تاورد - در فخر سرعت و معنی	نرم کردن - بطبع و فرمان بردار	نقش - نادر و سگرف
بر رسیدن بهار و ایامی مراد بهار	ناگریز - ضرور -	ن ن	ن ف
باشند -	نارون - درخت خوش قد	نزل - آنچه پیش همان فردا	نفس کشادن - مراد بختن آن
مهر بست - بمعنی تمام گشت	مراد معشوق -	نزار - لاغر مراد مخلص -	نقطه - روغنیت سیاه و سفید
باب تون	ناچ - نیزه خرد و کوچک -	ن ث	نقطه سپید - مراد بهتر بزرگوار
ناموس - تنگ و عزت -	نا تراش - بمعنی نا تراشیده	نر ناد - بمعنی اصل و نسب و نام	نقش کاووم - مراد کوفته -
مهر موم - نقش مهر -	در محل بی آمد -	یک از اترک -	نقش - عبارت از سرسجابه و کلید
می	ناو تونس - کنایه از نقه و نعل	ن س	نقش - نقه تاناک - مراد سخن آید
میخ - بمعنی ابر -	نامردی - نا امانی و کسی	نشرن - نام گل بهدی	نقش گزارش پذیر - مراد نقشه
میوه دار - درخت میوه	ناف عالم - کعبه معظمه -	ن ش	نقاب - قابل بیان -
میاجی - واسطه کاری مراد	ناداشت - یعنی ناواقف	نشاط سوار می - مراد نشاط	نقار - بمعنی کب و عداوت -
مصنف -	ناریج زربین - کنایه از افتاب	ملک گیری -	نقار ب لاجر رو کشیدن - بمعنی
میعاد - عده دادن -	نار - تنم و کامرانی	نشان حقیقت - کنایه از کلم	

تزرک کردن - و فرو گذاشتن -	بارگاه سلطان -	نیسان - ماه بهار -	دشن - بمعنی صم و بت -
نقش نیرنگ - رسمهای دیو -	نواختن گرانمایه - نواختن لیس -	نبو شنیدن - بمعنی شنیدن -	و نلق - بمعنی جامه -
آتش پرستی -	نوان - بمعنی خمیده و کبینه -	تیاره - بمعنی احتیاج -	ح
نقطه گاه - مرکز دایره مراد بر یک -	نواله - بمعنی لغته -	نیاکان - بمعنی اجداد و مراد فقر و حش -	و
نقیب شیرین - مراد کارگاه -	نور - مراد ماه -	خلیل الله و حضرت اسحاق پخته -	و
نقره نیستی - سیم سفید برن -	نوازندگان - مراد سازهای متغی -	نیاز او - بمعنی پسندیده و زنده -	ا
ن گ	نور دیدن - بمعنی بینیدن -	نیک بهر - عبارت از حلال مطلق -	معنی قاصد و نام
نگارین نور - بمعنی دفتر -	نواساز - بمعنی سرودگو -	نبیقه - جای از ارشد و بمعنی روشن -	برادر کلان موسی علیه السلام
خانه منقش -	نوشدارو - بمعنی تریاق -	و نفیقه و مال نافه یعنی آنچه نبات دارد -	ناروت و ناروت - نام دو
ن م	نوش - مراد از لب -	نیزه خطمی - نیزه راست -	فرشته -
نمرد - نام کافری معروف -	نوکیس - مراد نودولت -	نیرنگ - بمعنی مکر و فریب -	نارونی - بمعنی ساحری -
نمازی کردن - مراد پاک کردن -	ن ه	نمروز - بمعنی نصف النهار و -	و
نمط - فرش و نشا و کنایه زحمت -	نه حجره - کنایه از افلاک -	ولایت سیستان -	پداویت - راه راست نموز -
نمونه -	نهنگ سیاه - کنایه از تیمم -	نیکنامی نمودن - کنایه از -	ه
نمک - مراد از لذت -	نه بر جای خویش - بمعنی قیوم -	نیکی کردن -	هر سه دریا مراد روایات ثلاثه -
ن و	و بے جا -	نیش - مراد لوک سنان و نیز -	هر سه در - مراد هر سه جلد سکندره -
نوشته - بمعنی پیچیده -	نهادن - بمعنی گذاشتن -	نیارست - بمعنی نتوانست -	بهری - همان شهر هرات مشهور -
نوا - بمعنی آواز و سامان و توشه -	نهین - بمعنی سپروش -	نیمدرست - بمعنی مسند و یک -	در خراسان -
نورد - سوارهای پیچ دار و -	نهیپ - مال نهاب بمعنی -	نیم تاج - نوعی از تاج است -	و دارغ - پدر و ون -
نیمه پسندیده و در قور و انداخته و -	ن ی	که از دیبا جاننده و بجا هر صم -	و
معنی چادر -	نیرو - قوت -	کننده -	ورق ریختن - کنایه از خن کردن -
نوزمان - مخفف نوزمان کسانیکه -	نیمشب - مراد حالت نزع -	نی عسکر - مراد قلم -	ورق در نوشتن - ترک کردن و ناشنودن -
نزد - نور سیده باشد -	نیایش - دعا یا تازی و الح کردن -	وادی - در میان دو کوه -	وزغ - بمعنی خاک و سنگ گشت -
نوی - بمعنی تازه -	نوبی - خیمه بزرگ و نوبت نواز -	و ب	ورق - کنایه از سپر زرین -
نوبت - بمعنی صاحب این نوع -	نیر شده - شوند -	و بال - ناگوار -	و س
نوبت - بمعنی نیر و نواز -	نیل - بمعنی رودخانه مصر -	و ث	و سوت - جاز می در ترکستان -
نوبت گاه - نوبتی دارد حافظ -	نیاید - بمعنی نوازی -	و حقیقه - مراد عهد نامه -	پدایر و باره سفید رنگ -

نعت و مراد و رواۃ یا چوبیاز	یک فنی - در ہر فن کامل -	یک شت خاک - مکانیاز و بیانی
پیر پور - موکل مضامین آشکارہ	یک نفس زدن - پیری گفتن	یک رکابی - کیک در دو ایندو
بیچ مرد - مرد ضیف -	یک ایک - بمعنی دفعہ و تہ یک	تسپ ہر کتاب باشند -
بیچ - بمعنی اندک -	یک ترانی - یگانگی	یکت افسوس - یعنی شہ
یک بیک - ہر یک و تمام -	یکسرہ - ہند و تمام -	از افسوس -

میل - نام ایک معروفہ واقعہ لعل
تمام شہ

سکندر نامہ بڑی لکھ فرنگ و مضامین ہنر

ضروری التماس

صاحبان اس کارخانہ میں ہر ایک علم و فن کی کتابوں کا کافی ذخیرہ فروخت کیلئے موجود ہے جو صاحب کتابیں خریدنا چاہے پتہ ذیل پر درخواستیں بھیج کر کتب طلب فرماویں پیشگی قیمت آنے پر پر یا بذریعہ ویلیو پی ایل بکیٹ روانہ ہو سکتے ہیں خط آنے پر بڑی رعایت سے کتابیں روانہ ہونگی۔

فہرست کتب خانہ ہذا پوسٹ کارڈ آنے پر مفت روانہ ہو سکتی ہے۔

جامی چراغ الدین سراج الدین تاجراں کتب

کشمیری بازار لاہور

